HASAN KIYAFET

KOMÜNİST İMAM

ROMAN

Ceylan Yayıncılık

58. BASKI

KOMÜNİST İMAM

Hasan Kıyafet

Ceylan Yayıncılık

Komünist İmam

HASAN KIYAFET

Ceylan Yayıncılık
Yayın No: 214
Roman: 11

ISBN: 978-605-5252-08-3

1. Baskı: 1969
53. Baskı: Ceylan Yayınları, Ekim 2006
58. Baskı: Ceylan Yayıncılık, Şubat 2013

Kapak Tasarım: Mehmet Nazmi Demir
Sayfa Düzeni: Ceylan Yayıncılık

Ceylan Yayınları Basım Dağıtım Pazarlama
Aksaray Mah. Çakırağa Cami Sok. Birlik Apt. No: 8/10
Aksaray/İstanbul
Tel: (0212) 589 95 79
e-mail: ceylanakademi@gmail.com

Sertifika No: 23352

Baskı: Ceylan Matbaa
Güven İş Merkezi B Blok No: 318 Topkapı/İstanbul
Tel/Faks: 0212 613 10 79

HASAN KIYAFET

1938 Kırşehir-Kaman Çağırkan köyü doğumlu Kıyafet, ilköğreniminden sonra, öğretmen okulunu Pazaören Köy Enstitüsünde, yüksek öğrenimini Gazi Eğitim İngilizce Bölümünde tamamladı. Öğretmenlik hayatı sürgünlerle geçti. TÖDMF, TÖS, TÖB-DER gibi öğretmen örgütlerinde ve çeşitli partilerin yönetiminde bulundu, kurucularından oldu. 12 Mart ve 12 Eylül'de işkencehane ve cezaevlerini gördü.

Edebiyatla tanışıklığı İmece, Yön ve Çaltı dergileriyle başladı. 1965 yılında, Yılmaz Sunucu'nun Muska (The Charm) adlı öykü kitabını İngilizceye çevirdi. 1969 yılında Komünist İmam adlı romanı çıktı. Basılı yapıt sayısı kırkı aşan yazarın iki öyküsü de İş ve Ekmek adlarıyla film yapıldı. Diyarbekir'e Girmek adlı öyküsü, Mezopotamya Kültür Merkezi 1999 yılı birincilik ödülünü aldı. Leyla Kıyafet'le birlikte yazdığı Çağdaş İlkokul Ansikopedisi ise toplatıldı.

Basılı kitapları:

Romanlar: Komünist İmam, Başlayan Kavga, Ali Ali, Yaşamak Yasak, Yatırım Çocuklar, Bizim Lise, Bismillah Sevda ve Sosyalizm, İnsan Yokuşu.

Öyküler: Barac, Radar, Görüş Günü, İşkence Öyküleri, Yelkovan Otu, Umut Çiçeği, Ölülerle Söyleşi, Sizin Masalınız, Diyarbekir'e Girmek, Diyarbekir'den Çıkmak, Özgür Zindan.

Anı-İnceleme: Mahpus Yılmaz Güney, Oy Pazarı, Bulgaristan'da Eğitim, Hücrede Şenlik, On İkiden Fıkralar.

Çocuk öyküleri ve romanları: Çingene Çocuğu, Bizim Fabrika, Cin Top, Almanya Afacanları, Küçük Kapıcı, Kurnaz Kurt, Kuşkalenin Kuşları, Sığırcık Kayası, Uçan Tilki, Küçük Yarışçı, Gül ile Güdek.

Altı kitaplık dizi: Kanatsız Kuş, Deprem Kuşu.

Çeviriler: Bitmeyen Kavga, Devrim Sancısı, Devrim Bitmeseydi, En Güçlü Kim, Hitler Oyuncağımı Çaldı.

Yiğit K. Reşo Karadağ'a...

Bu dağların koyağını bilirdik
Esen yeller ilen gidip gelirdik
Hak bildiğimize kurban olurduk
Tek başına aşılmayan dağlar var...
İrşadi Baba

"Bizim dağlar hak yemez.
Haksızlığa geçit vermez"
Komünist İmam

BOLOLUK, yolu yitik bir dağ köyüdür. Kop dağları karlı başıyla ak saçlı bir dede gibi kucağına yaslamıştır onu. Acı yellerden, coşkun sellerden, o korur. Çam oluklarından güldür güldür savrulan buzlu suyunu, o verir. El kadar ekmek, tuz, gaz için Bayburt'a sürüdükleri iki şelek kuru odunu yine o bulup buluşturur.

Ötesine gücü yetmez karlı Kop'un, efkârlı Kop'un. Ekmeği havası ve suyu denli bol değildir. Ana gibi bağrına bastıklarını, gönlünce doyuramaz. Doruğunda geyiklere, eteğinde kuzulara sunduğu hakça devranı, insanlarda sürdüremez.

Bu yüzden eli kana bulanmış dal yiğitleri, kara çarşafı yırtamamış ak kızları vardır. Boğaz tokluğuna el kapılarında ömür tüketmişleri ve dile gelmez dertleri vardır koca Kop'un, dumanlı Kop'un...

Çağlar boyu efsaneler, öyküler yatağı olmuş bu yörenin bin derdinden birinin paslı kapısını, gelin birlikte aralayalım.

O yıl dereler azgınlaştıkça azgınlaştı. En ufak çaylar geçit vermez oldu. Cılgalar üstünde ne denli kötü köprü varsa sel alıp

götürdü. Yaz gelende yurt olan dağlar, kış gelende düşman kesildi köylünün başına. Yaz gelende bir yudum su vermeyen kuru çaylar, sökün ayında muhannetin seli olup sardı dört yanı.

Yetim Osman, evi kadar dar dünyasında yeşerttiği düşünü, sonunda Hasan Ağa'ya açmayı göze aldı. Destur dilemeye el göğüste, baş yerde, selam durdu:

"Ağam ağam benim ağam! Kop Dağı kadar namlı, Fırat suyu kadar cömert ağam! Yüzüm ayağınızın altında, haddim olmayarak huzurunuza çıktım. Çıktım ki akıl alayım, yolum ısısın. Her şey size zaten ayan beyan. Şu darı dünyada kuru canımdan, öte varlığım yoktur, istirem ki ben sürüdüm, kölelerin sürünmesinler. Umur'u okutup adam etsek direm."

Hasan Ağa'nın yüzü bulutlandı:

"Bu devre düşü görmek hayıra alamet değildir. Nereden çıktı Umur'u okutmak, adam etmek işi? O deccal mekteplerinde okumak herkese göre değildir. Haşıl yemeğini her gün mide kaldırır mı? Bana yarayan ilaç sana yarar mı? Her neyse, o ki beni büyük bilip geldin, diyeceklerime iyi kulak ver: Evladının boynunu gücün yeterken eğeceksin. Ağaç kartladıktan sonra eğilir mi? Vereceksin çoban, vereceksin çırak ve de kazancını yiyeceksin. Son pişmanlık para etmez, anladın mı?"

Yetim Osman eğilip büküldü. Ağzında dili, yuvasında gözleri büyüdü. Günlerdir karanlık hanesini ısıtan çırayı hemen söndürmeye gönlü razı olmadı. Kendisinin de yadırgadığı bir yüreklilikle:

"Ağam ağam benim ağam! Ekmeğimizi aşımızı veren, iğnenin deliğinden Hindistan'ı gören ağam! Sizler elbette her şeyin iyisini, hasını bilensiniz. Biz cahillerin aklı neye keser ki? Geçenlerde Bayburt'a gitmiştim. Bizim Milletvekili Şevket Beg'e rastladım.

Caminin dibine cemaati toplamış konuşuyordu: Bir kısım İmam Hatip mektepleri var. Pek dini bütün yerler. Çocuklarınızı

oraya verirseniz, hem adam olur, hem de yedi ceddenize hayır dua okur, dedi. Benim de aklıma yattı. İstirem ki köleniz Umur'u verek bu mekteplere adam ola. Adam ola ki, önce Ağamın sonra benim sülaleme şey ede."

Hasan Ağa'nın soluğu burnundan fışkırdı:

"Ola yetim, ola poh yiyenin eniği. Eh adam gibi ağa karşısında laf etmeyi bellemişsin. Demek ki hocan derin. Kimden belledin bu lügati? Şevket Beg, mevket beg tanımam ben. Kulağını dört açta şimdi iyi dinle:

İmam Hatip mektebinde okuyanların peşinde namaz kılınmaz bir. İki, onların boğazına kıravat geçmiştir. Kıravat demek iblisin lanet halkası demektir. O halka insanın boğazına bir geçti mi, tamamdır, ondan hayır gelmez gayrı. Üçüncüsü, İmam Hatiplerde yeni yazı denen gâvur yazısı okunur. Yeni yazıya eli değenden de hayır gelmez. Ben kendi oğlumu avukat yaptımsa, sizler için yaptım. Köylünün hükümetteki olmaz işini olur etmek için yaptım. Sizi cenderme dayağından kurtarmak için yaptım.

...

Ola bunca sözümden bir şey anlıyamadınsa, de git başını taşın büyüğüne vur..."

Osman, Hasan Ağa'nın yanından kanadı kırık uzaklaştı. Düşünceleri, yağmurdan sonra kepir tarlada, çoban çarığı örneği büyüdü. Ayakları önünü yoklayarak yol buluyordu.

Yetim Osman, aydınlığa açık biriydi. Ağanın, söylediklerinin hiçbiri kulağına girmemişti. Ne var ki, eli kolu çok kısaydı. El altından tüm okulları sormuş soruşturmuş, İmam Hatip'ten başkasında okutamama gerçeğini görmüştü. Hasan Ağa'ya varışı, bu gerçeği kavrayışının başka göstergesiydi. Çünkü onun Bayburt'taki avukat oğlunun geçit vermeyeceği iş zaten olmazdı.

Şimdi ne olacaktı? Umutsuzluğun çukurunda debeleniyordu.

"Ola hemi de göndereceğim bu oğlanı okula. Hemi de adam edeceğim. Süründürmeyeceğim el kapılarında. Ezdirmeyeceğim Umur'umu!"

Çevreden görenler, Yetim'i delirdi sandılar. Sanki elini kolunu bağlayan birinden kurtulmak istiyordu. Bağırıp çağırması, sıkıntısı, yapacağı işin güçlüğünü kavramasındandı.

Yağmur, erken bastırdı. Akşam olmadan Kop yanı iyice kararardı. Yağmurun önü sıra köye inen körpe sürüsü, ak süt olup mahalle aralarına aktı. Kuzularını, oğlaklarını, seçmeye yola dökülen yalın ayaklı çocuklar, yalbır yalbır dönüyordu. Tek oğlağı yakalamaya çabalayan bir nine, onu bir türlü ele geçiremiyordu.

Bir çocuk, şimşeklenip oğlağı kuyruğundan yakaladı. Getirip kucağına verdi. Oğlağın debelenmesi nineyi çamurlara buladı. Yerlerde sürünüyor, ama tek bacağını bırakmıyordu. Oğlağın acı melemeleri, özsüz sesini bastıramıyordu.

"Soykalar kalası da, olmaz olası. 'Çok kendini götürür, az kan yuttururmuş.' Bakın şu soykanın ettiğine. Bakın hele halıma..."

Umur, elinde gaz çırası yeni kağıtladıkları pencereye gaz sürüyordu. Ortalık karardığından, ahır sekisini biraz ısıtmak istedi. Sedirin üstünde serili kitaplarını kirletmemek için, elini bacanın dumanma tutup, gazını uçurttu.

Babasının yüzüne bakamıyordu. Hasan Ağa'nın ona niçin kızdığını biliyordu. Ocağın önünde, elleri dizlerinde kenetli oturuşu içini burktu.

Yetim Osman, ertesi gün geceden kalktı. Azığı olan tandır ekmeğini, çıkın edip deyneğin ucuna taktı. Umur'un başını gözünü sardı. Bayburt deyip yola düştü. Taşan boz bulanık derelerden, sırtında Umur'la ölümle yarenlik ederek geçti. En cılız çaylar bile, bu mevsimde yolcuya baş tutardı. Yolcuların korkulu düşü, Kop'tan sökün eden buz parçalarıydı. Suyun düşü, Kop'tan sökün eden buz parçalarıydı. Suyun içinde ata, insana

rastladı mı, bıçak gibi keserdi. Bayburt'un ışıkları seçildiğinde, Osman'ın bütün gövdesi, Umur'un dizleri kan içindeydi.

Yetim'in, Hasan Ağa'dan destur almadan kente gittiğini duyan köylüler, şaşkınlıklarını gizleyemediler:

"Yazık oldu Yetim'e. Yavan ekmeğini zehir etti. Hasan Ağa'yla cebelleşilir mi? Ağaya inat Bayburt'a gidilir mi? Onun kavağından boylu kavağın başının, atından hızlı atın ayağının kesildiğini bilmez mi?"

Köylüler, Osman'dan söz ederken ölmüş ya da büyük bir felakete uğramış birinden söz eder gibi konuşuyorlardı: "Rahmetli iyi insandı!.."

Bololuk'un Hasan Ağa'sı, ne bir eksik ne bir fazla, kendi gibi gelmiş geçmiş ağalardan biriydi. Bazen:

"Bu köyün her şeyi benim de, muallimi neden ben değil mişim?" diye tutturduğu olurdu. Paldır küldür sınıfa dalar, öğretmene emirler verir:

"Ola muallim, di git gez, dolaş, biraz nefeslen. Çocuklara ben möhkem bir din dersi verem. Hemi de imtihan edeceğim, bakalım ne belletmişsin" demesi olağan şeylerdendi.

Öğretmenlerin ondan çektiğini, bir Tanrı bir de halk bilirdi. Kendileri pek bilmezlerdi. Çünkü Ağa köyüne alırsa, yeni mezun birini alır, yoksa hiç almazdı. Onlar da bu işin, her yerde böyle yürüdüğünü sanırlardı.

Ağa'nın yedi oğlu vardı. Yedisi de yedi belaydı. Astıkları astık, kestikleri kestikti. Yalnız Bololuk değil, tüm çevre köyler bunlardan yılardı. Hiçbir yerde, bir dedikleri iki edilmezdi. Adam öldürseler, iş hükümete varmadan çözülürdü.

Yaz gelip de yazı yaban yurt olanda, Bololuk bir başka güzelleşirdi. Köyün alt başındaki uçurumun en olmadık yerine yapıştırılmış gibi duran çamlar, tabanda deli deli akan Karasu'ya tepeden bakardı. Buralarda ürkek dağ keçileri, cambazlık ederdi. Göklerinde çadır kanatlı, alıcı kartallar uçardı. Pınarlarında göz-

yaşı duruluğunda çelik sular kaynardı. Çam kokusuna yarpuz ve kekik de karıştı mı, insanı deli bal yemişçesine tutardı.

Bu mevsimde Hasan Ağa'ya Bayburt'tan konuk yağardı. Ağzının tadını bilen hükümet adamları, Bololuk'un çamlarını, balını, kaymağını över över bitiremezlerdi. Her yıl hiç aksatmadan gelip rakılarını içer, kuzularını yer giderlerdi.

Hasan Ağa bu gözde konuklarını nasıl ağırlayacağını bilmezdi. Avukat oğlunun şerefine kadeh kaldıran büyük adamlara:

"Şeref yab olasız begler, var olasız evlatlarım. Yeyin için, helalühoş olsun. Emme sonunda ağzınızı silerken, işretin dinimizce haram okluğunu bilin. Bunu içmek günah değil, içip de helaldir demek günahtır" diye rahatlatıcı yorumlar getirirdi.

Oğlu için:

"Abukat Beg'e diyirem ki, oğlum eşle dostla her. Sen de karış yüksek arkadaşlarına. Bene saygın, hörmetin başka olsun. Emme Abukat beg, ta çocukluktan böyüğüne saygılıdır."

Ağa saygıda kusur etmemek, köydeki gücünü göstermek için, böylesi zamanlarda muhtar ve öğretmene bile garsonluk ettirirdi. Yiyip içenler, bu içten konukseverliğe şükranlarını anlatacak nutuklar atardı:

"Şu bizim Ağamız, bu dağların Ağası olmasa, ne Kop'ların ne de Bayburt'un tadı tuzu kalır. Haydin arkadaşlar üç kez Ağamız için! Çok yaşa, çok yaşa, çok yaşa!" diye tempo tutarlardı.

Dinlemesini bilmeyen konuşmacılardan biri, sözü ötekinden zorla kapar:

"Arkadaşlarım size bir, bir gerçeği bu seçkin masadan ben haykırıyorum. Türkiye Cumhuriyeti, Hasan Ağa gibi asil ve necip ağalarımızın yüzü suyu hürmetine ayakta duruyor. Yoksa bir günde batar. Sizi sererimle temin ederim ki batar. Batar gider, yok olur. Şöyle cumburlop gider.

Son günlerde birkaç kanıbozuk Moskof uşağı, çatlak sesler

çıkarmaya başladı. Ağalara çatıyorlar. Birkaç baldırı çıplak ağalarımızın malına mülküne göz dikiyor. Ağamıza harf atanın izzetli avradını, ne yaparız biz...? Haydin hep bir ağızdan üç kez, ya ya ya, şa şa şa, Hasan Ağa'mız çok yaşa" diye yağ çekerlerdi.

Yetim, Umur'u yalvar yakar İmam Hatip okuluna yerleştirdi. Oğlunu okula vermenin sevinciyle, Hasan Ağa'nın gazabı, içine anlatımı güç bir düğüm atmıştı. Köye döner dönmez, hemen varıp onun elini öpecek, bağışlamasını dileyecekti:

"Ağam, bağışlamak büyüklüğün şanındandır. Bizim gibi ufak kölelerin, yoksulların kusuru çoktur. Sen büyük, sen ulu, sen ünlüsün. Sen ağalar ağası koca Hasan Ağa'sın. Dağın yanında bir karınca, Karadeniz'in yanında bizim Çoruh neyse, ben de senin yanında oyum. Aman diyene kılıç kalkmazmış. Oğlunu öldürüp ocağına düştüm. Boynum kıldan ince. Sen bilirsin Ağam, gayrı ötesine benim bi cahil aklım ermez" demeyi, içinden yineleyerek ezberlemişti.

Gece kara bir saç olup köyün üzerine kapanmıştı. Hemen evlerin bitişiğinden başlayan çamların, kayaların karartıları heybetliydi. Eski okulun öreninde baykuş ötüyordu.

Ağa'nın adamları, gecenin rengine buladıkları düşünceleriyle, yetim Osman'ın kulübeye doğru kıpırdadılar. Ev köyün dışında sayılırdı. Arkasını dağa gömüp, bir duvar kazanmıştı. Uzaktan görünüşü evden çok alaçığa benziyordu. Her çivi hemen yarın sökülecekmişçesine eğreltiydi. Yuvarlanmamak için, dağa sımsıkı sarılışı bundan mıydı? Kapının üzerindeki at nalı, öküz boynuzu göze, nazara karşıydı.

Evde yaşlı bir babaanne, Umur'dan başka üç küçük ve Yetim'in eşi vardı. O, yorgunluktan daha ilk akşamdan düştüğü yerde kalmıştı. Babaanne, çocuklar uyuduktan sonra her zamanki gibi yatsı namazını kıldı. Şehre giden oğlu ve torunu Umur için, uzun uzun dualar etti. Secdede uyuyacağını anlayınca, besmeleyle kalktı. Titrek, duvarı yoklayarak, kapının sürmesini bir kez

daha pekiştirdi. Gaz çırasını üfledi. Başını yastığa koyar koymaz, dışarıda ayak sesleri duydu. Osman geldi diye gelinini dürttü. Sevinçle, çırayı yeniden yakmaya çabaladı. Fakat bu anda evin içi kendiliğinden ışıdı. Köşede bağlı tek keçi, melemeye durdu. Babaanne fersiz gözlerle kapıdaki kızıl aydınlığa bir ad aradı:

"Hayırdır, inşallah! Tanrıya imanım tam şükür. Eh yaş da kemalini buldu. Kalp gözüm açıldı herhalde. Evimize nur doğiir" diye inledi.

Neye uğradığını şaşıran çoluk çocuk, "ana, baba" diye ünleştiler. Tümü birbirine sarıldı. Deniz dibinde boğulur, ya da bir muştuya sevinir gibi.

Köylü don gömlek ayaktaydı. Çalı çırpıyla örülmüş evin iştahı ateşe açıktı. Kuru otlar ateşi ormana tez ulaştırdı. Ters yel, yangının kızıl kemendini yeşil çamlarından birinin boynuna takmıştı bile. Ateş, göğe doğru çatallanıp sürünüyordu. Köyün taşı toprağı ayaktaydı. Karanlıkta yan ölü olan köy, şimdi lunapark canlılığındaydı. Kaçıp koşan, bağırıp çağırandan can başkaydı. Yangına yakın evler, önlem olsun diye ahırlardaki hayvanları boşaltmaya durdu. Çamlardan bazıları mum gibi eriyip, köyün üstüne üstüne devriliyordu.

Yaşlılar musaflarını almış, titrek sesleriyle yarı ağıt okuyorlardı. Koyun kuzu meleşiyor, tüm köpekler uluyordu. Bololuk, koca bir ağız olup göğe doğru açılmıştı.

Gün doğarken ormanın ve köyün yarısına sanki kara boya dökülmüştü. Kimi evlerin önünde, birer kara kazan kaynıyordu. Bu ölen iki üç çocuk, bir iki yaşlının suyu içindi. Islak uçuntu taşlar, yer yer boz dumanlar, nasıl da iç karartıcıydı. Yanık et kokusu tezekle karışınca, dağı taşı köy kokutmuştu.

Köylünün ağzını bıçak açmıyordu. İnsanlar yarı taştı. Bunca yoğun suskunluğu yine köyün en suskun insanı öğretmen bozdu. Adsız bir öfkeyle kalkıp, şehrin yolunu tuttu. Köyün başına gelen bu yıkımın, kimin başı altından çıktığını, herkes gibi

o da anlamıştı. Umur'un okul işiyle, yangın arasındaki bağı kim anlamazdı ki?

Durumun önemini kavrayan Hasan Ağa, adamlarına "ne pahasına olursa olsun onu şehre salmayın" dedi. Ve öğretmen gidemedi şehre. Karasu'yun geçidini bilemedi dediler. Buz çarptı dediler. Yüzme bilmiyordu boğuldu dediler. Tüm bu denenlerden sonra öğretmenin ölüsü, İğdeli köyün yakınlarında, kurtlar, köpekler parçalamış, ancak kıravatından tanınacak halde bulundu...

Hasan Ağa'nın vur demeden öldüren uşaklarından biri zır deli, birisi de sağır ve dilsizdi. Boğaz tokluğuna çalışırlardı. Ağa yapılacak yasa dışı işlerini, ya bunlara yaptırır, ya da üstlerine yıktırırdı. Bunların dilinden, avukat oğuldan başkasının anlamadığı söylenirdi.

Yetim Osman'ın köye yetişmek için gözüne uyku girmiyordu. Şehrin kıyısında yattığı handan gece yarısı kalktı. Kendine bir çeki düzen verdi. Avurdu yırtık soğuk kuyu lastiğini, yolda ikide bir fırt fırt çıkmasın diye sicimle sıkıca sardı, önemli yükü gaz şişesinin ağzına mısır koçanı tıkadı. "Yoldan gelen değirmenci olsa bir şey umulur" diye bir somunla az helva alıp çıkıya sardı. İçindeki adsız sıkıntıyı atabilmek için, yattığı hanın gıcırtılı kapısından üç kez girip çıktı. Bir kez somunu, bir kez helvayı, bir kez de gaz şişesini unuttu.

"Hayırdır inşallah, neden ola ki bu sıkıntı? Çok şükür Umur mektebe, okula girdi. Sevincimden olacak, he mi? Kolay değil, koca köyde çocuğunu dış mekteplerde okutan kaç kişi var? Hasan Ağa ve de Yetim Osman. Yarın Umur okuyup adam olanda: Peh peh Yetim'e, yemedi içmedi oğlunu okuttu diyecekler."

Yetim yürümedi uçtu. Bir daldı, sekiz on saatlik yolun nasıl bittiğini anlayamadı. "Acı haber tez ulaşır. Ölümün atı yeğin olur" derler... Yol kıyısında mal otlatan Bololuklu çocuklar, Yetim'i görünce soluk soluğa yetiştiler. Kesik kesik, ağlamsıl:

"Osman emmi, Osman emmi, Gamer ninem öldü! Yetiş de öldü. Küpeli de yandı" diye ünleştiler.

Osman, çocukları anlamazlandı. Durmakla yürümek, dinlenmekle, dinlenmemek arasında ikirciklendi. Taş yemiş tavuk örneği, olduğu yerde bir döndü. Gözlerini kırpıştırıp büzerek, sonra kocaman kocaman açarak, çocukları süzdü. Ağzını açtı, açtı kapadı. Ellerini karanlıkta bir şey yoklarcasına yordamsız, çocuklara uzattı. Parmağına dolalı gaz şişesi düştü. Bir kez daha yürümeyi denedi olmadı. Dizleri gövdesini taşımıyordu. Perişanlığını çocuklara sezdirmek istemedi. Olduğu yere çöktü.

Çocuklar, Osman'ı anlamış, üzgündüler. Az ötede kıvrak kıvrak otlayan bir inek, iri kara gözlerini Osman'a dikmişti. Sanki o da olanları anlamıştı. Sonunda Osman buzu çözülmüş su değirmeni gibi gürledi:

"Uşak ayaklarınıza ölem, ne diirsiniz siz? Ne diirsiz siz? Kim, kim öldü? Küpeli mi öldü? Uşak ne oldu, kim kime ne oldu" diyebildi. Çocuklar olanca içtenlikleriyle:

"Osman emmi, şişe kırıldı" deyip, tümcek düşen gaz şişesine yapıştılar.

Yetim, dört elli emekliyerek ayağa kalktı. Beli kırık yılan sürünüşü, köye yamaç son tepeye çıktı. Tek adım öteye gücü kalmamıştı. Bir çamın dibine canını attı. Olanca gücüyle köye baktı. Ağlayan, döğünen kadınların çarpınışını görüyor, fakat seslerini duymuyordu. Kulakları hırpadan tıkanmıştı. Görünmez bir el, sanki iki kulağına birden çamur sıvamıştı. Viran olmuş kendi evine takıldı. Orası daha kalabalıktı.

Köydeki her kıpırtıyı yercesine izliyordu. Yarısı yanmış çamlar, hâlâ tüten evler, okulun önündeki candarmalar, tümünü, tümünü görüyordu, "İşte bu da Hasan Ağa. Kalın paltosunu savura savura askerlerin önünde gidiyor. Hasan Ağa'nın elini kolunu neden bağlamamışlar. Bunca asker köye niçin gelmiş?"

Yetim, taşın nereden geldiğini, evini başına kimin yıktığını o

saat anlamıştı. Ağa salınarak gezdiğine göre, işin içinde bir başka iş vardı. Bu Hasan Ağa'ydı! Ne yaptığı, ne yapacağı pek belli olmazdı.

Yetim, çivilenip kaldığı yerden ansızın sıçradı. Sıçrayışı, tıkanan sesini, sıvanan kulağını açtı. İnceli kalınlı bir uğultu ağzından boşalıverdi. Çalının arkasındaki çıtırtıya:

"Kim o, kim o" diye üst üste bağırdı.

Resul Dayı, soluk soluğaydı. Kendini çalının dibine bırakıverdi:

"Offf of, benim oğul, benim. Olmaz olam benim."

Osman'ın tetikteki ateşi sönüverdi. Yine olduğu yere yığıldı. Yönü köye dönük, gözleri aynı yere saplı sustu. Resul Dayı bir süre soluğunu toplayamadı. Buruşuk ellerini, fersiz gözlerinin üstünde gezdirip, o da köye daldı. Epey sonra dipten gelen bir sesle. Yetim Osman'a döndü:

"Yetim oğul, seni gördüm. Gördüm de geldim. Bildim bu yoldan geleceğini. Söylenecek söz bitmiştir oğul. Söz susmuştur. Başın sağ ola demeğe bilem dilim varmiir. İşte köy, olanları kendin görirsen. Ne diyem başka bilmem ki? Beylik sözlerdir eme; ölenle ölünmez, gidenler gelmez, Tanrı verir, Tanrı alır desem ne çıkar..."

Resul Dayı kesik kesik öksürdü. Bütün Kopların havasını bitirecek bir iştahla da soludu:

"Gamer nine iyiler iyisiydi. Zaten iyiler, hiçbir zaman bizimle birlikte olmazlar. Onlar, ya tezden bizim için kendileri ölürler, ya da bizler öldürürüz. Neyse şu son sözüme iyi kulak ver. O imansız Ağa, yine hükümetin kulağına bir şeyler fısıldadı. Bunca cenderme boşa gelmedi. Güya senin ev, yangına sebebiyet veresiymiş. Bilirsin orman yakmak büyük suçtur. Hökümetin dilince ne dediyse, şimdi cendermeler seni arirler. De, git bugünlerde ortalıkta görünme. Yoksam, tilki tilkiliğini bildirene dek, post elden gider."

Osman, kıpırtısız Resul Dayı'yı dinlemek istedi. Fakat kulakları bozuk radyo gibi çatırdıyor, açılıp tıkanıyordu. Bir keklik sürüsü süzüldü. Güneş kara bulutlar arasından göz kırpmaya yırtık aradı. Yetim'in aklı fikri aynı çengele takılı:

"Bu katilin, bu zalimin yanına koymayacağım. Ben zaten kara günlü doğmuşam. Offf anam of!.. Kara günlü anam, yavrularım! Küpeli, küpeli, küpeli" diye inledi.

Resul Dayı kuşkulu çevresine bakındı:

"Çok kederlenme oğul. Erkek kısmı keder götürmez. Hemi de o melun için öyle açık konuşma, yerin kulağı vardır. Sen bana bakma, ben yaşımı yaşamış dişimi dişemişem. Ölümse, hoş geldi sefa geldi. Yaşayanlar ölmekten korkarlarmış, bense doğmadan ölenlerdenem."

Yetim:

"Demek öğretmeni de o öldürttü diirler. Peki neden hökümete haber etmiyorsunuz? Ne güne duruyorsunuz?"

Resul Dayı ona yadırgı baktı:

"Yetim, Yetim, oğul sen bu köylü değilmiş gibi konuşuk edirsen. Oğul dediklerini kim göze alabilir? Sonra kimi kime şikayet ediyorsun? Ağzını açan, senin akıbetine uğrayacağını iyi bilir. Köylü kısmının ünü aha bu dağlardan öteye geçmez. Yalan mı?"

Osman kıpırdadı. Deli, deli güldü. Esnedi gerindi. Sırtını dayadığı sarı çama baktı. Köye baktı. Resul Dayı'ya baktı. Çocukları için aldığı bir somunla az helvanın çıkırını Resul Dayı'ya uzattı:

"Al, al şunu Resul dayı. Geride sağ kalan varsa, ver de ağıdı dinsin. Şimdiden keri benim ne yapacağım belli olmaz. Kalanlar önce Tanrı'ya, sonra sana emanet."

"Aman oğul sen buralarda gözükme. Tez tez uzaklaş. Kalanları hiç düşünme. Yavan ekmeğimin yarısı onlarındır. Tanrı deldiği boğazı aç koymaz. Git, git, acele uzaklara git. Doğu'ya git, Batı'ya git, yeter ki buralardan git."

Osman, Resul Dayı'nın yanındaki dahreyi acele kaptı. "Bu bana lazım Dayı" deyip gözden kayboldu...

Epey bir heyecandan sonra, ortalık yavaş yavaş yatıştı. Fakat, Yetim Osman'ın köye dönmediğini gören Hasan Ağa'nın öfkesi yatışmadı. Adamlarına bir ayrı, köylüye bir ayrı emirler verdi. Candarma, dört koldan onu aramaya zaten koyulmuştu.

Ağa'nın konağının çevresi kale gibi duvarlarla çevriliydi. Bu duvarlar, ahırdan, kömden tutun da haremlik selamlığa dek tümünü kuşatırdı. Dört köşede demir kazıklara zincirli, dört yavuz köpek bağlıydı. Köpek ki, attan adam indirirdi. Bunlar gündüz bağlanır, gece salınırdı. Davar köpeğinin uykusu ağır olur diye, ayrıca gecede zağarlar beslenirdi.

Köpeklerin korkusuna güneş battıktan sonra Ağa'ların yakasına kimse geçemezdi. Kazara geçenleri, köpeklerin yıkıp yaraladıkları çok olurdu. Böyle bir olay oldu mu Ağa'ya ballandırarak anlatılır, o da keyifle güler ve:

"Hangisi yaptı bu işi? Yine Tomas mı açtı Çiloğlu'nun kıçına pencereyi?"

Çıraklar, çobanlar yarışırcasına:

"Hayır Agam. Bu kez Şahpaz yapmış, ilkin şöyle uzaktan döş vurup yıkmış. Sonra da üstüne çullanmış."

Ağa futbol hastası birinin, radyo başındaki iştahıyla onları dinler, sonra elini dilini şaklatarak:

"Bak hele sen bızdık Şahpaz'a! Daha dün gödeni yerde sürünen bir enikti. Tez ona iyi bir yal verin. Siz siz olun da unutmayın, köpek kısmı yalınan yavuz olur. Hele böyle bir iş yaparsa hemen yallayın" derdi.

Ağa'nın köpeği kimi yırtar, parçalarsa parçalasın, karşı koymak yasaktı. Bu köpeklere el kaldırmak, Ağa'ya el kaldırmak gibi tehlikeliydi.

Yetim, Resul Dayılardaki çoluk çocuğunu görmeye gelir diye, ev göz altına alınmıştı. Ağa'nın adamları, Osman'ı yakala-

maya seferberdiler. Altın arar gibi onu arıyorlardı.

Köylüler, Yetim'in başına gelenlere üzülüyor, fakat Ağa'nın yüreğine saldığı korkudan dolayı seviniyorlardı. Ağa durumun ciddiyetini çoktan kavramıştı. Cuma namazları için bile imamı ayağına çağırıyordu. Konağından dışarı adım atmıyordu.

Korkusunu gizlemeye çabası boşunaydı. Köylü, bunu ortaya attığı yeni oyunlarından anlıyordu. Ne biliyordu, Yetim'in yerini haber verene bir çift öküz vereceğinden söz etmeyi, ne biliyordu onun yerini zaten bildiğini söylemeyi. Sonunda yeni bir dümen çevirmeye başladı:

"Yetim gelip, kendi eliyle adam gibi teslim olursa, onu çok değil üç günde mahpustan çıkartıram. Vallahi tallahi, dinime imanıma çıkartıram. Biliyorsunuz hökümet avucumun içinde. Cenderme komandanı, hakimi makimiyle can ciğerim. Yanan evini yaptırır, yeygisini de verirem. Zaten eski evi neydi ki? Çörden çöpten, bir alacık! Ağalık hangi gün içindir? Zavallının başına bir hal geldi, insan olanın başına her bir iş gelir. Dağda bayırda dolaşmaya ne gerek var? Hemi de hökümetin gözünde gredimizi düşürüyor. Hökümetin eline bir gün geç geçmek, cezasını on kat arttırmak demektir. Bunları Abukat beyimizin kara kablı kitaptan yazıyor...

Köyümüz yarın panga parası, tohum parası istiyecek. Yetim, böyle dağda bayırda dolaştığı sürece, tövbe köylüye bir kuruş vermezler. Bir kişinin cahallığı yüzünden, istemirem ki bütün köy cefa çeksin. Bir kötünün kırk köye zararı dokunurmuş. Hökümetin kolu uzundur. Tühüü Yetim gibi baldırı çıplakları istese bir günde yakalar..."

Hasan Ağa, Yetim'e yaptığı haksızlığın bilincinde rahatsızdı. Sıkıntısı küçülmeyip büyüyordu.Yetim'in oğlu Umur, acıyla beslenen bir fidan gibi tez gelişip serpildi. Okula zaten yaşı ileri başlamıştı. Hele o kara haberin kendisine ulaştığı gün, sanki kırk yaş birden büyümüştü. Duruşu, yürüyüşü, oturup kalkışı bir

başka olmuştu. Biçimli esmer yüzündeki çizgiler derinleşmiş kolan kaşları daha gürleşmişti.

O, okuduğu Kuran'ın, yazdığı yazıların satır aralarında, tüm Hasan Ağa'yı görüyordu. Zaman, yaşıyla birlikte içindeki öç, kin duygusunu da büyüttü. Kuran'da öç almayı, "kısasa kısas", gerekli gösteren hadis ve ayetleri ezberledi. Bakara suresi, kötüye, kötülüğe karşı koymayı, başkaldırıyı emrediyordu. "Kötüye, zalime, karşı koymak elinden gelmiyorsa, buuz et*" diyordu...

"Burası İmam Hatip'tir. Burada yalnız dinsel konular öğrenilip tartışılır" diyen okul yöneticilerinin çırpınışları boşunaydı. Tüm yasaklara karşın öğrenciler düşünüyor ve dünya dönüyordu.

Baba Veysel'i okulda herkes severdi. Kendisi Fransızca öğretmeniydi ama, derslerinde Fransızca'dan başka her şeyi öğretirdi. Gün olur:

"Hımm, söyleyin bakalım çocuklar! Yurdumuzda her bin çocuktan kaçı daha bir yaşına değmeden ölüyor ve neden? Köpeklerin bile baytarda doğum yaptığı bir dünyada, sizin ananız neden ölüm döşeğinde aspirin bulamıyor?"

Başka bir gün, dersi en olmadık yerinde keser:

"Hımm, söyleyin bakalım çocuklar! Eller aya giderken, bizim halkımızın yüzde ellisi neden okuma yazma bilmiyor? On beş bin öğretmenimiz neden yaban ellerde çöpçü, postacı?

Ulusal gelirimizin arslan payını, neden nüfusun yüzde beşi alıyor? İstanbul Boğazı'nda yaşayıp da, nasıl köyler ağası olunuyor?

Kapı komşumuz Yunanistan'da, ulusal gelirden kişi başına düşen pay şu iken, neden bizde bu?"

Başka bir gün, elinde gazeteyle sınıfa girer, bağıra çağıra okumaya dururdu:

---

*) Küsmek

"Adamın biri aç kaldığı için tek gözünü satılığa çıkardı. Bir varlıklı da onu satın aldı."

Ummadığı bir öğrenci alın yazısını sorar, o kırk yıllık imam gibi anlatmaya başlardı:

"Ham softalığa gerek yok. O güzelim Tanrı'yı katillerin, hırsızların, sömürücülerin kötülüğüne ortak mı etmek istiyorsunuz? Benim güzel Tanrım çirkin yazı yazmaz. Kimini topal, kör, kimini yoksul, kimini varlıklı yaratmaz."

İşgüzar bir öğrenci, hocam derse geçelim der, O:

"Hımm, 'yes sir, vıy mösyö'yü öğrenerek, bu kardeşiniz Fransa'ya büyükelçi olacağını sanıyor. Oysa Cumhuriyet döneminde bile, dışişlerinde görevlilerin yüzde doksanının Osmanlı dönemindeki ailelerin çocukları olduğunu bilmiyor" der ve sınıfı gülmekten kırar geçirirdi. Gün olur İmam Hatiplerde neden varlıklı, milletvekili çocuklarının okumadığını sorar, herkesi derin derin düşündürürdü.

Umur, Baba Veysel'i her geçen gün biraz daha anlıyor ve seviyordu. Onu yalnız dinlemiyor, yudum yudum içiyordu. Ders içinde, ders dışında gölge gibi peşindeydi. Gerekli gereksiz boyuna soruyordu.

Ailesinin perişan edildiği günden beri, Baba Veysel, Umur'a daha bir yakındı. Tatil günleri, onu evine çağırıp, bulunandan yediriyor, bir yandan anlatıyor, anlatıyordu.

Öğrendikleri, Umur'u önemli ölçüde şaşırtmıştı. Bir süre ne yapacağını bilmez dolaştı. Fakat çok geçmeden öğrendiklerine sıkıca sarıldı. Hem öyle hızlandı ki, kendisi neden Baba Veysel kadar bilemiyor diye onu kıskandı. İslamiyet ve sosyalizm üstüne yazılmış kitapları aç bir iştahla okuyordu. Arkadaşlarıyla yaptığı tartışmalarda ona karşı koyacak güçte kimse kalmamıştı. Yoksulları, güçsüzleri, emeği emekçiyi savunduğu için, zaten karşı çıkan yok gibiydi. Giderek, Kuran'la sosyalizmi bağdaştırmaya daldı.

Şimdi arkadaşları Umur'a bir ad bulmuşlardı. Kimi "Hz. Ömer'in gölgesi" kimi de "Kafir İmam" diyordu. Karl Marx'tan Adam Simith'e dek okumaya başlayınca, adı Kafir İmam olarak pekişti. Komünist İmam demeye ise kimse cesaret edemedi.

Umur, ne kadar okursa okusun, arkadaşlarını ne kadar geçerse geçsin, bir yerde hırpadan duruyordu. Bu duruşta içi, taa can evi titriyordu. Bildiklerini unutuyor, dahası kendini yitiriyordu. Bu, Hasan Ağa'ya olan öç duygusuydu. Geceleri uykusunu bölen, gündüzleri uyanıkken düş gösteren de bu duyguydu. Arıyor tarıyor ona uygun düşecek, en acıtıcı ölümü bulamıyordu.

"Diri diri yakmak Ağa'nın kardeşlerini, ninesini yaktığı gibi. Kör bir bıçakla derisini yüzmek. Kırk katırın kuyruğuna bağlayıp her parçasını bir dağda bırakmak..."

Ih olmuyor, olmuyordu. Onun zalimliğine eş bir ölüm bulamıyordu!.. Bu düşleri kurarken, sıkılmış yumruklarından su damlıyordu.

Yetim Osman dağlarda, deli divaneydi. Sürekli bir ikilem içindeydi. Gün batarken verdiği karardan, gün doğarken cayıyordu:

"Gidip hökümete teslim olsam, yangından arta kalan iki çocukla bir avrat n'olacak? Umur'un okulu n'olacak? Ağa mutlak başıma bir çorap örer.

Ataşlarda cayır cayır yanan anam, yavrum ve Köpeli'nin öcü omuzlarımda asılı durur. Onların öcünü almadan ölürsem gözüm açık gider. Ahrette yakama yapışırlar. Hele Umur'um okulunu bitirsin. Hele yavrum eline ekmeğini alsın, gerisi kolay. Ondan sonra ben bilirem yapacağımı. Umur okulunu bitirene dek, ayak sürümekten başka çarem yoktur" diye her taşın dibindeki boynu bükük çiçeğe takılışında, kendi kendine hesap veriyordu. Ağaçla, suyla konuşuyordu.

Kopların ünlü eşkıyası Goca Omar, Yetim'i tayfasına epey

sonra kabul etmişti. Goca Omar ilkin "Oğul oğul, eşkıyalık ince zenaattır, herkes yapamaz. Hele senin gibi ivedi öç peşinde olanlar, hiç yapamaz. Gel yol yakınken dön" demişti.

Yetim'in kararlılığını görünce de: "Günah benden gitti. Sakın ola tek başına bir işe girişme" deyip gözlerinden öpmüş ve Eşkıyalığa Kabul Mevlüt'ünü okutmuştu.

Yetim, Goca Omar eşkıyasına katılmanın kıvancıyla, kendini daha güvencede, daha güçlü hissetmişti. Sanki denenler, ettiği yemin öcünü çabuk alması üstüne olmuş gibi de düşlere dalmıştı.

Hasan Ağa'nın, küçük oğullarından Deli Zekeriya, Resul Dayı'nın çürük kapıya bir tekme daha atınca, bacağı içeri geçti:

"Olan ihtiyar, sen Yetim pezevenginin koruyucu meleği misin? Kendi aç karnını doyurdun da; o it oğulları mı kaldı? Hemi de Yetim'in yerini bildiğin halde bilmirem diye bizi avutirsen değil mi? Şimdi bana iyi kulak ver. Ya o Yetim eşkıyasının yerini bize söylersin, ya da onun piçlerini yarından tezi yok kaldırıp sokağa atarsın. Di git düşün şimdi. Eğer dediğimi yapmazsan ötesini daha iyi düşün he mi?.."

Resul Dayı, ne diyeceğini bilmez yırtık ceketinin yenlerini kavuşturdu:

"Ağam ayaklaran ölem merhamet, merhamet edin. Bu yağmurda yaşta, nere salam sabileri. Başlarını sokacak barınakları bilem yoktur."

Zekeriya, daha da dellendi:

"Eee uzun ettin. Ben son sözümü sene dedim. Di dıyık git karşımdan tez. Yoksam elimden bir bela çıkacak haaa!"

"Etme begim etme ağam, bu sakalım saçımla, yaman günde koma beni!.."

Resul Dayı'nın namaz kılmaktan delinmiş kıl şalvarda dizleri, iğreti dal gibi sallandı. Bükük beli daha bir yaklaştı yere.

Cin karası, acımasız bir geceydi. Köy, hasta bir çocuk gibi

rahatsızdı uykusunda, öhö desen uyanacaktı, ilk akşamdan kül-lüğe kıvrılıp, horul horul uyuyan Resul Dayı'nın yaşlı köpeği bile, homurdanıp duruyordu. Hele Ağaların zağarlar, ilk akşamdan beri ayaktaydı.

Resul Dayı'yı uyku tutmadı, içindeki sıkıntıya köpeğin uluması da katılınca karısını dürttü:

"Garı, hele çırayı az dışına ver bak. Şu meret köpekte bir hal var bugün. Ne uluması belli ne homurdanması. Kendi başını yer inşallah."

Resul Dayı'nın iyi huylu, nur yüzlü karısı Aslı nine, titrek eliyle ışığı yukarı verdi:

"Bugün köpekte değil, sende bir hal var. Ne itinen köpeğinen derde kaldın bre herif. Hem bilmez misin ki hayvan bizim için uluyor. Gökyüzünde dolaşan belayı gördü. 'Tanrım, onu benim sahibime verme' diye yalvarır işte."

Resul Dayı, omuzuna paltosunu alıp dışarı çıkmaya debelenirken:

"Belayı bize vermeyip de kime verecek? Verdi vereceği kadar ve biz de alıştık. Şimdi bir de başkasının canını mı yakacak meret" diyerek, kapının arkasını ayıklayıp dışarı çıktı.

Köpeği bir iki azarladı. Korktuğu için kapıyı ardına kadar açık bıraktı. Az öte sidiğini serpilip içeri kaçtı. Lahavle ile, sövgüsü karışık yalağa girdi.

Gece yandan sonra, köpek sesleri seyrelmişti. Tek tük havlamalar patlıyordu. Resul Dayı dışarı çıkıp yattıktan sonra, Yetim'in karısı gözünü kapamadı. O, felaket gününden beri zaten yarı ölü dolaşıyordu. Sabahtan akşama dek ağıttaydı. Konuşmaları bile, ağıttı. Gümül gümül, mırıl mırıldı. Köylüler "zavallının başında bir eser kaldı" diyorlardı. Köyde ölen her ölünün ağıdını ona yaktırıyorlardı. Kime giderse gitsin o gerçekte kendine ağıt yakıyordu. Dinleyenlerin ciğerlerini delik deşik eden ağıtlarını!..

Zalim felek bizi yaktı gavurdu/ Acı yellerinen göve savurdu/ Gavli

gararımız böyle değildi/ Al ateş içinde gördüm guzumu/ Döve döve yara ettim dizimi/ Kendim yazmadım ki gara yazımı/ Babası ölmedik yetim guzumu/ Yanık yaraların sarar ağlarım

ŞAFAK söktü sökecekti. Tan yıldızının ışıltısını hava açık olsa görmek mümkündü. Derken köyün üstünü kızıl bir duman kapladı. Yine yangın vardı. Fakat bu kez yangın köyün dışından, kenarından, köşesinden değil, tam ortasından başlamıştı. Hasan Ağa'nın konağının dibindeki büyük otluk tutuşmuştu. Ateş içten içe; uğrun uğrun işliyordu. Köylülerde beklenen telaş yoktu. Gönülsüz, su taşıyan on onbeş kişi seçiliyordu. Silahlar patlayınca, onlar da ortalıktan silindi. Oysa köylünün uykusu ağır değildi. Değil yangın, köyde çıt olsa duyarlardı. Köylü uyanmadı denemezdi. Fakat yangına koşan yoktu. Yetim'in evi yanarken böyle miydi? Tüm köylü, çolcuk çocuk, avucuyla, ağzıyla su taşımıştı.

Yetim'e yapılan haksızlığa köylü yanıp tutuşuyor, ama elinden bir şey gelmiyordu. Ekmek meselesiydi kollarını omuzdan kesen. Bütün ağalar, bütün ezenler gibi, Hasan Ağa da çağların en erken bulunmuş silahını kullanmayı iyi biliyordu.

Yangın kokusunu alan ve silah seslerini duyan köylü, yatağında oturmuş kulağı kirişte bekliyordu. Yeni haberler, iyi haberler, bekliyordu. Elleri kendiliğinden açılmış:

"Tanrım sen koru Yetim'i, sen koru!" diye dua üstüne dua ediyorlardı. Bunu, kendilerinden bile gizledikleri bir sesle yapıyorlardı. Hasan Ağa'yı gebert diyemiyorlar "Tanrım Yetim'e yardım et" diyorlardı. Açıkçası Ağa'nın adını vermeye Tanrı'ya bile güvenemiyorlardı.

Yetim'in karısı, daha ilk kurşun sesinde irkilmişti. Deliye dönmüş ne yapacağını şaşırmıştı. Evin içinde, Resul Dayı ve karısı Aslı nineyle alt alta, üst üste boğuşuyordu. Bir yandan:

"Yetim'im geldi!.. Yetim'im geldi, demedim mi ben size,

Yetim'im geldi. Ya demedim mi ben size Yetim'im korkak değil. Bizi böyle iki taşın arasında yüzüstü bırakmaz demedim mi? Bırakın beni, bırakın, bırakın. Ben Yetim'e gideceğim bırakın. Yetimimeee!"

Bir yolunu bulup, Resul Dayı'nın fersiz ellerinden yakasını sıyırdı. Evden fırladığı gibi yalın ayak, başı kabak Ağa'nın konağa doğru seyirtti. Hem koşuyor, hem Yetim'im, Yetim'im diye ünlüyordu. Ağa'nın uşaklarından biri gördü:

"Gel orospu gel. Yetim'in burada" diye elindeki küreği evin köşesinden gösterdi. Kürek yukarı kalktı, fakat inemedi. Derken bir kurşun aktı gecenin donukluğuna. Ve bir "yandım anam" çığlığı büyüdü Koplara yamaç.

Yetim'in belini karısı Zahide büktü. Onun ağıdı ortaya dökülünce, mevzisinden çıktı. Daha ilk sıçrayışıyla kurşunu yemesi bir oldu. Zahide yaralı ceylan olup dağa taşa meledi. Yerde yatan her karartıya "Yetim'im" diye yapıştı.

Osman'la birlikte, Ağa'nın oğlu Deli Zekeriya ve iki uşağı da ölmüştü. O gün Bololuk en uzun gecesini yaşadı. Saatler yıl, dakikalar ay oldu. Ne horozlar öttü ne şafak söktü. Bazıları böylesi günlerde güneşi "Veledi zinalar zincirle Kafdağı'na bağlayıp bırakmazmış" dediler. "Güneş her gün aynı şiddetle doğmazmış. Bazen ikiz eşi çocuk gibi, fersiz doğarmış. Tanrı kimseyi karanlıklarda komasın" dediler. Dediler ha dediler...

Güneş Çamlıbel'i dolanmıştı ama, köyde başını kaldıran yoktu. Güneş gözbebeklerine girse, görecek durumda değillerdi. Yetim Osman'ın ölümüne üzüntüleri ile, Deli Zekeriya için sevinçleri iç içe girmişti. Ağa'nın yıkılışını görmek onlara, insanı canavarlığa iten bir mutluluk veriyordu. Oysa şu anda dizlerine vura vura ağlıyorlardı.

Ağa'nın oğlunun ölümüne, yer gök sallandı. Duyan duymayan, sevinen, üzülen Bololuk'a koştu. Konak, günlerce dolup taştı. Taa İstanbul'lardan memuru mebusanı baş sağlığına geldi.

Hele Bayburt, larp kalkıp gürp oturdu. Ağa'ya yaranmak için yüksek yüksek memurlar, gözlerine soğan sürüp hüngür hüngür ağladılar. Bunların foyası, sası sası kokmalarından anlaşıldı.

Ölünün kırkını, elli ikincisini sen okuyacaksın, ben okuyacağım diye çevrenin en derin hocaları göğüs göğüse kavga ettiler. Kendilerine bu yaptığınız ayıptır gibisinden bakılınca da:

"Bu mübarek ölünün üstüne nur doğdu. Ne mutlu onu son yolculuğuna çıkaracak imama" diye yalanlar uydurdular. Taa Palandökenlerden, Erzurum'dan, Aşkale'den özel ağıtçı avratlar geldiler. Ağıtlar yakıldı ki göklere direk. Kısa boylu gödek oğlana "fidan boylu Zekeriya'm" bölümü dışında, ağıtların çoğu tuttu sayılır. Sonunda anası da, hocası da, ağıtçısı da, hoşnut edildi.

Yetim'in ölüsü ortada kaldı. Garibin başında, karısı, iki çocuğu ve Resul Dayılar çırpındı durdular, ölüsünü yıkayacak hoca bulunamadı. İmamlar ağız birliği etmişcesine:

"Düşümüze girdi. Onun yeri Gayya Kuyusu'dur. Vay olsun, vahlar olsun ki ona elini vuran imama" diye yorum getirdiler.

Yalnız, köyün Deli İmam lakabıyla bilinen imamı Atik Hoca, kitapta başka bir yer bulmuştu:

"Cepheden kaçarken ölenlerin dışında, her ölünün cenazesi kılınır" diye. Deli İmam, Yetim için kitapta yer bulmuştu ama, bir daha Bololuk'ta kendisine iş bulamamıştı.

Hemen o gün, Ağa tarafından Resul Dayı'ya emir gönderildi:

"Cendeklerini alıp tez köyümden çıksınlar. Soyu sopu bozukların leşiyle, temiz topraklarımın kirlenmesini istemirem. Resul denen papaz da birlikte defolsun. Gözükmesinler gözüme, yoksa karışmam" diye.

BOLOLUK'a en yakın köy Balpınar'dı. Resul dayı iki yaşlı öküzün çektiği kağnının önünde uykuluydu. Evin bütün yükünü Yetim'in ölüsüyle birlikte bir kağnı almıştı. Komşulardan korka

çekine kağnıya yaklaşanlar vardı. Güle güle demeyi yürekten istiyorlardı ama, ağa korkusu yürek koymamıştı onlarda. Minnacık çocuklar daha cesurdu. Buldukları bir paslı çiviyi bile, yıldırım hızıyla getirip, "Resul Dede bunu unutmuşun" diyorlardı.

Zahide kadının yükü tüm Yetim'di. Sanki kocasının canının incinmesinden korkuyordu. Sağını solunu besliyordu. Başını incitmeden yastığa en az on kez yeniden yerleştirdi. Sesini yitirmişti çoktan. Binde bir işaretleştiği oluyordu. İki çocuk yolculuğun verdiği sevinçle, felaketin verdiği olgunluk ortasında bocalıyordu.

Köyü çıkarlarken, Resul Dayı kağnıyı durdurdu. Sonsuza dek bırakıp gittiği yurduna uzun uzun baktı. Sımsıkı kapalı ağzını daha yoğun sıktı. Gözlerinden ak sakalına kayan iki damlayı gizleyemedi. Yetmiş yılı bu ağaçların, bu tezek yığınlarının arasında doldurmuştu, ölüme giden öz oğlunun yüzüne son kez bakan ana içtenliğiyle, köyün her köşesine bakıyordu. Dizleri kadar titrek sesiyle:

"Bu köyü, hiç bu denli güzel görmemiştim. Urus bilem çıkaramamıştı bizi buradan. Emme dur baak hele!.. Bu köy, bu toprak Ağa'nınsa, bu vatan da bizimdir. Gün ola, harman ola!.." dedi.

Dedi ve kağnının dayağını çeldi. "Deeh oğul deeh" diye öküzlere seslendi.

Köylüler damların üstünde, küllüklerin başında, irili ufaklı taş yığınlarına benziyorlardı.

Zahide, kocasının başı dizinde, buz tutmuştu. Artık ne gözünde yaş, ne içinde öz kalmıştı. Kağnının bir parçasıydı o. Tekerin iniş çıkışlarına uygun kıpırdıyordu. Birkaç küçük zağar Resul Dayı'nın yaşlı köpeğe seğirttiler. O dişlerini gösterince peşini bıraktılar.

Tertemiz bir güneş çavdı Koplara doğru. Sanki, kötülüklerin anası nasıl karanlıksa, iyiliklerin kaynağı da aydınlık demek istiyordu. Kuşlar yol boyu trafiği sıkışık bir havaalanında habire

inip kalkıyordu. Atmaca, bir serçeyi sıkıştırdı. Can korkusuyla, kendini Resul Dayı'nın bacakları arasına attı zavallıcık. Resul dayı değneğini salladı. Geç kalmıştı.

Aslı ninenin aklına ne düştüyse:

"Hey gurban olduğum Tanrım. Tövbe tövbe günah yazma ya, acep bizim şu halimizden haberin var mı ola? Haşa haşa, elbette vardır emme, şu günün güzelliğini bugün vermesen olmaz mıydı, sanki?"

Resul Dayı ona can alıcı baktı.

Çevrenin en büyük köyü olan Balpınar'da Resul Dayı'nın akrabaları vardı. Burasının, okumuşu, yazmışı çoktu. Bololuk'tan okuyup dışarı çıkan tek kişi yokken, Balpınar'dan epey öğretmen, hemşire, astsubay yetişmişti. Köyler arası yarışma söz konusu oldu mu, Hasan Ağa:

"Balpınar Alevidir. Tanrı onların eline kuran vermeyecek. Elbette onlar, gâvur yazısını iyi okur. Var mı onların içinde Kuran'ı yedi makam üzere okuyan bir Molla Nuri efendi" diye savunmaya geçerdi.

Bololuk'un öğretmeni Karasu'da boğulalı çok olmuştu. O günden beri köy öğretmensizdi. Köylü, bir öğretmen getirsin, diye Ağa'nın gözüne bakıyordu. Sonunda köylüden değil de, hükümetten gelen ricalara dayanamayarak öğretmen kabul edeceğini söyledi. Ama bir koşulla:

"Öğretmen yumuşak başlı ve de ehli namus, Müslüman evladı biri olacak. Köyde ikilik yaratmayacak. Kart değil taze olacak. Etliye sütlüye de karışmayacak."

İlköğretim Müdürü, bazı adlar saydı. Bu öğretmenlerin, huylarını soylarını bir bir açıkladı. Uzun tartışmalardan sonra bir kız öğretmen üzerinde anlaşmaya varıldı. Hasan Ağa'ya ayrıca iki aylıkta deneme süresi tanındı. Beğenmezse bu süre içinde öğretmeni değiştirebileceklerine söz verildi. Tamam işte oldu bitti, haydi hayrını gör, dediler.

Ekin, "Nine Hatun Kız İlköğretim Okulu'nu" yeni bitirmişti. Balpınarlıydı. Bololuk teklif edilince, sevincinden deliye döndü.

"Oh... Bololuk kendi köyüm sayılır. Şans diye buna derler işte. Cumartesi, pazarları hoop köyümdeyim" diye kanatlandı.

Ekin, her şeyiyle mevsimlerden ilkbahardı. Taze bilgi, özveri, güç doluydu. Fidan boyu, az çekik gözleriyle güzellerden de güzeldi. Mor üzüm hevengi uzun saçlarını iki belik edince, öğretmenden çok köylü kızıydı.

Hasan Ağa, her ne denli bir kız öğretmeni kabul edebileceği konusunda anlaşmaya vardıysa da, önceden kendi gözüyle bir kez görmede diretti. Tartacak, sınav edecek, bazı koşullan peşin peşin kabul ettirecekti.

Ekin, Hasan Ağa'nın kendisiyle konuşmak istediği haberini alır almaz, babasıyla doğru Bololuk'a koştu. Hasan Ağa gibi ünlü biriyle konuşacağı için ayrıca kıvançlıydı. Heyecanı, ya kabul edilmezse kuşkusundandı.

Öğle geçerek Hasan Ağa'nın konağa çıktılar. O, baş köşede, halı mindere bağdaşlı ve yüzü asıktı. Kestirmeden:

"Bizler, birbirimizi çok iyi biliriz. Seni bu köye ben istedim. Köyümüzü isteyen bir yığın muallim vardı. Fakat ben seni tümünden üstün bulmuşam. Niye, birbirimizi iyi tanıdığımızdan."

Hasan Ağa'nın dilinin altındaki bakla belliydi. Sözü evirdi çevirdi:

"Biz önce Müslümanız elhamdülillah. Din, iman, Tanrı her şeyden birinciye gelir. Yani öğleye dek çocuklar senin, öğleden sonra din hocasınındır. Başın açık gezmeyecek, kimsenin etlisine sütlüsüne karışmayacaksın, öğrenci deyince de, önüne geleni okutursun. Şimdilik başka bir sözüm yoktur. Haydi hayırlı olsun.

Ekin akıllı kızdı. Ağa'nın demediklerini de anlamıştı. Yalnız köy muhtarını sormasıyla acemilik etmişti. Ağa gözlerinin akını çoğaltarak:

"Nene gerek mahfen azası senin canım? İşte muhtar da, aza da, hepsi bu kesenin içinde" diye, kese dolusu mühürleri ortaya attı.

Ekin, tez bir dönüşle:

"Olur Ağam, peki siz nasıl isterseniz öyle yaparız. Elbet siz daha iyisini bilirsiniz" diye onarıma girişti.

Ağa, Ekin'in babasına:

"Aferin sana Kel Hüseyin, eyi evlat yetiştirmişsin."

Bu sırada Ağa'nın büyük oğlu heyecanla içeri girdi.

"Ağam mühim haberim var." Ağa, dönüp bakmadan:

"Neymiş, di söyle ola."

"Söyleyemem mahremdir Ağam. Az bir zahmet bu yana gel hele." Hasan Ağa telaşını belli etmemeye özenli, bitişik odaya geçti. Sesleri geliyordu:

"Ağam, o geberen Yetim itinin Umur diye bir eniği vardı ya!"

"Eee, uzatma ne olmuş?"

"Ağam, o türemiyesice İmam Hatip'ten kaçmış. Elinde bir tüfekle görmüşler. Alaman filintasıyla Koplara doğru kaçasıymış. Bir Alman filintası..."

Bütün çabasına karşın Ağa'nın telaşı belli oluyordu:

"İşte neticeyi anladınız. Benim şimdi çok mühim bir işim çıktı" deyip Ekinlerle konuşmasını kesti.

Ekin'le babası Ağa'nın birdenbire böyle değişmesine bir anlam veremediler. İvedi toparlandılar. Güneş batıya sallanmış, gölgeler uzamıştı. Ekinlere yol gösteren çoban olmasa, köpekler zincirlerini kırıp onları yiyecekti. Hohyalayıp ön ayaklarının üstüne şaha kalkıyorlardı.

Daha köyü çıkmadan, Ekin babasına sordu:

"Baba, siz Ağa'nın durumundan bir şey anladınız mı? Birdenbire nasıl telaşlandı. 'Tez gidip bizim adamlara, hökümete ve de abukat bege haber verin' diyordu. O, Umur dediği eli mav-

zerli, dağa çıkan kim? Zahide bacının oğlu olmasın? Hani ben öğrenciyken vurulan Yetim Osman'ın oğlu."

Babası, yol boyu başından sonuna Yetim Osman'ın öyküsünü yeniden anlattı.

Ekin, kendilerinin bu kadar korktuğu Ağa'yı telaşlandıran kişiye, adsız bir sempati duydu. "Umur dediğin bir çocuk daha" diyor babam, diye düşledi.

Koplar kaç kez ak kara, yeşil çimene kesmiş, Karasu kaç kez derya deniz olup coşmuştu? Kaç kez koyun kuzuya, sümbül nergise karışmıştı?

Yetim Osman, eşkıyanın güç günü bu kışı da bitirmiş ama, ilkbaharı yaşayamamıştı. Özlediği gibi Umur'un diplomasını Hasan Ağalara, yamaç evinin şafağına asamamıştı.

Vurulduğu gün gözünü kapamak isteyenlere Resul Dayı, "Boşa uğraşmayın onun gözü kapanmaz, çünkü muradına ermedi" demişti.

Umur son sınıfta iyice büyüyüp serpilmiş, ana yaşını her bakımdan aşmıştı. Kalın kara kaşlarını babasından, ela gözlerini ise anasından almıştı. Pehlivan traşlı başı boynunu az kalın gösteriyordu. Elleri kitap okumaktan çok, saban tutmak için yaratılmıştı. Okulda arkadaşları, öğretmenleri onu sürekli yaşından büyük gördüler.

Öğretmenleri, öğrenci arkadaşları, acı haberini duyurmamaya özen gösterdiler. Fakat ölümün atı yaman koşarmış. Dağ, deniz, engel tanımazmış. Baba Veysel'in sürgün emri çıktığı gün, kara haber de Umur'a ulaştı. Sanki iki acı birbirini bekliyormuş gibi...

Umur, gireceği son sınavın tarih kitabını Çoruh Irmağı'na attı:

"Söz bitti, sıra eylemin" dedi ve kendini baba yurdu Koplaların kucağında buldu.

Dağlar Umur'u hiç yadırgamadı. Kırk yıllık dost gibi kar-

şıladı onu. Ak çamlar, kara taşlar, yeşil otlar gülümsediler. "Sen ki bizi deyip gelmişsin, başımız üstünde yerin var. Esen yeller, yaban eller gayrı dokunamaz kılına. Biz bizden olanı tanır ve koruruz" dediler.

Umur'un ilk işi baba dostu Goca Omar'ı bulmak oldu. Goca Omar ki, eşkıyaların piri, Kopların namusuydu. Çevre halkı, ona inanır, başına yemin ederdi: "Seri Omar'a vallah!.." diye. Dağa çıkan her eli tüfekli ilkin onu bulurdu. O bir yargıç titizliğiyle geleni dinlerdi. Adi suçluya aklı yatmaz, tez elden oradan uzaklaştırırdı. Yok haksızlığa uğramış, ya da başına bir iş gelmişse, onu korur, ona dal gölge olurdu.

Goca Omar'ın dağa çıkış nedenini bilen yoktu. Belki hükümet bile davanın nedenini unutmuştu. Eski bir alışkanlıkla her yeni müfreze komutanı onu arar, onu sorar fakat bulamazdı. Kısacası o, her boz urbalıdan kaçar, her asker de onu kovalardı.

Goca Omar, Yetim Osman'ı çok severdi. Eşkıyalardan hiçbirinin öyküsünü ikinci kez dinlemezdi. İlk ve son olarak, bir kez dinlerdi. Fakat Yetim'in olayını her akşam dinlese doyamazdı.

"Yetim, senin derdin benimkine bindi. Şu dağların en haklı kaçağı sensin" demişti bir gün.

Yetim ölmeden önce:

"Omar Emmi, bana bir şey olursa, Umur'umun emaneti sanadır. Diğer çocuklarımı demiyorum. Yalnız Umur'umun emaneti, evvel Allah sonra sanadır. Onu okut, onu adam et" demişti.

O da şakadan:

"Yetim, yeter ki sen öl, gerisini düşünme. Ben Umur'u kendime oğul edinirim olur biter. Hazır kazanılmış, yetiştirilmiş delikanlı" karşılığını vermişti.

Geçen yaz tatilinde, Umur dağa azık taşımıştı. Goca Omar, ona kitap, gazete okutmuş, can kulağıyla dinlemişti.

Bir gün, konuştukça bilgisine hayran kalmış, soru üstüne soru sormuştu:

"Ola oğul, sen şimdi ne olacaksın? Namaz hocası mı, yoksa başka bir şey mi? Çünkü şuraya gelip gidiyorsun, bize bir kez olsun topluca namaz kıldırmadın. Anlaşılan onu beceremiyeceksin. Hiç olmazsa biz ölünce üstümüze Kuran okuyup, ölümüzü yuyacak kadar öğrenebilsen."

Umur, bu sözlere pek keyiflenmiş:

"O nasıl söz Goca Emmi? Ben sizi yumasını öğrenemem ama, senin Tosun Ağa'yla bizim Hasan Ağa'yı yumasını çoktan öğrendim" demişti.

Goca Omar'sa coşmuş:

"Ola Yetim, senden bu denli akıllı oğul olamaz. Hı, ne dersin, bu uşağı anası hamamdan kapmış olmasın" diye gülmüş, güldürmüştü.

Goca Omar, iki adamının ortasında Umur'un çete karargâhı olan taş mağaraya doğru geldiğini görünce yüreği hop etti. Bir benzetiş dışında Umur'u tanıyamadı. Uzaktan onlar yaklaştıkça içindeki kuşku irileşti.

Umur'u tanımak gerçekten güçleşmişti. Yiğitlenmiş, boylanmıştı. Fakat, ela gözler, geniş omuz ve sağlam yapılı çene ile, ben Yetim'in oğluyum diyordu.

Umur yaklaştıkça, Goca Omar'ın bakışları donuklaştı. Niye geldin, neden geldin dercesine bakıyordu. Ona doğru bilinçdışı bir iki adım attı, fakat daha fazla gidemedi. Umur atılıp Goca Omar'ın elini öptü. Goca Omar daha fazla kendini tutamadı. Ona sıkıca sarılıp, iki gözünden öptü. Umur'un omuzuna dayalı başını tez ayıramayışı, gözünden kayan iki damlayı gizlemek içindi.

Goca Omar, cebinden dağınık bir yağlık çıkarıp, gözlerini sildi. Silahlığını gevşetti. Eliyle Umur'a mağaranın köşesindeki keçi postunu gösterdi. Kendisi de karşısına çöküp ellerini dizine kenetledi. Sırtını ot yastığa dayadıktan sonra, suskunluğu kendisinin bozması gerektiğini anladı:

"Umur'um, oğul, bilmem ki ne desem! Yavrum başın sağ ola demekten öte çare yok herhalde. Kader ilahi, onun ömrünün kepeği bu denliymiş. Bu evrenden yiyeceği ekmek, içeceği su kesilmiş. Vade yetmiş baş ağrısı bahanedir. Tanrı katından gel olmuş bir kez. Artık ne yapsan fayda vermez. Sonra su testisi su yolunda kırılırmış. Bugün ona, yarın bizedir oğul!..

Çok söyledim rahmetliye. Söz dinletemedim. Yetim, hele bekle bu iş aceleye gelmez. Zamanını iyi kolla, öcün mühür zamanı yoktur. Düşman, düşmandan kırk yılda bir öç almış da, oh ne tez aldım, demiş. Acele etti, çok acele etti Yetim. Dinlemedi bizi."

Goca Omar, Umur'u konuşturmak için elinden geleni yapıyordu. Yerli yersiz her cümlesinin sonuna bir soru vurgusu ekliyordu. Oysa Goca Omar'ı bu denli çok ve yalpalı, kimse konuşturamazdı. Umur'la konuşurken sanki o örflü, sayılan, sevilen, Kopların Goca Omar'ı olduğunu unutmuştu.

Tüm çabalarının boşa çıktığını gördükçe daha çok konuşuyor, daha çok sorular soruyordu. Fakat Umur'da bir canlılık belirtisi gözükmüyordu. Yalnız kalın kaşları, birbirine inadına yaklaşıyordu. Ara sıra dişlerinin sıkılmaktan yorulduğu, avurtlarının seyriyişinden anlaşılıyordu.

Goca Omar, hem konuyu değiştirmek, hem de yanıt gerektiren yeni bir soru sormuş olmak için:

"Bu yıl okulunu bitiriyorsun inşallah, öğle değil mi oğul?"

Umur, oturan bir Buda heykeliydi. Gözleriyle, mağaranın duvarındaki geyik postu namazlığın arasına sanki bir cilpi ipi çekilmişti. Goca Omar'ın onun canlılığından kuşkuya düştüğü sıra, çakıldaklı, sağlıksız bir ses döküldü ortaya:

"Okul bitti Emmi!"

Goca Omar'ın benzi attı. Farkında olmadan eli bıyıklarına gitti. Titizlikle koruduğu bıyığını, ucundan aşağı çekerek:

"Anlamadım ne dedin, okul bitti mi dedin? Bu mevsimde okul biter mi oğul?"

"Her şey bitti Emmi, her şey! Okul da bitse ne çıkar?"

Goca Omar, Kop Dağlarının havası olup sertleşti. Sanki az önceki adam o değildi:

"Ne demekmiş okul bitti! Ağzından çıkanı kulağın duyir mi? Eteğindeki taşı dök. Ben babana söz vermişem, sen okuyacaksın, işittin mi beni?"

Bu sırada gözcülerden biri tehlike işareti verdi, içeri soluk soluğa ufak tefek, çekik gözlü, Çin bıyıklı biri girdi. Bir bölük askerin üsse çok yaklaşmış olduğunu bildirdi. "Önlerinde sekiz on tane de sivil var" dedi.

Çin bıyıklı, çekik gözlü küçük adam, Umur'u gösterip:

"Begim ha bunun peşini izlemiş olacaklar. Yoksam ki burayı kimse bilemezdi" diye ekledi.

Goca Omar hiçbir şey olmamış gibi ağırdan doğruldu. Yeleğinin döş cebinden tütün tabakasını çıkardı. Yalnız, Çin bıyıklıya biraz kızdığı anlaşılıyordu.

Bu sırada Recep dedikleri biri daha daldı içeriye. Recep, çam yarması, asker paltolu, kara takkeli biriydi. Kalın boynu, gövdesinden uzak duran pazularıyla, Zaloğlu Rüstem resimlerine benziyordu. Duruşu hazırolda:

"Beni emretmişsiniz begim" dedi.

"Her bir şey tamam, herkes yerli yerinde mi?"

'Tamamdır begim."

"Askeri sormuyorum, siviller kesin olarak kaç kişi?"

"Dokuz begim."

"Şimdi daha yukarı, ikinci sığınağa çekileceğiz. Umur, sen Recep'le gideceksin. Biz şu fırtınayı savuşturalım geliriz. Recep'in sözünden sakın ola, dışarı çıkmayasın."

Recep'e döndü:

"Buna eyi göz kulak ol, dediğimi duydun" dedi.

Umur'u tatlı bir heyecan sarmıştı. Damarlarındaki kanın daha hızlı dolaştığını duydu. Kurulmuş yay olup, yerinden fır-

ladı. Duvarda dizili tüfeklerden birini kaptığıylan Goca Omar'a çevirdi. Recep tüfeğine davranır oldu. Atikçe engelledi. Sesi ve elindeki silah titriyordu.

Az önce, bir bölük asker haberini umursamayan Goca Omar, şimdi titriyordu. Umur:

"Yok Emmi! Artık ok yaydan çıktı. Beni hiçbir yere gönderemezsin. Burada kalacağım, hem de senin yanı başında. Duyuyor musun beni Emmi, duyuyor musun?"

Goca Omar acı acı gülümsedi:

"Boşuna uğraşma, sen okuyacaksın. Ben babana söz vermişem. Haydi yukarı yukarı."

Olup bitenlerden pek bir şey anlamayan Recep:

"Goca Emmi çok yaklaştılar. Korkarım şimdiden keri biraz güç gideceğiz yukarı."

Recep sözünü bitirmeden kurşun sesleri çevreyi sarmıştı bile. İşin içine sten ve hafif makinalı da karışınca, Goca Omar:

"Bak hele, işi sıkı tutuyorlar" dedi. Ortalık ana baba günü iken, Goca Omar'ın sesi gürledi. Umur'a yoğun öfkeli:

"Eh dediğin oldu. Emme dışarı adım atmayacaksın. Şurada efendice otur. Yoksa karışınam ha!"

Umur, Goca Omar'ın "Sen burada efendice otur" deyişine gülmüştü. Hele siz dışarı çıkın ben, ne yapacağımı bilirim demişti içinden.

Ortalık tenhalaşınca çıkışa daldı. Fakat göğsüne bir dipçik dayandı. Nöbetçiydi. Yalvardı, diller döktü, mümkünsüzdü:

"Emir almışam, seni buradan bir adım dışarı pirakmam" deyip kesmişti.

Goca Omar, yandan sıkıştırılmıştı. Bir hafif makineli, biçimsiz yerde mevzilenmişti. O susturulmadıkça göz açamayacakları belliydi. Asker, pek vurmaya atmıyordu. Ama Goca Omar, Goca Omar olalı hiç bu kadar sıkışmamıştı. Bu sıra bir sivilin delice makinelinin üstüne vardığını gördü. Birden tüfeğini

o yabancıya doğrulttu. Tetiği çekerken durdu. Bu tanımadığı ve sivil muhbirlerden sanıp vuracağı kişinin, karşıya ateş ettiğini hayretle gördü. Hafif makinelinin yuvasına girecek ölçüde yanaşmıştı. Bu korkusuzluğa şaştı kaldı.

Recep şimşeklenip Goca Omar'ın yanına sokuldu:

"Begim Umur kaçmış. Nöbetçiyi atlatmış. Nöbetçi yerde baygın yatiir" derken telaşlıydı.

Goca Omar kurşun yemişcesine durdu. "İyi ki akşam yakın, ortalık kararıyor" diye söylendi.

Umur, makineliyi ele geçirmenin yollarını ararken, önünde bir hışırtı belirdi. Deliye dönmüş bir yavru tavşandı. Yüreğinin atışı seçiliyordu. Umur, kavgayı unutup pist yaptı. Tavşancık bu kez makinelinin üstüne vardı. Adam başını siperinden çıkarıverdi. Belki tavşana o da kıyamamıştı. Bakmasıyla yandım diye bağırınası bir oldu. Umur kendisinin vurduğunu sanmıştı. Oysa geride Goca Omar'la iki çetenin kendisini koruduğunun farkında değildi. Umur heyecandan yarı deliydi. Yerinden fırladığı gibi makineliye yapıştı. Bu sıra bacağına görünmez bir ateş dolandı. Makinelinin başına geçtiğinde, ılık ılık akan kan mı su mu anlayamadı.

Karanlık barışı kurmuş, ortalığa sinsi bir suskunluk çökmüştü. Yaralananlar, ölenler vardı. Fakat ağlayan yoktu, insan acısını paylaşacak birini bulmadıkça ağlamıyor muydu?

Ertesi gün gelen haberlere göre, Tosun Ağa yanı iki kayıp vermişti. Goca Omar çetesinde, Umur'un sıyrığı dışında önemli bir şey yoktu. Onu da Goca Omar, kızgın demirle dağlayıp sarmıştı.

Umur'un bu işlere bulaşması Goca Omar'ı derecesiz üzmüştü. Ağzını bıçak açmıyordu. Umur, artık zorunlu dağların oğlu olmuştu. Okuması, okulu tümden suya düşmüştü. Yetim Osman'ın, Goca Omar'a sık sık:

"Emmi bana bi şey olanda Umur'u okutmazsan, iki elim

yakandadır. Mezarımda otlar bitse, bağışlamam seni" deyişi ne olacaktı?

Dağın bu kesiminin, köylerle bağlantısı bozuktu. Üstelik soğukçaydı. Kış yaz yaprağını dökmeyen ağaçların sıkça olduğu yerde, koca bir ayı ini vardı, inin, hemen üst yanı minare boyu kesme taş uçurumdu. Burayı tutan on kişi, taş yuvarlasa, bir büyük insana karşı koyabilirdi. Çetenin yeni sığınağı burasıydı.

Umur, mağaranın loş bir köşesinde iki büklüm uyuyup kalmıştı. Goca Omar başucundan ayrılmıyordu. Gece gündüz sırtından hiç çıkarmadığı gocuğunu, onun üstüne örtmüştü. Elini alnında gezdirip ateşini yokladı. Bir baba içtenliğiyle saçlarını okşadı. Sonra kalkıp dışarı yürüdü. Çevreyi uzun uzun süzdü. Enginlerde sabah sisi, çıkrıktan boşalan ip örneği derelere akıyordu. Uçurumun dibinden başlayan harman yeri büyüklüğün boşluğu ötesi, tüm ağaçlık, çalılıktı. Goca Omar, ağzını boşluğun ortasına çevirip:

"Ola Mirzali" diye ünledi.

Avuç içi düzlük, çalının taşın ardından fırlayanlarla anında kalabalıklaşıp, yassı bir taşın çevresine halkalandılar. Taşın üstünde çökelek, soğan ve tandır ekmeği yığılıydı. Yarış edercesine yemeye koyuldular. Onlar geldikleri hızla çekildi. Başka bir ekip çöktü.

Umur uyanınca, bir süre yerini kestiremedi. Yanında yöresinde kimseler yoktu. Dışarı çıkmaya debelendi. Bacağı odun gibiydi. Onun şaşkın bakışlarını mağaranın önünde ilk gören Mirzali oldu:

"Emmi emmi, İmama bak İmama!

Goca Omar:

"Di gel, gel. Di gel sen de bir şeyler atıştır yarın molla" derken onun aralarında kalışına hoşnutsuzluğunu belli ediyordu.

Mirzali en neşeli eşkıyaydı. Sırf bana da eşkıya desinler, şu yalan dünyada benden de korkan bulunsun diye dağa çıkmıştı.

Ne bir cezası ne de işlediği suçu vardı. Zaten yaradılışı karınca ezmeye karşıydı. Goca Omar'a olduğundan çok bağlıydı. O da onu sever ve esirgerdi. Goca Omar'la herkes konuşmaya cesaret edemezken o, olmadık şakalar yapardı:

"Been kim diirler? Allasen dorgu de Emmi Allasen de? Been kim diirler?"

Sorduğu soruya yanıt alamıyacağını bildiğinden, yine kendi yanıtlardı:

"Bögüne bögün anlı şanlı eşkıya Mirzali demezler mi bene hıı?" Umur'un aşağı doğru topallayarak inişine takılmıştı şimdi de:

"Hı... hı... hı, ola ne belledin ya? Eşkıyalığı kolay mı belledin? Bu iş imamlığa benzemez. Tosun Ağa'nın kâfir adamları, seni etehüyatına oturamayasın diye dizinden yaraladılar. Göz göre göre seni günaha sokacaklar" dedi demedi yine güldü.

Çevresinde kimsenin gülmediğini görünce ürkek sustu. Gülmenin sırası olmadığını, üzerine dikilmiş sert bakışlardan anladı.

Akşama doğru hava değişti. Oradan buradan çıkan parça bölük bulutlar. Kopların üstünde kümelendiler. Sonra, akşamı tezleştirmek istercesine karaya boyandılar. Dört bir yanı ışık sızmamasına sardılar. Derken her çöp orkestradaki yerini aldı. Uyku getiren çalgılarını çalmaya koyuldular. Yağmurun ilk iri serpintileriyle, nöbetçiler güvenlik çemberini mağaraya doğru daralttılar. Herkes bir kuytu peşindeydi.

Goca Omar, mağaranın önünde, Umur'la dışarıyı seyrediyordu. Yağmur damlaları ayaklarının ucunu ıslatmaya başlayınca biraz geri çekildiler. Goca Omar, zorunlu yumuşamıştı. Eliyle karşı tepeleri, dağları gösterdi:

"Şu gördüğün dağlar her çileyi, her derdi çeker. Yalnız tek bir şeyi çekmez. Haktan, halktan, doğruluktan uzaklaşmayı! Kötü yola düşmeyi, ırza namusa dokunmayı. Halka zulme yö-

neldiğini sezdi mi, bitiktir işin. Yaşatmaz seni. Bu dağların gözle görülmeyen, elle tutulmayan bir adaleti, yasası vardır. Sessiz ve derinden işler. En ıssız da, en bilinmedik tek kişiliğe yaptığın kötülüğü, tüm insanlara yapılmış sayar. Kendine özgü kuralları çalıştırmaya başlar. Kötüyü umulmadık yerde, umulmadık biçimde tek bacağından başaşağı sallandırıverir.

Bu söylediklerime kulak verirsen, şu gördüğün ulu doruklar, bir ana içtenliğiyle bağrına basar seni. Bir baba olup kanatlarını gerer üstüne. Alıcı kuşlara kaptırmaz yavrusunu. Yakın örneği olaraktan al beni. Ben onları ana ata, onlar da beni öz oğul edindiler. Yıllardır koyun koyuna geçinip gidiyoruz işte..."

Umur ağırlığını tek bacağına vermiş kıpırtısız dinliyordu. Koltuk değneği ettiği odun kırılınca, düşeyazdı. Mirzali bunu yakalayıp güldü. Umur da gülümsedi. Goca Omar'ın Umur'a anlattıklarını Mirzali kıskançça izliyordu. Sahibinin elindeki ekmeğe bakan bir fino gibi tetikteydi. Söz arasında Goca Omar bir yutkunsa, o iki yutkunuyordu. Sözün ortasında yine:

"Been kim diirler Emmi, de bak kim diirler? He mi Goca Emmi, sen bu dağların ben de senin oğlunam değil mi" deyip, oradakileri zorunlu güldürdü.

Artık Mirzali'yi, Mikayil'i, Ürüstem'i Umur'da tanımıştı. İlkin yukarı aldığı sözlerine, şimdi gülüp geçiyordu.

Koplar, adamını tanımakta gecikmedi. Umur'un ünü çevreye umulandan tez yayıldı. Çatışmada Tosun Ağa'nın ölen adamlarını, Umur'un vurduğu söyleniyordu. Bunun doğruluğunu araştıran yoktu. Umur'un üstüne kurulan düşler, günbegün büyüyor, ağızdan ağza yayılıyordu. Herkes dileyip de yapamadığını, birine yaptırıp rahatlıyordu. Ya da yüz yıllara sığmayan öfkelerinin öcünü sırtlayacak bir gönüllü arıyorlardı.

"Umur şöyle etmiş, Umur böyle vurmuş. Yetim'in oğluna kurşun işlemiyormuş. Bir kurşunla üç kişiyi yere seriyormuş" anlamında olmadık haberler uyduruyorlardı.

Umur adı Bololukluların ağzında bir dua idi artık. Coşkularını açıkça ortaya koymadan, bayram ediyorlardı. Resul Dayı'dan başka herkes, onunla akrabalıklarını anlatmaya başlamıştı bile.

"Kulun ahı kulda, bülbülün ahı dalda kalmazmış. Alma yetimin ahını çıkar aheste aheste. Eden bulur, inleyen olurmuş" gibi tekerlemeler birbirini kovalıyordu. Belki de Umur'un yapması gerekli işlere, önce kendilerini inandırmak istiyorlardı...

Bu kez Hasan Ağa gerçekten sıkıntılıydı. Her işini gönlünce çözdüğünü sandığı bir sıra, bu nereden çıkmıştı? İlkin tasasını gizledi, önemsemezmiş gibi davrandı. Fakat içinde günbegün irileşen sıkıntıyı, daha çok saklayamadı. Ne bildi hükümete koşacağını, ne bildi kiralık katillerini seferber edeceğini. Bazen yüreğini serinletmek için:

"Adam sende, ben nice eşkıyalar yemişem. Ben koskoca Hasan Ağa olam da, toy bir mektepli bozmasını dize getiremiyem. Ona öyle bir verirem ki, felek maşallah der. Doğduğuna pişman ederem onu. Tezden hanyayı Konya'yı anlar. Ağa yumruğunu yemeyen, kendi yumruğunu balyoz sanarmış. Yumuklar sıkılınca kimin yumruğu daha güçlüdür belli olmaz. Onun tepesine balyoz gibi ineceğim" diyordu.

Hasan Ağa, Yetim'i tez yemişti. Ortak kanı, Umur'un çok daha kısa bir sürede yem olacağı üstüneydi. Fakat Tosun Ağa'nın iki adamını Umur'un vurduğu haberi, köylüleri ikircikliendirmişti. "Bu oğlanda iş var. Çünkü Kuran'ı yedi makam üzere okuyormuş" diyorlardı.

Goca Omar'ın hasmı, Tosun Ağa'ydı. Oysa Tosun Ağa'ya, Goca Omar'ın bir ettiği yoktu. Bütün mesele Goca Omar 'ı kendi karanlık işlerinde kullanamayışıyla başlamıştı. Tosun Ağa, dağda bir kara gücü bulunsun istemişti. Umduğunu bulamayınca da, ona düşman kesilmişti. Bir gün Goca Omar'a kurduğu tuzağa kendi öz kardeşi düşünce de, araya kan girmişti.

İLKOKULLAR derse çoktan başlamıştı. Fakat Bololuk'un okulu hâlâ kapalıydı, öğretmen Ekin bugün, yarın diye Bololuk'la, Balpınar arasında mekik dokuyordu. Her geliş gidişinde Hasan Ağa:

"Kızım sen salla başını al maaşını. Bi tamam paranı alıyorsun ya, sen ona bak. Ne acelen var? Okuyup da Mısır'a molla mı olacak bu döller? Görüyorsun ki, okulun bir köşesinde köyün salmadan toplanan tahılı, ötekinde haciz edilen yorgan, yatak, gap gacak yığılı. Okul da köyündür, içindekiler de... öyle değildir, sarı kızım?

Sen bizden yana hiç meraklanma. Hökümet, mökümet duyar diye tasalanma. Bizden ser çıkar, sır çıkmaz. Gerisi senin ahan o güzel ellerinin ucunda. Yıl sonunda uşakların karnesine geçsin yazarsın geçer, kalsın yazarsın kalır. Anadın, gözel kızım? Sen akıllı kızsın, her bişeyi anlarsın zaten!" diyordu.

Gidişin kötüye olduğunu kavrayan Ekin, İlköğretim Müdürlüğü'ne ivedi bir yazı yazdı. Fakat gönderdiği yazıların yerine ulaşmadığıru çok geç anladı. Çünkü köy korucusu, Ağa'ya göstermeden, köyden dışarı sinek uçurtmazdı, uçurtamazdı.

Umur, yine erkenden kalktı. Pınarda yüzünü yudu. Her zamanki gibi kitabını okumaya bir taşın dibine oturdu. Fakat az sonra okumaktan caydı. Doğru Goca Omar'ın yattığı yere yürüdü:

"Emmi seninle çok önemli bir konuyu görüşmek istiyorum. Buraya geldim geleli bunu bir türlü yapamadım."

Goca Omar sorulu toparlandı. Ses çıkarmadan kayalara, aşağı yürüdü. Üstüne çiğ düşmüş ıslak otların sularını saça saça epey yol aldılar, ikisi de konuşmuyorlardı. Ayak izleri geçtikleri yerin yeşilini daha koyulaştırıyordu. Pınarın başında durdular. Goca Omar yassı bir taşın üstüne çöktü. Umur'a karşısındaki taşı gösterdi. Umur, Goca Omar'ın açışını beklemeden başladı:

"Emmi, beni iyi dinle. Sana şu anda söyleyeceğim her söz-

cüğü, kendi kendime en az bin kere tarttım, ince elekten eledim. Beni hiçbir şekilde yanlış anlamayacağınıza güvencim sonsuzdur. Zaten sizi öz babamın yerine çoktan koydum. Sizin de beni öz oğul kabul ettiğinize kuşkum yoktur, öyle değil mi Emmi? Buna bir ekliyeceğiniz var mı?"

Goca Omar meraklanmaya başlamıştı. Başını sallayıp mutlu gülümsedi.

Umur'un yüzü ışıldadı.

"Peki öyleyse Emmi, biz bu dağları niçin bekliyoruz? Bu günümüz böyle geçti, dünümüz kötüydü, yarınımız nasıl olacak?"

Goca Omar elindeki taşı rasgele aşağı doğru bıraktı. Çalıların içine tam girişiyle bir tavşanın ok gibi fırlayışı bir oldu. İkisi de öyle dalgındı ki, tavşanı görmediler bile. Goca Omar'ın yüzünde okunmaz yazılar belirdi. Uzun bir susuştan sonra Umur'a bakmadan:

"Oğul ne demek istediğini doğrusu pek anlıyamamışam. Fakat anladığımca bu yaşayış seni sıkacak. Böyle düşünmekte çok haklısın. Aslında senin burda kalmanı halen istemirem. O fikrim hâlâ değişmiş değildir."

Umur yanlış anlaşıldığını anladı. Goca Omar'ın soluk almasından yararlanarak, güleç ona sarıldı:

"Beni yanlış anlama canım Emmi. Daha doğrusu ben anlatamadım. Demem o değildi. Ne için, niçin dövüştüğümüzü bilelim, demek istedim. Kime karşı ne amaçla dövüştüğümüzü. Son varağımızın nere olduğunu kavrayalım, demek istedim. Yoksa böyle kara düzen bir çırpınış, bizi denizde yüzme bilmeyen biri durumuna düşürür. Kısacası senin deneylerini benim kitaplardan öğrendiklerimle birleştirelim demek istiyorum. Bir planımız, bir programımız, iyi saptanmış bir amacımız olsun istedim Emmi..."

Umur, Goca Omar'ın yüzünde söylediklerinin etkisini aradı. İyiye ya da kötüye bir anlam çıkarmak olanaksızdı. Umur kal-

dığı yerden soluğunu yenileyip yürüdü. Durursa tökezleyip düşeceğinden korkuyordu:

"Senin hasmın Tosun Ağa, benimkisi Hasan Ağa, Emmi. Bu adların başlarındaki benzemezlik bizi yanıltmamalıdır. 'AĞA', yani düşmanımız tek. Yalnız tek tek sinek avlamak mı, bataklığı kurutmak mı? Ağalığı, ağaları yok edecek ortam nedir? Bütün bunların okuduğum kitaplarda yeri var. Öğretmenim Baba Veysel ne güzel söylerdi: 'Çocuklar, çocuklar, parmağa değil, parmağın gösterdiği yere bakın' diye."

Goca Omar, bir karış açık ağızla Umur'u dinliyordu. Çalılıktan çıtırdı geldi. O, kendinden umulmayan çeviklikle beline sarıldı. Yavru bir ayı balağı suya inmişti. Bir türlü yanaşıp suyunu içemiyordu. Goca Omar'ın bir gözü yapal yapal balakta:

"Yanımıza büyük silah almadık. Ayı inecek buraya. Yavrusunu pek kıskanır."

Umur'un hiçbir şeyden haberi yoktu. Anlamsız Goca Omar'ın yüzüne baktı. Ayı balağını görünce şaşırdı, içinden, koşup onu tutmak geçti. Sesi duyan enik, ayımsı bir aceleyle kaçıp ormana karıştı.

Umur:

"O halde haydi yukarı çıkalım Emmi."

Goca Omar ivmesiz:

"Çıkarız oğul çıkarız, acele etme. Hele anlat bakalım, anlat. Bu gidişle sen mollalığı bitirip icazatlı imam olarak gideceksin buradan. Koplar çok eşkıya gördü ama senin gibisini görmedi" deyip, gevrekçe güldü.

Çevre köylerden ezan sesi duyuldu. Mirzali kurulmuş saat gibi abdest ibriğini yetiştirdi. Umur ibriği onun elinden aldı. Goca Omar'ın abdest suyunu dökerken, sözünü sürdürüyordu:

"Emmi sözümün başında söyledim. Benim akıl vermeye değil, sizden akıl almaya ihtiyacım var. Eğer buradan imam olarak ayrılırsam, icazatımı veren bilge yine siz olacaksınız."

Goca Omar hoşnutça bir daha güldü:

"Eee, hele de bakalım de. Seni dinlirem."

Yeleğinin cebinden, işlemeli tabakasını çıkartıp bir cigara daha sardı. Umur çakmağıyla yaktı. Goca Omar'ın aklı Umur'da, hadi hadi konuş anlamında durdu. Umur:

"Yine sizin çizdiğiniz yolu izleyeceğiz. Başlangıç noktamız, buyurduğumuz gibi halka iyilik, köylüye iyilik ilkesi olacaktır. Bu yurdu, halkı çok sevdiğinize sonsuz inancım var. Fakat neyi nasıl seveceğinizi iyi bildiğiniz konusunda kuşkuluyum."

Goca Omar kıpırdadı. Umur kararlı:

"Köylüyü, yoksulu ağa zulmünden korumak için yıllarca bu dağları beklediniz. Ama bu işi tam başardığınızı söyleyebilir misiniz? Demem şu ki, bu işin nasıl çözüleceği konusunda köklü bir bilginiz yok. Onun için başarıya ulaştığınızı söyleyemiyorsunuz. Meseleniz sadece bir Tosun Ağa ve Goca Omar çekişmesi olarak özetlenebilir. Yüz elli beşlik bir topu, minnacık bir tavşanda kullanmaya değer mi?"

Goca Omar, bir ara Umur'un dediklerini anlar olmuş, fakat son sözleriyle ipin ucunu yeniden kaçırmıştı:

"Anlamirem oğul, doğrusunu istersen ne demek istediğini pek kavrayamirem. Daha açık konuş, okunaklı konuş benimle: Lögat yapmadan gonuş, düz gonuş."

Umur oturduğu yerin tam karşısındaki tepede bir eli tüfekli gördüğünü söyleyecekti. Goca Omar anladı ve:

"Bizim güvenliğimizi sağlıyorlar" dedi.

Bozuntuya vermeden kaldığı yerden sözünü sürdürdü:

"Ha, evet Emmi şöyle diyecektim. Amacı iyi saptadıktan sonra oraya en az zararla ulaşılacak, en kısa yol aranır. Örneğin ayaküstü bir tasarı yapılacak olsa:

a) Karar komitesi, yani meclis. b) Güvenlik işimizin bir sorumlusu. c) Ekmek, cephane gibi donatım işlerinin bir sorumlusu. d) Köy ve köylülerle ilgili haber alma için bir sorumlu. e)

Köy çocuklarına okul ve hastane bulma için bir sorumlu. f) Çok olandan alıp, hiç olmayana düzenli bir biçimde verme işleminin sorumlusu. g) Halk düşmanlarını yıldırmak, kötülükten caydırmak için bir sorumlu. h) Bu sorumlular arası işbirliğini, (bağ kurmayı) yürütecek başka bir sorumlu. i) Tüm sorumluların başı, bir baş sorumlu, lider.

Yukarıdan aşağı saydıklarımdan tek birisi var burada. O da son madde. Yani siz!.."

Goca Omar, açık ilgisini gizleyemedi. Dipten gelen gümbür gümbür sesiyle, kendisinden beklenmedik bir iştahla güldü, güldü... Bu gülüşle omuzları sarsıldı, gözleri yaşardı. Umur ciddileşti. Çünkü bu gülüşte alay kokusu vardı.

Goca Omar toparlandı. Gülmesini bıçakla kesti.

"Ola sen bir şey unuttun. Nafia Bakanlığını, Karayollarında kur ki hükümet tamamlansın."

Bana bak Umur. Şimdi ne demek istediğini iyice anlamışam. Başından büyük işin altına girip de başını ezdirmeyesin" deyip, yürüdü.

Mağaranın önündeki kıl çadırda Goca Omar'la Umur yatıyordu. Umur o gece mağarada kaldı. Diğer çete elemanlarıyla sabaha dek konuştu. Dışarı çıktığında çadırlarında hâlâ ışık yanıyordu. Belli ki Goca Omar'ı da uyku tutmamıştı. Pınarın başında duyduğu her söz, sabaha kadar beynini balyozlamıştı. Bu yaşa dek hiç düşünmediği şeyleri düşündü. Bir ara: "Tez elden bu çocuğu buradan uzaklaştırmalı" diye karara vardı. Sonra caydı. "Uşak akıllı uşak, onu korumak gerek. Babasına verilmiş bir sözüm var. Üstelik o bana baba, ben ona oğul dedim. Ne etsem bilmem ki" diye habire keçenin üstünde yan değiştirdi.

Şafak sökerken canını dışarı altı. Dağlar, içine gömüldükleri kör dumandan soluk almak istercesine başlarını yukarı yukarı uzatıyorlardı. Goca Umar kendi boynunu boğazını oğuşturdu. İçindeki sıkıntıyı atmak için rasgele yürüdü. Bir süre sonra, ak

uzun donuyla dolaştığını anladı. Geriye acele çadıra döndü:

"Ola Mirzaliii" diye kızgınca ünledi.

Mirzali, bir elinde çarıkları ve uykulu:

"Emret Emmi" diye yönsüz, seğirtti.

"Ola di git, tez bana Umur'u sesle gelsin."

Mirzali denileni pek anlamadan rastgele mağaraya daldı. El yordamı üç beş kişiyi uyandırdı. Umur'u bulamadığını haykıracakken, onu mağaranın ağzında kendine bakar buldu.

Umur, sigarasını söndürüp yürüdü. Çadırın önünde kendine çeki düzen verdi. İki kesik öksürdükten sonra içeri girdi.

"Buyur Emmi beni istemişsiniz."

Goca Omar ceketi omuzunda, keçenin üstüne bağdaş kurmuş, elinde sigara yere bakıyordu:

"Gel şöyle otur" diye yanını gösterdi. Sonra yine yere bakarak konuştu: "Hiç aklıma gelmezdi ki bizim Yetim'in Umur uykumu kaçıra. Ama düşündüm, taşındım sen haklısın. Ee, akıl yaşta değil başta imiş. Getirdiğin o bavul dolusu kitapları boşa taşımamışsan. 'Okumuşluğum olsa da, gözümün birisi olmasaydı' derdi rahmetli babam."

Goca Omar içli soludu:

"Şimdiden sonra çetede söz sana düşeceğe benzer. Yükün ağırlaşacak."

Umur, yanlış anlaşıldığı üzere dil dökerken, o sabah namazına abdest için kollarını sıvamaya durdu. Umur, köşeden ibriği getirdi. Çadırın önünde hem Goca Omar'ın eline su döküyor, hem konuşuyordu:

"O zaman yarından tezi yok eyleme geçiyoruz. Kararlaştırdığımız gibi yine işe köyden başlıyacağız. Onların gerçek dostlarının bizler olduğunu somut örneklerle kanıtlamalıyız.

Çünkü köylü, bizim her şeyimiz olacaktır. Gözümüz, kulağımız, darda kalınca başımızı altına sokacak tek barınağımız. Elimizin deyneği, sırtımızın köyneği olacak öyle değil mi Emmi?

Sizin her zaman söylediğiniz de bu değil mi?"

Goca Omar, ayaklarına suyu döktürmedi. İbriği çekip Umur'un elinden aldı:

"Ola yine işi dolaştırdın, yani ben yarın ne halt edeceğiz, direm?"

"Tamam Emmi işte ben de onu söyliyecektim. İşimizin yarından da tezi var. Hemen oturup bir mektup yazacağız."

"Kime ne diye mektup yazacakmışız?"

"Hasan Ağa'ya."

Tez ilkokulu boşalt. Sana üç gün mühlet veriyoruz. Eğer bu zaman içinde tüm öğrenciler derse başlamazsa, sonunu sen düşün. İmza, Eşkıya Goca Omar, diye yazacağız."

"Evet işte bu kadar. Kısa bir mektup. Ben de mektubu Hasan Ağa'nın eline tutuşturup geleceğim. Doğal olarak bütün mesele bununla bitmeyecek. Bu sadece birinci dileğimiz. İkincisi birkaç gün sonra gelecek."

Goca Omar:

"Ola oğul, ben bile senden korkmaya başlamışam. Hasan Ağa'nın başına büyük bela sardığını şimdi anlirem. Bu okul işinden o hiç hoşlanmayacaktır. Senin yaptığın arının deliğine çomak sokmak gibi bir şey. Başımıza başka bir dert açmaya o melun? Ne şeytandır o, sen bilmezsin."

Umur umursamazca:

"O bir şeytansa, ben de bir imamım. Okur üfler, şeytanı kovalarım" deyince öteden Mirzali keçi melemesi gülüşüyle güldü.

Goca Omar, Umur'u tepeden tırnağa yeniden süzdü. Başındaki kara kuzu postu papağını geri itti:

"Haydi hak işini rast getire" dedi.

Hasan Ağa o akşam konağında otururken çıraklardan biri bir mektup getirdi. Mektup boz bir zarfa konmuştu. Ağa oğullarının okumuşluğunu, hükümet katında değerini sergilemek için: "Sesli okuyun" dedi.

Odada köyün ileri gelenleri, bir de yabancı konuk vardı. Mektup okunup bitince, sesli okutmanın önlemsizlik olduğu anlaşıldı. Ağa'nın yüzü peşpeşe renk değiştiriyordu. Doksan dokuzluk tespihi sedirin üstüne düştü. Elinin titrediğini göstermemek için tesbihi almadı. Mektubu getiren çırağa:

"Olan yezitin eniği, kim verdi mektibi seen?"

Ayakkabılığın yanında el göğüste duran çırak, kağıtlaşmış yüzüyle:

"Tezekliğin ardından geçen biri verdi. Gözüm çıksın bu köyden değildi Ağam."

"Olan hey malligo, türemeyesice, sen necisin, kimsin, in misin cin misin, demek yok mudur?"

Orada bulunanları ilgilendiren mektuptan çok Ağa'yı saran telaş ve korkuydu. Yoksa Hasan Ağa böyle nice mektuplar görmüş, kendisine ters düşen nice eşkıyaların başını yemişti.

Mektubun altındaki Goca Omar imzası, işin içinde Umur olduğunu hiç mi hiç örtemiyordu. Ağa'yı tedirgin eden gerçeğin bu olduğunu odada herkes anlamıştı.

Hasan Ağa, başı yerde "Hım hımm" homurtularıyla bitişiğe geçti. Orada bulunanlar, bir neden uydurup, birer ikişer canlarını dışarı attılar. Haberi köye bir an önce duyurmak görevi, sanki kendilerine verilmişti. Şu vakitte uyanık kimse bulamazlarsa, kendi karılarına anlatıp rahatlayacaklardı.

Ertesi gün, güneş doğmadan haberi köyde duymayan kalmamıştı. Duyan duymayana, bilen bilmeyene, bire bin katarak anlatıyordu. Ağa'nın korkudan felç olduğunu yemin billah söyleyip, kendi özlemlerine, yalanlarına inananlar vardı.

Mektup haberi, yalnız Bololuk'ta kalmamış tüm dağ köylerini sarmıştı. Yer gök kulak kesilmiş, sonucu dinliyordu. Acaba Hasan Ağa bu mektuba ne yanıt verecekti? Toy bir delikanlıdan korkup okulu açacak mı, yoksa ağalık gücünü koruyacak mıydı? Köylülerin akşamdan sabaha, yaptığı konuşma tüm bunun üs-

tüneydi. Kimi Hasan Ağa, kimi Umur yener, diyordu. Ağa ve Umur üstüne, bir çeşit yarış yapıyorlardı. İki yanın güçleri titizce karşılaştırılıyor, üstün ve zayıf yanları bir bir eleştiriliyordu. Sonuçta Hasan Ağa ağır basıyordu. Köylüler istemeye istemeye Umur'u yenik görüyorlardı.

Herkesin yaptığı hesabı kuşkusuz, Hasan Ağa da yapıyordu. Ağalığının acı gücünü ortaya koyacaktı. Derhal çevre köylere adamlar saldı. Dost düşman demeyip, tüm ağa takımını konağına buyur etti. Bu bir davetten çok, acele savaş çağrısıydı.

Çağrıya hemen hemen bütün ağalar uydu. Ayrıca soyca ağa olmadığı halde, bu olağanüstü toplantıya katılanlar vardı. Bunlar çevrenin varlıklı, hatırlı kişileriydi.

Toplantı özellikle bir cuma gecesine rastlatıldı. Hasan Ağa'nın iki katlı konağın geniş avlusu küheylan atlarla doldu. Gösteriş düşkünü ağalar, alnı altın pazarlıklı, sırtı çerkes eğerli, halı heybeli, en görkemli atlarını çekip gelmişlerdi. Burnundan soluyan terli atları, silahlı uşaklar gezdiriyorlardı. Başı dik, sekişli, talimli atlar, sanki ağa atı olduklarının bilincindeydiler. Kesilen kurbanların kanı, atların orasına burasına sürülmüştü.

Hasan Ağa'nın çifte gaz lambalı konağında, o gece bir de lüks yanıyordu. Çırak çobanın hizmet için girip çıkışları bir başkaydı. Can alıcı koşarken duvarlara yapışışları, içeri önemli birinin girdiğini gösteriyordu. Ortalıkta, 'ağam, begim, emret, buyur, başım gözüm üstüne'den başka söz duyulmuyordu.

Konağa yeni imam da davet edilmişti. Fakat görünürlerde yoktu. Ağa'nın çağrısına gelmemek! Yeni imam kendi gelmemiş ama, açıklaması gelmişti:

"Birincisi orada içki işret içilir. İkincisi koskoca Hasan Ağa, eşkıya Umur'a bula bula 'Gominis İmam' adını mı bulmuş? İmamın da goministu olur muymuş? Ağamız bulacaksa başka bir lakab bula. İmam Hatipli matipli, adam dinimizden okumuş ya. eşkıya Umur desin çıksın içinden. Bizim de şerefimiz var.

Neymiş o gomünist momünis imam, lafı?"

Ağalar yiyip içerken yel kabardı. Konağın kamış saçakları ıslık çalmaya başladı. Dışarıda yel eserken, içeride lambaların sönmeyişini bir tanrı hikmeti olarak gören ağalar, yorumlara girmişti.

Bu arada yeni adını Umur'un koyduğu 'Halk Çetesi'nin' eylem kolu, eyleme geçmişti bile. Amaçları sadece bilgi toplamak, ağaların aldığı kararı kesin öğrenmekti. Umur çeteye yeni adını koyarken:

"Biz bundan sonra eşkıya değil, Halk Çetesiyiz. Köylülerin, yetimlerin, yoksulların, dağdaki gücüyüz. Onların gözü kulağı değilsek de, kolu bacağıyız. Dağlara neden çıktığımızı bilen çoktur, fakat ne yapacağımızı bilen henüz yoktur. Bizler yapacağımızı anlatmayacağız, yapıp göstereceğiz" diyordu.

Bololuk'u Umur'dan iyi kimse bilmezdi. Her evin arkasındaki taş, yanındaki ulu ağaç, onu tanırdı. İki yardımcısıyla, Gültepe'den aşağı kayıp indi. Vakit geç sayılmazdı. Oysa yukarıdan bakınca köyde Ağa'nın konağından başka canlı hane yoktu, ilk akşamdan kapılarını sıkı sıkı kapayan köylü, çoktan cinli perili düşlerine gömülmüştü. İyi izlenince, sönük yıldız gibi görünen bir iki ışık daha seçiliyordu. Bunların ya hastaları, ya da buzalacı, kuzulacı hayvanları vardı.

O gece, Hasan Ağa'nın gecesiydi. Hangi maskesini takınacağı konusunda ikircikliydi. "Kendimi acındırmak işime gelmez. Çok yukarıdan alan bir tavır takınsam, işi tümden üstüme yıkarlar. Adam sendecidir bu pezevenkler. O halde, öyle durmalıyım ki, hem gururlu, hem kederli olsun. Hem alttan alsın, hem üstten..." diye bir sonuca bağladı.

Bayburt'taki Avukat oğlunu da çağırtmıştı. Böyle durumlarda onu unutmazdı. Bakın, görün ben kimin babasıyım demek, yapılacak yasadışı işlerde, yasaların boş koridorlarında serbestçe dolaşmak için ona gereksinim vardı.

Odanın iki sediri boyunca, ince ilmikli halılar döşeliydi. Duvara dayalı her halı yastığın önünde, yünle şişirilmiş yine halı minderler vardı. Minderlerin üstüne ağalar bağdaş kurmuştu. Baş köşeden aşağı tahtalığa doğru oturuş sırası, yaşa başa göre değil, güce göreydi. Babadan öğütle herkes önüne bakıp düşünüyor, ya da öyle gözüküyordu. Hele bir iki genç ağa, heybetli, oturaklı gözükebilmek için, yüzlerini kırk kat etmişlerdi, Ellerindeki Mekke tespihini büyük adamlar gibi ağırdan ve ikişer ikişer çekiyorlardı.

Hasan Ağa'nın yanı başında, Tosun ve Keko Ağalar yer almıştı. Elinde leğen ve ibrikle ayakkabılıkta bekleyen çıraklara siz çıkın anlamında işaret ettiler. Peşinden Hasan Ağa, avukat oğluna "konuşmaya sen mi başlayacaksın ben mi" anlamında baktı. O, saygılı "Haşa Ağam, şimdi koskoca ağasını, babasını çiğnedi derler. Siz, sözü açın, ben gerisini getiririm" işareti verdi.

Tüm ağalar zaten birbirini sınava çeker pozdaydılar. Hele Hasan Ağa yarı tanrı kesilmişti. Başını bir yandan bir yana çevirirken bile, namazda selam verircesine alttan ve ağırdan döndürüyordu. Gözlerin üstündeliğinin bilincindeydi, iki üç derinden öhöyle boğazını temizleyişinden, tespihini toplayıp cebine koyuşundan, konuşmaya başlayacağı anlaşıldı. Herkes olduğundan ilgili görünme çabasındayken Ağa:

"Ağalarım..." Bir sustu. "Beglerim..." Bir daha sustu. "Sizleri buraya gel etmemin sebebi mucibesi cümlenizin malumudur."

Dinleyenlerden birkaçı, şirin gözükmek için başlarını salladı. Ağa bunu destek bildi:

"Ağalarım... Beglerim... Ulu tanrımıza şükürler olsun ki, hepimiz soylu soplu ve de varlıklı kişilerik. Haşa huzurdan aramızda bir kanı bozuk, bir baldırı çıplak yoktur. Cenabı Allah bizlere böyle bir ulu devlet bağışlamış.

Bugün, aramızdaki ufak tefek kırgınlıkları bir kenara iteceğiz. En çok sırt sırta, omuz omuza vereceğimiz gün bu gündür.

En möhkem olacağımız an bu andır. Çünküm, bunun sebebi nedenini Abukat oğlum sizlere anlatacak. Bakın görün işin içinde ne iş varmış. Allahummahvaza nasıl höyük bir tehlikte kapımızı çalmışta bizler derin uykudaymışız. Nasıl olmuş da kendimize gelememişiz!.."

Böyle bir girişten sonra, başını oğluna doğru kaldırıp, ağzındaki sözü onun ağzına koydu.

O, mahkeme önünde savunmadaymışca başladı:

"Sayın ve de pek sevgili, muhterem ağalarım, beylerim, hemşehrilerim. Ağa'mın çok güzel buyurduğu gibi, tehlike kapınızda. Uyanık bulunmazsanız, her şeyinizi, göz açıp kapayıncaya dek kaybedebilirsiniz. Ama her şeyinizi, her şeyinizi. Malınızı, canınızı, ırzınızı, namusunuzu, dininizi her şeyinizi..."

Ağaların, gözleri büyümeye başlamıştı. Avukat, onların anlamayacağı birkaç yasa maddesi sıkıştırdı. Etkisi umulandan fazla oldu, gözler daha irileşti. Avukat işinin ehliydi:

"Bu dağlar çok eşkıya gördü. Ama bu kez gördüğü gibisini değil. Bunu sakın olaki ötekilere benzetmiyesiniz? Şimdi adını söyleyince 'Adam onun da sözü mü olur' diyeceksiniz. Fakat, durum hiç de öyle değil. Çünkü bu çıplak gözle görülmeyen bir şeytan, büyüteçsiz seçilmeyen bir mikroptur. Tehlikesi de burada işte."

Onu soluksuz izleyen ağalar, beyler: "Söyle Tanrı aşkına, söyle şu felaketin adını" diye bağıracak kadar etkilenmişlerdi.

Avukat giz açıklıyormuşcasına fısır fısır:

"Evet, adı önemli değil. Fakat isterseniz söyleyeyim. Çok basit. İyice basit. Küçük, ufacık bir şey canım. Umur! Umur denen bir çocuk işte. Bu çocuk önemli değil. Hiç önemli değil. Onun taşıdığı büzük fikirler, sapık ideolojisidir önemli olan. İlkokulun açılması için Ağama yazdığı mektup da önemli değil, önemli olan, geçenlerde Tosun Ağa'nın çalınan beş öküzün, aynı köyden öküzü ölüp çifti yasılanlara, bedava dağıtılması. Pe-

şinden: "Bu öküzleri geriye alan da, veren de yarına varmadan ölür" diye haber yollaması. İşin daha beteri, Keko Ağa'mızın Şarlak'taki su değirmenine el koyup bu değirmende şimden keri unlar, bedava öğütülecektir. Köyün ortak malı olacaktır. Değirmene gelen ağa adamları vurulacaktır" diye haber yollaması. Unlar köylü tarafından bedava öğütülecekmiş. Değirmenin asıl sahibi, malının başına ayak basamayacakmış. Düşünün bir kere, bu ne demektir? Düşünün ağalar, beyler düşünün... Bunun sonu neye varır? Ben söyleyeyim. Komünistlik. Evet tamamı tamamına Komünistliğe varır."

Sözünü özellikle kesip, büyülenmiş dinleyenler üstündeki etkisini hoşnut süzdü:

"Bizim çobandan dinledim. Köylerde şimdi de şu haber davul düdükmüş: "Öküzü ölüp çifti yasılan çoluk çocuğa sağansız kalan, hemen bizim Halk Çetesi'ne başvursun. Kendileri gelemezler ise bir selam yollasınlar yeter. Tanrı'nın iziniyle onların eksiğini gereğini tamamlarız" diyorlarmış...

Ey benim aziz vatandaşlarım, pardon sevgili ağalarım. Şimdi meselenin en can alıcı, en korkunç yerine geldim. Bu namussuzların yaptığı tam yoksullara göre, baldırı çıplaklara göre bir iştir. Onların işine gelir. Eğer siz gözünüzü açmazsanız, çıplaklar gözünü açacaktır. Tümü eşkıyalardan yana çıkacaktır. Tez, zaman varken yılanın başını ezin. Yoksam bu işin sonu komünistlikle biter. Sizler bu gününüzü çok arar fakat bulamazsınız. Ne ağalık ne de beyliğiniz kalır. Her şey tarumar olur. Perişan olursunuz, perim perişan. Basit bir köylü gibi sabahtan akşama kadar çalışmak zorunda kalırsınız...

Okuduğum bunca kitaplara, çürüttüğüm dirseklere, ettiğim yüksek tahsillere dayanarak konuşuyorum. Komünistlik işte tamamı tamamına budur. Yani ağalardan, beylerden, varlıklılardan alıp, yoksullara vermektir. Kısacası bu belayı berzak çocuğun yaptığıdır. Komünist İmam'ın yaptığıdır. Akşam yemeğinde

sizlerin sofrasında ne bulunursa, köyün en cıbırınınkinde de o bulunacak. Yoksulun, işçinin, köylünün bayrağını kale burcuna dikmektir.

Sözlerimi burada keserken, pek değerli Ağamın altın değerindeki sözünü yineleyeceğim: "Umur ifriti katıksız bir komünist imamdır."

Lambalar içerinin havasızlığından, ipil ipil titremeğe durdu. Ağalardan biri kendini tutamayarak ayağa fırladı. Benzi

sapsarıydı.

"Vay anasını yahu, ben Gominist liği böyle bilmezdim. Demek öyle imiş ha?... Aman bu zıkkımı köylere duyurmayın. Onlar benim eski bildiğim gibi bilsinler" demekten kendini alamadı.

Diğer ağalardan onu onaylayan mırıltılar yükseldi.

Tam bu sırada yelin kamış saçaklara koyduğu uğultuya, başka sesler karıştı. Kaba bağırmalar, çağırmalar işitildi. Hakverdi'yle iki çırak, soluksuz içeri daldılar. Belli selamlarını bile unutarak, üçü bir ağızdan:

"Yanii, yanii yanii Ağam, tayalar yanii. Ağam düz çayır tutuştu..." diye ünleştiler.

Az önce yarı Tanrı gibi ağırdan alan Hasan Ağa'nın yerine şimdi bir başka Hasan Ağa gelmişti. Baştan başa telaştı o. İlk şaşkınlıktan sonra:

"Olan imansızlar ne durirsiz? Di tez gidip silahlanın. Başka değil önce konağın çevresini donatın. Hakverdi sen kapıdan ayrılma. Gözünüzü dört açın. Konağa yanaşan her karartıya ateş edin. Löküsü karartın. Lambaları iyice içine alın" diye çıraklara buyruklar yağdırdı. Sonra konuklara:

"Ey ağalarım, ey cemaat, hiçbir kimse yerinden kıpırdamaya. Olurkim başınıza bir iş gelir. Işığa ateş mateş ederler. Sizin canınızdan ben sorumluyum. Çünküm sizleri buraya ben gelettim. Evelallah, sonra bana emanetsiniz. Bana, ben varım!.."

Neye uğradıklarını şaşıran ağaların, zaten yerlerinden kımıldayacak durumları kalmamıştı. Bir ikisi yangını görmek için pencereye yürümek istedi. Fakat Hasan Ağa onları azarlarcasına yerlerine oturttu. Avukatın gözleri parladı. Bu panik havası, istenen ruhsal hazırlığı iyice olgunlaştırmıştı. Sesinin musluğunu sonuna dek açarak:

"Ey ağalarım, ey cemaati müslimin. İşte bunun için sizleri buraya buyur ettik. Felaketi kendi gözünüzle görüp, ona göre davranmanız için. Tehlike şurada, orada, ötede değil, tam kapınızın önünde demiştim. Buna şimdi de kendi gözlerinizle tanık oluyorsunuz.

Ağamın sizlere usturupluca anlattığı gibi, bu iş başka iştir. Koplarda bu kez türeyen, basit bir eşkıya değildir. Bir 'Gominist İmamdır.'"

Babasına:

"Güvenlik konağın çevresinde möhkem değil mi Ağam?"

"Çok möhkemdir, merak edilecek bir durum galmadı, Abukat bey."

Avukat, büyücü ustalığıyla konukların gözlerinin içine tek tek baktı:

"İşte gelin, buyrun, şu karşıda cayır cayır yanan tayaları görün, görün de ibret alın. Bu felaket bu gün Hasan Ağa'nın, yarın Tosun Ağa'nın, öbür gün sizlerin başınadır. Dahası bugün malınıza, yarın canınızadır."

Umur'un adamları, o gece köyü iyice gözden geçirdiler. Ortam sabotaja uygun değildi. Ağa'nın konağında olanları izleyip, söylenenleri dinleyerek dönmüşlerdi.

Hasan Ağa'yla oğlu, hazırladıkları oyunu çok güzel sahnelemişlerdi. Hem de kendi yazdıkları senaryoda, kendileri baş rolü oynayarak. Gece vakti, uzaklarda yakılan birkaç kucak ot, sahnenin dekorunu tamamlamıştı. Diğer ağaların gazabını, kinini Umur'un üstüne çekebilmek için ellerinden geleni yapınışlardı.

Ağaları büyülemiş, dilediklerini, gözü bağlı yaptıracak duruma getirmişlerdi...

Dağların tepesinden eteğine doğru bir duman yassılmağa durdu. Sabahları çoğunlukla böyle olurdu. Gültepe'nin önünden geçen dağınık bir bulut sürüsü, tepeyi bir saklayıp bir gösteriyordu. Taze bir çamın nazlanarak yaslandığı iri kayanın dibinde, omuzu tüfekli biri dikiliyordu. Başında tüylü kara bir Kafkas kalpağı, ayağında deri çizme, belinde kalın palaska vardı. Çevresindeki ağaçlar ve taşlarca durgundu. Serpik eteklerini bir İspanyol dilberi kıvraklığıyla toplayan dumanın içinden, eli tüfekli başkaları çıktı ortaya.

Ağaların zirve toplantısında alınan kararı öğrenen Umur, şafakta köyü kuşatmıştı. Toplantıda okulun açılmaması kararlaştırılmıştı. "Eğer Hasan Ağa okulu açtırırsa bu yalnız, onun değil tüm ağaların Umur'dan korktuğu anlamına gelir. Böyle bir durumsa bizim köylerdeki durumumuzu sarsar. Halkın gözünden düşeriz. Köylü bizi güçlü gördüğü sürece boyun eğer. Bu okul meselesi artık bizim için bir onur meselesi de olmuştur. Açtırmıyacağız onu" demişlerdi.

Ağalar için durum neyse, değişik bir açıdan Halk Çetesi için de oydu. Zorunlu olarak bir nolu tasarılarını uygulamaya karar verdiler. İlk iş, güçlü olduklarını yine güçle ispatlamaktı. Hasan Ağa'ya okulun hemen o sabah açılması için bir haber daha yolladılar. Cevap alamayınca, dumanlı havadan yararlanıp, Ağa'nın ağıllarına kadar sokuldular.

Ağıllar köyün yanıbaşındaydı. İçindeki davarlarıyla birlikte yakılacağı haberi gelince, Ağa deliye döndü. İşte bunu hesap etmemişti. İri burnundan fışkıran soluğunu yenemiyordu. Yeşil takkesini hışımla geri itti:

"Hele şimdilik açak bu mektebi. Ben onu evelallah gine kapatıram. Hemi de bir daha açılmamasına kapattıram. O melun Gominist'nin gözünü de bir daha açılmamasına okuluyla bir-

likte kapatacağım. Beni pek can evimden vurdu. Koyun guzuyu, tüm sürümü meleştire meleştire yakacak melun. Yakar mı yakar o gominist dölü. Yakar, hemi de cayır cayır yakar, yakaar!.." diye inledi.

Ertesi sabah güneş doğarken, ilkokulun önünde çocuklar göründüler. Öğretmen Ekin herkesten önce kalkmıştı. Sevinçten uçuyordu. Öğrencilerine, okuluna kavuşmuştu. Yıllarca özlemini duyduğu gün, bugündü, "Önünde al bayrağı dalgalanan kırmızı çatılı bir okul. Bahçesinde cıvıl cıvıl oynaşan yavrular. Tümü iyi giysili, ak yakalı, kara önlüklü yavrular. Karnı tok, sırtı pek, yüzü güleç yavrular...

Ne denli gizlemeye çalıştılarsa olmadı. Umur'un o gece Hasan Ağa'nın konağına dek girerek, okulu zorla açtırdığı haberi yayılmıştı. Şehre, beş altı koruyucuyla, bir yaylıya binen Ağa için:

"Ağa, tasa ve korkudan hastalanmış. Dili dişi tutulmuş. Sararmış solmuş, cin çarpmışa dönmüş. Kolay değildir. Ağa, beg kısmı, keder kaldırmaz" derken bir yandan da ona göstermelik acıyan bir tavırdaydılar.

Hasan Ağa'nın askerden yeni dönen üçüncü eşinden oğlu Feyyaz, akşamki olaylar için doğruca okulun yolunu tuttu. Ceketini omuzuna atıp, tabancasını iyice gözükecek biçimde sarkıttı. Çok öfkeli olmasına karşın, şapkasını yana yıkmayı unutmayışı Ekin öğretmenin güzelliği içindi.

Öğrenciler, yılın ilk dersini yapıp dinlenmeye çıkmışlardı. Ekin de ilk dersini vermenin sevinciyle okulun önünde öğrencilerinin arasındaydı. Fakat onun düşlediği kara önlüklü, ak yakalı, iyi giyimli öğrenci yoktu. Çocuklar seferberlik askeri gibiydiler. Çoğu yalınayaktı. Kimi kırk yamalı bir soğukkuyu lastik, kimi de ana bahasının kendilerine üç misli büyük gelen postalını takmıştı ayağına. Köstekli at örneği dırıt sürüt yürüyorlardı. Çocuksu coşkuları kötü bir postalın elinde tutsaktı. Onlar için öz-

gürlük, ayaklarına uygun bir çift kundura mıydı yoksa?

Feyyaz Ağa okula pek yanaşmadı. Oradan bir çocuk çağırdı. Kaşları çatık:

"Gidin ola, öğretmeninizi sesleyin gelsin" dedi.

Çocuklar ayakkabılarını ellerine alıp seğirttiler.

Ekin o gün en yeni giysisinin içinde bir daha güzeldi. Uzun saçlarını özenerek topuzlamıştı.

Feyyaz Ağa'nın duruşuna bir anlam veremedi. Aydınlık gülüşüyle:

"Buyrun bir şey mi istediniz? Çocuğunuz mu var okulda" dedi.

O, kıpırtısız tepeden bakışını sürdürdü. Ekin'in bal rengi gözleri, zorunlu uzun kara kirpikleriyle perdelendi. Feyyaz:

"Kız tanımadın mı beni? Bizi beşikteki bebek tanır. Fakat sen tanımırsen demek? O halde tanıtayım kendimi. O taralı başını, Umur Goministi mi ıslattı? Kız bana bak, bana! Ben adamın... Ben, ben..."

Ekin neye uğradığını şaşırmıştı. Kendini okuluna güç attı. Ecel beşiği gibi sallanan öğretmen masasına kapanıp,

hıçkıra hıçkıra ağladı.

Okulun ilk ak günü, kara başlamıştı. Ekin ilk dersten sonra ders yapamadı. Öğretmenlerine söylenenleri duyan öğrenciler onun kadar üzüldüler. Dersin birisini ağıt dersi yaptılar dense yeriydi. Birinci sınıfa gelen yavrular, böylece ömürlerinin ilk dersini ağlama üstüne almış oldular.

Ekin, durumu annesine açtı. Derin derin düşündüler. Buna bir anlam vermeğe çalıştılar. Tanımadıkları, bilmedikleri biri niye böyle yapmıştı? Demek denenler doğruydu. Yetim'in Umur, okulu zorla açtırmıştı.

Oysa Hasan Ağa atlı bir haberci göndererek, Ekin'in hemen gelip, okuluna başlamasını kendi istemişti, işin içinde başka bir iş mi vardı? Yoksa, ağalar Ekin'in Umur'la bir ilişkisi olduğunu

mu sanıyorlardı? Adını bile yeni duyduğu biri için nasıl böyle düşünebilirlerdi.

Şimdi Ekin, Umur'u ciddi biçimde merak etmeye başlamıştı. Kendi kendine Umur şekilleri çiziyordu. Kocaman Ağa'nın korktuğu bir Umur... Nasıl biriydi? Ona neden "Komünist İmam" diyorlardı? Yakışıklı mıydı?...

Hasan Ağa, avukat oğluyla ne dolap çevirdiyse, bir bölük askerin Koplara doğru yürüyüşe geçtiği duyuldu. Hem de, Umur'a vur emri çıkarttıkları söylentileriyle.

Halk Çetesi'nin haber alma organı iyi işliyordu. Ağa ve yürüyüşe geçen askerlerle ilgili bilgileri, ayrıntılarıyla günü gününe öğreniyorlardı. Çevreyle ilişkileri çok iyiydi.

Halk, ağalardan çekinmesine çekiniyordu, ama yazı yabanda yarım ekmeklerini Umur'un adamlarıyla bölüşmekten geri durmuyorlardı. Köylüler kendilerinden yana olanı tez tanımışlardı. Bütün olumsuz propagandalara karşın bildiklerini okuyorlardı. Ağızlarından bir Komünist İmam çıktı mı, bir daha çıkıyordu, öyle ki, çocuklar Komünist İmam oyunu icat etmiş, oyunlarını onun üstüne kuruyorlardı. Yaşlılar namazlarının sonuna:

"Tanrım bize bir sahip, bize bir arka verdiğin için sana şükürler olsun. Onu köylünün, sabi sübyanın, yoksulun, başından eksik etme" diye, ek bir dua koymuşlardı.

Son olayları görüşmek üzere Umur, Goca Omar'a:

"Askerin böyle birden kararlı çıkışı iyi değil, değil mi Emmi? Akşama bölük başkanlarıyla bir toplantı yapsak. Ondan sonra durumu bir de tüm arkadaşlarla görüşürüz kuşkusuz."

Hasan Ağa'yı korkuttuktan sonra, Umur'un yeri çetede iyice sağlamlaşmıştı. Artık herkes ona yaşından boyundan büyük bir adam gözüyle bakıyordu. Goca Omar bile, sık sık ondan çok şeyler öğrendiğini söylüyordu:

"Bildiğin gibi yap oğul. Dilediğini yap. Sen daha iyisini bilirsin" diye her işte Umur'u başa itiyordu.

Goca Omar'ın dürüstlüğü, Umur'un bilgisiyle tezden bütünleşmişti. Akşam, tüm çetenin çadırın önünde bulunduğu bir anda coştu. Eskinin o suskun Goca Omar'ı, Umur geldikten sonra konuşkan biri olmuş çıkmıştı. "Bilen konuşmalıymış; susmamalıymış" diyordu. Yeleğinin döş cebinden tabakasını çıkarırken, elini savurup:

"Olan hele beni dinleyin. Eyi kulak verin bana. Bilirsiniz ben eskiden böyle değildim. Siz de böyle değildiniz. Ben eskiden aşağı yukarı bir canım için savaşır, uğraşırdım. Sizler de öyleydiniz. Çabamızın özü, ölmemek, canlı kalmaktı. Ama bu yaşayış isterse solucan gibi sürünerek olsun. İşin başka yanı bizi pek ilgilendirmezdi. Ben şimdi öyle düşünmirem. Bir başka türlü düşünirem uşaklar. Siz de bir başkasınız, siz de eski sizler değilsiniz. Öyle değil mi uşaklar? He!.. Öyle değil mi?"

Kalpağını geri itti. Ceketinin önünü açtı:

"Şimdi, umutluyam, sevinçliyem, vallahi içim gençleşti. Sımsıkı doluyam. Yahu ne gözelmiş bu iş, yani eller için uğraşmak. Adını bilmediğin insanların derdine yelmek, onları sevmek ve de onların seni sevmesi... Dün ölsek, ardımızdan bir damla göz yaşı döken, bir Allah rahmet etsin diyen çıkmazdı. Fakat, bu gün öyle mi? He, söyleyin öyle mi?

Harcadığım ömre, vah! Bugüne dek boş bohça gibi bir can dolaştırmışam. Bütün bu mutluluğumu, şu tuz taşının üstünde oturan çocuğa borçluyam. Oğluma borçluyam" diye Umur'u gösterdi. Umur utancından kızardı.

Goca Omar'ın kendi konuşması kendini duygulandırmıştı, gözleri buğulanarak, Umur'a baktı. Bir kıyıda eğe büke, yumuşatma çarık için gön yumuşatan Mirzali, bu sözlerin çoğunu anlamamıştı. Goca Omar'ın gözlerini nemli görünce yanaştı:

"Kim ölmüş Goca Emmi, kim ölmüş? Sen ağlama ben ağlayam Goca Emmi. Borçlu mu ölmüş diirsin" deyip herkesi şaşırttı ve güldürdü.

Mirzali'nin ağlaması da gülmesi de bir başkaydı. Yüzüne iyi bakmadan ağlayıp güldüğünü kestirmek güçtü. Tatarımsı kabıklı gözleri, iyice yumulur bir çizgi olurdu. Dizlerini döğmeye başlarsa gülüyor demekti. Ceplerini altüst ederse, ağladığı anlaşılırdı. Bunu bilmek bile çok kez yanıltıcı olabilirdi. Çünkü yağlık bulamayanda, gözünü burnunu, ceketinin yenine siliyordu.

Goca Omar ona:

"Ola gülmesini bilmedin boşboğaz herif. Beni yine cin atına bindirme. Ağlayıp gülerken dilinle ne fışkı işlediğini söyle" diye kızardı. Şimdi herkes gibi gerine gerine gülüyordu. Bir gözü Umur'un üstündeydi:

"Yok, yok oğul iş, bildiğin gibi değil. Söylediklerimin tümü doğru ve içten. Sen yokken de bu köylü kısmı beni severdi. Ama ne ben onlar için ne de onlar benim için ölümü göze alamazdık. Şimdi inanıyorum ki bendeki duygular onlarda da kıpırdadı. Yani onlar da bizim için ölebilirler demek istirem..."

Yazın yayla evi olarak kullanılmış büyükçe bir dağ evini, Çeteye karargâh yapmışlardı. Burası savunmaya uygun bir yerdi. Epey eksiklerini tamamlamışlardı. Ufak tefek yaralarını sarıp, iğne yapabilecek bir sağlıkçı buldular. Bayburt'taki elemanlarıyla ilgi kurabilecek güçte, yaşlı bir telsiz bile edinmişlerdi.

Kış yaklaştıkça işlerin güçleşeceği belliydi. Dağın daha eteklerine inmek gerekiyordu. Dolayısıyla sık sık üs değiştirmek güçlüğü her an gözönünde tutulmalıydı. Yaza benzemezdi kış. Kış planlarının çok ince hesaplara dayandırılması bir zorunluluktu. Aşağılarda, güvenliğin yükseklerden az oluşu, bilinen gerçekti. Akıldan çıkarılmayacak ilk kuralsa, "başa kıyasla, ayağın taşa tökezleme olasılığının daha çok oluşuydu."

Yayla evinin önünde mal davar için genişçe bir avlu vardı. Avlunun girişi, uzun alçak bir köme dayalıydı. Avluya köm kapısından geçiliyordu. Alçak ve dar kapıdan başı eğik giren, saygılıca selam verip tuz taşlarından birisine çöküyordu. Bölüm

başları ön toplantıyı bitirmişlerdi. Genel toplantı avluda yapılacaktı. Goca Omar ince ince güldü:

"Bakanlarımız da burda mebuslarımız da." Haydi başla seni dinliyoruz başkanım dercesine baktı.

Umur, su oluğunun üstünden usulca ayağa kalktı. Kara kalpağını geri itince, alnının güneş değmemiş yeri apak belli oldu. Gözler üstündeydi:

"Pek değerli arkadaşlarım, gardaşlarım, yeni bir durum var. Bayburt'tan üzerimize bir askeri birlik kalktı. Bildiğiniz gibi, amacımız askere karşı meydan savaşı vermek değildir. Gereksiz direniş, hem işimizi güçleştirir, hem de anlamsız olur. En kötüsü bizi asıl amacımızdan uzaklaştırır."

Herkes soluksuz, onu dinliyordu. Alnının ak yeri ıslanınca kalpağını eline aldı. Kalpağın izi saçını biçimlice yatırmıştı.

"Bölüm başlarıyla aldığımız şu kararı oylarınıza sunacağım. Olumlu ya da olumsuz karar vermek, elinizdedir.

Sıkıştığımız anda, sivilleşip halk denizine dalacağız. Ben belki bir camide imam, sizler de işinize, sanatınıza göre birer başka adam olacaksınız. Fakat bu görevlerimiz uzun süreli olmayacaktır. Tehlike geçtikten sonra yine belli bir parolayla, belli bir yerde anında toplanacağız. Bu anlattığım başvuracağımız en son çaredir. Doğal olarak ondan önce yapacağımız çok iş vardır.

Elde ettiğimiz son bilgilere göre, üzerimize gelen birliğin komutanı bir üsteğmendir. Bu üsteğmen yukarı Tolos'tan Boynueğri İbiş'in oğluymuş. Emmim babasını iyi tanıyor. Çok yoksul biriymiş, zar zor okutmuş çocuğunu."

Dinleyenler ağızları açık birbirine bakıştı:

"Biz Toloslulara hiç kötülük etmedik. Emmimin belirttiği gibi ben yokken dolaylı bir iyilik bile etmişsiniz. Hükümet sizleri izlemek için onların dağ yolunu güzelce yaptırmış. Şimdi köylüler size de bol bol dua ediyorlarmış."

Kapının süvesine yaslanmış, yine gön yumuşatan Mirzali:

"Emmi gülesim geldi" dedi.

Mirzali'nin yumuk gözleri iyice kapandı.

Goca Omar terslendi:

"Olan soytarı bunda gülecek ne varmış?"

"Ben ona gülmirem Emmiii..."

"Peki ne zıkkıma gülirsen?"

"Hani Ağörenliler bize yalvarmadılar mıydı? 'Gelip biraz da bizim dağda durun ki hökümet bir yol da bize yapa' diye. İşte ona gülirem daaa!"

Sabah erkenden kalkan Umur, program gereği sabah sporunu yaptırıyordu. Ortalık serindi, belden üstünü soyunmuş, buğlana buğlana güreş tutuyordu. Bu planlı gerilla eğitimi, Mirzali'nin kıraç söğüdü gibi eğri vücudunu bile sırım gibi yapmıştı.

Nöbetçiler yeni bir haberciyle gelip, Umur'a bir mektup uzattılar. Umur mektuba bakar bakmaz, doğru Goca Omar'ın çadıra yürüdü.

Aşağı Çımağal'dan bir köylü yazmış. Tohum parasını ödeyemediği için, altındaki bir kat yatağını bile haciz etmişler. "Evel Allah sonra, size güvenirem, son umudum sizde kaldı. Elime geçer geçmez borcumu öderem zordayım. Bana üç yüz gayma yardım" diyordu.

Umur mektubu ayak üstü okuduktan sonra, Goca Omar'a:

"Emmi şu deftere bir bakalım hele ne kaldı elimizde?"

Goca Omar:

"Oğul ben bilmem hesapçına sor. Bana sorarsan eğer, bu yardım sorunu çözemez. Dilenciye elli lira versek, dilencilik yok olur mu? diyordun."

"Biliyorum. Fakat bugün bile bile bunu yapmamız gereklidir. Yarın için, bugünü harcayacağız. Emmi..."

"Oğul çağır şu hesap adamını dedim. Aha möhür, aha bohça (bütçe) ne edersen et. Ben karışmam gerisine..."

Goca Omar'ı telaşlı gören Umur, gevrek güldü:

"Hiç üzülme canım emmi. Sen hiç üzülme. Paradan çok ne var. Ağalar, paşalar, beyler ne gün için duruyorlar? Biz onlardan, parasız kalan köylüler de bizden alırlar, öyle değil mi? Ağalık böyle günde belli olur."

Goca Omar:

"Daha geçenlerde Zeyno Ağa'dan bir şu kadar Ebubekir Bey'den bir bu denli aldırttık. Ne olursa olsun, bir daha istemeye yüzüm tutmuyor."

"Emmi, Emmiii, yine yüreğinin yufkalığı tuttu. Halbuki, onlar halktan hep alıyorlar. Hastayı yatağında, köylüyü ayağında çağlardır soyuyorlar. Yine de hiç utanmıyorlar, yine de yüzleri kızarmıyor.

Umur, bir süre başını kaşıyarak düşündü. Sonra Goca Omar'ın cigarasından süzülen dumana takıldı:

"Peki Emmi, bu konuda hakkınız var. Hep aynı kaynakları zorlamak doğru değil. Biraz da başka yerlere bakalım. Ekonomik meselemize köklü bir çözüm yolu bulana dek, bu yollu işlere başvurmak zorundayız. Demem şu ki, yeni bir tasarım var."

Goca Omar bir ara Umur'u dinlemez oldu. Kuş sesine bayılırdı. Güneye inecek bir bölük turna geçiyordu üstlerinden. Goca Omar kalın boynunu gökyüzünde dolaştırmaya başladı:

"Yabancı kuş girmiş katara. Diziyi düzeni bozmuş meret. Yakın olsalardı, o namussuzu alırdım aşağı" dedi.

Gözü gökyüzünde, Umur'a sordu:

"Neymiş o yeni düşüncen?"

Umar:

"Bak Emmi: Artık kentte de bir dalımız var. Onlara, köy çocuklarının okul işinden başka bir iş daha vereceğiz. Yani şehirdeki işlerimiz biraz daha ağırlaşacak.

Bu zamanda ağalar köyde, fakat paraları kentte. Paralar şehir ağalarında. Evet, oradaki adamlarımız kanalıyla bu şehir ağalarından, yani tüccarlardan yardım kabul edeceğiz. Şehir am-

barları, yani bankalar para dolu."

Goca Omar irkildi:

"Yok oğul yok. Şehre sakın burnunu sokma. Çünkü zararlı çıkarız. Seherde o kıravatlı eşkıya lar varken, bize iş düşer mi? Derinine aklım ermez ama, şeherle başa çıkılmaz. Onların düzeni bir başkadır. Sen başını tutarsın, onlar akrep gibi kıçtan sokar adamı."

Koplarda yaz mevsiminin ömrü zaten kısaydı. Hele o yıl bir başka kısaldı. Yaz, ilkbaharla kış arasında eridi gitti. Göz açıp kapayana dek dağları duman bürüdü. Ekin okulunu birkaç kez açıp kapamak zorunda kaldı. Hasan Ağa'nın uykusu iyice kaçtı. Oğlunun ölümü, Umur'un Koplarda artan ünü, köylülerin gizliden gizliye, iyice ona bağlanışı üst üste gelmişti. Avukat oğlunun, büyük devlet adamlarının, ağaların, beylerin konağı mekan tutuşları bile, Komünist İmam'ın yükselişini engelleyememişti.

Hasan Ağa'nın şimdiki sıkıntısı daha yoğundu. Güç bela askeri birliği kıpırdatmış, bu kez de havalar soğumuştu. O, Kopların buzunu, ayazını iyi bilirdi. Askerin eli ayağı donar tüfek tutmaz, komutanlar postu konağa serer kalkmazdı, işin yoksa yollar açılana kadar bir bölük asker besle...

Umur, Hasan Ağa'yı niçin öldürmüyordu? Ondan korkuyor muydu? Yoksa bir bildiği, bir beklediği mi vardı? Hasan Ağa'da kurşun geçmez muskası olduğu herkesin ağzındaydı. Bir gün döşüne sıkılan dokuz kurşunu, şöyle pıtrak toplar gibi üzerinden toplayıp attığı söyleniyordu. Bu halkın kafasındakiydi.

"Bu adam neden canıma kast etmiyor? Yoksam ki yavaş yavaş mı öldürecek beni? Derimi yüzüp ele güne rüsvay etmeden, derisini yüzmeliyem. Şu benim it sürüsü kadar adamıma bak. Şu yeyip içtikleri gözlerine dizlerine durasıcalara bak. Molla bozuntusu bir veledi, alamadılar daldan aşağı. Haram olsun verdiğim yal. Zehir zıkkım olsun yedikleri." Bu da Hasan Ağa'nın kafasındakilerdi.

Ak bayrak, yenilgi teslim belirtisidir derler. Oysa Koplar, tüm bunun tersini savunmuştur. "Ak bayrak, zafer simgesidir" der. Ak kar, ak bayrak; ak yazı, ak alın. Koplar egemenliğini aklar üstüne kurmuştur...

Kar, kar, kar... Dağ taş, dere tepe gözün görebildiği her yerde kar vardı. Doğanın bütün pisliklerini, ak kar bir kutup ayısı ağırlığıyla almış altına eziyordu. Kısa çamlar ak çadır kurmuş, kayalar aba bürümüştü başına.

Bololuk aklar altında yitmiş gitmişti. Bacalardan sözülen tütünlerde olmasa, köyü bulmak olanaksızdı. Evlerin damları düz tarlada, evlek mantarı gibi az kabarıktı. Çelenmiş, çörtlenmiş gözükmüyordu. Bu düz ayak görünümü, bir tek Hasan Ağa'nın çatılı konağı bozuyordu. Ak karaman koyunu gibi serpili evlerin ortasına, lökkeden bir çoban oturmuştu. En güzel çimenleri almış altına, yararından çok, zararı olan bir çoban.

Kış demek, ipsiz Musa demekti. Daha ilk kar düşer düşmez eve uca uğramaz olurdu. Silahsız avlanırdı Musa. Tuzak kurar, keklik kovalar, tavşan izlerdi. Kardanadam kesilirdi.

Köyde kimse Musa'nın sözlerini yukarı almazdı, önüne gelene söğer sayardı. Hiç kimsenin dokunamadığı yasak konulara, o rahatça dokunurdu. Köyde lakab takmadığı adam yoktu. Ağa'ya bile, kimsenin ağzına almayacağı bir ad takmıştı, "İki kulplu turşu küpü" diyordu ona.

İpsiz Musa, koltuğunda tavşan, tepeden köye aşağı baktığı sıra yanıbaşında bir tüfekli peydah oldu. Musa:

"Ola ben seni tanimirem, sen kimsin hemşerim?"

Mirzali, tanınmamaya bozuldu:

"Sen beni tanimirsen, ben seni hiç tanimirem olan. Koskoca eşkıya Mirzali'yi niçin tanimirsen? Koskoca Komünist İmam Çetesi'ni de mi tanimirsen?"

İpsiz Musa ikircikli yumuşadı:

"Peki nereden belli, senin onlardan olduğun?"

Mirzali dolaştı. Sonra pat diye:

"Konuşuğumdan, Komünist İmam Çetesi iyi konuşur."

"Hadi konuş bakalım."

Mirzali, tüfeği omuzundan sıyırdı. Ayağının birini karsız bir taşa koydu. Başını efece dikti:

"Tanrı bilem insanı eşit yaratmaz, mal mülk vermezmiş, derler. Beş parmağın beşi bir mi, derler. Bok yemişler. Şu damların üstündeki kara bak. Hey kurban olduğum yaradan. Damına göre kar, adamına göre yük vurmuş. Tümünün üstündeki karın kalınlığı iki karış. Kimi diz boyu derin, kimi el gibi yufka değil. Tümünün derinliği bir, eşit eşit.

Gel şimdi bu işi ters çevirek. Cıbır Aslan tek başına Ağa'nın dambaşılarını, onun on adamı da Aslan'ınkisini temizlesin. On adam Cıbır'ın avuç içi kadar yerini beş dakikada bitirip, akşama dek boş yatacaktır. Velakin Cıbır zavallı, tek başına bunca yeri iki günde bitiremez. Her şey buna göre işte, var ötesini sen düşün. Senin anlayacağın Tanrı, ağa, bey, paşa yaratmamıştır. Sen sen, ben de ben. Nasıl iyi konuşuk ettim mi?"

Musa mutlandı:

"Çok iyi konuştun. Al bu tavşan sana helal olsun" dedi.

Mirzali ceketi kucağında tortop, karlara bulanmış içeri daldı. Karın ışığı gözlerini kamaştırmış, nereye bastığını bilmiyordu. Orta yerde yanan tandırın dumanı, dağevini daha da loşlaştırmıştı. Tandırı ekmek pişirmek için yakıyorlardı. Ayrıca köşeye sonradan eklenmiş şişkince bir bacayla yapılan ocak, çok daha kullanışlıydı. Ocağın üstündeki iri çaydanlık kapağını oynatarak kaynıyordu. Ocağın iki yanında, Umur'la Goca Omar karşılıklı oturuyorlardı. Çetenin adamlarından her biri bir işle uğraşıyordu. Kimi silah, kimi yemek, kimi de dikişle oyalanıyordu. Elleri işte, kulakları Goca Omar ve Umur'un sözlerindeydi. Umur'un elinde bir mektup vardı. Tek diz üstüne iştahlı bir şeyler anlatıyordu, ikide bir elindeki mektubu, onlara göste-

riyormuşçasına uzatıp, çekiyordu.

Mirzali gözlerini karanlığa ayarladığı sıra kucağında bir şey debelendi. Ceketin bir köşesinden iki tavşan kulağı seçiliyordu. Tavşan korkudan, Mirzali heyecandan titriyordu. Herkes susmuş Mirzali'yi izliyordu. Goca Omar'ın yerini iyi seçemeyen Mirzali, yönünü Yanık Mikayil'e dönerek:

"Ha bunu, ben kendi eliminen tutmuşam. Batsın karda hiç kaçamiir. Yatağından bu sabah acıkınca çıkmış. Sonra da gerisin geri yatağına girmiş, izi görür görmez ossaat anadım. Deyneğimi ha şöyle dikip, usul usul yanaştım. Ceketimi çıkardım. Birden önümden pat diye fırladı. Ben de peşine düştüm. Bir hopladı, iki hopladı ondan sonra batsın kesildi. Kar derin, düşende sankim kuyuya girer gibi olir."

Mirzali yalanını yalnız çenesiyle değil, eli ayağıyla da yaşatırken, Goca Omar dayanamayıp iri iri gülmeğe başladı. Goca Omar'ın sesinin başka yönden geldiğini duyan Mirzali bozuldu. Sertçe önüne baktı. Tüm öyküsünü yanık Mikayil'in şahsına anlatmış, o da hiç bozuntuya vermeden bir karış açık ağızla dinlemişti.

Goca Omar'ın gülüşüne nasıl bir son vereceğini kestiremeyen Mirzali, çıtırtı duymuş çırçır böceği gibi sustu. Gülüşmeler çoğalınca gevşedi:

"Goca Emmi ben de güleceğim" dedi demedi makaraları bıraktı.

Mektupta, Bololuk'ta kızamık başladığı yazılıyordu. Yollar kapalı olduğundan hükümete haber edememişlerdi. Hem hükümete haber edilse bile, bu kışta kıyamette yardıma gelebileceğine kimse inanmıyormuş. Halk umutsuz ve canından bezginmiş. Her gün köyden, en az üç çocuk ölüsü çıkıyormuş.

Alışkın bir tutumla köylüler başları sıkışınca yine Komünist İmam Çetesi'ne baş vurmuştu: "Evel Allah sonra size güveniyoruz. Derdimiz büyük ciğerimiz yangın. Bizim derdimizden

ancak siz anlarsınız. Köyün küçüğü ellerinizden, büyüğü gözlerinizden öper" diye yazmışlardı.

Umur önce kendi görüşünü söyler, sonra:

"Emir sizin Goca Emmi" derdi.

Goca Omar son sözün gönül almak için söylenmişliğini bilir ve:

"Oğul, imam da sensin, müezzin de. İmam ne denli genç olursa olsun, cemaat ondan geride namaz kılar. Şimdilik biz senin peşindeyiz" diye hoşnutluğunu açıklardı.

Umur bu mektup konusunda, Goca Omar'dan sonra arkadaşlarının da görüşünü aldı. Onlar da Goca Omar'dan farklı düşünmüyorlardı. Umur'u gerçekten ve yürekten seviyorlardı.

Mirzali demlemekle pek öğündüğü tavşan kanı çaydan önce Goca Omar'a, sonra Umur'a doldurdu. Fakat Umur almadı. Kendinden yaşlıları gösterdi. Çaylar höpürdemeğe durunca, Mirzali yanık Mikayil'e:

"Ola Mikayil sen kıtlama değil, doğru içeceksin" dedi.

Mikayil tekleyerek:

"Sa sa sa sana ne olan hır hır hırpo. Be ben istediğim gibi içerem."

Umur, Mirzali'ye:

"Bırak Mirzali, herkes istediği gibi içsin."

Mirzali elinde tepsi, hem çay dağıtıyor, hem sokranıyordu.

"İçsinmiş! İstediğince içsinmiş. Zaten şeker az kaldı. Herifin oğlu bir avuç şekerle bir bardak çayı ancak içir. Böyle kıtlama mı olurmuş? Bu kıtlama değil zırtlamadır. Yarın şeker bitince, yine sen yedin bitirdin diyecekler."

Umur ayağa kalktı, elinde çay bardağı, başını cereklere vurmamak için eğilerek hem geziyor hem konuşuyordu:

"Tamam arkadaşlar, o halde yarından tezi yok eyleme geçiyoruz. Benimle gönüllü iki kişi daha gelecek. Şehre iniyoruz. Köye doktor getireceğiz. Göz göre göre insanların ölümüne se-

yirci kalamayız. Ne pahasına olursa olsun bir doktor bulacağız. Ama güzellikle, ama zorla, mutlaka getireceğiz.

Önce durumu hükümete ilettireceğiz. Doktor gönderirlerse ne âlâ, göndermezlerse dediğim gibi yapacağız. Köyde sorun çözülür çözülmez de, yeniden götürüp yerine teslim edeceğiz. Doktorun kılına zarar gelmeyecek. Konunun ayrıntılı planlarını Bayburt'ta yapacağız. Hemen Bayburt'a yola çıktığımızı kodlayın" dedi.

Meseleyi kavrayanlar, derin düşünceye daldılar. Acaba böyle bir şey olur muydu? Umur, sesini yükseltti:

"Evet, Kadir sen, Murat sen, hemen yol hazırlığınızı yapın. Başlığınızı dolağınızı çift sarın. Değnekler uzun ve möhkem olsun. Benim kızılcık çubuğumu da bulun. Yola çıkıyoruz" diye kararlı seslendi.

Dışarıda yaman bir kar fırtınası vardı. Kar sanki gökten değil yerden yağıyordu. Çamların bir yanı boylu boyunca tipi sürgünü buz, bir yanı açıktı. Karanlıkta çekilmiş resim gibi, iki yanları birbirlerinden apayrı duruyordu.

Goca Omar, dışarı çıkıp içeri girdi:

"Oğul bu havada deli olan deliğinden çıkmaz. Yollarda azar donarsınız. Ettiğiniz hayır ürküttüğünüz kurbağaya değmez. Biraz bekleyin, belkim havanın ağzı yatışır."

"Yok Emmi, bizim için en güzel hava bu havadır. Çünkü tipi izlerimizi kapatır. Sonra atalar 'Yağar eser yolcu yolunda gerek' demişler. Başkasının yapamadığı iş, bizim yapacağımız iş; başkasının yürüyemeyeceği yol, bizim için yürümeye en uygun yoldur. Sen hayır duanı üzerimizden eksik etme yeter."

Umur önden uzun kızılcık çubuğuyla karın derinliğini yoklaya yoklaya ilerliyordu. Murat:

"Tipinin yönü değil bizim yönümüz değişti gibi gelir bana. Azdık begim, azdık."

Umur:

"Yok canım ne azması. İşte şu karşıda gözükenler Masat Deresi'nin ağaçları değil midir?"

Biraz uzaktan ulu ağaç gibi gözüken karartının, yanına varınca birer kötü çalı olduğu anlaşılırdı. Çoğunu kar yutmuş, uçları soğuktan titreyip duruyordu. Tümünün aklında, kışın yolunu kaybedenlerin şeşi beş görmeleri öyküsü vardı.

Uzun süre yönsüz debelendiler. Şimdi azdıklarını, yönlerini yitirdiklerini iyice anlamışlardı. Murat bir cigara yakmak istedi. Elleri tutmadı. Umur uğraştı o da yakamadı. "Kibrit ıslanmış" dedi. Kadir, belinden ayırmadığı kavlı çakmağıyla bu işi becerdi. Eğri büğrü sarma sigarayı iştahla emdi.

"Yine bizim dede yadigârının gözünü sevem. Hiç olmazsa burnumuzun ucunu ısıtiir."

Kadir, endişeli:

"Bura Masat Deresi değil. Tanrı Hızır İlyas'ı yollamazsa, durum vaziyetimiz bozuk. Bu dağlar çok can yemiştir. Yemiştir de kulağı bilem duymamıştır. Köylüler için, bunca tehlikeyi göğüslemeye değer miydi bilmirem? Yarın yine Hasan Ağa'yla birlik olurlar. Ağa onlara üç beş gösterdi mi, herkesten önce onlar düşer peşimize. Gidi Mevlüt'ün ettiği hiç aklımdan çıkmiir. Cendermeye o yol göstermese, tövbe bizi kıstıramazlardı."

Umur, Kadir'in ne demek istediğini anlamıştı. Fakat duymazlıktan geldi:

"Az bir yolumuz kaldı. Bakın işte şu karşı, Everek'in bel. Şehre varınca güzel bir banyo, ama soğuk su banyosu yaparız. Sonra sıcak bir odada semaver dolusu çayı içtik mi, gerisi tamam. Tek adam azar, iki üç kişinin azdığı görülmüş mü?

Kadir:

"Donmağa başlayan birinin önce uykusu gelirmiş. 'Adam şurada biraz kestirem' dermiş. Sonra da yatar kalkamazmış."

Murat:

"Yok elinin körü. Ne şom ağızla konuşuyorsun ola? Kendin

yatar da kalkamazsın inşallah. İnsanın kafasını bozmaya bire birsin yani."

Umur, onların konuşmalarını duymamak için arayı açmış yürüyordu. Birden başını geriye çevirdi:

"İşte bakın, bakın, Bayburt'un ışıkları gözüktü" diye sevinçle ünledi.

Kadir anında ışıdı. İçine can geldi.

"Sen de hiç şakadan anlamirsen. İçimden bakayım hele, Murat korkir mi dedim?"

Bunu Murat yutmadı. Bayburt'a gece yarısına yakın girdiler. Ağaçtan adam olmuşlardı. Her yanları çatır çatır buzdu.

Bayburt'taki arkadaşları Düldül Halil, bilgili ve çeteye bağlı biriydi. Durumu telsizden öğrenir öğrenmez her türlü hazırlığı yapmıştı. Hemen onları sıcak bir odaya aldı. Ayaklarındaki dolağı çatır çatır keserek çıkardı, önce kimseyi sobaya yaklaştırmadı. Bir kova soğuk suyun içine ellerini ayaklarını sokturdu. Oysa teneke soba, nar gibi kızarmıştı.

Buzları çözülür çözülmez, Halil söze girdi. Hükümete köy adına baş vurduğunu, fakat olumlu bir yanıt alınmadığını söyledi. Kızamığın köyü kırıp geçirdiğini yalnız sağlık merkezine değil, tüm ilgili yerlere duyurmuştu. Alınan karşılık tüm aynıydı.

"Bu mevsimde köye ulaşmak olanaksızdır. Köyden gelen olursa ilaç verebileceklerini vb."

Umur dişlerini sıktı:

"Başka şeye olsa hükümet dağlara dek çıkar. Köye ulaşmak olanağı yokmuş. Her neyse, ilaç verdiklerine de şükür. Şimdi eksiğimiz, bu ilaçları kullanacak bir doktor bulmak demek ki."

Ertesi geceye, ilaç milaç tüm hazırlıklarını tamamlamışlardı. Şöyle gencinden, çok dayanıklı bir doktoru gözlerine kestirdiler. Hastaya çağırıyormuş gibi dışarı çıkarıp, ensesine tabancayı dayadılar. "Hiç ses çıkarma ve gösterdiğimiz yöne yürü" dediler.

Neye uğradığını şaşıran Doktor, kendisini toparlayınca:

"Bir dakika beyler. Beni nereye götürüyorsunuz? Eğer bir hastaya gidiyorsak 'Ear fonumu' unuttum. Onsuz bir şey yapamam" dedi.

Umur:

"Bizim işimiz onsuz da olur Siz önce şu başlığı, paltoyu sarının. Yolumuz biraz uzak Doktor Bey" dedi.

Murat ikircikli:

"O dediği aletsiz olmazsa ya?"

Umur:

"Dediği alet kulaklık canım. İngilizcesini söylüyor."

Murat:

"Hımm bizi şaşırtacak."

Umur konuyu ayrıntılı açınca Doktor rahatladı. Başlığını gevşetti. Ceplerini yokladı.

Umur:

"Bir şey mi aradınız" dedi.

Doktor:

"Aceleylen sigaramı unutmuşum."

Umur hemen sigara uzattı. Kadir çakmağı çaktı. Doktor:

"Yahu şu işin aslını astarını anlatsanız olmaz mıydı sanki? Ben kendi gönlümle gelirdim. Koşa koşa gelirdim billahi. Ben topluma yardımı seven biriyim. İnsanlık öldü mü yani? Köy hepimizin köyüdür. Köye hizmet, vatana hizmettir. Biz doktorlar okulu bitirirken ırk, din, dil farkı gözetmeden yardıma koşacağımıza yemin ederiz. 'Köylü bu milletin efendisidir.' Köylü hepimizin efendisidir. Bunu iyi bilirim."

Kadir, Murat'ın kulağına eğilerek, çıplak tabancayı gösterdi:

"Onu böyle bülbül gibi konuşturan şudur. Yok köylüye yardım, vatana yardımmış. Topluma yardımı çok severmiş. Yok onun da dedesi köylüymüş, tüm bunları külahıma anlatsın. Köy kırılır, şimdiye kadar neredeymiş?"

Murat, aynı sesle: "Öyle deme bunların da iyisi var, kötüsü var. Bir doktor Tevfik Bey vardı, çok iyi bir adamdı, öldü. Allah gani gani rahmet eylesin. Bulgur kazanıyla öksürük şurubu yapar bedava dağıtırdı."

Umur, hiç sesini çıkartmadan ayaklarının ucuna basarak yürüyordu. Doktor da aksine çok konuşuyordu, ipten kurtulmuş birinin sevinci ve gevezeliği vardı üstünde. Aklına her geleni söylüyordu. Bir ara yaşam öyküsünü anlattı. Kendisinin de köylü çocuğu olduğunu yine belirtti. "Köylümüz çok iyidir, hoştur, gani gönüllüdür, ama tembeldir. Onun için biz adam olamıyoruz" dedi. Umur, bu söze kızdığını belli etmedi.

Hava açmıştı. İnsanı ciletleyen bir ayaz vardı. Kuzeyden gelen esinti karın üstündeki tozları süpürüyordu. Yürümek çok güçtü. Kar ne iyice donmuş ne de yumuşaktı. Adımlar, sık ve yavaş atılırsa batmıyordu. Çok yoruluyor, az yol alıyorlardı. Doktor, ikide bir düşüyor, kalkıyor, oflayıp pufluyordu. Hele yol yarıyı geçtikten sonra iyice kesilmişti. Haklıydı, alışık değildi:

"Yok, olanaksız! Bir adım daha gidemem. Bu mesele bir antrenman meselesi, bir fizik meselesidir. Bitti, gücüm bitti. Kasların sertleşmeye başladı. Sol bacağımda kramp belirtisi var. Böyle giderse yolda ölmesem bile, köyde ölürüm. Sizin çocuklar da ölür. Hiçbir işe yaramam o zaman. Ben size daha çok gerekliyim. Anlıyor musunuz, çok."

Bu ara bir daha tökezledi. Tek bacağı, kara saplanmış çıkaramıyordu:

"Ayrıca bir doktor öldürmek, büyük suçtur. Tüm ordu, tüm Türkiye ayaklanır, iğnenin deliğine girseniz yakalarlar, asarlar sizi" gibi inanmadığı sözlerle gözdağı veriyordu.

Kadir, kar çukuruna sırtında Doktor'la birlikte kapakladı.

"Yahu, çocuk gibi hem sırtımızda taşıyoruz, hem çenesi işliyor, iğnenin deliğine girsek bulurlarmış. Ölünün körü gayri, olan."

Umur, böyle konuşma anlamına Kadir'e baktı. Sonra Doktor'u kendi sırtladı. Yol boyu yürürken:

"Doktor Bey, köye geldik sayılır. İşte şu tepeyi aştık mı köyün üstündeyiz demektir. Birkaç gün, ya da birkaç hafta sonra, seni geriye götürüp sağ salim teslim edeceğiz. Bunda hiç kuşkun olmasın. Bize güvenin. Söz bizde çok önemlidir. Çoluk çocuğunu hiç düşünme. Onlara senin ivedi bir mesele için birkaç günlüğüne Erzurum'a gittiğini söyledik. Başkaca ne gerekiyorsa o yapılacaktır.

Köyde seni konuk edecekler var. Her türlü gereksinimin karşılanacaktır. Orada bulamadığın her şey için, bize bir haber yollaman yeter. Biz her yerde varız."

Umur kızılcık değneğini yere saplayıp durdu. Doktoru sırtından indirince derin bir soluk aldı. Terle buğulanan boynunu oğuşturdu. Elini sıkarak üçü birden: "Haydi sana başarılar" deyip epey peşinden izlediler. O arkasına bakmadan düşe kalka kaçıyordu.

Bololuk'ta okulun tek sınıfı hastane yapılmıştı. Yere duvar boyunca kızamıklı yavrular diziliydi. Ortada varilden bozma koca bir soba, gürül gürül yanıyordu. Öğretmen odasını mutfak biçimine sokmuşlardı. Doktor görevini benimsemiş, kolları sıvamıştı. Okula bir hastane havası oturmuştu. İçerisi ilaç kokuyordu. Doktorun geldiğinin altıncı gününde, tek üzüntüsü bu halkın yardımına neden daha önce koşmadığı üstüneydi.

Doktorun içi içine sığmıyordu. Sevinçten çocuklaşmıştı. Bazan hastalara, bazan duvarlara anlatıyordu: "Bundan sonra ben, Komünist İmam'ın özel doktoru olacağım. Nereye çağırırsa oraya koşacağım. Adını bilmediğim insanlara karşılık beklemeden yardım etmenin mutluluğunu o öğretti bana" deyip yine diyordu.

Ekin öğretmenin yalnız ak gömleği eksikti. Doktorun peşinden koşturup duruyordu. Bir elinde lamba, bir elinde ilaç ve su, çocukların arasında sabahlara dek dolaşıyordu. Doktor ara

sıra kendini hastanede sanıp: "Hemşire hanım uyuma" diye onu azarlıyordu.

Bir akşamüstü işler biraz azalmıştı. Hasta çocuklardan ağır olan yoktu. Dışarıda amansız bir fırtına camları kamçılıyordu. Okulun çatısı ıslık çaldıkça, koca sobanın içindeki kütükler, borudan dışarı fırlayacakmışcasına iştahlı yanıyordu.

Doktor elini alkolle oğuştururken Ekin'e:

"Hoca hanım, sizinle çok özel bir şey konuşacağım. Şöyle uygun, ıssız bir yer yok mudur?"

Ekin, birden anlıyamadım dercesine baktı. Doktor:

"Şey, şu Komünist İmam efsanesi canım. İyice ilgilenmeye başladım. Nedir yahu, akşam sabah aynı söz, aynı öykü? Geldi Komünist İmam, gitti Komünist İmam."

Ekin:

"Buyrun, benim odaya geçelim" dedi.

Ekin'in anası onları görür görmez:

"Oğul, önce çayı ocağa koyam, sonra hoş beş edem. Dışarısı fena soğuktur. Belesi havalarda çay iyidir. Sizin gibi yüksek beğ kısmına kayfe gereklidir emme, köylük yerin gözü çıka. Çaldığın eline gelmez ki. Kusura kalma oğul!.."

"Zararı yok nineceğim. Ben çayı daha çok severim. Doktor kısmı kahvenin sağlığa olan zararını iyi bilir."

Doktor, kendisinin kimler tarafından ve nasıl kaçırıldığını bir kez daha anlattı. Olayın etkisindeydi.

"Hoca hanım, öz olarak buraya geldiğime hoşnutum. İlk çıkışım zorla olsa bile, şimdi başka türlü düşünüyorum. Acı, çile çeken insanlara yardım etmek beni mutlu ediyor. Fakat tüm bunların ötesinde bir bilmece sürüp gidiyor. Asıl öğrenmek istediğim de bu.

Bu işlerin başındakine Komünist İmam diyorlar. Kim bu adam? Niçin ona Komünist İmam deniyor? Asıl adıyla neden anılmıyor? Köylünün dediğine göre, beni evimden silahını da-

yayıp kaçıran da oymuş. O üç kişiden hangisinin Umur olduğunu da kolayca kestiriyorum şimdi."

Doktor, ellerini birbirine kenetleyip açarak anlatıyordu. Gözleri bir noktada, ağzı dolu dolu:

"Siz onu hiç gördünüz mü?"

Ekin'in cevabını beklemeden:

"Görmenizi çok isterdim. Öyle ıvır zıvır bir adam değil. Müthiş bir adam, müthiş. Düşünebiliyor musunuz Hoca hanım? İyice kesilmişim. Kar derin, yol uzun. İki adamına beni sırtlamalarını söyledi. Biraz öyle geldik. Heriflerin nefesi tez tükendi. Eee, kolay değil, 70-80 kiloluk adamım. Neticede Komünist İmam'ın sırtına bindim. Vallahi ıh demeden ta köyün üstüne dek getirdi beni."

Doktor yine güldü. Kıtlama içiyordu çayı. Unutup bir de bardağa attı.

"Biliyor musunuz Hoca hanım? Eğer onun Komünist İmam olduğunu bilseydim, bütün ağırlığımla abanırdım. Ne mutlu bana. Evet ne mutlu, çünkü Komünist İmam'ın sırtına binmiş tek adamım."

Ekin'in gülmediğini görünce, Doktor, kendini toparladı:

"Komünist momünist ama, neme gerek herif iyi adam doğrusu. Bu ne biçim Komünist böyle yahu? Siz, hiç komünist gördünüz mü Hoca hanım?"

Ekin, Doktor'un sorularını, tüm yanıtsız bırakmamak için:

"Görmedim" dedi.

"Sahi, nereden göreceksiniz? Ben de ne biçim sorular soruyorum. Ama ben gördüm. Hem de sırtına bindim, öyle bir bindim ki, öyle bir bindim ki, deme gitsin.

Köylü tüm onu seviyor. Ben de sevsem mi ki? Düşünüyorum da adamın on paralık çıkarı yok. Sırtında 80 kiloluk adamı el için taşıyor. Olacak iş değil billahi. Aklım almıyor, almıyor. Fazla düşünmek istemiyorum. Yoksa komünist olasım geliyor. Tövbe

tövbe, olacak şey değil yahu, olacak şey değil..."

Ekin, Doktor'un sözlerini bir süre izledikten sonra, filmi koparmıştı. Umur'u biçimledi belleğinde: Dal bir yiğit. Dağların oğlu. Köylünün, yoksulun babası. Kaba kalpağı, pos bıyığı, çizmesi, tüfeğiyle onu Köroğlu'na benzetti. Derin kar küllüklerini, sırtında Doktor'la, boyun damarları oklavalanmış, yarış atı soluğuyla yürüyordu. Karın ayazı, terine değince, ılıca suyu olup bağlanıyordu. Pos bıyıkları salkım salkım buzlanmıştı.

Ekin'in düşleri büyüdükçe büyüdü. Onu yiğitlikte Köroğlu, insan severlikte Yunus'a benzetip durdu. Eliyle tutacakmış gibi canlandı gözünde. Buz tutmuş bıyıklarına, uzansa dokunacaktı.

Doktor, Komünist İmam konusunda Ekin'in de köylüler gibi düşündüğünü anlamıştı. Dalgınlığını görünce:

"Eee... Ekin Hanım, penisilinimiz bitti. Komünist İmam'a haber yolladık, bir ses çıkmadı, ilaç yarına yetişmezse, en az üç beş kurban daha veririz."

Gece yarısıydı. Ekin, sınıfta hasta çocukların başında bir iskemleye ilişmiş uyuyordu. Bazı ağır hasta çocukların anneleri, ellerinde ıslak bezle yavrularının ateşini alıyorlardı. Doktor, bitişik odada giysilerini çıkarmadan uzanmıştı. Okulun kapısı hızla açıldı ve kapandı. İçeri koşar adım biri girdi. Başı gözü dolalı, silahlı bir adam. Baştan aşağı, kardan adam kılığındaydı. Elinde bir torba, tok bir sesle:

"Kusura bakmayın rahatsız ettim. Doktor beyi aramıştım. İlaç getirdim de" dedi.

Uykulu, ne diyeceğini şaşıran Ekin dolaşmıştı. Doktor sese fırlayıp geldi. Daha ilaca bakmadan:

"Tanıdım sizi. Siz Komünist, pardon çok affedersiniz, şeysiniz. Siz Umur beysiniz. Bizden gizlemeyin kendinizi. Bizler dostuz size. Açın açın başınızı gözünüzü. Buyurun oturun şöyle. Dışarısı çok soğuk. Üşümüşsünüzdür. Gelin gelin sobaya yakın gelin, ısının. Nasıl gelebildiniz? Neyle geldiniz? Şey şey, ben

sizin çok sırtınıza bindim, şey çok iyiliğinizi gördüm" diye dolaşık konuşmaya başlamıştı.

Umur:

"Sağ olun Doktor, zamanım çok dar. Hem ilaçlarınızı getireyim, hem de çocuklarımıza, köyümüze hizmet eden sizlere bir teşekkür edeyim dedim, özellikle Ekin hanımla sizin hatırınızı sormak için kendim geldim. Nasıl çocukların durumu? Ölümü yendiniz sayılır, değil mi? Siz nasılsınız Ekin hanım?"

Ekin, kendini toparladı:

"Çok üşümüşsünüz. Bitişik odada bir çay içmez misiniz" diyebildi.

Doktor:

"Vallahi olmaz, billahi olamaz, bir çay içmeden bırakmayız. Haydi buyrun" diye önden yürüdü.

Umur:

"Şu anda benim burada bulunmam hem sizler, hem de benim için sakıncalıdır."

Ekin bilinçdışı saçlarını topladı:

"Okulun açılışı. Doktor beyin bu dar günümüzde bulunuşu için, size teşekkür fırsatı arıyorduk zaten."

Umur, buzlu başlığını az gevşetti:

"Ekin hanım, asıl teşekkür edilecek kişiler sizlersiniz. Bu halk, bu köy benimdir. Ben onların derdine yanmak zorundayım. Sizlerin göğüslediğiniz güçlükler az değildir."

Bu sırada bir hasta çocuk inledi. Umur, başlığını bir dolak daha gevşetti. Çocuğun üstüne eğilip başını okşadı. Alnına değen soğuklukla gözünü açtı. Belli belirsiz gülümsedi. "şimdilik hoşçakalın, yine görüşeceğiz" demeğe kalmadı, dışardan üstüste iki el silah sesi duyuldu.

Umur'un eli bir yay olup tabancasını buldu. Karanlığa dalmaya kapıya fırladı. Doktor'la Ekin önüne atılıp eline ayağına sarıldılar.

Umur:

"Hayır, burasıru güvenliği için benim uzaklaşmam gerekli. Siz şöyle bir kıyıya çekilin bakalım. Hemde iyice içeri çekilin. Haydi durmayın, çabuk."

Ekin, yalvarıyordu:

"Buradan dışarı adım atar atmaz sizi vururlar. Vallahi vururlar, billahi vururlar. Acıması yoktur onların" diye titreyen sesiyle hem ağlıyor hem yalvarıyordu.

Silaha köyün köpekleri uyandı. Pencere kepenkleri gıcırdadı. Köyün geceleri, köpekleri uyanmış fakat insanları kan uykudaydı...

Dışarıdan yırtık bir düşman sesi:

"Sarıldın gominist!.. Kurtuluş yok gominist!.. Çık dışarı, bu sonundur ha!.."

Kabına sığmayan başka bir öfke:

"De ola, eşkıya ya yataklık yapan kahpe öğretmene de de. De ki, o da sonunun geldiğini anlasın çünküm ikisini bir çatıştırıp öyle yol edeceğim cehenneme."

Umur'un içine yaman bir ateş düştü. İliklerine dek titredi. Kendini unuttu. Hasan Ağa bu kez hazırlıklıydı. Tosun Ağa'nın adamlarını günler öncesinden yardıma çağırmış, okul çevresine mevziler hazırlatmıştı. Operasyonu yönetmeye avukat oğlu bile gelmişti.

Umur, meselenin ciddiliğini kavradı. İlkin içerideki ışıkları söndürdü. Hasta çocuklar, iniltilerini hepten ağıda çevirdiler. Zaman kazanmak istiyordu. Dışarıdaki gözcülerinde tuzağa düştüğü kesindi. Bu yanlışı neden yaptığı için kendini sorguya çekecek zaman yoktu. Şimdi ne yapmalı, Çete'ye sesini nasıl duyurmalıydı?

Küfürler kesilir kesilmez kapıya, pencereye, kurşunlar yağmaya başladı. Umur sadece oyalama için ateş ediyordu. Karın ışığı içeridekileri seçtirebilecek güçteydi. Dışarıdan biri

yandım anam diye bağırıyordu. Bu Ağa'nın adamlarının heyecanını artırdı. Saldırıyı yoğunlaştırıp, çemberi daralttılar. Umur, tek çıkar yolun karanlığa karışmak olduğu umarsızlığındaydı. Kapıyı açmasıyla bir omuzu hezen düşmüş gibi yamuldu. İvedi kendini duvara yasladı. Doktor, Umur'un vurulduğunu görünce koştu. Kapının eşiğinde, iki eli yukarı doğru gergin bağırdı:

"Ateşi kesin, ateşi kesin! Allah rızası için ateşi kesin. Umur vuruldu, çoluk çocuğu vurmayın. Ben doktorum doktoooor! Çoluk çocuğu vuracaksınız, insaf, merhamet, imdat, imdaaat" diye boşluğa bağırdı.

Doktor, daha sözünü bitirmeden, bir kurşun da onu buldu. Yüzükoyun düştü. Doktor'un vurulduğunu gören Umur, ona doğru yekindi. Bu kez ikinci kurşunu yedi. Ekin, kapının dibine yığılıp kalmıştı. Avukat oğul, adamlarına son emrini verdi:

"Fırsat bu fırsattır, iz bırakmadan hepsini temizleyin. Siz gerisini bana bırakın. Vurun komayın, yakın, yıkın kül edin. Ben hesabını kitabına uydururum..." diye bağırıyordu.

Kılıf çoktan hazırdı: Doktor, Ekin'e sarkıntılık etmiş. Umur da onu çekip vurmuştu. Kıskançlık...

Umur'un gecikmesinden kuşkulanan Goca Omar, silah seslerini duymadan çok önce yola düşmüştü. Sesleri duyunca iyice deliye döndü. Dağlardan aşağı akarak indiler. Goca Omar'ın ustalığı çatışmayı tez bitirdi. Ağaların adamları çil yavrusu gibi dağıldılar.

Köyün üzerine ölü toprağı serpilmişti. Herkes penceresinin kıyısına siper almış. Sıcak yatağında maçın sonunu bekliyordu. "Bana değmeyen yılan bin yaşasın" miskinliği yüreklerine kara bir yılan gibi çöreklenmişti. Dudaklarının kıpırtısını Tanrıdan bile gizleyerek: "İnşallah Umur kazanır" diye dua ediyorlardı.

GOCA OMAR, eli saatinin kösteğinde, ahıra inip sekiye çıkıyordu, öfkesi burnundan fışkırarak, gelip Umur'un başında dikildi:

"Oğul, yaran ağır değil, emme işin ağır. Başımıza öyle bir dert açtın ki, değme gitsin. Bunca yıllık eşkıyayım, kimse beni böyle bir çıkmaza sokamamıştı. Söyle, sen olsan ne halt edersin? Bu Allah'ın dağında ağır yaralı bir doktor, bir kız öğretmen, bir de iki eli tutmaz Komünist İmam'lasın..."

Koca gövdesiyle sekiden inip çıkması bile öfkesini örtmüyordu. Dağ evinin basık tavanına başını çarpmamak için eğile eğile boynu kırılmıştı. Kimsede çıt yoktu. Çetenin yüzünde endişe ve yarına güvensizlik vardı.

Goca Omar:

"Ola Mirzali" diye ünledi.

"Emret Emmi."

"Ola tez tabakamı getir."

"Tabakanda tütün yok Emmi."

"Zıkkımın kökü. Tütün yok ne demek ola?"

"Tütün kesesi bomboş demek Emmi."

Çetenin sağlıkçısı, Doktor'un başından ayrılmıyordu:

"Gözünü açtı, gözünü açtı" diye sevinçle bağırdı.

Tümü hastanın başına yığıldılar. Umur bile iki kolu kanlı, kalkıp koştu. Ahır sekisinde herkesin yüzü güldü. Gözleri anlamsız bakan Doktor'a, tümcek:

"Hadi geçmiş olsun, geçmiş olsun, tehlikeyi atlattınız" dediler.

Goca Omar, ilk öfkesini yenememişti. Doktor'un ölümü atlatması bile onu diğerleri denli sevindirmiyordu. Ocağın kıyısında, her zamanki köşesine bağdaş kurmuş, başı yerdeydi:

"Bütün hökümeti peşimize taktık. Ettiğimiz iyilik, ürküttüğümüz kurbağaya değmedi. Karda kışta eşkıya üstüne gelmezler. Gelmezler, gelmezler, emme bir de gelirlerse, insanı

keklik gibi avlarlar. Kaçamazsın, göçemezsin. Kendi izin kendini ele verir. Hele şu işin tersliğine. Hadi tümüne neyse dedik, ya bu kızcağızı ne edeceğiz? Atsan atılmaz, satsan satılmaz, tanrım sen bilirsin. Tanrım!.."

Goca Omar'ın kuşkuları tez uç vermiş, Hükümet ayağa kalkmıştı. Köylüler:

"Bu hökümet işidir, şeytanın bilem aklı ermez. Köyümüzde her yıl kızamıktan yüz kişi ölür, kılı kıpırdamaz. Bir doktoru yiter, dağı taşı yıkar. Askerlikte de bu böyledir. Beş tane er ölür, kimseye sorgu sual sorulmaz, cemsenin vidası yiter insanı süründürürler" diye olanlara, kendilerince derin yorumlar getirdiler.

Erzurum'dan kalkan iki helikopter, içi dolu komandoyla Bololuk'a indi. Amerikan eğitimi görmüş, Amerikan yel pantolonlu komandoların, ömürlerinde ilk gördükleri araçlardan inişini görenler, deliye dönmüştü. Düşmanın moralini bozmak için helikopterden iniş, komandolarca önemliydi. İngilizce "Hero" kahraman sözcüğünü iyi kıvıramayan Mehmetçik, pervanesi henüz durmamış helikopterden atlarken "hırrro, hırrro" diye acayip sesler çıkarıyordu. Amerikan giysileri Mehmet'e nasıl bol geliyorsa, öğrettikleri de öyle biçimsiz oluyordu.

Köyde ölüsü olan ölüsünü, acısı olan acısını unutmuş, yediden yetmişe herkes helikopteri konuşuyordu. Bir süre önce ağzını bıçak açmayan halk, şimdi makine gibi konuşuyordu. Helikopter üstüne herkes birbirine nutuk çekiyordu. Hele askerlik etmişler hiç yenilmiyordu. Ağızları bir karış açık kadınlara, teknik bilgiler veriyorlardı. Bazıları bir uçuş sırasında pilot yüzbaşıları hastalanınca, kaptan pilot olarak, bu ucubeye nasıl kumanda ettiklerini bile yemin billah söylüyorlardı.

İpsiz Musa, herkesten bir başka türlü coşmuştu. Yalnız o başkaları gibi, helikopterin işleyişi üzerinde durmuyordu:

"Yahu bu ne haldır? Ola gardaş bu ne iştir? Yollar kapalı diye ilaç getirmeyen hökümat, daha bu zıkkımı nasıl getirdi? Yoksam

ki bu zırıltı, yalnız doktor aramasını mı biliir?"

İpsizin sözü normal zamanda dinlenmezdi, böylesi bir günde kim dinlerdi? Şimdi, "helikopterin Kurandaki yerinden. Gâvurların onu oradan nasıl bulup çıkardıklarından. Bizde Kuranı anlayacak ilim olmadığından, anlayan olsa daha neler neler bulunacağından" söz ediyorlardı.

Göz kamaştıran bir güneş vardı. Üzeri kaysaklanmış kar, aynalaşmış, ışıkları bire bin edip yansıtıyordu. Gözlüksüz yürümek olanaksızdı. Karın üstünde kaynaşan allı morlu renkler, oklanıp insanın gözüne saplanıyordu.

Komandolar, Hasan Ağa'nın konakta konakladılar. Zaten başkaca bu denli adamı, içine alacak dam, ağırlayacak adam yoktu.

Komando subayının ağzının içine bakan Ağa, acındırma maskesini takınmıştı:

"Vallahi begim, Kumandanım, derdimiz kederimiz bu dağlardan büyüktür. Evelallah sonra siz kahraman komutanlarımıza güvenirek. Ne mal, ne namus ne de can güvenliğimiz kaldı. Hemi de köylümüz şimdiden keri öyle dağlarda eşkıyayla gezmiş öğretmen istemir. Malümaliniz biz ırız ve namusuna düşkün bir milletiz. Bu ezelden ebede böyledir. Şimdi çok bir müşküldeyiz. İmdat, medet sizden. Kurtarın bizi bu zulümden..."

Ağa'nın anlattıklarıyla duygulanan genç Komando Subayı, göğsünü gerip, tabancasını okşadı. Sonra Ağa'nın omuzuna, kurtarıcı pozuyla dokundu:

"Sen hiç meraklanma Ağam. Namusunuz namusumuz, malınız malımızdır. Her şey yasalar uyarınca ve senin gönlünce çözülecek. Şimdilik ölenlerinize rahmet, sizlere baş sağlığı dileriz. Hadi bize müsaade."

Hazırolda bekleyen bir astsubaya:

"Derhal kılavuzlar helikoptere atlasınlar. Bir an önce Komünist İmam'ın yuvasını havaya uçuracağım. Hareket başlamıştır, ileriii..."

Hasan Ağa sevinçten uçuyordu. Köylüler olmasa, torunu yerindeki Komando Komutanının elini öpecekti. Elinden gelse helikopteri kendi sürecekti. Gidip Komünist İmam'ın tepesinde bin atom bombası birden patlatacaktı.

Ocağın başında düşünceli kutlama çayını höpürdeten Goca Omar, Ekin'in yüzüne bakmadan:

"Bak kızım, sen hiç küsümlenme. Artık ağlamayı sızlamayı da bırak. Olan oldu bir kere. Tanrı büyüktür. Her kötü günün bir sabahı vardır. Şimdi ilk işimiz tez elden seni köye, babana yollamaktır. Başkaca da üzülecek önemli bir şey kalmıyor sayılır. Ben senin öz baban, şunlar da öz gardaşlarındırlar. Ötesini düşünmek de sana değil, bize düşer. Her şeyi düzelteceğiz. Her iş yoluna girecek inşallah. Kendini yok yere paralama diirem."

Büzüldüğü köşeden canlanan Ekin, ordakilerin ağzıyla:

"Omar Emmiciğim, nedir bu başıma gelenler? Düşte miyim, masalda mı? Hani güç bela bulduğum öğrencilerim? Nerede bana umut bağlayanlar? Kusurumu bağışla Emmi. Korku ve endişem öz canım için değil, özüm için ağlamıyorum. Bir yaşlı anamla, babam var. Umutları bendim. Yıllarca bu günü beklediler. Benim okuyup öğretmen olacağım günü görmek için ölmediler. Azrailleile cebelleştiler. Varları yokları bendim.

Goca Omar en babacan haliyle bir, bir daha güldü. Köşede, kolu boynuna asılı Umur'u göstererek:

"Kızıma da bak hele, niçin üzilir? Neye de küsümlenir? Şu köşede yatan arslanı tanimirsen sen her halde. Bu babayiğidi bilmirsen hee? Bizler bu dağları ne güne beklirek. Bu Goca Emmini, Gominist İmam'ı, tanıyamamışsan sen. Vah ki bize ne vah!.."

Goca Omar, kendi eliyle bir çay doldurup, Ekin'in önene oturdu. Babaca başını okşadı:

"Umur, buraya Hasan Ağa'yı yok etmeye çıkmıştı. Bizlerin derdi daha başkaydı. Belli ki şimdi tümümüz iş değiştirdik. Yoksulların derdine derman, yırtığına yama olmağa soyunduk. Di-

yeceğim şu ki, ananın, babanın ekmek işini hiç düşünme. Orayı bize pirak. Orayı Gominist İmam'a pirak."

Hava yeniden bozmağa başladı. Güneş yalandan uzatıp çektiği başını, kara bulutların kanadı arasına soktu. Yelin çıkış deliği genişledi. Cilet ağzı ince bir tipi çıktı. Toz, karı harman edip savuruyordu. Taş, dam, ağaç kovukları, kuytu yerler, tipinin burgularını daha çok çekiyordu. Derin ırmakların ağır akışınca döne döne yol alıyordu tipi.

Tipinin getirdiği kar, Mirzaligillerin yattığı kömün kapısını silme kapatmıştı. Mirzali dışarı çıkmak istedi, fakat kapı açılmıyordu, öfkeyle kapıya yaslandı:

"Ola pirakin şu şakayı. İnsanın her zamanı bir olmiir işte. Fena halde sıkışmışem, bana omuzlatıp kapuyu kırdıracaksınız."

Durumun farkına varan Yanık Mikayil:

"Olan hır hır hırpo, kime ne diirsen sen? Kapının arkasında dayanan Tanrı babadır. Kar kar kar yağmış."

Karın adaletine aklı takılı olan Mirzali:

"Bizim Gominist İmam'ın sosyal adaletini bu tipi bozdu. Karın kimi yeri kalın, kimi yeri yufkaldı. Yükseklerde kar kalmadı. Enginlere tepe tepe doldurdu. Demek ki yaşam da böyle. İnsanın yeri yükseldikçe karı azalıyor. Alçaldıkça karı derinleşiyor. Demem şu ki kendi alçaldıkça parası çoğalıyor."

Mirzali'nin boyundan büyük sözleri kimseyi etkilemedi.

Çete karargâhında birdenbire bir kıyamet koptu. Dışardaki gürültüye herkes fırladı. Kalkan kapının arkasındaki karı köstebek gibi delip, gürültünün nedenini anlamak istiyordu. Fakat Umur yetişti:

"Nereye, nereye gidiyorsunuz? Delirdiniz mi? Gelenler tepeden tırnağa silahlıdırlar. Onlar ateş etmeden biz kesin karşılık vermeyeceğiz. Telsiz durumu Bayburt'a kodlasın. Çetenin çok sıkışık olduğu anlatılsın."

Herkes bir an olduğu yerde dondu. Umur'un neden söz ettiğini hâlâ anlayamayanlar vardı. Çünkü dışarıdaki gürültünün bir helikopter olabileceği akıllarına gelmiyordu. Olanlar ancak korkularını büyüttü ve büyüdü. Sonlarının gelmiş olduğunu sanıp selavat getirmeye duranlara yine Umur'un son sözleri can verdi:

"Helikopter bir çeşit uçaktır. Yalnız bir farkla. Uçak her yere inemez, bu bir evin damına bile iner kalkar. Ama şu durumda buraya inebileceğini sanmam. Kar tipi bir yana çevre ağaçlık. Olsa olsa rasgele iki bomba atarlar."

Goca Omar, eli saatinin kösteğinde, epey dinledi. Sonra söze karıştı:

"Onu da ben sanmam. Çünkü Doktor'la Öğretmen'in bizimle olduğunu biliyorlar. Boşuna mı Bayburt'a acele haber yolladık."

Bu sırada helikopter, bir deprem uğultusu gibi yaklaşıp uzaklaştı. Herkesten çok, Mirzali'nin gözleri büyüdü. Umur'un o denli konuşması boşa gitmiş olacak ki, Mirzali:

"Goca Emmi, bu zamanda gök gürler miymiş" dedi. Çamların uğultusu artınca, helikopterin sesi azaldı. Gözcülerden haber ulaştı. Helikopter köye değil, şehre doğru gitmişti. Havanın azgınlığı onları korkutmuştu.

Haberi duyan herkesin yüzünde, bir sevinç ışığı yandı. Fakat Goca Omar'la, Umur'un endişesi bitmemişti.

"Bunlar yerimizi öğrendiler. Şimdi gittiler ama hava açar açmaz yine gelirler. Tez elden yerimizi değiştirmek zorundayız" dediler.

Mirzali:

"Şimdi bu helikopteri kim korkuttu Emmi? Bizi kim kurtardı bileyim mi? Habu tipi boran. Hey ben kurban olam, gadasını alam bu dağların. Tipisi de, karı da hoştur. Dinime, bu Koplar bizden yanadır."

Herkesin dışarı döküldüğünü gören Mikayil, Mirzali'yi dürttü:

"Haydi yükseğe çıkırek" dedi.

Mirzali, hem gidiyor, hem dağlarla konuşuyordu:

"Hey, hey, merhaba dağlar... Merhaba Goca Koplar... Goca Emmimin babaları Koplar... Size bu can kurban olsun. Mikayil de gadanızı alsın" deyince, o, bozuldu:

"Ben ne neden gadasını alacakmışım? Olan hır hır poo! Sende şuncağız akıl varsa, be ben şöyle olayım."

Çevreden Mirzali'nin dağlarla konuştuğunu duyanlar, Goca Omar'ı uyardılar O:

"Gardaş, bu uşak nabalı boynuma ölüyü güldürür. Bak şunun yediği halta ki. 'Goca Emmimin babalarıymış..' Olan Mirzali."

"Emret Emmiii..."

"Ola hırpo, benim kaç tane babam var?"

Bunun üzerine tümcek güldüler. Ekin bile gülmemek için kendini güç tuttu.

O günün akşamı başka türlü ağırdı. Giderek ağırlaşan suskunluğu, ocakta şahlanan çam kütüklerin çıtırtısı bile dağıtamıyordu.

Umur, kendisince düşünceli oturan Recep'e:

"Recep, şu gırnatanı al da hele iki üfle. Bu gecenin hakkından ancak o gelir" dedi.

Recep böyle bir öneriye bayılırdı. Belinden çektiğiylen ağzına dayadı. Arkalardan biri:

"Ola gardaş, gözen ölem şu şeyi çal. Hani canım vardı ya.

Şu dünyada üç nesneden korkarım,
Biri ayrılık, biri yoksulluk, biri ölüm.
Üçünden de asla gönlüm hoş değil
İşte böyle uzayıp gidiyordu canım."

Mirzali sıkıntıya gelemezdi:

"Recep Ağa, ayahlaran ölem, hele biraz da bizim havalardan vur. Şöyle bir bar, Bayburt sürütmesi. Vur ki neşelenek daaa!"

Herkes Mirzali gibi düşünüyormuş da, söyleyemiyormuş. Sekiz, on kişi birden basık tavanlı ahır sekisinde boyunlarını büke büke bara kalktılar, önce ağırdan ağıra oldukları yerde kıpırdadılar. Sonra Kopların fırtınası olup estiler. Çöktüler kalktılar, sustular, kükrediler. Sıkıntıdan ne yapacaklarını bilemiyorlardı.

Umur'un bir gözü Ekin'deydi. Uzun kirpikleriyle, içe işleyen bir duruşu vardı.

Doktor, ölümü atlatmış, garip bir coşku içindeydi. Gerekli gereksiz konuşuyor, gülüyordu. Bazen: "Ben bundan sonra Komünist İmam'ın özel doktoruyum" diyor, bazen unutup, "Beni tez yerime ulaştırmazsanız haliniz duman. Bu kez hükümet üstünüze ordu kaldırır" diyordu.

Umur, Goca Omar'ın kulağına eğildi:

"Emmi seninle biraz konuşmak istiyorum" dedi.

Kalkıp bitişik dama geçtiler:

"Şimdi size daha çok hak veriyorum. Emmi. Bu kız gerçekten burada kalamaz. Doktorla onu tezelden yerlerine kavuşturmalıyız. Kış kıyamet demiyelim, hemen eyleme geçelim."

Yalnız Goca Omar değil, bütün çete Ekin'le Umur'un arasında bir gönül köprüsü kurmak istiyordu. Fakat birisi, hakkında vur emri olan bir eşkıya, öteki bir devlet memuruydu. Sıkıntılarının bir kaynağı da buydu. Olayın mantığını bir türlü yerine oturtamıyorlardı. Goca Omar:

"Aferin oğlum. Bu görüşünü çok beğendim. Ben de öyle düşünmüştüm zaten. Bizim gibi eşkıya kısmına böyle şeyler gelmez. Kadına dönüp bakmak bile, ölüme yeşil ışık yakmamız olur.

Ekin'i babasına sağsalim teslim etmek kolay. Yalnız, Hasan Ağa'nın ve tüm Ağaların şerrinde korumak güçtür. O deyyus şimdi Doktor'u ölmüş, Ekin'i de sözü dinlenir tek tanık olarak biliyor. Bir hesabına getirip ortadan kaldırmak isteyecektir. Se-

ninle Doktor'un ölmediğine onu inandırmak gerekir."

Umur:

"Emmi, doğrusu ötesine pek aklım yetmiyor, ama kızcağıza bir şey olursa, çok şey yitiririz, ilkin halkın bize olan güveni sarsılır, ikincisi, ikincisi" diye kekeledi.

Goca Omar:

"Evet anladık, ikincisi, ikincisi neymiş?"

"Şey, yani çok kötü olur. Kıza yazık olur. Ben, biz tüm üzülürüz, tüm bu işler başına bizim yüzümüzden geldi de."

Goca Omar bıyıkaltı güldü:

"Sen hiç meraklanma. Şu Doktor'u başımızdan savalım yeter. Ağalar, şimdi her zamankinden çok korkacaklar. Çünkü bu kışta kıyamette hükümetin yardımlarına gelemeyeceğini iyi bilirler. Olanlar tüm Doktor'un yüzünden oldu. Yaz gelende Tanrı büyüktür..."

Kış, bir sürü acı anılarını da birlikte peşinden sürükleyerek çekip gitti. Hocaların cehenneme örnek ettikleri kışın yerini, cennete eş olan ilkbahar aldı. Oradan buradan yırtılan karın altından kara toprak gözüküyordu. Karın tutsaklığından kurtulan yerlerde, çiğdemler, kardelenler çıra çıra yanmakta acele ediyorlardı. Güneş baba, ışıktan oklarını dişi toprağa sayladıkça toprak ana iştahla geriniyor, kıpırdıyordu. Doğayı yalımsız, buhar buhar bir yangın sarmıştı.

Goca Omar'a göre:

"İnsan, Kopların eteğinde ilkbaharı yaşamadan, kuşların yetmiş iki dil bildiğine" inanmazdı. Söğütlere su yürümüş, köy çocukları dilli düdük kavlatıyorlardı. Kara sığırcık, çoban aldatanların ötüşü, çocukların düdüğünden ayrıt edilemiyordu.

Yukarıdan bakılınca, yılan kıvrımı Karasu bir kıyısından diğerine atlanacakmışçasına dardı. Oysa şimdi kar sularıyla beslenmiş bir engerekti o. Sırtına eğer vurdurtmayan azgın bir attı. Üzerinde ne denli kötü köprü varsa kaldırıp atmıştı.

"Karasu, rengini Doğu halkının, kara alınyazısından almıştır" derlerdi. Karalığı üstüne türlü söylenceler vardı. Tümü biribirinden içli, acı ve birbirinden gerçekti bunların. Karasu karalığını, belki de bu acı gerçeklerin yangın yerinden almıştı...

İlkbaharla birlikte, başta Hasan Ağa ve tüm ağaların kinleri de yeşerdi. Yoğun bir kavga hazırlığına giriştiler. Bu son diyorlardı. Bu kez yokedeceğiz. Kuş olup uçsa, yine kurtulamayacak, elimizden, diyorlardı.

Hasan Ağa'nın evi, Komünist İmam'ı yok etmeye girişen ağaların karargâhıydı. Bu işe onların akıllarının yetmeyeceğini anlayan Bayburt'taki büyükler, Ankara'dan akıl istediler. Kendi akıllarının kesmiyeceğini anlayan Ankara'dan gelen büyükler de, Amerika'dan uzman istediler.

Ağaların gözü Ankara'dan gelen büyükleri zaten tutmamıştı. Onları seçimden seçime uğrayan politikacılara benzettiler. Derken sapsarı ve sipsivri iki kişi çıkageldi. Onların Önüne düşüp getiren görevli: "Bunlara dikkat edin. Bildiğiniz gibi değil afat insanlardır. Adları Barış Gönüllüsü ve de uzman. Salak duruşlarına bakmayın. Öhö deseler, Amerika ayağa kalkar. Ankara'da en büyük adamlar bir dediklerini iki etmezler. Değerini bilin hoş tutun. Derdinizin dermanı, sözünüzün fermanı bunlar olacaktır. Benden söylemesi, aha bana eyvallah" deyip gitti.

Ağalar, Erkek Gönüllüden çok Bayan Gönüllüye umut bağladılar. Çünkü o başına ehram, eline su testisini alıverdi. Türkçesi de fena değildi. Akşamları Hasan Ağa'nın konakta bağlama çalmaya da başlayınca ağalar mest oldu. Biz bunu Amerika'ya vermeyiz. Geleneğimizi göreneğimizi bu kadar bilen birinin soyunda Türk bulaşığı olmaması mümkün değildir. Bir de Müslüman yaparsak Tanrıdan başka ne istiyoruz, demeye durdular.

Erkek Gönüllünün anlattığını duyan yoktu:

"Bizimle dövüşen düşmanın taktiğini kavramak zorundayız. Anladığımca Komünist İmam, gerilla tekniğiyle savaşıyor. Ona

kendi silahıyla karşı koyacağız. Üniversitede devrimci öğrenciye karşıdevrimci öğrenciyle, ilerici işçiye patroncu işçiyle, yarın ağaların toprağına göz diken köylülere, yine size bağlı köylülerle karşı çıkacaksınız. Bu İran'da böyledir, Pakistan'da böyledir, ilginçtir biz de bile böyledir. Nasıl demek var Türkçede 'iti ite kırdırmak.' İşte tam öyle yapmak var."

Törkiş Memetçik Kore'de çok güzel asker. Burada Sovyetlere karşı da çok güzel asker olmak var. Komünist İmam var sevmek Sovyetler. Çok fena. Sizler çok kahramansınız. Sovyetleri bum bum yaparsınız. Onlar sizden var korkmak...

Ağalar, bu kez Erkek Gönüllünün bilgisine hayran oldular. Yemeyip yedirmeye durdular.

MİRZALİ, elinde tek kırma tüfeğiyle çalıların arasından sine sine ilerliyordu. Kumlu Pınar'a, sabah suyuna inen kekliklerin peşindeydi. Onlara yaklaşabilmek için keklik gibi ötüyordu. Bir ara keklikler Mirzali'nin sesine karşılık vermediler. Onları yeniden öttürebilmek için Mirzali:

"Gak gak gubak, gak gubak, gak gubaak" diye erkek keklik sesi vermeye durdu.

Yüksek bir kayanın arkasından Mirzali'yi seyreden Umur:

"Mirzali, bir daha böyle güzel ötme. Az kalsın keklik diye seni avlıyacaktım."

Mirzali izlendiğini anlayınca ürktü. Sonra keçi melemesi gülüşüyle şakaya karşılık verdi:

"Begim, imam kısmına av yasaktır ve de günahtır."

Umur:

"Evet ama, imam kısmına zararsız hayvan avlamak yasaktır. Senin gibi vahşi bir dağ ayısını değil" deyince kahkahayı ortaklaşa irileştirdiler.

Umur yine de:

"Şaka yapıyorum, değil mi Mirzom? Benim kekliğim, şaka.

Sen tam bir kekliksin. Hem de erkek keklik" deme gereğini duydu.

Karargâhın önünde Goca Omar, yere çöple çizerek, bir şeyler anlatıyordu. Goca Omar, Umur için:

"Bu uşağın önceki işleri neyse ne de, son dediğine hiç aklım yetmedi. Şimdi Darıözü Köyü'ne kooporotuf –kooperatif– mi, ne kuracakmış. Bilmem, aklım sarmadı. Hele kursun, baakki neymiş? Şeytanın aklına gelmeyen şeyler bu uşağın aklına gelir. Hemi de aklına taktığı şeyi yapir. Gözünü daldan budaktan esirgemir. Hayırlısı, Tanrı tekerine taş raslatmıya inşallah. Kuran'da yazılı herbişeyin yerini bizden iyi bilir. Bize ne demek düşer?"

Goca Omar'ı dinleyenlerden Recep'ten başkası:

"Begimiz, Goca Ağamız. Biz gözümüzü açtık, seni gördük. Biz seni baş biliriz. Sen ne dersen biz oradayız. Umur begimiz, daha çok ufak. Pek çölpeşik işlere girişir. O geldi geleli başımız dertten kurtulmir. Elin alemin derdini kendimize dert edindik" yollu yakınmalar yükseldi.

Goca Omar, Çete'den içten içe bir çatırdı sezmişti. Böylece onların dillerinin altındaki baklayı çıkartmış oldu. Konuşanların sözlerini boğazlarına tıkarcasına gür kaşlarını çattı:

"Bu sözünüzü bir işittim, bir daha işitmiyem. Umur'un eline ne ben ne de sizler su tökebilirsiniz. Onun bilgisi, onun görgüsü tüm bu dağları satın alır. Düşünün bir kere, o gelmeden önce neydik, şimdi neyiz? Daha önce basbayağı birer hayduttuk, öyle değil mi? Soyguncu, vurguncuyduk, yalan mı? İçinizde bu sözüme, değildik diyebilecek var mı?"

Herkes sus pus oldu.

O günden sonra Umur, gece dersleri programında değişiklik yaptı. Çete içinde bütünlüğün yalnız kişisel sevgiyle sağlanamayacağını görmüştü. Her akşam bıkmadan, usanmadan açıklamalı kitap okumaya durdu. Sosyal, adaleti, solu temelden alan kitapları seçti. Kuran'ı, sosyalizmle çeliştirmeden anlatmaya girişti:

"Bir islam köyünde bir kişi acından ölürse bütün köy katildir, insan insana kul olamaz. Kötüye baş kaldır, gücün yetmiyorsa küs, onunla konuşma. Lüks haramdır, fazla mal lüksü doğurur. Komşunun aç olduğunu bilerek tok yatıyorsan, islam değilsin. Yerlerin ve göklerin sahibi Tanrıdır, kişi mülkiyetine giremez. Yoksullar cennete varlıklılardan önce girecek. Tanrı'nın en yüce yaratığı insandır, insana kötülük, Tanrı'ya kötülüktür. Fazla mal haramsız, fazla söz yalansız olamaz..." diyordu.

Lodos için "kara kor" gibi değer derlerdi. İlkbaharı tezleştiriyordu lodos. Ak kar, dere geçecek köylü kızı gibi eteklerini toplayıp dağa yukarı geliyordu. Kar yukarı koşarken, kışın altında bunalmış bütün canlılar, aşağı inmekte sabırsızdılar. Kuşlar, dağ keçileri, tavşanlar, ayılar izlerini karıştırarak tabana koşuyordu.

Umur'la Mirzali, omuzlarında tüfek, çamların arasından gözüktüler. Elleri boştu. Umur Mirzali'nin avını ürkütmüş, mevsimi değil diye keklikleri avlatmamıştı. Goca Omar'ların oturduğu yere doğru yürüdüler. Umur selam verdi:

"Aleykümselam" diye Goca Omar'dan başkası ayağa kalktı. Goca Omar eliyle Mirzali'yi göstererek:

"Oğul, bu büyük eşkıyayla nerden geliyorsun?"

Umur:

"Derede öterek keklik kandırıyordu. O keklikleri avlarken, ben de onu avladım. Şimdi size üzerinden acı bir kış geçmiş, yemsizlikten zabın düşmüş, bir ördek hediye ediyorum."

Goca Omar:

"Eyi, hemen pişirip yiyin çocuklar. Yalnız ayakları pek pis kokar, tez kesip atasız."

Kendinden söz edilmesi Mirzali'nin göğsünü kabartmıştı. Duygusunu daha fazla gizleyemedi:

"Emmi ben güleceğim" dedi.

O akşam her yerde bahar yumuşaklığı vardı. Ahır sekisini tıklım tıklım dolduran Çete üyeleri, bu ivedi toplantının nede-

nini merak ediyorlardı. Çeşitli varsayımlarla, konunun ne olabileceği, aralarında tartışılıyordu.

Mirzali'yle Mikail, sekinin altındaki ayakkabıları, kıvrak kıvrak çiftleyip diziyorlardı. Ara sıra kara lastiği kundurayla, kundurayı çarıkla eşleştirdiği için Mikail, Mirzali'ye çıkışıyordu. Goca Omar yine baş köşeye oturmuştu. Semaver ocaktaydı. Herkesin yüzünde, ilkbaharın güzelliği vardı. Sıra beklemeden konuşuyorlardı. Artık Umur'un adı Çete içinde Komünist İmam'dı.

Ağızdan ağıza "sus sus, susun, Komünist İmam geliyor" fısıltısı duyuldu.

Umur, kara kuzu postu kalpağını az yana eğmişti. Tıraş olmuş, posbıyığı daha belirgindi. Kıl dokuma zıvgar şalvarın paçalarını körüklü çizmenin içine sokmuş, tabancası gocuğunun altında kabarıktı. Ahırın basık kapısından içeri başını eğerek girdi. Girmesiyle, içeridekilerin ırapadan ayağa kalkmaları bir oldu. Goca Omar bile usulca yekindi. Umur hızla yerini aldı. Bir yandan söyleniyordu:

"Yapmayın, etmeyin. Kaç kez söyledim, böyle yapmayın diye. Hiçbir zaman kendinizden yaşça küçük olana bu anlamda saygıda bulunmayın, diye. İnsan denen yaratık böyle şımarır işte. Böyle yoldan çıkar.

Neyse, Goca Emmim izin verirse hemen konumuza geçmek istiyorum."

Goca Omar, buyur konuş anlamında elini yukarıdan aşağı indirdi. Umur, bıyıklarını son kez düzeltip diz çöktü:

"Değerli büyüklerim, can gardaşlarım. Artık Kopları niçin beklediğimizi biliyoruz. Bunun üzerinde fazla durmayacağım. Gerçekte zamanımız da yok. Çünkü 'su uyuyor, düşman uyumuyor.' Bugün büyükyarın başında, ağaların adamları gözükmüşler. Amaçları bellidir. Havaların düzelmesiyle ön keşif yapıyorlar. İlkbahar saldırısının planlarını hazırlıyorlar. O bakımdan her ne nedenle olursa olsun, uzun süre toplu bulunmamız sakın-

calıdır, önce bunu belirtme gereğini duyuyorum."

Umur kalpağını geri itti:

"Evet, kardaşlarım, bu kış köylerimizden çok ölü çıktı. Özellikle kızamık, kastı kavurdu. Kızamık öldürücü bir hastalık değildir. Diğer hastalıklar da yenilemiyecek cinsten değillerdi. Fakat besinsizlik, ilaçsızlık, yolsuzluk, ille de araçsızlık yaktı köylünün bağrını.

Hükümet, eşkıya izlemek, yağ, et, yün almak, seçimden seçime oy toplamak için de olsa köylere iyi kötü bir yol götürmüş. Ya da köylüler dişleri, tırnaklarıyla bir cılga açmışlar. Yol, üstünde işleyecek araçla anlamlıdır. Hastasını şehre indirmek, önemli işlerini görmek için köylünün bir motorlu araca pek çok gereksinimi vardır."

Umur, göz ucuyla Goca Omar'ı süzdü. O, onaylarca başını salladı. Umur:

"Şimdi, bundan bize ne demiyeceğiz. Bu iş bizim işimizdir. İşimiz hem çok kolay, hem çok güç. Şehre uzak köylere birer motorlu araç vereceğiz. Bu bir taksi, bir jeep, bir kamyonet olabilir. En uygunu jeeptir kuşkusuz. Arkadaşlar ömrümüz kısa, günlerimiz sayılı demek istemiyorum. Yine de elimizi çabuk tutmakta yarar var."

Umur'un ne demek istediğini kavrayamayan biri:

"İyi, hoş ama, biz bunları nereden alacağız. Paramız pulumuz mu var sanki? Yoksa makina fabrikamız mı?"

Umur güldü:

"Evet var, hem de her şeyimiz var. Şu anda İstanbul'dan bu yana yola çıkmış, hızla bize koşan taksilerimiz, jeeplerimiz var. Benim de sizlerden sorup öğreneceğim buydu zaten. Araçları nereden bulacağız? Görüşleriniz! İnsanların yok yere ölmelerini engellemek için, ne yapmalıyız? Her köyü bir cankurtarana kavuşturmanın yolu sizce nedir? Köylüler gibi, size ben de güveniyorum. Çünkü bunu başarırsınız."

Başka birisi fırlayıp kalktı:

"Şeherlerde birden fazla arabası olan varlıklılar var. Onlardan, önce doğrulukla birisini isterik. Vermedi, zorla birini alırık. Benim fikrim budur."

En köşede oturan:

"Yok yok, biz yine arabayı paraylan alalım. Ama parayı da zenginlerden alalım."

Konuşmalar sertleşince Umur engelledi:

"Bakın arkadaşlar, iki tane güzel fikir bulundu bile. Bu görüşleri oylayalım. Kabul edenler, etmeyenler. Evet çoğunlukla kabul edilmiştir. Yani ne yolla olursa olsun her köye bir araç temin edeceğiz. İşin özü bu değil mi?

Araçları köylüye bir kez teslim edelim gerisi kolay. Köylümüz malına sahiptir. Kendinin olan şeyi korur. Baksanıza bizleri kim koruyor? Çünkü biz onlarınız, onlar da bizim. Meselenin can alıcı yeri de burasıdır kanısındayım."

Çakıldaklı bir ses:

"Eğer bu işi başarabilirsek, köylü bizi yerlere koymaz. Varsın ağalar istediği kadar Komünist, desin."

Goca Omar:

"Halkın aklı gözündedir. Duyduğuna değil, gördüğüne inanır. Bu iş tutabilir."

Goca Omar'ın sağında oturan ve tüm kıs kıs gülen sakallı:

"Köyde arabayı kimin sorumluluğuna vereceğiz? İki günde bozar, kırarlar."

Umur:

"Köy ihtiyar heyetinin."

Araçların markası konusunda, Yanık Mikayil'le Mirzali az kalsın birbirlerine giriyorlardı. Mirzali:

"Olan ne demişler, ne demişler? Alırsın Doç olursun Vehbi Koç. Alırsın Şarvele gidersin evrile devrile. Yani demem şu ki, arabaların marka ve numarası muhukkak Doç olmalıdır."

Yanık Mikayil, yılan yutan leylek gibi boynunu bir iki kez uzatıp kısalttı:

"Ola hey hırpo, sen ne anlarsın otomofilden. Otomofilin iyisine chaveretlet derler, anadın?"

Mirzali ayağa kalktı:

"Sen halt etmişsin olan cızırdak Mikayil. Benim ömrüm otomofil sırtında geçmiştir. Bana otomofil mi öğreteceksin? Askerlikte cehemseye bindim mi, alim Allah yaladiirdim yaladiir."

"Yaladiirmiş yaladir. Ola ne martal atıyorsun, seni askerlikte gören var. Orada emireriymişsin. Ablana su taşıyıp, çocuk götçeği yıkıyormuşsun."

Derken işi uzattılar. Kadir araya girdi:

"Di susun olan. Doğmadık uşağa don biçiyorsunuz."

OFOF TEPESİ'ni yine duman almıştı. Derken kuzeyden bir bölük kara bulut kabardı. Güneşle bir süre boğuştular. Sonunda güneş, gelişigüzel döktüğü altın ışıklarını toplayıp gitti.

Umur, az önce aldığı mektupla dalgın, tek başına yarı kar, yarı toprak tepeye yürüdü. Bir çamın dibinde durdu. Zehir yeşili yapraklarda ince bir uğultu vardı, içe işleyen insanı uçuran bir ses!

Çevresine bakındı. Bir kez daha okudu. Bir daha, bir daha! Mektup Ekin'dendi. Haber tatsızdı.

Hasan Ağa'nın Avukat bey oğlu: "Ne pahasına olursa olsun, ben o öğretmenle evleneceğim. İster dağda gezdirilsin, ister bayırda. Dokuz kocadan on çocukla kalsa da, onu yine alacağım" diyesiymiş. Ekin'in ağzını bile yoklatmış. Gönlünün olmadığını öğrenince de:

"Benim babam Hasan Ağa'dır. Bizim bir dediğimizin iki olmadığını bütün dünya bilir. Ona zaman tanıyorum, iyi düşünüp taşınsın. Son pişmanlık para etmez" diye kestirip atmış.

Ekin'in gönlünün Komünist İmam'da olduğunu İpsiz Musa

bile biliyordu. Birbirlerine deli gibi tutkun oldukları halde, elele sürmediklerini de biliyorlardı.

Halk:

"Umur, yeri yurdu belirsiz bir eşkıya. Dağların oğlu. Bugün var, yarın yok. Bile bile Ekin gibi temiz ve de güzel bir kızın kanına girer mi? Onunla evlenmeyi göze alabilir mi" diyordu.

Bu soruları herkes gibi, Umur da kendine soruyordu. Yaslandığı çama, elinde mektupla, yapışmış kalmıştı. Goca Omar yanına dek sokulup, öksürdüğü halde duymayışı, dalgınlığı tüm bundandı.

Goca Omar:

"Oğul, hayırdır inşallah, nedir bu dalgınlığın böyle?"

"Yok, bir şey Emmi. Önemli bir şey değil canım" diye kekeledi.

"Boşuna saklama benden. Mektupta yazılanları okumuş gibi biliyorum."

Umur, kulaklarına dek kızardı. Tedirgin çevresine bakındı. Goca Omar tabakasına sarıldı.

"Oğul, seni anlamamış değilim. Emme velakin mümkünümüz kesik. Bizim sevdiklerimize yapacağımız en büyük iyilik, onlardan uzak durmamızdır. Bunu aklımızdan hiç mi hiç çıkarmıyacağız. Bu sözlerim seni küsümlendirmesin. Tanrı büyüktür. Hele bakak, gün doğmadan neler doğar!"

Goca Omar son sözlerini, "çıkmadık canda umut vardır" gibi söyledi.

Akşamüstü dağların batıya dönük yamaçları kızıla kesmişti. Karargâhın önündeki düz çayırda rastgele güreş tutup oynaşanlar vardı. Taşlara tünemiş onları izleyenlerden Mirzali, Yanık Mikayil'e Umur'un neden hiç yıkılmadığını anlatıyordu:

"Gomünist İmam'ın sırtının yere gelmesi mümkün değildir. Çünküm, boynunda bir hamayli var ki, aha bu kadar. Ayrıca 'ismi azam' duasını da bilir. Bir gece herkes uyurken, onun lam-

banın ışığında 'ismi azam' duasını okuduğunu gördüm. Gözüm çıksın gördüm. Ekmek çarpsın gördüm."

Yanık Mikayil yine karşı çıktı:

"Olan hır hır hırpo, ezbere okunan şey lambasız, ışıksız okunmaz mı sanki?"

Umur'un mektubunun özünü öğrenen herkes üzülmüştü. Çünkü Umur, Ekin'e:

"Karar senindir. Bana kalırsa bu iyi kısmettir. Yalnız kendi yaşamını değil, ailenin geleceğini de kurtarmış olursun" diye cevap yazarken, içten değildi. Onu kendinden soğutmak için böyle yazdığı biliniyordu.

Recep gırnatayı, Kör İsmail sazı, hiç susturmadılar o akşam. Umur, üzüntüsünü belli etmemeye çabalıyordu. Yürekten kaynamayan neşe, keten üzerinde ipek yaması gibi yadırgı duruyordu.

Köylerden ikisinin cankurtaran aracı, kolayca elde edilmişti. Araçları gören köylü, ilkin inanmazlandı. Olur mu böyle şey, diyenler oldu. Uzak ve yadırgı durdular. Sonra umulmadık bir ivedilikle değiştiler:

"Komünist İmam gönderdiğine göre olur. Onun her tuttuğu işte bir hayır vardır" dediler ve mallarına dört elle sarıldılar.

Köylü canlanmıştı. Şen şaduman olmuşlardı. Şimdi susan ağızlar susmaz olmuş, kilitli çeneler açılmıştı. Arabanın nereden geldiğini, niye geldiğini unutmuşlar, birbirlerine makina, motor üstüne nutuk atıyorlardı. Askerlikte eli araca değmeyenler şoför kesilmişti. Kadınları kandırmak daha kolaydı. Sıkılan nutukların çoğu öbek öbek kapı önlerinde toplanmış kadınlara yönelikti.

Komünist İmam'ın zoruyla yeniden köye görevine dönen Atik Hoca:

"Bırakın şu şamatayı. Bu akşam Komünist İmam için bir mevlit okutacağız. Hayır dua ve sevaba erişmek isteyen varsa gidip tez, şerbetini sekerini hazırlasın. Sizler yalnız almasını bi-

lirsiniz. Vermeye gelende yok. Onların dağda başarısı, düzde bizim duamıza, çabamıza bağlıdır."

Kalabalıktan beş on ses birden, "Ben, ben ben hazırlıyacağım" diye bağırdı.

Aracı nereye sığdıracaklarını, nereye koyacaklarını bilemediler. Oraya çektiler olmadı, üstü damlar dediler. Buraya tıktılar olmadı, çoluk çocuk kurcalar dediler.

Atik Hoca, nazar muskası hazırladı. Deli Meryem, iğde dalı, sarı tavuk pisliği, göz taşı, kurt bözügünden nazarlık yapıp keseledi, arabanın uygun bir yerine astılar.

Cankurtaran araçlarına kavuşan köylere imrenen başka köyler de. Komünist İmam Çetesi'ne koştular. Hediyelerle onları ziyaret etliler.

"Aman Umur Beg, ne olur bir babalıkta bize yapın. Bize de kötü yatı bir cip, mip verin. Bilirsiniz bizim köyün hasta sayrısı eksik olmaz" dediler.

Umur'la Goca Omar, araçlar konusunda köylerden gelen iyi haberlere çok sevinmişlerdi. Çeteye, bu akşam eğleneceğiz, hazırlansınlar diye haber saldılar.

Eğlence haberi, akşamun bin batman ağırlığını silkip attı. Gırnatalar, bağlamalar, zurnalar, birbirine girdiler. Horonlar tepildi. Barlar tutuldu. Goca Omar bile yenemediği bir coşkuyla kalkıp döndü. Koca gövdesinden umulmadık bir çeviklikle oynuyordu. Umur'u da yanına aldı. El ele, omuz omuza, diz vurarak, yağlık sallayarak oynadılar.

Kapının önünde yanan çoban ateşi, üzerinde dönen orman kebabıydı. Çevresine, sin sin halkası kurulmuş, dev gölgeler, kayaların koyu karanlığınca büyüyordu.

Komünist İmam Çetesi'nin günbegün güçlendiğini gören ağalar, iyiden iyiye çileden çıkmıştı. Artık bu işe bir son vermenin gereğine, şimdi daha çok inanıyorlardı. Yarın çok geç kalmış olabilirlerdi. Umur'un köylere cankurtaran verme işine, akıl almaz

bir melanet olarak bakıyorlardı.

Köy ve köylüler için düşünceleri hep aynıydı:

"Köylü kısmı arsız olur. Çarıkları gibi başları da iridir. Fakat içi boştur. Onları iki şey yola getirir: Bir açlık, iki zor ve sopa. Kalanı yalandır. Baldırı çıplak takımı kanaatsızdır. Verdikçe ister. Elini veren kolunu kurtaramaz."

Barış Gönüllülerinin de yardımıyla hükümeti iyice şişirmişlerdi. Bir yandan dağda besleme bir karşı çete yaratırken, diğer yandan hükümetin hışmını Komünist İmam'ın üstüne çekmeyi becermişlerdi.

Koplarda yazın başlatılacak temizlik hareketi için, hükümet yoğun bir hazırlıktaydı. İyi eğitilmiş, gözünü budaktan sakınmayan köylü çocuklarından kurulu bir komando birliği, Bayburt'ta yığınak yapıyordu. Birlik, son sistem Amerikan silahlarıyla donatılmış ve Amerikalı uzmanlarca eğitilmişti. Bu komandolar öncekilere benzemiyordu. Dış düşmana değil, iç başkaldırıya karşı özel eğitilmişlerdi.

Çete'nin yaşlı telsizi yeni bir haber geçiyordu: "Bayburt'taki Komando Birliği bahar saldırısının tarihini değiştirmiş, akşam sabah harekete geçecek." Bu beklenmedik bir haber değildi, fakat bu kadar tez beklenmiyordu.

Birliğin başında Taygır Komutan adıyla ünlü, sert bir albay varmış. Taygır Komutan Kore görmüş, Amerika'da özel komando eğitimi yapmış biriymiş. Orduda paşalardan etkili, astığı astık kestiği kestikmiş: "Komünist İmam şimdi boku göğüsledi. Çünkü Taygır Komutan'a çattı" diye çevresine hava atıyormuş.

Komünist İmam, önce Goca Omar'ı inandırdı görüşüne. Kuşkusuz bu kolay olmadı. Sonra arkadaşlarına:

"Arkadaşlar, kardeşlerim iyi yetişmiş ve en yeni Amerikan silahlarıyla donatılmış bir birlikle savaşacak kadar aptal değiliz. Üstelik, savaşacağımız, daha doğrusu savaştırılacağımız kişiler senin kardeşin, benim amcamın oğlu. Şimdiye dek, yaptığınız

iyiliklerle, halk arasında gizleneceğiniz, derinlikte bir göl yarattınız. Sizi yakalamaya gelenler, sizin ayak izlerinizi bile bulamayacaklar. Keçeye pala sallamış, akıntıya kürek çekmiş olarak geri dönecekler" dedi.

Herkesin ilgiyle ve anlamamışlıkla birbirine baktığı sıra Komünist İmam: "Sivilleşip halk denizine dalacağız. Kimimiz tarlada, kimimiz bağda, kimimiz fabrikada çalışacağız. Demem şu ki herkes işinin başına dönecek. Hiç çekinmeyin, bizi muhpurliyecekleri, bizden önce halkımız cezalandıracaktır. Anlaştığımız işaretle, kararlaştığımız yerde toplanacağımız güne kadar şimdilik eyvallah. Allaha emanet olun benim can dostlarım."

Goca Omar dokunsan ağlayacaktı. Yıllardır yapmadığı işi yapıyor, inmediği düze iniyordu. Karargâhın önünde herkeste bir suçluluk vardı. Sonunda gözü yaşlı bir kucaklaşma, vedalaşma yarışı başladı...

İlkbaharla birlikte köylüler arı gibi işe dalmıştı. Yazı yaban cıvıl cıvıl. Kimi çift sürüyor, kimi kışın kalın kar yükü altında pestili çıkmış bağ bahçe çitlerini onarıyordu. Güneş dört bir yanı iştahla kucaklamıştı. Taşların kuzey yanları buz tutsa da, güney yamaçları sıcacıktı.

Karıncalar, arılar, kurtlar, kuşlar coşkulu ve yarı deliydiler. Kış boyu, karanlık ahırın sıkıcılığından kurtulan sığıra, davara eriş, yetiş olmuyordu. Kuyruğunu bayraklayan koca öküzler bile, burunları havada, kısa kısa yarıştaydılar. Körpe kuzu, oğlak sürüleri, zaten kabına sığmayan cıvaydı.

Bu kıpır kıpır yaşamın kucağında, mal çobanları kıpırtısızdı. Ekmek dağarcığı yere değen ilkokul çocukları, yalnız güttükleri öküzlerin, kuzuların değil, yaşanmamış çocukluklarının da peşindeydiler. Okulları, sonbaharda değil, ağanın işiyle başlar, biterdi.

Taygır Komutan, Amerika'da öğrendiği son taktiği uygulamaya karar verdi. Tasarı uyarınca ilkin Çete'nin bir saldırıya hazırlandığı haberini yayacak, sonra kalkıp Koplara yürüyecekti.

Hükümet, Çete'nin dağıldığını duyarsa bu harekâttan vazgeçebilir ve onu zafer şerefinden yoksun bırakabilirdi.

Dediği gibi bir bardak suda fırtınasını yaratmış, gerekli eylem iznini almıştı: "Ben Komünist İmam'ı uçarken de, kaçarken de yakalarım. Yeter ki, yerler kuruyup izler silinmesin" palavrasına herkesi inandırmıştı.

Birliği, yola çıkmadan önce, ömür boyu örnek aldığı Napolyon duruşuyla ve Amerikan botuna, kamçısını vura vura: "Kahraman milletimin, fedakâr, cefakâr evlatları. Fatih'in, Yavuz'un torunları. Peygamberin torunları, subaylarım, astsubaylarım ve de kaplan erlerim. Beni tanırsınız değil mi? O zaman, ilk hedefiniz Kop Dağlarının en tepesidir, ileri!.." dedi.

Bu arada heyecanla, havada kalan elini, uzun süre aşağı indirmeyi akıl edemedi.

Bir gün öncesinden çıplak karı oynatılarak düzeltilen askerin morali, yeniden bozulmuşa benziyordu. Bunu sezen Taygır Komutan yeniden birliği toplattı. Elleri pençe pençe havada, kaşları çatık:

"Ne o, sizi biraz neşesiz görüyorum. Atalarınız böyle mi giderdi, düşman üstüne?"

Yüzünün görünüşünü daha vahşileştirdi. Gözlerini, ağzını açıp, dişlerini sıktı. İki eliyle bir şey parçalıyormuşçasına:

"Fatihler, Yavuzlar aha böyle atılırdı düşman üstüne. Korkuyor musunuz yoksa? Korkanlar karılarının yanına dönsünler. Ben tek başıma da çıkarım o Kopların başına. Ben tek başıma da boğarım o Komünist İmam'ı. Sarığını da boynuna dolar aha şöyle, peşimde deli dana gibi gezdiririm."

Askerler arasında "Yahu noluyor, bu adam atlattı mı ne" diye fısıldaşanlar vardı. Kimi de:

"Durun hele durun. Benim aklım iyice karışmaya başladı. Bizi yine yanlış adrese götürmesinler? Hani Kore'ye moreye gittiğimiz gibi."

Bir astsubay daha fazla dayanamamış olacak, arkadaşının kulağına:

"'Korkanlar karılarının yanına dönsün', bu Yavuz'dan. 'İlk hedefiniz, Akdeniz'dir ileri,' bu da Atatürk'ten diye güldü."

Arkadaşı:

"Niye yahu hakaret etmeyin yüce Komutana, bir sözde kendinin vardı ya:"

"Neydi ki?"

"Ne olacak. 'Ben tek başıma o Komünist İmam'ın sarığını boğazına bağlayarak peşimde deli dana gibi gezdiririm' demedi mi?"

Öteki:

"Hay Allah iyiliğini versin yahu, o söz de onun değil. O söz, tanınmış Hamal Patır denen bir ağa politikacı vardı bir zamanlar, işte o da onun" dedi.

Taygır Komutan, son buluşunu yardımcısına açtı. Gerçekten katıksız kendi buluşuydu. Umur'un köye götürdüğü Doktor, sağ salim şehre dönmüştü. Yalnız döndüğü ilk günden beri önüne gelene Komünist İmam'ı anlatıyordu. Duyana duymayana, sorana sormayana, Komünist İmam'ı tanıtıyordu. Onun suçsuzluğunu, namusluluğunu, yetimler yoksullar babası olduğunu, söylüyordu. Kahramanlığını yiğitliğini de, öve öve göklere çıkarıyordu.

Doktorun bu tavrına bozulan şehir kodamanları, onu susturma yolları aramaya koyulmuşlardı. İlk kez deli raporu alıp akıl hastanesine yollamayı denediler. Bu olmayınca: "Yazık olmuş doktorcuğa. Atlatmış biçare. Kolay değil, aynı mağarada azılı bir Komünistle yaşa, sonra da akıllı kal. Bu bir insanın vahşi bir hayvanla aynı yatakta yatmasına benzer, insanın başına ne gelirse, büyük korkuylan gelir. Zavallı doktor, genç yaşında deli oldu, aklını oynattı" dedikodusunu yaydılar.

Dedikodu sürüyordu:

"Adamın adı üstünde. Komünist İmam. Sen komünistini siktir et, geride ne kalır? İmam. Belki de Doktorcağıza büyü, muska yapmıştır. Kim bilir belki de zorla böyle konuşmaya mecbur etti. Tanrı çoluk çocuğuna sabır ihsan ede."

Doktor, eski işini yitirmişti. Şehre yayılan sistemli propaganda etkisini göstermişti. Yanlış ilaç yazar, bizi öldürür diye kimse kapısını açmıyordu. İşte, Doktor böylesine yoğun sorunlarla yüzyüzeyken kendisini yaka paça Taygır Komutan'ın karşısında buldu:

"Doktorcuğum, kanun, millet, vatan namına bize yardım edeceksin. Dedim ya bu işin içinde vatan, millet, askerlik meselesi var. Üstelik yapacağın iş çok basit. İnan ki çok basit. Ufacık bir iş."

Askerin önünde Napolyon olan komutan, şimdi bir politikacı kadar kıvrak ve oynaktı:

"Doktorcuğum, sen Komünist İmam'ın yerini avucuyun içi gibi bilirsin, öyle ya onlarla günlerce aynı tastan yal yedin. Pardon, yemek yediniz.

Burada senden istediğimiz, bizi alıp sadece Komünist İmam'ın inine götürmendir. Siz komünistlerin yuvasını göstereceksiniz, biz de orayı darmadağın edeceğiz. Yani vatana hizmet edeceksiniz, önce vatan değil mi?"

Komutan, Umur Çetesi'nin dağıldığı, yok olduğu yolundaki haberi unutmuştu. Ya da çevresi gibi, kendi yalanına kendi de inanmıştı. Her türlü hazırlığı, sanki Komünist İmam Çetesi'ne yarın saldıracakmış gibi yapıyordu.

Doktor yine doktor olduğunu, bir kez dağa inip çıkmakla hiçbir şeyin değişmediğini, yana yakıla anlatıyordu. Bunu ispatlamak istercesine çantasını yanından, kulaklığını boynundan ayırmıyordu. Komutan'ı gözleri irileşerek dinledi, ince bıyıkları seyridi:

"Hayır, hayır bilmiyorum, ben hiçbir şey bilmiyorum. Git-

tiğim yerlere gece gittim, gece geldim" diye direndi.

Komutan'in eli tabancasında, aklı Komünist İmam'daydı:

"Değil mi Doktorcuğum, Komünist İmam zavallısı ne bilsin?.. Ne bilsin kendi ininde yatırdığı adam, şimdi o ini bom diye havaya uçuracak. Onun komünist kafası, bizim komando planına ermez. Ben Amerika, Kore görmüşüm" deyip, gevrekçe güldü.

Taygır Komutan, emekli olmadan önce gördüğü eğitimin, edindiği bilgilerin ürününü almak, somutunu görmek istiyordu:

"Eveeet, işin bu yönü de böylece tamam. Geriye tek güçlüğümüz kalıyor, o da eşkıya nın yuvasına yaklaşmak. Yani yol meselesi, yol yok biliyorsun. Araçlar işlemez. Tüm silah ve cephane yükümüzü sırtımızda taşımak zorundayız. Yolsuzluk, ah bu yolsuzluk, belimizi büküyor. Amerika'da olsa şimdi dağı taşı yakacak kadar donatım yığılırdı ortaya. Yollar açılırdı. Ahh, komutan istemeye görsün.

Helikopterler, bu dağlarda hiçbir işe yaramadı. Gürültüsü düşmana sadece alarm veriyor. Bir taşın arkasındaki eşkıya, kolayca alaşağı edebiliyor. Geçen yıl öyle olmadı mı? Bin bir güçlükle etek dolusu paraya alınan o canım helikopterler, bir dalışta düşürülmedi mi? Çok masraflı oluyor canım, çok. Amerika da artık cimrileşti. Ah, o kız gibi helikopterlere hâlâ yanarım."

Doktor'un, gitmem Allah gitmem, diye diretmesi, bir sonuç vermedi. Kanun ve vatan millet adına, dağların yolunu tutmak zorunda kaldı.

Kış gelip de eli boşalan köylü dine, bir de eskimiş kan davalarına sarılırdı. En seyrek namaz kılanlar bile, şehirden topladıkları zeytin çekirdeklerinden yaptıkları doksan dokuzluk teşbihlerle, hocaların dizlerinin dibinden kalkmazlardı. Yaz gelip de yazı yabanda iş güç çıktı mı, ne namaz ne de kan davası kalırdı.

Derinceliler köye büyük bir imamın, din bilgininin geldiğini,

birbirlerine müjdeler gibi duyuluyorlardı:

"Fazla kalmıyacakmış mübarek. Bir cumalık vaaz edip gidecekmiş. Hökümetten tiplamalı, möhtülükten icazatlıymış. Parada pulda gözü yokmuş. 'Allah kelamı paraylan pullan satılmaz' diyormuş."

"Öyle tevatür bir dili varmış ki, deme gitsin. Konuşmaya başlıyanda ağzından bal mı, şeker mi akar bilinmezmiş. Bir duyan bir daha duymak için, peşinden diğer köye koşuyormuş."

Caminin avlusu tıklım tıklımdı. Yakın köylerden duyanlar, tarlada dönek başına ohaa deyip çiftini eğleyenler, vaaz dinlemeye gelmişti. Derince Köyü'nün camisi ömründe böyle bol cemaatli cuma namazı görmemişti.

Satılmış Dayı, oturak taşının üstünde abdest için bir yandan kollarını çemriyor, bir yandan dişsiz, göçük avurtlarıyla söz yetiştiriyordu:

"İlimine irfanına maşallah. Yoh yoh, çok da gözü tokmuş. Yalnız bir nefes bedeli aliirmiş. O da bir keçi mi olur, koyun mu, her neyse, hemen oracıkta kestirip yoksullara dağıtiirmiş."

Satılmış Dayı'nın önde kalmış, iki çürük dişi diline takılmasa daha rahat konuşacaktı. Kara lastiğini çıkarttığıylan suyun altına ivedi uzattı. Terlemiş, vıcık vıcık çamur kokuyordu. Parmaklarının arasındaki kara lekeler, ayaklarını cumadan cumaya yıkadığını ortaya koyuyordu:

"İmam efendi, kendisi derin olduğu için her bir şeyin yerini yatağını iyi bilirmiş. Kulağıma çaldığına göre daha çok varlıklılara dokunuyormuş. Böyle dokunaklı konuştuğu halde, bir Allah'ın kulu çıkıpta karşısına, iki çift söz edemirmiş. Çünküm herif ayetinen Kuran'ınan konuşuk ediirmiş. Mübarek Kuran'ı yutmuş, yedi ilimi de okuyup bitirmiş."

Namazdan çıkan halk, öbek öbek İmam'ın vaazı üstüne tartışıyorlardı. Birinin unuttuğunu bir başkası, "ha şunu da söylemişti" diye tamamlıyordu. Herkes övgüyle konuşuyordu ama,

Satılmış Dayı bir başka konuşuyordu:

"Breh breh maşallah, kırk bir buçuk kez maşallah. Nazar değmez mübareğe inşallah. İnşallah bugün camide Çakal Hallo yoktu. Eğer o gördüyse, mübareği kurşunla vurmuş gibi yıkar. Gözü çıkasıdaki göz değil, Alaman filintası."

"Begim, herifte ne satış var, ne satış. Yalnız satış değil, mal da var. Mal ki deryalar gibi. Ne dedi ola gardaş, bir yerinde ne dedi?

'Namusla para ataşla su gibidir, yan yana mümkini yok bulunmazlar. Bir insan ya namuslu ya paralı olur.' Buyurun söze bakın...

O sözü diyende, bizim Tosun Ağa'nın yüzüne baktım. Allah sizi inandırsın, kara bulut olup karardı. Elimi cebime attım, iyi ki ters ceket giymişim, on para yoktu. Olsa hemen çıkarıp atacaktım. Bu yaştan sonra bir de namussuz mu olam?"

Dinleyenlerden biri:

"Sanki diğer cebinde para vardı, he mi? Eğer bir mucizat işi para bulunursa, niye yabana atarsın ki? Yanındaki Tosun Ağa'nın cebine koysana."

Bu söze gülerlerken, başka birisi söze karıştı:

"Şimdi bu vaziyeti duruma göre, bizim köyün en namuslusu Satılmış Dayı mı" dedi.

O, alındı:

"Yok, canım benden namuslular var. Örneğin, sen, akşamdan sabaha yeygin yok. Durun hele yahu, işi gargaraya getirip de söze top sıkmayın. Daha ne demişti şu mübarek:

'Kuran'da Tanrı toprağın gerçek sahipleri, onun üstünde alın teri dökenlerdir' diyesiymiş.

Buyrun efendiler buyrun. Buyrun da şu kırk batman söze bakın siz. Yahu bizim Cinci Hoca, Kuran'ın bu yapraklarını acep ola netti? Neden buraları hiç okumaz, okumam diyesice de, dili tutulasıca."

Bir genç atıldı:

'Mülk ancak ve ancak Tanrınındır. Yerlerin ve göklerin sahibi odur. Kimse şurası senin, burası benim diye sahip çıkamaz' dedi. Hemi de ayetinen söyledi. Kitabı açıp yerini gösterdi."

Bunu fırsat bilen yoksullar, topraksızlar hep bir ağızdan konuşuyorlardı. Biri, aklındakini unutmamak için sırasız söze girdi:

"Onu beşi nideceksin canım, mübarek tam yoksuldan yana konuşuyor."

Kara üzüm sakal, ak bir sarık Umur'a çok yakışmıştı. Gencecik görünümüne karşın bilgisine hayran kalan köylülerden:

"Bu adam, düz insan olamaz. Belki de ermiş biridir. Elindeki, yüzündeki nur Peygamber nuruna benziir" diyorlardı.

Kimi gözü açıklar da: "Bu mübarek kişi. Hızır mızır olur da, son fırsatı kaçırınız" diye çaktırmadan paltosunun eteğine dokunmuştu. Gerçek Hızır'sa el değmez, yere gölgesi düşmezmiş. Çünkü Hızır nurdan yaratılmış, nurun ise gölgesi olamazmış.

Yapılan programa göre, Umur'un yolu Balpınar'a, Ekin'lerin, yani şimdi kendi anasının da bulunduğu yere düşecekti. Oraya geleceği günün bir gün öncesinden, içine bir ateş düşmüştü. Resul Dayı, Ekin, anası, tümünü nasıl da özlemişti. Balpınar'a doğru ayakları kendiliğinden hızlandı. Epeydir

tüm sevdikleriyle bağı kopuktu.

Komünist İmam Çetesi; ortalıkta gözükmeyeli beri, halk arasında çeşitli söylentiler başgöstermişti. Kimi, "Umur'u tuzakla yakalamışlar." Kimi, "Vurmuşlar." Kimi de: "O ermiştir kurşun işlemez" diyordu.

Tüm Koplar, kulak kesilmişti. Her gün yeni bir dedikodu çıkıyordu. Sonucu kimse kesin bilmemekle beraber, köylüler her ihtimale karşı, destanını dizip mevlütünü okutmaya başlamıştı bile.

Umur'un ortalıktan kayıp oluşu, Hasan Ağa'yı biraz rahatlatmıştı. Önceden Komünist İmam Çetesi'yle ilişkisi olduğunu

bildiği halde ses çıkaramadığı köylüleri, şimdi ezim ezim eziyordu. Üzerindeki baskı iyice artan halk, Ağa'nın zulmüne karşı düşsel bir Komünist İmam arayışı içindeydi.

Kimi, "Umur'u ak bir at üstünde geçen gece, Ofof Tepesi'nde gördüğünü, kimi Dikyamaç'ta Hızır kılığında gezindiğini" yemin billah söylüyordu.

Derince'nin cankurtaranı bir iş için Aşkale'ye giderken, birisi ona sahip çıkmış. Bu haber dumanı üstünde tazeydi:

"Araba benim, bunlar da hırsız" diye araçta bulunanları içeri attırmış. Aracın eski sahibi forslu biriymiş. Köylüler ne yapacağını şaşırmış, gece gündüz, 'Tanrım, Komünist İmamımızı tez gönder" diye duadaymışlar.

Umur bu haberi duyar duymaz programı yeniden değiştirip yönünü Aşkale'ye çevirdi. Gece başlarken yetişti şehre. İlkin uzaktan bir tren kokusu geldi. Irmağın üstündeki köprüden geçen marşandizin heybetini izledi. Kara bir iplik gibi aktı gitti.

Irmağa yakın sabahçı kahvesine uğradı. Kahve, tren bekleyen yolcularla tıklım tıklımdı. Irmağın ayazında hava serindi. Rastgele uyumuş, birbirlerinin adlarını bilmeyen yolcular, nasıl da kucak kucağıydılar. Kötü yorganları şeleklenmiş, baş uçlarındaydı. Tümü işçi, ırgattı. Alıştıkları, dönüşü belirsiz bir yolculuğa çıkıyorlardı. Bu yolculardan yuvasına döneni olur, dönmeyeni olurdu.

UMUR, Aşkale'deki üslerini buldu. İvedi aracı geriye alan adamı öğrendi. Bu Aşkale'nin soylularından bir tüccardı. Umur, her türlü hazırlığını tamamlayıp, tüccarın konağa yönelince, Doğu Postası'nın ışığı Koplar'dan gözüktü. Hışımla girdi durağına. Uzak yoldan geldiği, yorgun soluyuşundan belliydi. Bekleşenler, karıncanın, bir tırtıl ölüsüne üşüşmesi gibi, dört bir yanından saldırdılar. Fakat çok geçmeden, tırtıl karıncaları yiyip bitirdi. Birinci mevkiden, dağınık saçlı başlar sarkmıştı. Burası,

Sibirya kadar seyrek üçüncü mevki, Çin kadar yoğun insanla yüklüydü. Ağlayan çocuk, bağıran anneden can başkaydı.

Umur, babasına sigara almaya giderken, oyuna dalmış çocuk gibi, görevini unutup, treni izlemeye daldı. Bir sürü gürültü patırdı, çığlıktan sonra, istasyon memurunun keskin düdüğü duyuldu. Derken trenin acı sesi her şeyi bastırdı. Yetişemeyen çoluk çocuk, sakat, yaşlı, son bir kez kapı pencereden tıkıştırıldı. Lokomotif bir iki kez daha yekindi, kalkamadı. Ofladı pufladı, bağırdı çağırdı, soludu. Yalvaran gözlerle çevresine bakındı. Sonra taşıdığı insanların alın yazısı gibi kara bir duman çıkardı. Ve karanlığın içinde yitti gitti...

Aşkaleli tüccar, aracını geri alıp, köylüleri içeri tıktırmanın kıvanç ya da korkusu içinde uyuyamıyordu. Kapıyı, bacayı sıkı sıkı kapatıp odasına çekilmişti. Uyumak istedi, bağrı tutar oldu. Fakat kendi horultusuna kendisi sıçrayıp, yastığın altındaki tabancasına sarıldı. "Sana ne öliir, böğün, herif " diyen karısına dipten kızdı.

Ertesi gün güneş doğarken, Umur Kopları tutmuştu bile. Taşagal Köyü'nün üstüne çıkınca geldiği yola tepeden baktı. Yaptığı işten hoşnuttu. Ağa'nın, gece boynuna bıçağı dayayınca küçülüşünü gördü. Karısının, kızının gözlerindeki korkuyu, "Gominist İmam, sana değil bir, bin taksi feda olsun" deyişini düşündü. Hemen yanı başına arka ayaklarının üstüne dikilen kertenkeleye ayıktı. Oturduğu çoban döşeği otundan kalkıp yeniden Balpınar'ın yolunu tuttu.

Umur, Balpınar'a akşam üstü sığır davarla girdi. Mal, davar peşinde akşama dek koşmuş, yorulmuş çocuklar, çırak çobanlar, ellerinde bir tutam çiğdemle dönüyorlardı. Hossuk mantar ve at mantarından zehirlenip ölen çok olduğundan, küçükler mantar toplayamıyorlardı.

Yaşlı bir davar çobanı, yeni doğan oğlak ve kuzuları, davar eşeğinin iki yanına ayaklarından ölü tavşan asar gibi sarkıtmıştı.

Umur, arkasından yetişip çobana selam verdi.

"Ve aleykümselam ağam."

Umur:

"Sormak ayıp olmasın nerelisin?.."

"Balpınarlıyam, ağam."

"Muhtarınızın evi ne yönde?"

Çoban dilini yalama dudaklarında gezdirdi:

"Ağam, muhtarı nideceğinizi bilmem emme, evinde bu akşam kimse yoktur. Çünküm bugün herkes büyük konağa mevlüde gitmiştir."

Umur:

"Demek bu akşam köyde mevlüt var?"

"Ha vallaha gurban, mevlüt var."

Çoban, omuzundan sarkan kuzuları diğer omuzuna geçirdi. Soluk boşalttı:

"Sorma begim sorma, acımız büyüktür. Hoş sen de duymuşsundur ya! Bu dağlarda bizim bir İmamımız vardı. Komünist İmam!"

Elini bezgin savurdu:

"Ahan, o karşıki Koplar'da yaşardı. O, orada yaşar, bizi de burada yaşatırdı. O bizimdi, biz de onun. Köylü kısmı onu canından ileri severdi. Dün Bololuk'tan gelenler oldu. Hasan Ağa'nın adamları onu tuzakla vurup, ölmeden gabire koymuşlar. Şimdi köy, ağıt tufan. Canı için mevlüt var. Çok çok et kesildi. Yetiş sen de yersin. Herkes varını yoğunu kurban etti. Çok çok et kesildi boöğün. Acele et acele!"

Umur duyduklarından endişelenmeye başladı. Bu kötü haber çete üyelerinin kulağına erişirse iyi olmazdı. Her gün yeni bir ölüm haberi, yüreklerine korku salardı. Ya anası ve Ekin...

Umur, çobanla birlikte davarın peşinden kalkan toz bulutunun içinde, hem yürüyüp hem konuşuyorlardı. Çoban yalama dudağını koca diliyle daha yoğun ıslatarak:

"Yiğitliği dille denir gibi değildi. Yalnız yiğidin anası, tez ağlar derler? Bu da öyle oldu işte!.."

Çobanın gözleri bulutlandı:

"Sözlüsü bir öğretmen kız vardı. Kız bizim köylüdür. Adı Ekin! Ekin ki bir içim su Ekin, hey gidi kara günlü Ekin."

Umur, çobanın sözünü yarıda kesti:

"Evet, evet sonra ne oldu?"

"Herkes onu Umur'la sözlü bilir. Gerçekte de öyledir ya. Ne bilem, biz onları birbirine ilayık gördük. Haa, Umur'un kötü haberini alanda, zavallı kız az bir aklını oynatmış diiler. Kara günlüymüş ne diyem. Ön teker nereden giderse, arka teker oradan gidermiş. Gülmedi, gülmiyecek demek ki? Yazgısı karaymış, ne yapsan boş. Tanrı öyle dilemiş, kulun elinden ne gele?"

Umur, çobana "hoşçakal" dedi. Aşkale'den beri rastgele, takıldığı iki yol arkadaşıyla atlarını sürdüler. Arkadaşları, çobanca üzgün:

"Hoca efendi göriirsiz işte. Komünist İmam'ın amelinin iyiliği, cennetlik oluşu, sizin gibi böyük bir alimin mevlüdüne yetişmesinden belli öliir. Ermiş biriydi O. Şimdi sizi doğru köyün konağına götürelim. Mevlüt orada okunur. Vakit daraldı, bizi de bırakmazlar. Akşam sizin güzel mevlüdünüzü dinler, artık köye, sabah döneriz" dediler.

Umur, bir an ne yapacağını bilmezlendi. İçinden, atını doğruca anasının, Ekin'in yanına sürmek geçti. Fakat kimliğini ortaya koyamazdı.

Umur, ya da şimdiki durumuyla "möftülükten icazatlı", "hökümetten diplomalı" âlimin ünü Balpınar'da çoktan duyulmuştu. Ne var ki, bu ulu kişinin, o akşam oraya geleceğini kimse ummuyordu. Köylü onca üzgün olmasına karşın İmam efendinin gelişine sevindi. "Ermişin işini, bilmiş görür" diye kıvrandılar.

Umur kendi ruhuna mevlüt okumak zorunda kalmıştı. Şerbetler içilirken cemaate:

"Öldüğü kesin belli olmayan birisi için mevlüt, Kuran okumak doğru değildir. En azından üç kişinin üç kez gözlerini silerek görmediği olay gerçek olmaz." Üstü kapalı "Boşa üzülmeyin. Komünist İmam ölmemiştir. Yaşadığına yemin ederim" demeye gelen sözler söyledi. Onları soğuklandırdı, yas aldı.

Umur'un aklı fikri anası ve Ekin'deydi. Mevlütte, gözü onları aradı. Anası, Resul Dayı, karısı oradalardı. İki göz iki çeşme ağlıyorlardı. Yalnız Ekin yoktu. Acep Ekin çobanın dediği gibi gerçekten aklını mı oynatmıştı? Onu direğe bağlayıp mı gelmişlerdi? Umur'un içinde adsız bir yangın vardı. Neredeydi Ekin?

Resul Dayı'nın ak saçları daha da ağarmıştı. Beli iyice bükülmüştü. Karısının koluna dayalı oturuyordu. Başı sanki iki omuzunun arasında yitmişti.

Umur, hem Ekinlerin, hem de anasının oturduğu evin hükümetçe izlendiğini biliyordu. Gerçek tehlike bu da değildi. Amerikalı Barış Gönüllüsünün aklıyla, Umur'a karşı türetilen çapulcu takımıydı. Çevrenin adi suçlu, katil, kötü adamlarını toplamış besliyorlardı. Görevleri Komünist İmam Çetesi'ni yok etmekti. Belli amaçlarına ulaşmak için, her türlü kötülüğü doğal görüyorlardı.

Umur'sa "Şerefli onurlu bir ölüm nerede, ne zaman gelirse hoş geldi sefa geldi" diyordu. Böylesine bir kararlılıkla, kendi ölüm mevlüdünü kendisi okuyup bitirdi. Olanca sabırsızlığıyla mevlütten sonra öğrendi ki, Ekin ölümcül hastalanmış ve de köye kendi temin ettiği jeeple Bayburt'a doktora götürülmüştü...

KOPLAR'ın toprağı taşı yeşillenmiş, cennete eş güzellenmişti. Suları durulmuş, göğü durulmuştu. Taze çamları, keklikleri, bin bir çeşit otları, dağı kokuya kesmişti.

Komando birliği Koplar'ın eteğindeydi. Motorlu araçlar yüklerini Masat Deresi'ne dek getirmişti. Oysa daha yaya gidilecek çok yol vardı.

Taygır Komutan yine heyecanlıydı. Sanki düşmanla yüz

yüze gelmişti. Tiril tiril bir sesle, emir üstüne emir yağdırıyordu. Düdük çaldı; birlik kulak kesildi:

"Yiğitlerim, bu akşam burada konaklayacağız. Burası savunması çok kolay bir arazi parçası. Şu merkeze benim çadırımı kurun. Kore'de bizim Amerikalı Ceniril Hart da böyle yapardı. 'Komutan çadırı bir kovanda ana arı peteğidir. O gitti mi, kovan ölmüştür,' derdi. Ne demek istediğimi anlıyorsunuz değil mi, bahadırlarım? Her neyse işte, şurası subay, burası astsubay, orası da erat yüznumarası için uygun yerler. Anladınız değil mi?"

İki ayaklarının burnunda yükselip kollarını açtı. Kamçısını çizmesinde şaklattı:

"Ohh, öyle değil mi Doktorcuğum? Ne hoş bir kır kokusu değil mi? İnsanın içini gıcıklıyor. Bu hava beni çok sarar. Doğanın kucağında, kendimi onsekizinde sarışın bir kız kucağında sanarım. Adeta büyülenirim, büyülenir... Ben kırların çocuğuyum zaten!.."

Keskin bir dönüşle geri baktı. Apoletlerini okşadı:

"Ne yalan söyliyeyim kendimi bir piknikte, ya da sürek avında sanıyorum. Kokla, kokla, kokla Doktorcuğum! Bak çiğdem kokusu alabiliyor musun, seçebiliyor musun? Ben müthiş koku seçerim. Bir müzisyenin koskoca bir orkestrada her çalgıyı ayrı ayrı dinlediği gibi, ben de bin bir çiçeğin içinde tümünü ayrı ayrı koklarım. Bu tabii bir Allah vergisidir. Her insanın bir duyusu iyi gelişir. Kiminin gözü, kimini kulağı, işte benim de burnum gelişmiş. Senin ne yanın gelişmiştir Doktorcuğum?.."

Taygır Komutan anlaşılmaz bir insandı. Çiğdem kokusuna ipeklenir yumuşar, peşinden "Ben avcıyım, av kokusu, et kokusu istiyorum" der kükrerdi. İşte yine öyle olmuştu. Yıldırım hızıyla tabancasını çekerek, üç el peş peşe ateş etti. Kurşunlar sarı taşların üzerinde sekti. Sonra karşı dağlardan gelen yankıya üşüşenlere:

"Yok bir şey çocuklar, kertenkele gördüm. Uğursuz sayarım

namussuzu. Serdim leşini yere. Deliğe yaralı girdi. Orda şimdiye ölmüştür. Ha, hazır toplanmışken size şunu da hatırlatmayı bir görev sayarım: Sakın ateş mateş yakılmasın. Güvenliğe aykırıdır."

Toplananlar homurdanarak dağıldı. "Bu ne perhiz bu ne lahana turşusu yahu? Ateş yakmak güvenliğe aykırı, silah atmak değil."

Akşam çadırlarına çekilen erat, hemen uyuyamadı. Nöbetçi subayı, çadırları bir iki kez dolaşıp susmalarını emretti. Fakat o gittikten sonra fısır fısır yine konuştular. Konyalı Mustafa'nın boru gibi sesi vardı.

"Ula gardaşım, ben bu işlerden heç bişi anamıyom. Bu herif dinime dağın dilinden ağnamıyo. Böyle giderse halımız duman... Dar zamanda rasgele silah atılır mı heç?"

Adanalı Ahmet:

"Allahıma kitabıma Gomünist İmam'in kılına dokunmam. Ula niye, ne düşmanlığım var herife? Dinime baba adammış. Zenginden alıp yoksula veriyormuş. Oh ediyormuş anasını satayım. Keşke bizim oralara da gelse biraz. Bizde ne ağalar var ne ağalar. Adana'nın ağaları yanında, bunların sözü bile edilmez. Buranın ağaları da ağa mı ki yahu?"

Bayburtlu Celal, alındı:

"Ola ne martal atisen öyle. Yok Adana'nın ağaları yanında buranınkiler devede kulakmış. Sen bizim Hasan Ağa'nın varidatını bilirsen? Senin Adana kazasını satın alır. Herifte mal var ki hesabını bilmez. Abukat oğlu Ankara yüksek mektebinde okurken, bir gece de tam on bin gayme yemiş. Bunu Hasan Ağa'ya duyurunca:

"Çoh iş olmuş. Benim oğlum olmuşta on bin yemiş, yesen yirmi bin demiş"

Adanalı öfkeyle uyku tulumunu sıyırdı:

"Ulan Allanın kırrosu, on bin ne ki? Bizim Ceyhan'ın,

Kadirli'nin ağaları bir gecede bütün Adana barlarını kapatıp, dans avradını da altınlan tartarlar. Senin aklın böyle şeylere ermez. Baksana, bizim başkent Adana'ya, kaza diyorsun."

Adanalıyla Bayburtlunun sesleri iyice yükselince, Osman Çavuş:

"Şimdi ikinizin de ağalarının avratlarından başlayacağım haa... Ulan geberin, uyuyun. O sizin ağalarınızın yüzünden değil mi, bu çektiklerimiz? İşte sizin gibi kafası ters çalışanlar bizi bu hale getirenler" dedi.

Adanalı, üste çıkmak için:

"Çavuşum haklısın. Bayburtlu değil mi, aldı neye keser, bayırın Kürt'ünün."

Osman Çavuş:

"Oğlum Adanalı, o sözümün çoğu sanaydı. Bak şimdi de Kürt mürt diye sapından samarından yemeye başladın. Ortadaki Türk, Kürt, Çerkez, Avşar, Tatar sorunu değil. Allah'ın andavallıları, yalnız bizde değil, tüm evrende iki cins insan ve tek sorun vardır. Sorun ekmek sorunu, sömürü sorunu, insanlarsa ezen ve ezilenlerdir. Şimdi şu sözüm kulağınıza küpe olsun, unutmayın:"

Tüm çadır kulak kesilmiş Çavuşu dinliyordu. Osman Çavuş, yoksulluktan liseyi yarıda bırakmış bir işçi çocuğuydu. Akıllı, okur, okumayı severdi.

"Evet iyi dinleyin. Tam iki cins, iki sınıf insan vardır. Bir çalışan, iki çalıştıran. Evet o kadar. Yani yiyenler var üretenler var. Daha açığı, varlıklılar var, yoksullar var. Bunun dışında hiçbir şey yoktur. Gerisi fasariyadır. Gerisini sizin gibi enayileri, böyle biri birine düşürmek için ağalar, krallar, papazlar, kısacası boynu kalınlar uydurmuşlardır. Sizi birbirinize düşürüp, kendileri keyif çatmak için uydurmuşlardır.

Uzağa gitmeye gerek yok. Bakın şu Komünist İmam'ın düşmanlarına. Tümü ağalar, varlıklılar değil mi? Birbirilerini nasıl

da tutuyorlar. Tosun Ağa Kürt, Hasan Ağa Türkmüş. Hiç sen Kürtsün ben Türküm diyorlar mı? Komünist İmam'a karşı omuz omuza gardaş gibi döğüşüyorlar. Bilirsiniz Yeşil Ağa da Çerkez."

Konyalı daha fazla dayanamadı:

"Peki Çavuşum Komünist İmam'ı kim tutuyo? O, Çerkez mi, Kürt mü?"

Adanalı boşluk yakalamıştı:

"Sen sus ulan Gonyalı. Senin aklın yetmez böyle şeylere..."

Aynı heyecanla Çavuş'a:

"Çavuşum, çavuşum bu durumu vaziyete göre, biz ağa kısmına omuz veriyoruz be! Vay Allahını kitabını!.."

Komando birliği, günlerdir dağ bayır dolaşmaktan bitkindi. Eratın bir sürü doğal ihtiyacı belirmiş ama Taygır komutan:

"Onu bulmadan gitmiyeceğim. Annasının... girse onu yine bulacağım" diye diretiyordu.

Birlik, Bololuk'un güneye bakan yamaçlarını kendine konak yeri yapmıştı. Hasan Ağa'yla ilişki kurma olanağı, burada daha iyiydi, izci, gözcü olarak onun adamlarından yararlanılıyordu. Bu izci kılavuzların sözlerine uyarak, son günlerde halka kötü davranılmaya başlanılmıştı. "Şu adam Komünist İmam'ın yerini bilebilir" diye gösterdikleri her köylünün iflahı kesiliyordu. Seyyar işkence çadırında tamamen Amerikan işkence yöntemleri uygulanıyordu...

Hasan Ağa'nın, son zamanlarda iyice bel bağladığı Barış Gönüllüleri, Taygır Komutan'ın yanından ayrılmıyorlardı. Komutan onlarla İngilizce konuşup herkesi kendine hayran bırakıyordu. Erkek Gönüllü:

"Komünist İmam'ın beslendiği kaynak köylü, halk kaynağı. Hiç olmazsa onları korkutarak, sindirerek, komünisten uzak kalmasını sağlayacaksınız. Biz bu yöntemle Vietnam'da iyi neticeler aldık. Buna sindirme ya da pasifikasyon diyoruz" diye tüm aynı şeyleri yineliyordu.

Taygır Komutan Amerikalılara durup dinlenmeden kendi yetkilerini anlatıyordu: Dilerse, bir köyü taşı toprağıyla yakabileceğini söyledi. Onlar bravo, dediler. Taygır Komutan iyice azgınlaşmıştı.

Bu davranışları halkı komando birliğinden iyice tiksindirmişti. Bir şeyler bilenler de artık, hiçbir şey bilmiyorum diyordu. Dağ taş dolaşmaktan dizlerine kara su inen erler, bir ize rastlayamıyorlardı. Gerçekte bu sonucu Komutan da biliyordu. Fakat Komünist İmam'ı bulacağım telkinine giderek kendisi de inanmıştı. Hemen bir taşın arkasında onu buluverecekmiş gibi içten arıyordu. Aldığı son telsiz emrinde, birliğin geriye çekilmesi öneriliyordu. Daha başka yerlerde, yeni eşkıya lar türemişti. Birliğin dinlenmesi, yeni eylemlere hazırlanması gerekiyordu.

Aradığını bulamamanın ve başarısızlığının verdiği hırsla, merkezden bir haftalık daha mühlet istedi. Bu süre içinde Komünist İmam'ın sarığını boynuna dolayarak, canlı canlı, deli dana gibi sürükleyerek getireceğine bir kez daha söz verdi. Binbir dille bu süreyi koparttı.

Hasan Ağa'nın kendi yalanı, kendi yüreğindeki korkuyu yenememişti. Çünkü Umur'un ölmediğini çok iyi biliyordu. Bu yüzden Taygır Komutanın çevresinden hiç ayrılmıyordu. Her gün bir kuzu kesip, ziyafet çekerek, bir deri bir kemik Komutanı, boğa gibi yapmıştı. "Bul şu goministi bul. Ölü diri deme, bul" diyerek, bazan ona dolaylı gözdağı veriyordu:

"Komutanım, o iblisi bulmadan giderseniz, sizi görevinizden alırlar gibi gelir bana. Hükümet işini siz benden âlâ bilirsiniz. Ne edip edip bulmalısınız onu. Hazır size bir hafta daha möhlet verilmiş. Bir haftada neler olmaz ki? İnsan isterse bu süre içinde yeri yerinden oynatır. Siz hökümetsiniz, hökümetinse kolu uzundur. Asker sizde, silah sizde, para istiyorsan bende. Dile benden dilediğini? Sendeki asker bende olsa, yirmi dört saatte bulurum onu."

Şimdi Komutan müşküldeydi:

"Aman Ağam eğer onu, değil yirmi dört saat, bir haftada bulursan minnettar kalırım. Böyle eli boş dönersem mahvolurum. Çok sert bir merkez komutanımız var. Benimse, çoluk çocuğum var. Bu komünist oğlu komünisti ancak sen bulursun; işte silah, işte asker, tümü senin emrinde, istediğini yap, yeter ki onu bul. Komutan ben değil, sensin artık..." deyip çıktı.

Hasan Ağa bu son konuşmadan sonra, Komutan'ı çözmüştü. Böylece uşağı Yavuz Yahya'yı sanki ikinci komutan atamıştı. Yahya ele avuca sığmıyordu. Her gün bir köy basıyor, her gün yeni ocaklar söndürüyordu, ölümüne şevmişti bu işi. Hem ağanın gözüne giriyor, hem de ezilmişliğinin acısını alıyordu. Subay, astsubaya emirler veriyor, çekip uzatıyor, kaldırıp oturtuyordu. Komünist İmam'ı bulacak diye, Taygır Komutan bile ondan izinsiz çişe gitmiyordu.

Hasan Ağa ivedi bir kararla, Yavuz Yahya'yı dağdan köye çağırttı. İki ağa, Yavuz Yahya ve de Barış Gönüllüleriyle konakta çok gizli bir toplantı yapıldı. Ertesi gün, bir haftalık mühlet doluyordu. Son baskın Derince'ye yapılacaktı. Komünist İmam'a yakınlığıyla bilinen üç köylü, özellikle askere döğdürtülecek ve Ağa'nın adamları köylülere el sürmeyecekti. Aksine; aman yapmayın, etmeyin denilecekti.

Derince baskınından sonra, Yavuz Yahya, emrindeki on ere, hemen o gece Bololuk'a, dönecekleri emrini verdi. Ofof'un boğazdan geçerlerken, sık çalılıklar arasından beş el silah sesi geldi. Sesin duyulmasıyla birlikte üç asker, cansız yere serildi. Gecenin karanlığında tüfeklerin ucundan çıkan ateş, askerlere dokunacakmışçasına yakın gözüktüler. Oysa ne kurşunlar, ne bedenler birbirlerini hiç mi hiç tanıyamadılar.

Dünya üzerinde olup biten rezilliklerden habersiz, olanca kaşarlanmışlığıyla yine güneş çavdı Koplara doğru, ölene düşene sürünene, kırılana bakmayın, siz kendi keyfinize bakın, dercesine...

Kan içe içe, kana susamış bir toprağa, kötülükleri sırtında taşıyarak yüreği nasır bağlamış dünyaya, haksızlıktan göre göre duygusuzlaşmış güneşe küsmek niyeydi? Kendi özgücün dururken başkalarına bel bağlamanın adı var mıydı?...

Adını bilmediği ve ömründe ilk kez geçtiği bir dere yatağında yaralı bir asker inliyordu:

Burası Muştur
Yolu yokuştur
Giden gelmiyor
Acep ne iştir?

Bu ağıda karşı dağlar ses veriyordu:

Burası Koptur
Yolunuz nereye
Havası karlı dumanlı
Sizi vuran düşman değil
Siteminiz kime?

Umar yorucu bir yolculuktan sonra Bayburt'taki üslerine kavuştu. Tüm Bayburt Komünist İmam Çetesi'nin vurduğu askerler haberiyle çalkalanıyordu. Evet karşı yan bu kez oyununu daha usta oynuyordu.

Son tuzak, Komünist İmam Çetesi'nin programını alt üst etmişti. Oysa halk arasında yapılacak görevler vardı, işlerin iyice sarpa sardığını gören Umur, acil bir çağrıda bulundu:

"Dostlar, tehlike düze indi, dağlar bizi bekliyor. Acele yerimizde buluşalım." (İmza, Komünist İmam)

BAYBURT'a ulaşınca Umur'un ikinci sorusu anası ve Ekin Üstüne oldu. Zaten onların peşinden gelmişti. Ev sahibi Düldül Halil, yalama dudağını kanatıp:

"Vallaha begim sizden aldığımız emir üzere, biz de gidip göremedik. Emme el altından haberimiz eksik olmadı. Dediklerine göre, senin sağlık haberinden sonra kız aklını başına toplamış.

Gine de başında az biraz sersemlik varmış. Doktorlar diirmişki: 'Bu kız aradığını bulmazsa sonu perişan olur.' Ananıza gelince, o da şükür epey düzeldi. Şimdi Zeki Canlarda yatiir. Kendi yiyip kendi içir gayri. Doktor onun için de: 'Çok kuvvetli bir şok geçirmiş. Eğer bir daha böyle iş geçirirse, nuzil iner,' demiş."

Umur, anasıyla Ekin'i bir kez olsun görebilmeye can atıyordu. Fakat ortalığa peş peşe yayılan haberler şaşırtıcıydı. Umur'un şehre indiğini yerel gazeteler bile yazmıştı.

Güvenlik güçleri seferber olmuş onu arıyor, halk çarşıda pazarda tüm Komünist İmam'ı konuşuyordu. Ocak başında yaşlılar, çeşme başında gençler, birbirine muştu verir gibi bu haberi veriyordu.

Kimi Komünist İmam'ın bir derviş, kimi de paşa kılığında gözüktüğünü söylüyordu. Dahası, isteyince gözüküp, isteyince yitecek bir gücü olduğunu savunanlar çoktu.

Bayburt çarşısında, yaz kış, demeden biri gezerdi. Göğsü madalya yerine parlak kutu, para pul dolu üstü başı perişan biri! Başı kabak, bakır rengi göğsü açık gezerdi. Buna kimi deli, kimi veli derdi. Yoldan gelip geçenin önünü keser, avcunu açmaz cebini açardı. Halk utanma belası torba azınanı cebe üç beş kuruş atardı. Delinin bir özelliği parayı yoksullardan istemesiydi. O giyinişinden, yüzünden, yürüyüşünden, işçi ve köylüyü tanırdı. Varlıklıdan göbekliden, kıravatlıdan, fötr şapkalıdan kesin para kabul etmezdi:

"Onların paraları zehirlidir. Eli değeni öldürür. Haramdır" derdi.

Bu delinin adı, Deli İreşit'ti. Adını ve yerini saymayacağı kadar çok savaşlara girmiş çıkmıştı. Göğüs dolusu madalyaları, gösterdiği yararlılıkların kanıtıydı.

Savaşta bir şarapnel parçası, İreşit'in başını bulmuş, giden el kadar deri parçasıyla, aklı da birlikte uçmuştu. Daha kötüsü, uçup giden aklıyla birlikte, canıyla kanıyla kazandığı madalya-

ları da gitmişti. Bir deli bu şerefli şeyleri taşıyamaz diye madalyalarını geri almışlar. Bu yüzden, tüm onun başı yerde, gözleri bir şeyler arar gezerdi. Gelip geçen herkese:

"Madalyalarımı bulup, göreniz oldu mu" diye sorardı. Birden bire alınan madalyalarını arayarak bulacağı kanısındaydı. Küllüklerden bulduğu her parlak demiri, her renkli çaputu, madalya diye göğsüne takardı. Belleğinin altına iyice kazınmış bu tutkuyu, söküp atması olanaksızdı.

Umur'un Bayburt'a inişini, Deli İreşit bile duymuştu. Bazen vapur düdüğü gibi gür ve kaba, bazen fısıltılı çıkan ayarsız sesini, sonuna dek açarak:

"Eeeeey ahalii... Eyyy, millet! Duyduk duymadık demeyin. Kara kalpaklılar indi dağdan. Martinliler indi Koplardan. Benim de martinim var. Duyduk duymadık demeyin, benim de madalyalarım var. Eyy ahali, ey millet, benim de madalyalarım vaaar! Benim de martinim..." Gözleri yine yerde, yitiğinin peşindeydi.

Gazetelerin birinde, Umur'un resmi bile çıkmıştı. Başı kara kalpaklı, topluca sakallı, genç yiğit bir imam. Onu bu haliyle anası bile tanıyamazdı.

Hastanede gazeteyi Ekin'e gösterdiler. O fırlayıp yataktan kalktı:

"Bu Umur! Bu Umur işte. Umur burada. Umur'um ölmemiş. Umur'umu Allah korur. O yaşıyor. Umur ölmez" diye, ağlamakla gülmek arası avaz avaz bağırmaya başladı.

Başına toplananlar onu ilgiyle izliyorlardı. Gazeteyi elinden kapacaklarmışçasına ürkekti. Gazete bağrına basılı, bir süre kıskanç çevreyi süzdü. Sonra yeniden resme baktı. İri ela gözlerinden, ak hastane gömleğine yaşların yağmurlandığını gören taş yürekli başhemşire bile, burnunu çeke çeke ağladı.

Yazın yarısı geçmişti. Verilen işaret üzerine Komünist İmam Çetesi tastamam yine Koplardaydı. Karşılaşmaları coşkulu, kucaklaşmaları göz yaşartıcıydı. Sanki, yedi yıl yuvasından ayrı

Karadeniz gurbetçisi olup birbirlerini özlemişlerdi. Karargâh mağarasının önü kucaklaşan, şakalaşan, gülüşen insan doluydu. Goca Omar eski babacanlığıyla:

"Yok uşaklar yok!.. Zıkkım ola düzü. Billahi düzde yaşanmaz. Sıkıldım patladım. Ha bu hava, bu su, bu burcu burcu çam, kekik kokusu, ancak burda bulunur. Bana koskoca evreni verseler, Kopların bir tutam mor sümbülüne, bir nazlı çamına değişmem." Goca Omar'ın coşkusu, sesindeki gölgeyi, burukluğu örtmeye yetmiş miydi?

Bütün Çete, bir süre kendilerine gelemediler. Köydeki, düzdeki anılarını anlatıyorlardı. Mirzali, Goca Omar'ın peşinden hiç ayrılmamıştı. Bu nedenle, anlatacağı pek yeni bir şeyi yoktu. Çünkü onun anlatacağını Goca Omar anlatıyordu. Mirzali, sen ne yaptın diyenler:

"Ne yapacağım, çifte gittim, çiftten geldim" diye, kısadan kesip atıyordu. Fakat sonradan açıldı. Hem de ne açılma.

Goca Omar'ın köyünden, İğdeli'ye bir gelin alıcı alayı gitmiş. Bunlara Mirzali de katılmış. Olacak bu ya İğdeli'de o gün mevlüt varmış. Hazır gelmişken şu mevlüdü de dinliyek demişler. Aralarına Mirzali de katılmış. Bunlara konuk diye ön sıralarda yer vermişler. Mirzali, minberin önüne, imam efendinin dizinin dibine düşmüş.

Mevlütten sonra, bir kısım cemaat, şu büyük imamın elini öpüp, duasını alayım diye, kuyruğa girmiş. Mirzali böyle bir fırsatı kaçırır mı? O da Umur'un şapır şupur ellerini öpmüş. Bu kişinin Komünist İmam olabileceği, aklının köşesinden geçmemiş. Şimdi bunu anlattıkça, hem gülüyor, hem de güldürüyordu.

Akşam olup ta güneş mor dağların ardında yiterken, Çetedeki coşkunluğun yerini bir suskunluk aldı. Ağaçların, dağların uzayan gölgeleri, aşağılardan el eteğin çekilişi, bir gariplik koydu içlerine. Bir gün önce birlikte oldukları ana avrat, çoluk çocuklarını düşündüler.

Recep iri gövdesinin tersine, ince duyguluydu. Gırnatasını belinden çektiği gibi, avlunun ortasındaki tuz taşının üstüne oturdu. Ayrılık üstüne, epey çaldı söyledi.

Umur, saçını sakalını kestirince yine o eski yiğit, Komünist İmam olmuştu. Kara kalpağının altında esmer yüzü, biraz zayıflamış gözüküyordu.

Goca Omar, kapının önündeki düzlükte akşam namazına durmuştu. Yeşil çimenin üstüne her secdeye varışta, başını bir daha kaldırmayacakmış gibi ağır kalkıyordu. Mirzali, bir kucak kuru odunla yamaçtan kayıp indi. Umur kapının önünden ona işaret etti. Mirzali ürkek durdu. Fakat bir şey anlayamadı. Ağzında türküsü yeniden yürüdü. Umur'un ikinci kez el işareti üzerine kızgın durdu. Ne diyorsun yahu dercesine, öfkeli baktı.

Karşıdan, durumu anlayan Yanık Mikail dayanamadı. Boynunu uzalta kısalta:

"Olan be hey hey, hır hır hırpo. Anıyamadiin? Ba ba baksana, Goca Emmi namaz kıliir, önünü kes kesme diir."

Mirzali gerisin geriye, hızla çekildi. Çekilmesine çekildi ama Yanık'a da bozuldu:

"Ke ke kesme diirmiş. Hır hır hırpoymuş. Öyleyse sana da ho ho hoşt."

Çete sürekli toplantıdaydı. Olanlar, olacaklar ayrıntılı tartışılıyordu. Eleştiri, özeleştiriden sonra acil işler sıralamasına geçilmişti. Umur böylece, bir bakıma güvenoyuna başvurmuş oluyordu. Bu demokratik tavrının, hoşa gittiği açıkça gözleniyordu.

Gözcülerden başka tüm Çete ordaydı. Goca Omar ömrünün konuşmasını yapıyordu. Gerine gerine, her sözcüğün üstüne bastıra bastıra konuşuyordu. Fakat sesinde alışılmadık bir korku, bir titreklik vardı. Ne kadar yürekli gözükmeğe çalışırsa çalışsın, gizleyemediği o korku, yüzünü örümcek ağı gibi sarmıştı. Sözünü şöyle tamamladı:

"Demem şu ki, elimizi tez tutak. Tüm bu olaylardan ve de askerlerin ölümünden sonra, bizim de günlerimiz sayılı demektir. Bizi bir son bekliyor. İçimize tohumunu Umur'un ektiği ve halkın yeşerttiği bir amaç var. Ne yapacaksak tez yapak, işimizi tez bitirek. Yoksam ki gözlerimiz açık gidebilir."

Goca Omar, yerine yığılır gibi çöktü. Dinleyenler uzunca tuttuktları soluklarını, boşalttılar. Çetenin morali üstündeki çöküntüyü gören Umur, fırladı. Yüzü aydınlık ve güven vericiydi:

"Haşa, Emmime yanlış konuştu diyemem. Yalnız sözlerini tam bitirmedi. Daha diyecekleri vardır. Sözlerini bitirse, mutlaka umutsuzluğa yer yok bizim dünyamızda diyecekti.

Yapılacak işimizi tez bitirmemiz konusundaki uyarılarında yerden göğe haklılar. Yıllardır kahrımızı çeken bu dağların, işimizi bitirmeden gidersek bizi bağışlamayacağı da doğru. Ama, yine Emmimin dilinden eksik etmediği gibi: 'Bu dağlar iyiyi, doğruyu, halk dostunu tanır ve korur. Güçlü kanatlarıyla üstüne gölge olur, dulda olur. Hiçbir alıcı kuşa kaptırmaz onu.' Bu dağların sessiz ve derinden işleyen o adalet kantarı hâlâ çalışıyorsa, haklıyı haksızı ayırt etmesi gerekir. Bizi başarılı kılması zorunludur."

Umur coşkun, soluklar kesikti:

"Önce söylediğimi bir kez daha yineliyorum. Bizim için korkacak bir şey yoktur. Dağlar korumasa da halk bizi koruyacaktır. İşte örneği, şunca zamandır içinde dolaştınız. hiçbirinizin burnunu kanattı mı?"

Toplantı ikindi namazından sonra başlamıştı. Ortalık kararmağı halde sürüyordu. Dinleyenlerden çoğunun son işlerinin ne olacağı konusunda kesin bir yargıları yoktu. Meseleyi derinliğine bilen ya dört ya da beş kişiydi. Onun için diğerleri: "Acep bu ölmeden önce bitireceğimiz iş nedir ki" sorusunu, çözmeye çalışıyordu.

Konuşmanın can alıcı yerinde, dışarıdan yabancı sesler geldi. Umur sustu, herkes kulak kabarttı. İlkin Mirzali teklisine

sarıldı. Çok geçmeden sırtlarında koyun postu sarılı, üç acayip kılıklı yabancı paldır küldür içeri tıkıldı. Tüfeği postluların sırtına dayalı Gözcü:

"Hasan Ağa'nın adamlarıymış. Koyunların arasına karışarak, Çetenin ocağına sızmaya çalışırken yakaladık. Amaçları Umur'la Goca Omar'ı öldürmekmiş. Zora görünce bülbül gibi öttüler. Hasan Ağa: 'İki melunu öldürmeden dönerseniz, kendinizi ölmüş bilin' diyesiymiş."

Umur:

"Çözün ellerini" dedi.

Adamları, bir kıyıya oturtup sigara tuttular. Sırtlarında koyun postuyla, emeklemekten kan ter içinde kalmışlardı. Postlarını çıkartıp bir yana koyunca, ortalığı sası bir koku sardı. Gözlerinin içi korku doluydu, insanca yapılan her davranışı yadırgıyorlardı. Umur sigaralarını tazelerken, Mirzali bozuldu:

"Yok olmazsa bir de yandan çarktı gayfe ısmarlıyak. Herifler bizi koyun boğazlar gibi kesmeye geldi, biz onlara Zangof tütününden cuvara ikram ediik" dedi.

Umur, Mirzali'ye hiç böyle bakmamıştı. Kırdığı potu kavrayan Mirzali:

"Ooo, Hoş geldiniz efendiler. Hoş geldiniz daha daha nasılsınız? Çoluk çocuk nasıl" diye, kekeledi. Onlardan bir cevap gelmişçe, yine kendisi:

"El öpenler sağolsun. Bizimkiler de sizlerin gülden nazik ellerinden incitmeden öperler" diye katıp karıştırdı. Herkesin kendisine baktığını sezince, hepten abuk sabuk konuşmaya başladı:

"Ben de sizin ellerinizden, aman gözlerinizden öperim. Biz de zaten sizi bekliirdik. İyi ki geldiniz. Hoş geldiniz safa geldiniz. Buyrun yine gelin. Bizde size geliriz. Benim işim geldi, aman zıkkım ola çişim geldi. Haydin eyvallah, haydin güle güle" diye bir sürü saçmadan sonra, kendini dışarı güç attı. Çıkarken de Yanık Mikail'e çarpıp devirdi.

KÖY ÇOCUKLARI, ellerinde söğüt örme sepetlerle, kuşburnu, böğürden topluyorlardı. Dağ elmaları burcu burcu kokuyordu. Yemişenler yeni yeni kararmağa başlamıştı. Ayıuçuran'dan yine bal sızıyordu. Arılar, içeriyi doldurdu mu, minare boyu uçurumdan aşağı bal akardı. Sabah güneşi, bıçaklanmış dik kayaların üzerine yayılan bala vurunca, camlanırdı. Mal günden küçük çocuklar, ağızları sulanarak boyunları kırılana dek bakardı. Fakat oraya erişip, yemek olanaksızdı.

Bir ayı, balı yemeye kafaya koymuş. Yaklaşmış yaklaşmış, tam ulaşacakken ayağı kaymış. Yallah uçurumdan aşağı. Onun için bu kayalığın adına Ayıuçuran, denmiş.

Uysal öküzler, mandalar, yumuşak başlı oluşlarının cezasını sırtlarından taşıdıkları yükle çekiyorlardı. Mal çobanları akşama dek onların sırtından inmiyorlardı. Mandalar ara sıra çamurlu sulara girerek, bu yükten canlarını kurtarıyorlardı.

Çevrenin canını kışa kaptırmayan tahılı çavdar, arpa biçilmişti. Patatesler sökülüp yok pahasına satılmıştı. Ürün olarak halkın başkaca güvencesi yoktu. Ondan gerisi dört koyunla üç keçinin başına dönerdi. Batı'dan gelen, açıkgöz mal celepleri onları da yok pahasına alıp götürdüler mi, koca yılın hesabını yine, elleri hamur karınları aç kapatırlardı.

Darıözü Köyünün, sözü dinlenir erkeklerinin tümü, Çete karargâhının önündeki düzlüğe halkalanmıştı. Mirzali, duman kızarığı gözlerini ovuştura ovuştura, semaver yakıp çay demliyordu. Poyraz kabarınca işi kolaylaştı. Semaverin altı korlandı. Çamlar fısıltısını arttırdı.

Darıözü, Çete'ye yakın, on beş yirmi hanelik küçücük bir köydü. Çete üyeleriyle birbirlerini kapı komşu tanırlardı. Çeteden çok iyilik görmüşlerdi.

Darıözülülere yoksul demek az olurdu. Yoksulluğun kitabını yazmışlardı. Köyün toprağının tümü bin dönüm kadardı. Onun da işe yarar, öz boylarındaki beş yüz dönümü,

Cansızoğulları'nındı. Geriye kalan beş yüz dönümüyle, tüm köy, ölmez ama sürünürdü. Gelecekleri daha çok, ormandan kaçıracakları üç beş yük oduna bağlıydı.

Umur, Koplara çıktığından beri beyninde çimlendirdiği düşünceyi uygulamaya uygun bir alan arıyordu. Bu, kitaplardan öğrenip, hayran olduğu sosyalizmin hayata geçmesini canlı bir örnekle görmekti. Görmek ve göstermekti. Öğrendiği kadarıyla sosyalizm dev bir ortaklıktı. Kocaman bir kooperatif. Herkes gücünce çalışacak, ihtiyacınca harcayacaktı.

İşte kooperatifçiliğin canlı örneğini vermenin tam zamanıydı. Halka, alın size sosyalizm. Duyduğunuza değil gördüğünüze inanın, demek istiyordu. Bu küçük köyü büyütüp bir ülke yapabilirsiniz. Kolhoz, solhoz değil, Köy Enstitüleri gibi kendi malımız demek istiyordu. Acelesi bunun üstüne, dünyası bu görüş üstüneydi. Çeteye her seferinde açmak isteyip de açamadığı, gerçekleştirmeden yakayı ele verirsek, bu dağlar bizi bağışlamaz dediği tüm buydu...

Goca Omar'ın:

"Bu oğlan bir kooporotof mi, ne yapacakmış. Yapsın da görek hele neyimiş" dediği de buydu.

Köylüler, Umur'un neden kendilerini acele buraya topladıklarını merak ettiği kadar, kendi adamları da merak ediyordu. Onun, bunca önemsediği iş neydi?

Çaylar yarılanmadan Umur geldi. Mirzali'nin "O ayağa kalkana kızar" tembihine karşın herkes ayağa kalktı.

Dediği gibi kaşları çatıldı:

"Değerli büyüklerim, sevgili arkadaşlarım. Sizleri bugün, işinizden gücünüzden edip buraya buyur etmemin nedenini anlatacağım" diye hemen söze girdi.

Sustu kendini dinleyenlerin tek tek gözünün içine baktı:

"Bizi tanırsınız. Hele Goca Emmi'mi iyi bilirsiniz. Onunla birlikte, bizim de sizlerin iyiliğinizi istediğimize inanmanızı isterim."

Köylüler hep bir ağızdan. Ellerini göğüslerine götürüp:

"Estağfurullah, o nasıl söz öyle, elbette" dediler.

Umur:

"Köyünüz köyümüzdür. Çoluk çocuğunuz kardeşimiz. Ananız anamız, bacınız bacımızdır. Dolayısıyla derdiniz de derdimizdir.

Köyünüzün yoksulluğuna tanığız. Sözü uzatmazsak, yarından tezi yok, köyünüze bir traktör vereceğiz. Tabii bedava değil, işinizi yoluna koyup, kazancınız artınca, parasını taksitle ödeyeceksiniz. Hesap ettik, sizin köyün arazisini bir traktör sürüp, işliyor. Bu işi, iki bilmedin üç kişiyle yapıyor. Bütün köylünün çalışmasına gerek yok. Yani geriye kalan halk sırtı üstü yatsa, yine her yılki geliri fazlasıyla eline geçecek.

Sizlere şöyle bir güvence vererek işe başlamak istiyoruz. Dilerseniz köyün arazisini bir yıllığına bize kiraya verin, dilerseniz bu işi kendiniz yapın. Demem şu ki, arazinizi biz işlersek, bunu bir örnek bir güvence olsun diye yapacağız. Siz kendiniz yaparsanız, çok daha iyi olacaktır kuşkusuz. Zarar etmeyeceğinizi ispatlamak için, biz yapalım diyoruz. Size her yılki kazancınızı fazlasıyla teslim edebileceğimizi göstermek amacıyla böyle konuşuyoruz.

Evet, toprağı biz işlersek yıl sonunda elde edilen ürünü her evin horanta sayısına göre bölüştüreceğiz. Siz kendiniz işlerseniz aşağı yukarı yine aynı şey olacaktır. Yıl sonu harmana getirilen ürün, herkesin tarlasının genişliğine göre değil, evde beslediği boğaz sayısına ve çalışanına göre pay edilecektir."

Umur sesini yükselterek:

"Evet dostlar itirazı olan var mı" dedi.

Bu, erkek olan karşı koysun anlamına da gelebilirdi. Uzun süre çıt çıkmadı. Epey sonra Cansızoğlu, cansızca:

"Ben varım" dedi.

"Ne gibi, yani" deyince Cansızoğlu ikircilendi. Fakat köylü-

lerin önünde geriye dönemedi:

"Begim, benim var 500 dönüm tarlam. Fakat biz, bir karı bir kocayız. Bu sizin anlattığınız durumu vaziyete göre, kişi başına igirmi teneke çavdar düşerse, demek ki bize kırk teneke düşecektir. Emme velakin, on dönüm bilem yeri olmayan Cıbır İbiş'in, tam on baş horantası var. Eee, o benim on mislim mi olacak? Bu haksızlık olur. Belki de gominist lik olur..."

Umur, ilk karşı koyuşun Cansızoğlu'ndan geleceğini biliyordu, özellikle yanıt vermedi. Bu sırada köylülerden biri, oturduğu yerden fırlayıp kalktı. Cansızoğlu'na doğru, bir iki adım atarak:

"Peki Cansızoğlu, bu haksızlık da, on iki kişinin iki kişilik yeygi alması mı haklılık? Peki Cansızoğlu, o haksızlıkta, iki kişiye beş yüz dönüm, on iki kişiye de on dönüm toprak mı haklılık? Bene daha çok söyletme. Sonra açtırırsın kutuyu, söyletirsin kötüyü!.."

Köylü yönünü kalabalığa döndü:

"Komşular, Umur begimizin sözlerinde elbet bir hikmet vardır. Ondan herkes gibi biz de iyilik gördük. Bizim aklımız neye keser ki. Elbet onun bir bildiği vardır. Haydi Tanrı sonunu hayır etsin. Yalnız benim de anlayamadığım bir yan var. Şimdicik, belleki bütün köyün tarla tapan işini, üç beş köylü motorları bitirdi. Geriyi kalan elli altmış adam ne halt edecek? Buna bir cuvap istirem."

Kuzey'den bir bulut oynadı. Kaşla göz arasında dağları kuşattı. Derken salkım derelere ağdı. Dünyayı yutacak kadar büyüdü.

Yağmurun yeli, talazı, köylülerin oturduğu çimenliği yaladı. Otlar titredi, çamlar uğuladı. Arılar, sağa sola çarparak uçuştu. Aşağılarda köylülerin telaşı, arıların telaşından yoğundu.

Umur, konuşmasını sürdürmek üzere köylüleri içeri buyur etti. Yaşlı bir köylü:

"Ola gardaş, nabalı boynuma böyle dert görmemişim. Dünya şaştı, her şey bir hoş oldu. Şu zamanda, şu havaya bak. Allah korusun, dolu bulutu bunlar. Geçen yıl da koçkatımından önce kar yağmamış mıydı? Eee, ahir vakit yaklaştı, kıyamet belirtisi bunlar" dedi.

Mirzali'nin getirdiği üçüncü tur keklik karu, kıtlama çaylar yudumlanırken Umur, soruyu unutmamıştı:

"Köyün geride kalan boşları, hiç çalışmasa da, sırt üstü yatsalar, değişen bir şey olmayacaktır demiştim. Yine her yılki kazancın daha fazlası eve girecektir. Ama bizim yolumuzun ana ilkesi, boş durmamaktır. Şimdi, boş kalmış gibi gözükenlerin de işlerinin olduğunu göstereceğim."

Umur ak alnında tomurcuklanan terleri elinin tersiyle sildi:

"İlk kez, bin dönümlük köy toprağı 50 dönüm daha artacaktır. Hesap ettik ortalama bin dönümlük köy toprağında, 50 dönümlük boş sınır bulunuyor. Her yıl bu sınır yüzünden sonu kanla biten kavgalar da cabası. Düşünün, köyünüzde çıkın anlaşmazlıkların yüzde kaçı sınır meselesinden? Şimdi sınırları sürüp ekeceğiz. Bugüne dek döğüş, kavga, kan biten sınırlarınızda, bundan böyle ekin bitecek. O halde 'Evrende sırurlar var oldukça, savaşlar da var olacaktır' sözünün doğruluğunu, ilk kez biz kendi köyümüzde kanıtlayacağız.

Evet, gel gelelim yapılan motorlu tarım sonucu artan iş gücünün, emeğin değerlendirilmesine, ilkin güç gibi gözüken bu sorunun yanıtının hiçte güç olmadığını göreceğiz."

Bu sırada gözcülerden biri, Umur'un önünde askerce durdu:

"Begim, dışarda sizi görmek isteyen üç kişi var. Özellikle sizi, görmeğe gelmişler."

Umur, izin isteyip dışarı çıktı. Bunlar yabancı değillerdi, İğdeli Köyünün okumuşlarından üç gençti. Biri öğretmen okulunda öğrenci, biri hukuku yeni bitirmiş bir genç, birisi de orta

yaşlı bir astsubaydı. Hukukçunun babası köyün varlıklılarından sayılırdı. Toprakları köyde ama, kendileri İstanbul'a göçmüşlerdi. Yılda birkaç günlüğüne köye uğrayıp hem kısa bir tatil yapıyor, hem de ortağa verdikleri tarlalarının gelirini alıp gidiyorlardı.

Bu üç okumuşa, yalnız kendi köylerinin değil, tüm o çevrenin okumuşu denebilirdi. Herkes gibi Komünist İmam Çetesi'nin ününü onlar da duymuşlardı. Taaa buralara dek yol çiğneyip gelmeyi göze aldıklarına göre, önemli bir sorunları olmalıydı. Sözcülük hukukçuya düşmüştü. Merhaba demeden:

"Efendim geri kalmışlığımızın nedenlerinden biri, bizim yaşadığımız olaydır. Bu millet adam olmaz diyenlere iyice inandım. Hem de yüz kez, bin kez inandım. Şunun şurasında üç gün başımızı dinleyelim diye kalkıp ta İstanbul'lardan gelmişiz. Gelmişiz ama dinlenmek ne mümkün? Köyün rahatı huzuru, birkaç gericinin yüzünden kaçmıştır. Aydınlara hayat hakkı kalmamış. Olaya şu iki arkadaşımız da tanıktır."

Konuştukça doyan ve açılan bir sesle:

"Evet Umur Bey, ben şimdi arkadaşlarım adına size köyde başımızdan geçen ilginç ve de gerçek bir olayı anlatacağım. Daha doğrusu sizin gibi bir ilericiye şikayet edeceğim. Bakınız, görünüz biz üç aydın kişi, köyde nasıl bir gericilikle karşıkarşıyayız. Nasıl boğaz boğaza savaş veriyoruz."

Diğerleri de bir şeyler söylemek istiyordu, ama hukukçu fırsat vermiyordu. İkisine sadece pekiştirme yapmak kalıyordu.

Umur, işin uzayacağını ve olayın boşluğunu anlamıştı. Fakat onları kırmakta istemiyordu. Hukukçu:

"Yasalar der ki, kişi özgürlüğü özgürlüklerin temelidir. Yaratan, insanlara yaratılıştan geri alınmaz bazı haklar vermiştir. Bunlar yaşama ve mutluluğu arama haklarıdır. Yaşamaksa başkaları tarafından rahatsız edilmemeye bağlıdır, insan, aile dokunulmazlığı zırhıyla çevrili evinde bile rahat uyuyamıyorsa, o insan yaşamıyor demektir."

Mirzali, Umur'un gölgesinde, hukukçuyu epey dinledi. Sonra, bir şey anlamayacağını anlamış olmalı ki, geri geri çekilerek ortalıktan silindi. Umur sıkıntısını açıklamak gereğini duydu. Hukukçu:

"Umur Bey Efendiciğim, başınızı ağrıtmış olmamak için kısa keseceğim: Bizim köyün imamı Almanya'daki oğluna bir pilli hoperlör getirtmiş. Şimdi ezanları onunla okuyor. Ayarını da sonuna dek açmış. Kendisi zaten müthiş bağırır. 'Bu alet elimde oldukça, Allahın izniyle bir saat ötedeki köylere beş vakit eda ettiririm,' diye de iddiaya girmiş.

Efendim bir haftadır kimsede uyku tünek kalmadı. Sabahları geceden uyandırılıyoruz. Ayrıca her vakit dışı sela vermek sevaptır diye, gecenin bizi kan uykumuzdan hop hop hoplatıyor. Başınızı ağrıtmayayım. Biz gördüğünüz şu üç aydın kişi sonunda patladık. Nasıl patlamayalım efendim, bıçak kemiğe dayandı. Biz de hocanın kapısına dayandık: Bir daha bu zırıltı aletiyle ezan okumayacaksın, dedik. Dedik demedik 'sizi kâfir dinsizler' diye üzerimize hücum etmez mi yobaz. Yaradana sığınıp bir güzel dövdük. Çenesini kırıp sarığını boynuna doladık. Sonunda ne oldu biliyor musunuz? Sonunda tüm köylü aç kurtlar gibi üstümüze saldırdı. Az kalsın bizi linç edeceklerdi.

Ah Atatürk ah!.. Olacaktı şimdi de kesecekti şu keçi sakallıların başını. Haksız mıyım Umur Bey? Biz kalkıp ta nerelerden gelip, onlara azıcık ilim, irfan, hukuk öğretelim diyoruz, onlar bizi linç etmek istiyorlar. Bu millet adam olmaz. Olmaz efendim olmaz!"

Astsubay, avukatın soluk almasından yararlandı:

"Evet efendim arkadaşımızın anlattıkları tamamen doğrudur. Köylünün yaptığına, tek kelimeyle gericilik denir. Bizi böyle geri bırakan, az gelişmiş bir ülke durumundan kurtarmayan, emperyalizm, kapitalizm, derlerse de inanmayın. Bizi böyle eden dindir, yobazlıktır, işte şu anda karşınızda bulunan,

üç aydın kişinin başından geçenler bunu doğrulamıyor mu?

Bu memleketi kurtarmak için önce yobaz din adamını yenmeliyiz. Ondan sonra emperyalizm kendiliğinden yenilecektir. Sosyalizm de kendiliğinden kurulacaktır."

Konuşmanın uzaması, içeridekileri kuşkulandırdı. Bir iki derken tümü dışarı döküldü. Umur'un tükenen sabrını ve üç kişiye anlattıklarını dinliyorlardı:

"Önce, bizler imamın sarığını boynuna dolayarak devrimcilik ilericilik yapılacağına inananlardan değiliz. Bizi böyle geri bırakan, yoksul eden dindir görüşüne de karşıyız. Çünkü bu görüş yanlıştır. Burjuvazinin gösterdiği yanlış hedeftir.

Sizler gençsiniz, aydın olduğunuzu söylüyorsunuz. Bilmeniz gerekir ki, din bir üstyapı kurumudur ve onu belirleyen altyapıdır. Yapamayız ya, diyelim ki yaptık. Bu halkı dinsiz yapsak, sömürü durur mu? Açlık, çile biter mi? Üstelik sizin şu anda tanık olduğunuz olay, neden değil, sonuçtur. Kapitalizmin karanlığında döne döne başı dönmüş insanların, sığınağını yıkmak istiyorsunuz. Bu mümkün mü? Bakınız bir büyük bilge ne diyor: Dine karşı savaş açan anarşist onu güçlendirdiğinin farkında mıdır?

Sosyalizm dünyanın gelmiş geçmiş en hakça düzenidir. Emperyalizm, onun kuruluşunu engellemeye, yıkmaya akıl almaz çabalar içindedir. Bu amaçla yetiştirilmiş solcuları bile vardır. Bir de gerçekte içten, sola inanmış fakat yaptıklarıyla farkında olmadan sola zarar verenler vardır. Alınmayın ama sizlerin yaptığı gibi demek zorundayım. Halkımızın çağlardır dayandığına, bakın siz üç gün dayanamıyorsunuz. İmamın sarığını boynuna dolayıp, çenesine iki yumruk vurarak mı köye bilimi, ilericiliği getireceksiniz?

Köylüler sizi döve de bilir, öldüre de bilirlerdi. Çünkü siz onlara bir şey vermeden, çok şey istiyorsunuz. İyi ki siz onlardan önce buraya geldiniz. Yoksa bizler onlara yardım etmek duru-

munda kalırdık. Bizler halkımızda olmayan şeyleri yani ekmeği, aşı, işi vermeye çalışıyoruz. Onlarda din gereği kadar var. Çelişkimizin dinle, imamla değil, ağayla, patronla, sermayeyle olduğunu unutmayınız. Bugüne kadar kendini aydın sanan her kıravatlının düştüğü yanlışa sizler düşmeyiniz. Ve de yine bir bilgenin 'Akılsızlar parmağın gösterdiği yere değil, parmağa bakarlar,' sözünü de unutmayın."

Goca Omar, nasıl adam yetiştiririm dercesine, dinleyenlere baktı. Umur'u ömrünün tablosunu yaratan bir ressam gibi izliyordu.

"Zaman, her zaman aynı hızla akmaz" derdi Goca Omar. "Ekmek tazı, kişi tavşan olmuşsa ömür su olup akar, tükenir. Karısı kafa dengi, altında al atı, kendi tarlasında bir çift sarı öküzü varsa. Başında adil bir idare, jandarması, polisi de yoksa! Kişi niye ölsün ki gayrı" derdi, Goca Omar.

Hay huy derken yine sarı gazellerin üstünü apak bir kar örttü. Evlerin orta yerlerindeki deliklerden yine ince tütünler yükseldi. Çelenlerden, çörtenlerden buzlar mızraklanıp sarktı. Hayat yavaşladı. Koplar kalın abasının altında derin uykusuna daldı.

Ahırlara dayalı gübrelikler buğulanıyor, tanıdık serçeler yine oralardaydı. Baba ve dedelerinin bol ayakkabılarını ayaklarına geçirmiş, dırıt sürüt gezinen çocuklara rastlanıyordu. Boylarıyla birlikte uzamayan donlarının altında soğuktan morarmış şemikleriyle, yine kıpırtılı, yine çocuktular.

Kurt ve soğuk korkusuyla çok uzağa gidememişlerin sarı pislikleri, pekmez rengi sidikleri, evlerin dört bir yanını kuşatmıştı. Bol ayakkabıları, geceleyin kurt korkusu, soğuk, kabahatlarını bir ayak darbesiyle örtmeye yetmemişti.

Balpınarlılar, eşeğini yitirip üzülen, bulup sevinen köylüye dönmüştü. Umur'un vurulduğunu duyup üzüldüler, gerçeği öğrenip sevindiler. Ekin aklını oynattı diye üzüldüler, sonra iyi-

leşip geldi, sevindiler. Umur'un anasının ve Resul Dayının kendi köylerinde oluşu onları ayrıca hoşnut ediyordu.

Ekin'e daha öğretmenliğinin eşiğinde, dünyasını zindan etmişlerdi. Ne sınıfına ne de öğrencisine doymuştu. Şimdi uykulu bir dünyadaydı. Gül yüzü solmuş, ela gözlerinin altı halkalanmıştı. Az konuşuyor, dalıp dalıp gidiyordu. Sanki tüm insanlara küskündü. Dalgınlığı, durgun göle atılmış taş örneği, halkalanıp büyüyordu. Ve gölün orta yerinden eli silahlı, başı kalpaklı bir Umur doğuyordu. Derken kendisine yazdığı mektuplar, yolladığı kitaplar savruluyordu dört bir yandan.

Tüm köylü, Ekin'e Umur'un bir emaneti gözüyle bakıyordu. Bir dediğini iki etmiyor, üstüne titriyorlardı. Ekin de, o haliyle boş durmuyordu. Kadınlara bir yandan dikiş nakış, bir yandan Umur'un köye aldığı "tiriko" makinasını kullanmasını öğreterek, öğretmenliğini sürdürmeye çabalıyordu.

Ufak tefek olaylar dışında, o kış sakin geçti. Yakın çevrenin tanınmış üç beş tefecisiyle, şehirden Hasan Ağa'nın avukat oğlu, bir de Taygır Komutan öldü. Köroğlu evin yıkılsın hesabı, bu cenazelerde az insan bulunmasını bile, Komünist İmam'a yüklediler.

Hasan Ağa'nın öfkesi, kiniyle sarınaş dolaş olmuştu, ikinci oğlunu yitirişi, hemi de avukat oğlunu, onu yıkmış, deliye döndürmüştü. Artık "bögüne bögün, oğlum abukattır. Koca Bayburt avucunun içinde sayılır" diye övünemeyecekti. Bir dalı kırılmış, evininin orta direği yıkılmıştı.

Kıymetli halılarla bezeli konağında dolaşırken, içindeki öç alma duygusu, ayaklarına dolaşıp tökezliyordu. Ağalık, paşalık, artık hiçbir şey düşünemez olmuştu. Beynini kemiren tek düşünce "Umur'u diri diri yakmak"tı.

Bazen:

"Böyle hökümetinin de, böyle devletinin de! Bir dağ adamının hakkından gelemedi. Ama ben kendi işimi, kendi elimle

görmeye alışkınım. Varidatımı ayaklar altına serip, yine yiyeceğim. Çiğ çiğ yiyeceğim onu" diyordu.

Kış gibi, o yıl ilkbahar da tez geldi. Umur'la Ekin'in sözleri kesilip nişanları yapıldı. Goca Omar, sonunda pes etmişti: "Kızın ahuzarına dağlar dayanmaz oldu. Allah'ın hoş gördüğüne benim ne demeye hakkım var. İkisi de birbirine denk. Allah sonlarını hayır eder inşallah" demek zorunda kalmıştı.

Koplar, donandığı bin bir çiçeğiyle, Komünist İmam'la Ekin'in mutluluğuna katılıyordu. O, eski güzelliği, sağlığıyla yeniden yeşermişti. "Akan sular, esen yellerle yarışabilirim artık" diyordu. Köylüler ona bakıp:

"Nikâh yaradı maşallah. Dengini buldu. Bir yastıkta kocasınlar. Tanrı korktuklarına uğratmasın" diye gizli bir endişeyle iç çekiyorlardı.

Çetede herkes bir şeyler takmak için yarıştaydı. Mikayil'le Mirzali'nin kavgası da bunun üstüneydi. Mirzali boncuk boncuk iğde dalından, nazarlık yapmış yollamıştı. Mikayil, bu nazarlığın hayvanlara takılacağından söz ediyordu. Oysa kendisinin gümüş taktığıyla övünüyordu.

Mirzali, öfke küpü:

"Hoşt bre meret. Güm güm gümüş takmış, olan palavracı, görmedim mi ne taktığını? Bir eski on kuruş parayı, külle ova ova parlattın, sonra da Recep'e bir delik deldirip Ekin yengeye yolladın. Şimdiye dek kararmıştır bilem."

Goca Omar, uzaktan onların kavga yapacağını anladı:

"Olan Mirzalii..."

"Emret Emmi."

"Olan de git benim abdest suyumu getir."

Mirzali, ters ters bakarak seğirtti.

Goca Omar, Umur'la altüst olan dünyasına bazan ayak uyduramıyordu. En susulmayacak yerde kuzu kesilip, olmadık yerde kükrediği bundandı.

"Olan oğul, bazen senin aklından şüphe ediyorum. Ne akıla hizmet ettin de bu nisanda kim ne verdiyse, çaman çaput topladın? O kadar mı her şeye muhtaçlığın vardı? Di gör işte, bizim Yanık'la, Mirzali bilem ona sebep döğüş edirler."

Goca Omar'ın tatlı öfkesine Umur, gevrek gevrek güldü.

"Emmi, benimkisi yeni bir buluş değil. Ayrıca Yanık'ın on kuruşu, Mirzali'nin iğdesi, benim için en pahalı hediyelerden daha değerlidir. Bu işin bir yanı. Asıl önemli yanı, Ekin'in nişanına bir çekirdekle bile katkıda bulunanlar onu koruyacaklardır. Onu korurken beni, beni korurken bizi, hepimizi korumuş olacaklardır. Bu ise 'Herkes katkısı olan şeyi, emeğini korur', kuralına dayanır."

Goca Omar'ın bundan bir şey anlamadığı, gümüş tabakasını açışından belliydi.

DARIÖZÜLÜLERİN sevincine diyecek yoktu. Baştan biraz direndiler ama, sonra işlerine sıkı sarıldılar. Umur'un dediği gibi, traktör işleri tezden bitiriyordu, ilkbahar ekimini bile güzden tamamlamışlardı. Şimdi sıra yakın köylere parayla iş yapmaya gelmişti. Traktöre canları gibi bakıyorlardı. Köyde traktöre hor bakan tek ev Cansızoğlu'nun eviydi. Ellerinden gelse canını alacaklardı. Cansızoğlu'nun çıraklarından birini, bir gece onu egsoz borusundan içeri su dökerken yakalamışlar, az kalsın adamı öldüreceklermiş. Olaydan sonra traktör, Muhtarın çatal kapıdan içeri sokuluyordu. Tekerine de yavuz bir köpek bağlanmıştı.

Traktör, köylüyü bütün bir yıl bir çift öküzün peşinde koşmaktan kurtarmıştı. Boşta kalan köylü, ilkin ne yapacağını şaşırdı. Sonra, imeceyle su, yol yapımına girişti. Böylece ta baştan beri Umur'a sordukları "boşta kalanlar ne yapacak?" sorusu yavaş yavaş yanıtlanıyordu. Derken, Umur'dan bir haber daha köye ulaştı: "Köye mandıra kurup, sütleri işleyeceğiz..."

Köyün küçük çapta mandırası tez kotarılıp işletmeye kondu.

Kazanlar kaynadı, sütler burcu burcu koktu. Süt boldu. Çevre köyler, sütlerini Darıözü mandırasına satmak için sıraya girmişlerdi. Fakat işletmenin yetersizliği hemen kendini belli etmişti. Gelen sütün hepsini alamıyorlardı.

Değerlendirme ve taşınım kolay olsun diye, daha çok yağ ve peynir üzerine çalışılıyordu. Köylünün temel gereksinimlerini yerinden getirip, ucuza satacaklardı. Fakat bu, henüz eyleme geçememişti.

Hasan Ağa, Tosun Ağa ikilisi Darıözü'ndeki kooperatifçiliğe bir başka türlü ilgi duydular. Bayburt'a haber üstüne haber yolladılar.

"Biz size demedik mi, biz sizleri uyarmadık mı? Bu adam Komünisttir, komünist oğlu komünisttir, diye. Sonunda komünistliği kurdu işte. İnanmazsanız gidip kendi gözünüzle görün."

İlçe yetkilileri Hasan Ağa'nın şikayetlerinden bıkmışlardı. Hele oğlu öldükten sonra iyice dengesizleşmişti. Bayburt'taki "Büyük adamlar" üzerindeki etkisini yitirdiği endişesindeydi. Her şikâyete gidişinde, memurlar, o bürokrat tembellikleriyle:

"Olur Ağam olur. Sen merek etme. Biz hallederiz o işi. Gereğini düşünürüz" gibi baştan savıcı sözler ediyorlardı.

Darıözü'nde kurulan komünistliğin yankıları dört bir yanı sarınca, bazı meraklı memurlar zorunlu kıpırdadı:

"Hele gidip şu komünistliği bir görelim. Hem ağalar şikayet edip duruyorlar, başımız ağrır sonra" dediler.

Köye komünistliği görmeye gelen yaşlı Tahrirat Kâtibi, gözlüklerinin birini takıp birini çıkarıyordu. Uzman görevli denen Milli Güvenlikçi, işine daha titizdi. Köşe bucak epey dolaşmalarına karşın, köyün çamurlu sokaklarında, bir türlü komünist izine rastlayamamışlardı. Gözlerini dört açarak, yağmurdan esnemiş kapıların üzerinde, şapka mapka bir şeyler aradılar. Milli Güvenlikçi sıvaları dökülmüş, süvesi çarpık bir evin önündeki

taşa çıkarak yazın fasulye, biber kurutmak için kapının üstüne çakılmış bir paslı çiviye dikkatle baktı. Sonra, olanlardan hiçbir şey anlamayan ev sahibi kadına:

"Kadın, bu çiviye ne asarsınız?"

O, doğal:

"Baldırcan, biber miber. Elimize başka ne geçerse takarız agabeg"dedi.

"Hayır, onu demek istemiyorum, şöyle elbise, şapka mapka gibi?"

"Agabeg biz deli miyiz ki ceketi şapkayı dışarı takalım?"

Tahrirat Kâtibi, yok bir şey anlamında göz kırptı. Güvenlikçi çaktırmadan kadınların bacaklarına baktı. Hani şöyle açık, çıplak bir şey için. Ama ne gezer, topuğa dek uzanan şalvarlar giymişlerdi.

Mandırayı gezdiler. Süt kazanlarının içine, peynir mayası şişelerinin üstündeki yazılara dek, her şeyi incelediler. Yok, yok, yoktu. Bir şey bulamayacaklarını anlayınca, çifte gözlüklü Tahrirat Kâtibi:

"Bir dakika beyler, bir dakika. Ben şimdi her şeyi anladım. Bu iş öyle şapkaylan, bacaklan anlaşılmaz. Ama o ki ben bu işe baş koştum, onu taze yağdan kıl çeker gibi anlarım. Ne denli gizlerse gizlesinler, bu ağabeyinizin gözünden hiçbir şey kaçmaz."

Komünistlik tesbit uzmanları kurulunun diğer üyeleri ilgiyle:

"Yahu ağabeyimiz, o ki bu işin anahtarı sendedir, bizi niye dolaştırıp duruyorsun" dediler.

Tahrirat Kâtibi, dik duran başını biraz daha kaldırarak gözlüğünün altından, hazıroldaki köylüye:

"Sen, sen Maho."

Maho, elleri böğrüne iyice yapışık, bir adım ileri çıktı. Şapkası elinde olmasına karşın, boş elini başına götürerek, bir selam daha verdi:

"Buyurun begim!"

"İyi dinle Maho! Şimdi şunlardan biri, ya da ben, senin karıya takılsam, sarkıntılık etsem, ne yaparsın?"

Maho, hiç beklemediği bu soru karşısında önce şaşırdı. Sonra birden alnı kırıştı, gözleri çakmaktandı, yumrukları kendiliğinden düğümlendi:

"Senin ananı avradını, olan it oğlu it." dedi demedi, Kâtibin üzerine çullandı.

Kavgayı güç bela yatıştırdılar. Maho az kalsın Kâtibi yiyecekti. Kurulun en aklı başında olanı Kütüphaneci, Maho'yu yatıştırmak için:

"Oğlum Mehmet, bu bir misaldir. Sadece bir deneme, teselleme, yoklamadır. Ortada olmuş bir şey yok ki" dedi.

Maho çevreden toplanan kalabalığın arasından bağırıyordu:

"Irız namusla deneme, teselleme olmaz. Bizde de öyle bir şey yoktur. Eğer teselleme gerekiyorsa, şeherde sokaklarda yan çıplak gezen kendi kızlarınız, garılarınız üstüne getirin."

Jandarma Komutanı: "Neyse neyse" deyip muhtarın kulağına eğildi:

"Haydi siz iyisinden birer ikişer kilo yağ, peynir koyun da gidelim canım. Biz de komünistliği bulamadık diye, raporumuzu tutalım."

Muhtar, ötede dikilen kooperatif sorumlusunu göstererek:

"Bu bakıyor o işlere begim. Parayı kasaya yatırırsanız mandıradan istediğinizi alırsınız" dedi.

Muhtarın, ne demek istediğini pek kavrayamayan Komutan:

"Ne ne ne? Bunu kim öğretti ulan size? Komünist İmam mı öğretti yoksa? İşte komünistliği buldum, işte tam buna komünistlik derler, arkadaşlar."

Jandarma Komutanı, Muhtarı sıkıştıracağı sıra erlerden bi-

risi geldi. Selam çakıp bir pusula uzattı:

"Tez köyü terkedin. Yaptığınız iş yasalara aykırıdır." (İmza, Komünist İmam)

GÖKYÜZÜNÜN karnı yarılmış, Düzçayırdan aşağı ne varsa boşaltıyordu. Yukarıdan bakılınca vadi, yeni sulanmış bostan tarlasına benziyordu. Mirzali gökgürültüsüne içeri kaçtı, ivedi bıçağını çekip, demirini ısırdı. "Gökgürültüsünü ilk duyunca demiri ısıranın, dişleri demir gibi olurmuş. Ne duruyorsunuz, bir şeyler ısırsanıza" diye bilgiççe çevresine söylendi.

Umur'un aklı bir Ekin'de, bir Darıözü Kooperatifi'ndeydi. Goca Omar, koskoca hükümetin küçücük kooperatif işine neden bu kadar pirelendiği üstüne akıl yoruyordu. Sonunda "Bu Komünist İmam işidir, akıl ermez" deyip rahatladı.

Komünistlik bulma uzmanlarının, Darıözü'nden eli boş dönmeleri, Hasan Ağa gibi diğer ağaları da düşkırıklığına uğrattı. Bu sıra nerede var nerede yok, yine Barış Gönüllüleri çıktı ortaya. Dediklerine göre, Ankara'daki son toplantılarından Erzurum'a dönerken uğramışlar. Bololuk'taki Hasan Ağamızı bir ziyaret edelim, demişler.

Hasan Ağa'nın uçan kuştan medet umduğu sıra Barış Gönüllülerinin gelivermesi, onu derecesiz sevindirmişti. Konaktaki eski yerlerini dayattı döşetti. Gece gündüz demeden, odalarına sorgusuz sualsiz girip çıkmaya başladı. Gönüllülerin epeyce geliştirdikleri Türkçeleri de vardı artık. Hasan Ağa, onlarla sabahlara dek konuşsa doyamıyordu. Hele Ankara'dan getirdikleri son akıla, hayran kalmıştı. İkisini birden kucaklayıp öpmüş öpmüştü: "Sizi bana Allah gönderdi. Ah bu ahmak kafam, şimdiye kadar niye düşünememişim bunu? Nasıl uyumuşum? Gaflet diye buna denir. Eee demek ki akıl akıldan üstünmüş: Amerikan aklı deyip geçmeyecekmişsin. Hemen, bunu hemen uygulamaya koyalım. Koyalım ki Komünist İmam ifritinin derisine otu tepelim..."

Bu kez irisine ufağına, güçlüsüne güçsüzüne bakmadan bütün ağalar, konağa buyur edildi. Dahası, soyca ağa olmayıp da, varlığı yerinde olanlar da buyur edildi. Darıözü'nden Cansızoğlu bile, korka çekine gelmişti.

Konağın geniş avlusundaki küheylan atların, burma bıyıklı uşakların, süsü bu kez eğer. şalvar, saat köstek değildi. Bu kez gösteriş, silah üstüneydi. Yarış, silah yarışıydı. Pırıl pırıl stenler, barabelli tabancalar, filintalar göz kamaştırıcıydı.

Hasan ve Tosun Ağalar yine baş köşedeydiler. Bunlara, yaralı ağalar gözüyle bakılıyordu. Avukat oğlu öldürüldükten sonra Tosun Ağa hemen hemen Hasan Ağa'ya yetişmişti. Konuşmaya ikisi bir başlayıp bir susuyorlardı. Otururken aynı minderi bölüşüyorlardı. Bazen Tosun onu bastırıp sözü ağzından alıyordu. Eskiden böyle bir şeye, sıkı mı cesaret edeydi.

Her şeye karşın. Hasan Ağa bugün bir başkaydı. Eski umutsuzluğu, kararsızlığı yoktu artık. Gözleri ışıl ışıl, davranışları canlıydı. Konuşurken, Umur avucunun içinde gibi konuşuyordu. Nerdeyse "Tamam artık, bu Komünist İmam meselesinin burada bittiğini duyuruyorum" demesi kalıyordu. Eskisi kadar kolay olmasa da yine ilk sözü o aldı:

"Ağalarım, beğlerim! Belki de bu sözlerim son sözlerim olacaktır. Sizleri böyle toplu olarak son görüşümdür belki. Bilirsiniz, bu dava benim için var, ya da yok olmak davasıdır. Benim yok oluşum, sizlerin de yok oluşu demektir. Şimdi eğer kendi malınızın, mülkünüzün, kendi torunlarınıza kalmasını istirseniz, bu son sözlerime kulak vereceksiniz. Yoksa her şeyinizi, ama her bir şeyinizi, ilelebet yitireceksiniz. Şimdi anlatacaklarımı duyunca, bana hak vereceksiniz. Nasıl uyuduğumuzu anlayacaksınız."

Yine dinleyenleri avucunun içine almıştı. Havayı uygun bulunca konuya girdi:

"Mesele şu: Bizim köyün eski İmamı Atik'in, Umur dinsiziyle ilgisi varmış. Ben onu köyden ve İmamlıktan attım ya

kuyruk acısı var. Gidip Umur melununu bulmuş. Ve de benim için korkunç bir plan hazırlamışlar. Her Müslüman dindaşımın tüylerini diken diken edecek bir plan. Mazallah söylemesi bile korkunç. Haydi benim canıma kastedeceksin. Allanın evinden ne istersin dinsiz? Ağalarım beglerim, bu melunların, melun planları şöyle: Camide olduğum bir sıra, camiyle birlikte beni de yakacaklarmış. Başka türlü bana yanaşamiirler ya! Bu acı haber bana çok güvenilir bir yerden geldi. Bu işi behemehal yapacaklarmış. O melun komünist dinsizi yapar mı yapar. Allahımızın evini yakar mı yakar. Yakar o dinsiz yakaarr!.."

Yüzü doygundu:

"Gelin şimdi bir olak ağalarım. Gelin şimdi bir olak beglerim. Yan yana, sırt sırta vereceğimiz gün bugündür. Gomünist melunu bir bu planıyla kalsa iyi. Bakın bir başka deccalca düşüncesine bakın: Kara suyun üstündeki büyük köprüyü de alacakmış. Uçuracakmış ki hökümet gelip bize yardım etmeye. Uçuracakmış ki sizin gibi ağalar, begler, Müslümanlar gelip geçmesin, diye.

İşte vaziyeti durum böyleyken böyle. Benden söylemesi. Gerisi sizlerin yüksek düşüncelerine kalmıştır."

Ağa döşüne aşağı oluklanan teri kurularken durdu. Yanıbaşında bağdaş kurmuş elinde doksan dokuzluk tesbihiyle suskun oturan erkek Barış Gönüllüsünü gösterdi:

"Evet begler işte şu yanımızda oturan adamı görirsiniz. Şu aziz konuğumuz ve de sevgili Gönüllümüz Mister David'i görirsiniz?"

Bütün başlar ona çevrilmişti. Ağa:

"Melunun korkunç planını ortaya çıkaran odur. O haber almış her şeyi. Bizler burnumuzun ucundaki tehlikeyi göremezken, o gidip taa Ankaralardan öğrenip geldi. Bizim için, sırf bizler için bunca zahmete katlandı. Mistler David'e şükran borçluyuz, kendilerine sizler adına çok çok veri veri (Very very) tenku (Thank

you) ederim. Mister David çok gud (good) insandır. Bizim biraderimiz sayılır kendisi" derken İngilizce iki üç sözcüğü özellikle yineleyip durdu.

Sözün kendi üzerinde döndüğünü anlayan David, gösteriş için giydiği kıl şalvarını sıvazlıyarak:

"Ben olmak var size kardeş. Az değil lazım, lazımdır, çuk çuk (fight) dövüşmek. Komünist İmam çuk fena. Emerikan likes sizi. Turkey end ve Emerika lazımdır iki kadeş. Dövüşmek lazımdır birlikle against Raşa (Rusya) Komünist İmam ve sevmek Rusya. Rusya sevmek yok Müslümanlık."

David'in ağzının içine bakıyorlardı. Hele Hasan Ağa, eserine âşıktı. Amerikalı bir yutkunursa, ona yardımı olsun diye, o iki üç yutkunuyordu. David, ilginin bilincinde coştu:

"Törks çuk big asker. İn Korea, Amerikan asker var esir olmak. Kanadian, İngilish asker var esir olmak. But fakat Turks yok esir olmak, ölmek çuk var, but fakat yok esir olmak. I mean, yani Törks cesur."

Davit, yarı Türkçe yarı İngilizce, konuşmasını, büyük bir ağırbaşlılık içinde bitirdi. Ellerini diliyle ıslayarak, iki ucundan yapıştığı bıyığını iyice büktü. Doksan dokuzluk tespihini toplayıp cebine koydu.

Günlük güneşlik bir havaydı. İlkbahar yaza el uzatmış, nöbet değişimi için hazırlıktaydı. Umur, Goca Omar'la Darıözü'deki kooperatifi ve mandıra işlerini izlemeye gitmişti. Zaten son zamanlarda Umur'un varı yoğu Darıözü'nün kooperatifçiliği idi. Kooperatifin başarısı başarımız olacaktır. Bu dağları beklediğimizin anlamı, özetidir, "Kooperatif olayı" diyordu.

Mandıranın işleyişi yüz güldürücü idi. Ürünlerini satmak için bir firmayla anlaşmışlardı. Ayaklarına dek gelip yağ ve peynirlerini koparıcasına alıyorlardı. Kooperatif borçlarını ödemiş, kâra geçmişti. Köyün yüzü gülmüş. Umur'la Goca Omar'ın yüzü de gülmüştü. Ne demek yüzleri gülmüş, yürekleri, gözlerinin içi

gülmüştü. Kolları sıvalı, arı gibi harıl harıl çalışanlara baktıkça, mutluluk gülücüklerini gizleyemiyorlardı...

Bel boyu sarı başaklar, deniz olmuş dalga dövüyordu. Darıözü Darıözü olalı, böyle yeğin ürün görmemişti, ilk kez fenni gübre kullanıyorlardı, iki yıl üst üste ekilen yerler bile, nadas gibi ürün vermişti.

Çevre köylerin nazarına karşılık, tarlalarda iskelet köpek, öküz başlan dikmişlerdi. Eli iş tutmayan yaşlılar, ikişer üçer bel boyu ekinin içinde sarı başakları okşayıp dolaşıyorlardı. Tüm söz kooperatif, mandıra, Umur ve ürün üstüneydi. Bazen bastonunu yumuşak toprağa saplıyan pamuk saçlı bir dede, kopardığı bir kök ekindeki başak sayısını gösterip, açıklamalarda bulunuyordu. Onların peşlerine takılmış zağarlar çıkarıyordu, işin tadını. Ekinlerin içinde, basbayağı saklambaç oynuyorlardı. Ara sıra durup, yaptıkları yaramazlığa kızacaklar mı diye sahiplerine bakıyorlardı.

Köylü, Komünist İmam'a Tanrı'dan başka tapacak olmadığı için tapmıyordu. Fakat adını ağızlarından düşürmüyorlardı. Mandıranın önünde işçilerle konuşan Umur, yattı bir ninenin kalabalığı yara yara kendine doğru geldiğini anladı. O, fersiz gözlerine ellerini siper edip belini doğrulttu. Soluğu kabarık içten baktı baktı:

"Oğul, bu kör olası gözler iyi seçmiir. Umur, Umur nerededir? O mübareği dünya gözüyle bir görmek istirem."

Umur, eğilip elini öptü:

"Buyrun ana, benim, bir diyeceğiniz mi var?"

Nine titreyen, ağlayan bir sesle:

"He oğul, he gurban, he ayaklarına öldüğüm! Bir değil bin diyeceğim var."

Umur'un boynuna sarılıp, kokladı, uzun süre ayrılmadı:

"Elbette diyeceğim var. Diyeceğim ki, hey koca Tanrım, benim ömrümü de, Umur'a ver. Onu başımızdan eksik etme.

Kum diye avuçladığını altın et. Ah vah, dedirtme. Anasının, atasının da yerini cennet et, diyeceğim."

Durup soluklandı:

"Ah oğul ah!.. Ne denli söylesem, ağlasam yeridir. Bunlar tüm sevincimden. Her yıl kış yaklaşanda, bizi bir düşünce, bir tasa alırdı. Ne yiyeceğiz, ne içeceğiz diye uyku tüneği yitirirdik. Çok şükür, bu yıl böyle bir korkumuz yoktur. Aç açık kalmıyacağız. Bu evelallah sonra sizlerin çalışmasıyla olmuştur. Daha ne diyeyim bilmem ki?"

ORMANDA akşam, ovadan tez olur. Ağaçlar karanlığı kara bir bulutu sağarcasına çeker emerler. Akşamın loşluğuyla birlikte göz bebekleri büyüyen gece kuşları ötmek için sabırsızlanırlar. Yazı yabandan el ayağın çekilmesiyle, her yan suyu savulmuş değirmene döner. Gecenin ağaca, ota, toprağa, taşa, kurda, kuşa getirdiği bir sarhoşluk olur. En korkak böcekler, en ürkek hayvanlar, gece daha yürekli öterler, daha hızlı koşarlar.

Yine böyle ağır bir orman akşamıydı. Çete karargahının önünde görülmemiş bir telaş vardı, içeri girip çıkanlar, kapının önünde yanan çoban ateşinin ışığında iyice seçiliyordu. Ateşin uzattığı gölgelerde, ellerindeki silahlarla devleşiyorlardı.

Goca Omar, kilitlenmiş bir yüzle Umur'a:

"Oğul, doğrusu ben de bir şey anlamamışam. Üç aylar değil ki, camiye mum dikilmiş ola. Ve de devrilen mum, yangına neden oldu desek. Yassı namazında, halk caminin içindeyken çıkmış yangın. Hele bak ki, Cuma namazına bilem zor giden Hasan Ağa da, yassı namazındaymış. Bilmem, Tanrım hayıra yora ama, bu pek hayıra yorumlanacak düşe benzemiir..."

Köyden gelen ayrıntılı haberlere göre, yangın kaza işi değilmiş. Caminin dört bir yanı ateş almış. Hasan Ağa'yı pencereden çıkartmışlar. Kapı gazlandığı için, ateş ilk orayı sarmış. Cami tümden yanıp kül olmuş. Tahta minare, kıbleye doğru

secdeye varır gibi devrilmiş. Bu arada, köy de yangın tehlikesi atlatmış. Hasan Ağa'nın adamlarının iyi çalışması sonucu, can kaybı olmamış.

Sonuç Goca Omar'ın dediklerinin aynısıydı. Hasan Ağa yangın yerine toplananlara:

"Ey ahali, ey millet! Ey Müslümanlar, dindaşlarım. En sonunda başımıza bunu da getirdiler. Dinimizin direği tanrımızın evini de yıktılar başımıza. Komünist dinsizi sırf bana olan husumetinden, sırf benim canıma kastetmek için yaptı bu işi. Ama bu denli alçalacağını bilmiirdim. Bana kızıp da sizlerin camisini ataşlar içinde bırakacağını bilmiirdim. Ben size vaktiken söylemiştim. Fakat siz inanmamıştınız. Görün işte... Görün de açın gözlerinizi."

Hasan Ağa hem konuşuyor, hem de dizlerine vurarak dönüyordu:

"Adamlarımdan gören var. Ellerinde gaz şişesiyle minareye dek gazlayıp kaçmışlar."

Mirzali'nin bir yıl önce dağda yitirdiği kara saplı kasaturayı havada sallıyarak:

"Bunu da kaçarken düşürmüşler. Okumuşluğu olan beri gelsin. Gelsin okusun ki, sapında ne yaziir. Aynen şunu yaziir. 'Goca Emmi'nin yadigarı. Hasan ve Tosun Ağaların ciğerine saplanacaktır.'

Ey Müslümanlar, işte içimizden bazı beyinsizlerin bel bağladığı, Gominist İmam budur. Dahası var. öğrendiğime göre, onların adamlarından biri, bugün köye şap ilacı getirmiş, içinizde mutlaka haberi olanlar vardır. Sizin mallarınızı şaptan, dabaktan kurtarmak o Gominist dinsizine mi düşmüş? Hayır, o bir bahaneydi, köye inmek, bana yaklaşmak için. Caminizi yakmak ve de biricik Ağanızın canına kıymak için. Ama Allah büyük, goca mevlam ulu!.."

Köylü inanmaz gözlerle Ağa'yı süzdü:

"Nasıl olur? Olmaz, olamaz böyle şey. Bizim Umurumuz yapmaz bunu. O kötü değildir, o dinsiz değildir. Kuran'ı yedi makam üzere okur. Ağa'yı, kendi kardeşlerini yaptığı gibi yapmak, Gamer ebesini yaktığı gibi yakmak ister miydi? Ama camiden, Allah'ın evinden ne isterdi? Fakat Ağa'nın gösterdiği kanıtlara ne demeli? Onlar da yabana atılır cinsten değiller. Hele o kara saplı kasatura. Umur'un adamlarının gerçekten o gün şap ilacı getirmek için köye inişleri!.."

Haber, bütün köyleri kara bir duman olup tezden sardı. İlk önce inanmak istemediler. Sonra kanıtları tartıştılar. Ağalar ve adamları, haberi köyden köye yaymak için yarışıyorlardı. Hem bire bin katarak anlatıyorlardı.

Hasan Ağa, David'le Linda'nın utanmasa ellerini öpecekti. Kuzu üstüne kuzu kesiyor, gece gündüz yanlarından ayrılmıyordu. David de olanca bilgisini, hünerini ortaya döküp onu iyice şaşırtmaktan zevk alıyordu:

"Halk göle, denize benzer. Balığın kökünü kurutmak için en iyi yol gölü kurutmaktır. Yalnız gölü, denizi kurutmak olanaksızdır. Ama gölü, suyu zehirlemek olanaklıdır. Böylece balıklar kendiliğinden karaya vuracaktır. Bunun anlamı ise, halkı Komünist İmam Çetesi'ne düşman etmektir."

Cami olayından iki gün sonra, Karasu'nun üstündeki tek köprünün uçurulduğu duyuldu. Haber köylere şöyle ulaştı:

"Umur, camiyi yaktığının haberi hükümete ulaşmasın diye köprüyü attığını açıkça söylüyor."

Barış gönüllüsü David'in dediği gibi, göle avuç avuç zehir atılıyordu.

Umur, domur domur ter içinde anlatıyor, anlatıyordu:

"Bence de önceki tuzaklar bu kadar ciddi değildi. Çevremizdeki halk çemberi daraltılmaktadır. Bu acı gerçeği gizlemekte yarar yok. Tek güvencemiz halktı. Onun desteğinden yoksun olduğumuz an, her şey bitmiş demektir. Size katıldığım, sizinle

kader birliği ettiğim ilk günden beri bunu söylerim. Halk bizimle oldukça, kimseden korkmaya gerek yoktur. Bunu düşmanlarımız da kavradı. Yarın, bizim adımıza kız, gelin kaçırıp, yeni cinayetler işleyebilirler. Buna engel olmalıyız. Demem şu ki, artık ağaların kötülüklerine aktif karşı koymak zorundayız. Yoksa geç kalmış olabiliriz!.."

Çetede varlığı yokluğu belirsiz biri, patladı:

"Yani, şu bir Hasan Ağa'ya gücümüz yetmedi yani. Yani bilmem ki ne bekliyoruz yani? Bir papazın hesabını göremedik yani. O ki buncacık işi beceremirek, habu dağları nice beklirek yani? Yoksa ondan korkirek mi yani?"

Goca Omar, Umur'un sosyalist öğretilerini kavradığını kanıtlamak mı istiyordu. Konuşmaları epey dinledikten sonra:

"Uşaklar haklı konuşuyorsunuz da, bizlerin eski bizler olmadığımızı unutuyorsunuz. Artık ne Umur'un amacı Hasan Ağa'yı öldürerek babasının ne de benim amacım Tosun Ağa'yı öldürerek bilmem kimimin öcünü almaktır. Yani diirem ki, ağayı değil, ağalığı kaldırmaya uğraşıyoruz. Hiç olmazsa bu işi Koplarda yapsak yeter diyoruz. Ünümüzü bu dağlar duysa yeter dedik. Bir kaşık mayanın ne kadar sütü mayaladığını iyi bilirsiniz.

Yoksa istesek, Hasan Ağa'yı bugün yok ederiz. Olaylar o hale gelmiştir ki, bizim Hasan Ağa'nın canını korumamız gerekecek. Onun gitmesi, bir cinayet aletinin yitmesi gibi bir şey oldu."

Goca Omar, Umur'a, benden bu kadar, dercesine baktı. Umur:

"Arkadaşlarım, Emmim meseleyi çok iyi özetledi. Gerçekten, Hasan Ağa Kopların kötülük simgesidir. Halkın bizimle olmasına, onun kadar kimse yardımcı olmadı. Bu sözlerimizin anlamı. Hasan Ağa kötülüğünü sonsuza dek sürdürsün değildir kuskusuz. Elbet bir gün kötülüklerin cezasını çekecektir. Ne var ki her şeyin bir vakti saati vardır. O zamanı iyi kollamak gerekiyor."

Mikail'le Mirzali, çeneye daldılar. Fakat çevreden yönelen öfkeli uyarılarla toparlandılar.

Umur:

"Eğer halkımız, emperyaliste, sömürücüye, silahını alıp karşı duramıyorsa, nedenlerden biri, ortada kötülük simgesinin gözükmeyişidir. Düşman gözükmüyor, aracı kullanarak perdeli geliyor. Halk, bunu tez seçemez. Kurtuluş Savaşı'nda, Mustafa Kemal'in peşinden gelen halk, düşmanı gözüyle görüyordu. Kötülüğün canlı kanıtı ortadaydı. Bu durum yalnız yurdumuzda değil, bütün evrende böyle olmuştur. Halklar yabancıyı, yadırgayı, kolay görmüştür. Fakat gâvurla işbirliği yapan, ağayı, tefeciyi, aracıyı görememiştir. O, kendi yurdundan, kendi içinden olduğu için yadırgamamıştır. Hele emperyalistlerin, ağa, komprador aracılığıyla sürdürdüğü sömürüyü hiç fark edememiştir. Çünkü bunlar görünmez düşmandırlar. Kolay gözükmeyen düşmandırlar. Hasan Ağa artık Koplarda halkın gördüğü düşman durumuna gelmiştir. Bir süre daha yaşamalıdır, o."

Dinleyenlerin bazıları fısır fısır:

"Allah Allah, bunlar ne diir yahu? Şimden keri bir de Hasan Ağa'nın can güvenliğini mi sağlıyacağız? İşte bir bu eksikti. Bizim Mirzali, konakta ilk muhafızlık nöbetini tutarken, hançerini düşürmüş" diye gülenler oldu.

Mirzali bozuldu. Zaten bu hançer meselesine çok kızıp duruyordu:

"Yaaaa! Benmişim ilk muhafız? O bıçağı, benden Yanık çalmıştı. Ama inşallah şişko Ağa'nın karnına yine ben saplıyacağım onu."

Yanık:

"Hoşt bire me meret. Bir piçağına sahip olamadın. Bir de bana kim kim, diirler der durursun. Anladık, sana anlı şanlı eskiya Mirzali diirler. Fa fa fakat, bir piçağını koruyamadın. Ya ya lan mı?"

Goca Omar, o gün sanki üç yaş birden yaşlanmıştı. Tabakasını hiç cebine sokmuyordu. Ağır kalpağını elinin ucuyla geri itti. Gözü sigarasında:

"Oğul Umur, önceden belki bir af maf çıkar da, bu dağların çilesinden kurtuluruz diye umudum vardı. Şimdi onu da yitirmişem. Evet, halka iyiliği, ondan yana olmayı senden belledik. Pişman da değiliz. Fakat senin umduğun gibi bu halk bizi kurtaramayacak. Dolayısıyla bu dağları da, bize çok görecekler. Buna göre bir fikrim var. Sen ne dersen de, hiç olmazsa postu ele vermeden kişisel düşmanımızla haklaşalım. Yoksam ki, adım gibi bilirem, bize bir şey olanda ağalar, hasımlarımız, kökümüzü kurutacaklar. Çoluk çocuğumuzu ekin gibi biçecekler. Şimdilik ses çıkarmayışları, dağın, Kopların, korkusunadır."

Goca Omar, sıkıntılı omuzlarını oynattı:

"Ayrıca, bu kötü olaylar üzerine, bizden soğuyanlar olacaktır. Muhbirler çıkacaktır. Anlamışam ki, düşmanımız çok möhkem. Bu akıl ağa aklı değil, gâvur, firavun aklıdır. Evet o kefere Gönüllülerin işi bu. Dinsizleri yok etmek, ta baştan niye aklımıza gelmedi? Yeşilistan gibi yılana zehiri veren onlarmış. Onlar yokken hiç böyle şeyler yoktu. Ağa böyle şeyler bilmezdi."

Umur, Goca Omar'ın umutsuzluğuna üzüldü. Yine de yüzünden gülümseyişini yitirmeden:

"Emmimin son sözlerine candan katılıyorum. Ağalara yeşilistan gibi zehiri veren onlardır. Yalnız, hükümetin öfkesi yeterince üstümüze çekildi. Şimdi de Amerika'nın kinini üzerimize çekersek, nasıl olur bilmem ki? Hükümet onları çok tutuyor. Tutmakta ne söz, bir bakıma hükümet onların elinde sayılır. Ayrıca, Amerikalılar bu işi yalnız hükümete de bırakmazlar. Erzurum, Diyarbakır Amerikan Hava Üslerinden kalkan uçaklar, bizim yüzümüzden tüm bu köyleri de yakıp yıkabilirler."

Goca Omar:

"Hiç de bir şey olmaz. Nereden inceyse oradan kırılsın. Eğer

senin önceki anlattıklarına bakılırsa, Türkiye'nin, dünyanın kurtuluşu, nerede bir Amerikalı görürsen öldürmeye bağlıydı. Fakat şimdi öyle düşünmüyor gibisin. Ben, ben öyle düşünirem şimdi de. Türkiye'nin kurtuluşunun Amerikalıya karşı bir savaşla olacağına inanıyorum. Hem bu iş, yine senin dediğin o görünen düşman durumuna da uygun. Amerikan dinsizini her yerde görür işte! Halk gavuru görür işte! Emperyalisti memperyalisti nasıl tanısın?"

Umur'un yüzü ışıdıkça ışıdı:

"Emmim en iyisini, Emmim en doğrusunu biliyor. Onun gösterdiği yoldan gideceğiz. Yalnız suçlu olan, Amerikan halkı değil, hükümeti, askeridir. Son bir diyeceğim daha var. Ağaların bu tuzağına halkın tümünün düşeceğini sanmıyorum. Yine inanıyorum ki, bizi bu halk kurtaracaktır. Yeter ki biz ondan yana olmaya ara vermiyelim. Yarından tezi yok her köyden bir temsilcimizi çağıralım, işin içyüzünü anlatalım. Ortada oynanan oyunun ne olduğunu, yakında kendilerine bütün kanıtlarıyla ispatlayacağımıza söz verelim."

Dağların sırtı ısınmaya başlamıştı. "Düz yanmadan dağ ısınmaz" derler. Dere boylan, vadiler, ipil ipil kaynadığı halde, Kopların kuzey yamaçlarında kar vardır. Karın eridiği yerde, mor menevşe, sarı çiğdem açıyordu.

Ağalar Bololuk'a yeni bir cami yaptırmak için eylemdeydiler. En çok para yardımını da Barış Gönüllüleri yapmış. Amerikalıların, yaptığı yardım, halka özellikle duyuruluyordu. Hele Hasan Ağa, esrik bir coşkudaydı:

"Az kaldı az. David'imle Linda'm, yakında Müslüman da olacaklar. Yanlarından Kelamı Kadimi, dillerinden Allah adını hiç eksik etmirler" diyordu.

Halktan, Amerikalının camiye yardımına karşı koyanlar vardı:

"Gâvurun parasıyla yapılan camide namaz kılınmaz" diyor-

lardı. Bunun Kuran'da yeri olduğunu Atik Hoca açık açık söylüyordu.

Umur, köy imamlarına yolladığı mektuplarda:

"Muhterem din ulularımız. Kâfir, camimizi önce yaktı, sonra yapmağa yelteniyor. Bu halkımızın gözünü boyamaktan öte bir şey değildir. Sizlerin de çok iyi bildiğiniz gibi. dinimiz ibadet yerlerinin ve Hac paralarının, en helal paradan olmasını emir buyurmuştur. Oysa Amerikalının verdiği üç beş kuruşta, dünyanın tüm tüyü bitmedik yetimlerinin hakkı vardır. Asya'da, Afrika'da acından ölenlerin, kan bulaşığı vardır. Çünkü onlar parayı çalışmadan, faizle, silah gücüyle alıyorlar. Sömürerek, terlemeden kazanıyorlar.

Siz dindaşlarımızdan tek dileğimiz, bu gerçeği halka anlatmanızdır. Hak doğrunun yardımcısıdır. Dualarınızı üstümüzden eksik etmeyiniz. Saygıyla ellerinizden öperim." (Halk Çetesi Adına, Komünist İmam)

UMUR'un mektubu etkisini göstermişti. Camilerde komünistlik propagandası yapıyorlar diye, dört köyün imamına işten el çektirilmişti. Şimdi bütün köyler, aynı konuyu tanışıyordu. "Kâfir parasıyla cami yapılabilir mi, yapılamaz mı?" Yapılamaz diyenler ağır basıyordu.

İmamları işten uzaklaştıranlar, bulundukları köylerin ağalarıydı. Ağa olmasa bile, ağa gibi düşünenlerdi, işten atılan imamların, birkaç kitap, bir de güzel seslerinden başka sermayeleri yoktu.

Komünist İmam Çetesi, imamlardan ikisine Darıözü mandırasında iş buldu, imamlıktan yılda alacaklarını, buradan iki ayda alabileceklerdi. Çetenin bu tavrı, diğer köylerin İmamlarını sevindirdi ve yüreklendirdi.

Darıözü'nden, her sabah güneş doğmadan çıkan süt arabası, öğle olmadan çevre köylerin sütlerini toplayıp köye dönüyordu,

işi genişletmişlerdi. Şimdi kooperatifin bir de kendi malı, süt taşıma aracı vardı. Bu bir kamyonetti, ama işlerini görüyordu.

Tüketim kooperatifi daha iyi işlemeye başlamıştı. Her şey şehirdekinin yarı fiyatına, üçte bir fiyatınaydı. Şehirde on liraya aldıkları kara lastik, burada üç yüz elli kuruştu. Mağazalarda elli lira olan bir metre kumaş, burada yirmi yedi buçuk liraydı. Şehirde, iş veresiyeye de binince, köylü nasıl kazıklandığını şimdi daha iyi anlıyordu.

Başlangıçta kooperatifin getirdiği mala, pek itibar edilmemişti. "Bu zıkkım bu denli ucuz olduğuna göre, elbette bir illeti vardır" dediler. Sonunda her şeyi anladılar. Yalnız Darıözlüler değil çevre köylüler de anladı. Gün geldi. Darıözü'nde minik bir pazar kurulmağa başladı. Ucuzu gören oraya koşuyordu. Ucuzluğun, malın kötülüğünden değil, aradan aracının, tefecinin çıktığından ileri geldiğini öğrenmekte gecikmediler.

Darıözün'deki bu canlılığı, bu verimi gören diğer köyler de canlanmağa başladılar. "Keşke bizim köye de böyle bir şey kurulsa" demeğe durdular. Hele topraksız, ya da az topraklı yoksul takımının, Darıözü'nün düzenine ağızlarının suyu akıyordu. Bu konuda Komünist İmam'a başvuran başvuranaydı.

Umur, sevinçten uçarak:

"Biz yalnız küçük bir deneme, bir örnek yaptık. Eğer bu düzeni beğendiyseniz, sizler bizsiz de yapabilirsiniz. Köyünüzden imza toplayın, isteyenler çoğunluktaysa, mesele kalmadı demektir. Kimse size niye yapıyorsunuz diyemez. Ayrıca Darıözü'nde bu işin uzmanları yetişti. Onlar size yardıma hazırdırlar. Sizler yeter ki isteyiniz.

Darıözü'ne, bu düzen kurulurken verdiğimiz üç beş kuruş dışında, yardımımız olmadı. Bize olan borçlarını da çoktan ödediler. Kooperatiflerinin parası var şimdi. Belki size harman sonuna dek, bir traktör parası borç bile verebilirler" diyordu.

Enginlerde arpa biçiliyordu. Çavdar ve buğdaylar daha fi-

rikti. Fakat on gün sürmez, onların da biçimine girilirdi. Köylü kısmı, ekin yetimiyle, harman zamanı arasında, sap saman, ter toz ve iş sözcüklerinden oluşmuş, okunaksız bir tümce olurdu. İşte böyle bir zamandı. Bu ekinlerin harmana döküldüğü, sürülüp savrulduğu günü halk dört gözle bekliyordu. Çünkü bu güze Umur'la Ekin'in düğünü vardı.

Konu komşu, köylüler, çok önceden böyle uygun görmüşlerdi. El boşluğuna rastlasın, diyorlardı. "Bu düğün bizim düğünümüzdür. Yoksulların düğünüdür. İyi hazırlanmalıyız. Ceplerimizde, sarı davula atacak paramız bulunmalıdır" diyorlardı.

Ekin, bütün Kopların çiçeğini oya oya işleyip çeyiz etti. Çoraplar ördü nakış nakış. Mendiller işledi ince iğne işi. O halılar, heybeler, binbir dilimli kilimler. Perdesi, penceresi derken gözlerini bozacaktı. İpek böceğinin kozasını örmesi gibi, sabırla örüyordu yuvasını. Varıyla yoğuyla, her şeyiyle hazırlanıyordu. Yıllardır beklediği o mutlu an için, ne yapsa yorgunluk duymuyordu. Gelinliğini en az günde on kez giyip çıkarıyordu. Her iğnesini başka bir titizlikle batırdığı gelinliğini, durmadan okşuyordu...

Kendisine yardım eden kız arkadaşlarına:

"Canım kardeşlerim acelem var. Sanki peşimden bir atlı kovalıyormuş gibiyim. Korkuyorum, içimdeki bu korkuyu yenmek için böyle koşarak hazırlanıyorum. Bunun için böyle koşturuyorum" diyordu.

Gerçekten o, adsız bir telaş, bir yarış içindeydi. Peşimde bir atlı var, dediği de doğruydu. Zaman zaman, o acımasız atlıya dönüp:

"Bak işte gör! Ben Umur'a nişanlıyım. Birbirimizi deli gibi seviyoruz. Şu gelinliğin işlemesine, nice göz ışığı dökmüşüm gör. Gör de kıyma bize" dercesine, bohçalarını günde on kez açıp kapıyordu.

Kız arkadaşları onu neşelendirmek için:

"Haydi, haydi tüm bunları keyfinden yapıyorsun. Ver Umur gibi bir yiğidi bize, bir gün bile yaşayıp ölmeye razıyız" diyorlardı.

Ekin o zaman, taa yürekten gülüyor:

"Ah sizler, sizler yok musunuz sizler!.. Sizler, ne yaman köylülersiniz. Ağaların mallarına göz diktiğiniz yetmedi, şimdi de benim Umur'uma göz dikiyorsunuz" diye takılıyordu.

Olayların ivmesi gözle görülür biçimde hızlanmıştı. Gün geçmiyordu ki yeni bir haberle Koplar ırgalanmasın. Fakat bu kooperatif olayı tümünü bastırmıştı. Minnacık bir köyde kurulan, küçücük bir kooperatifin yeri yerinden oynatacağı doğrusu kimsenin aklına gelmemişti. Ne caminin yanması, ne köprülerin yıkılması ne de bir seher vaktinde beş askerin kara toprağa serilmesi hükümeti böyle canlandırmıştı.

Haberler Kopları aşmış, ta Ankara'ya ulaşmıştı. Kimi gazeteler, olayı abartıyor "Koplar tutuştu yanıyor. Orada başlayan kızıllık bütün vatanı sarabilir. Dinin, imanın, ırzın ve malın tehlikededir. Yetiş ey ehli vatan!.." diye başlıklar atıyordu.

Meclis birbirine girmişti. Genel müdürler, bakanlar yerinden oldu. Ordu komutanlarının, valilerin, emniyet müdürlerinin en hiddetli, şiddetlisi seçilip Doğuya yollandı. Bu yıl kış gelip kar bastırmadan Komünist İmam'ın işi bitirilmeliydi. Bitirilmekte ne söz, kökü kazınmalıydı! Ama nasıl?

Mirzali'nin derdi başkaydı. Yalan dünyada taşınır taşınmaz özel malı olan, Goca Omar'ın armağanı kamasını düşünüyordu. Nasıl da yitirmiş ve nasıl da Hasan Ağa'nın eline geçmişti. Bunu öğrendiği günden beri ne gecesi gece, ne gündüzü gündüzdü. Herkesin kendisiyle alay ettiği bir yana; çetenin başına dert açmıştı. O zaman, kendi pisliğini temizlemek kendisine düşerdi. Ama nasıl?

"Kama, Hasan Ağa'nın konaktaki büyük dolabın içindedir. Ağa'nın kıtlama şekerinin bulunduğu dolapta. Ağa'yı uyutup

kamayı almak kolay. Fakat köpekleri uyutmak güç. Bu Gönüllüler de nereden çıktı? Ağa'ya hemen bitişik olarak, yatıp kalkıyorlarmış. Konağın çevresindeki gözcüleri uyutmak kolay. Ama dam dolusu kazları uyutmak güç. Başka da bir şey kalmadı" diye kuruyordu.

Mirzali bu kurgularıyla alt alta üst üste:

"Ah şu köpekler ah!.. Eskiden olsa beni tanırlardı. Şimdi çoktan ölmüşlerdir. Ah Tomas, ne köpekti yavru, ne köpek! insan kıymeti bilirdi. Başına bassan seslenmezdi. Şimdiki köpekler de köpek mi? Geveze it oğlu itler."

Mirzali, yumuk gözleri inadına kapalı, gecenin amansızında bağırmaya başladı:

"Buldum buldum!"

Ona bitişik yatan, Yanık Mikail:

"Ne ne ne buldun ola? Ne buldun gecenin bu kör karanlığında? Di yat geber hır hırpo, ödümü yardın haa!.."

Mirzali, sesini yavaşlattı:

"Hançeri buldum ola hançeri."

"Nee, doğru mu diirsin? Ha ha hani ola, göster? Hayır, bu karanlıkta göremem. Getir getir, el el elleyem ola."

Mirzali, ayıktı.

"Sabah ellersin."

"Haydi oradan düzenbaz hır hır hırpo, ya yarın, babanın oğluna elletirsin."

Mirzali'nin buluşu, hiç de yeni değildi. Hasan Ağa'nın konağa çıplak girecekti. Çıplak insana köpek dokunmazmış söylencesiyle, anadan doğma, çırılçıplak olacaktı.

Zift karası bir geceydi. Mirzali, umutla yola çıktı. İçinde tatlı bir heyecan Boluluk'a yakın soyundu. Anadan doğma olup, giysilerini bir taşın altına gizledi. Bazen emekleyip, bazan koşarak. Hasan Ağa'nın samanlık deliğinden içeri, sağ salim süzüldü. Buraya dek, duvarların diplerinde don gömlek çişe çıkmış bir iki

köylüden başkasına rastlamadı. Onlar da yanlarından yel gibi geçeni hayalet sanıp, işlerini bitirmeden besmeleyle içeri daldılar. Mirzali vaktiyle Ağa'ya yaptığı çıraklığın ödülünü görüyordu. Konağın girdisini çıktısını avucunun içi gibi biliyordu.

Köy, yedi başlı devin ağır uykusundaydı. İlk horozlar öttü ötecek, en geveze köpekler bile, akşam gevezeliğini bitirip başlarını yere koyacaklardı. Mirzali, solucan bedeniyle açık bırakılmış bir pencereden içeri kolay kaydı. Odada bir yatak serili, fakat içi boştu. Lamba iyice kısılmıştı. Mirzali'nin gözü önce şeker dolabını gördü. Elini uzattı uzatmadı, tahtabaşın arkasından bir baş doğruldu. Mirzali o gözleri, o sakalı, o topak burunu tanıdı. Ağa'dan ölümüne korkardı. Karşısında görünce, gözleri açıldı kaldı.

Ağa önlem için, epeydir sedirin üstündeki yatağını bırakıp, tahtabaşın arkasında yatıyordu. Mirzali'yi, çırılçıplak ve de ürkmüş baykuş gözüyle görünce, enzübesmeleye sıvandı. Fakat sonunu getiremeden gerisin geriye düştü. Bayıldı.

İlkin Ağa kadar şaşkınlaşan Mirzali, sonunda kendine gelip, dolaba saldırdı. Açmakta güçlük çekmedi. Kasatura umduğu yerde, dolabın alt gözündeydi. Kasaturayı kaptığıyla dışarı fırlayacakken durdu. Kararlı döndü. Yine dolabın başına vardı, İran işi, üstü kılıç çekmiş arslan resimli kutuyu açtı. Birkaç topak şekeri birden ağzına attı. Avurttan şişene kadar ağzını doldurdu. Bir avuç da cebine koymak isterken, çıplaklığını anladı, ömründe bu kadar çok şekeri, bir arada görmemişti.

Bu sırada tahtabaşın arkasındaki, ahlar vahlarla ayılmağa başlamıştı. Pencere yanından başka bir tıkırtıyla, kapının açılması bir oldu. Mirzali zebellah gibi adama bakıp kaldı. Sarılığından tanıdı. Barış Gönüllüsüydü bu. Demek ki her tıkırtıya kulağı kirişteymiş.

Mirzali'yi o halde görünce, tabancasıyla irkildi. Bu boşluktan Mirzali yararlandı. Epeydir taşıyıp da bir türlü kullanmaya fırsat

bulamadığı Goca Emmi'sinin yadigarını kullandı. Hemi de sapına tek kullandı. Gönüllünün tabancası iki el yönsüz ateşlendi. Fakat kendisi bir daha kalkınamasına kuru yeri kucakladı.

Mirzali, karargâha girerken güneş epeyce yükselmişti. Yine unutmuştu çıplaklığını. Daha doğrusu, köyde sıkışınca giysilerinin olduğu yana yaklaşamamıştı. Öylece kaçıp gelmişti...

Pasinler'den bu yana bir türlü kıpırdamayan piyade alayı sonunda kıpırdadı. Çünkü, Barış Gönüllüsü David, ölmüştü. Amerikan üssünde ne kadar helikopter, uçak, top tüfek varsa, Koplara yürüdü. Küçücük bir köyde, minnacık bir Kooperatifin üstüne...

Çevrelerindeki çemberin günbegün daraldığını gören Umur'la Koca Omar, bu kez bir başka endişeliydi. Tuzaklar işliyor, Amerikan destekli askeri birlikler yaklaşıyordu. Bir zamanlar onların aklıyla eyleme geçip halktan yüz bulamadığı için dağılan besleme çete, yeniden kıpırdamıştı. Başlarına, Hasan Ağa'nın en has adamı Yavuz Yahya'yı geçirmişlerdi yine.

Bunca güçlüğün içinde Ekin'in bir ayrı yeri vardı. "O, ne olacaktı? Korktuğu başına gelip, ak gelinliğini giyemeyecek miydi? Halk ne yapıyordu, ya da ne yapacaktı? Yoksa İbrahim Peygamber örneği en sevdiği yavrusunu kurban mı edecekti?" Bu sorular, yalnız Umur'la Goca Omar'ın değil, yediden yetmişe bütün Kopların aklındaydı.

Çetede, herkesin özlem ve bilinci bir değildi. Umur, onların içlerinden boşalttığı kişisel hıncın yerine, kolay, somut beklentiler serpiştirmişti. "Halk bizi bir gün kurtaracaktır" umudu, bunlardan biriydi. Bu umut yaşatmış, bu umut, diri tutmuştu onları. Umut bağlattığı ve umut bağladığı bu halk, gerçekten kurtarabilecek miydi onları? İşte bu soruya, Umur kendi bile yanıt bulamıyordu...

Önce yaptıkları gibi halk denizine dalmak, bu kez iyi sonuç vereceğe benzemiyordu. Çünkü o deniz, başta cami, sonra Komü-

nist İmam Çetesi adına kaçırılmış süsü verilen kadınlar sorunu ile, sığlaştırılmıştı. Bu kötü propagandaya az da olsa inananlar vardı. Sayıları az bile olsa böyleleri dağılmış çete için büyük tehlike oluştururdu. Birer parmak işareti ile, keklik gibi avlatırlardı. Dahası köylüler kendi elleriyle yakalarlardı.

Amerikalının ölümü, Hasan Ağa'yı derecesiz üzmüştü. Kendi öz oğullarına bile bu denli yoğun üzülmemişti dense yeriydi. Tesellisi, bu olayın akıl almayacak boyutlarda hükümeti etkilemesiydi. Şimdi bütün gözler Koplardaydı.

Umur'la Goca Omar, Ofof Tepesi'nden kuşbakışı Darıözü'nü izliyordu. Altın sarısı başaklar, küçük traktörün peşinde koşturan çekili biçerin geçtiği yerlerde traşlı baş gibi açılıyordu. Goca Omar, boynundan ayırmadığı dürbünü, gözlerinden çekti:

"Oğul köyün şu halini, bu düzenini gördük çok şükür, ölsek de gam değil artık?"

Umur:

"Öyle Emmi, gerçekten öyle. Bir de, aynı düzen içinde diğer köylerimizi, tüm yurdumuzu görebilseydik."

Umur, gözleri bir bilinmezde, oturduğu taşa daha da yerleşti:

"Emmi, de ki köyün birinde sel olmuş, yel olmuş. Ekinleri yanmış, ürünleri iyi değil. Diğer köyler, onun yarasını sarmaya koşmuşlar. Aç, açık kalma korkusu kökten yok olmuş. Ağıt yakmak yok, ağa korkusu yok..."

Goca Omar, önlerinden geçen iki cıbır keçiyi göstererek, konuyu değiştirdi:

"Şu hayvanları da geç kırkmışlar. Kışa dek zor tüylenirler" dedi.

Umur, kendi havasında:

"Emmi, okuyan çocuklara son iki aydır on para okul harçlığı göndermedik. Ekonomik durumumuz da iyi değil."

Goca Omar:

"Öğretmen okulunda okuyan çocuklar kendilerini kurtardılar, sayılır. Yalnız, astsubay okulundakiler daha pek körpeler öğretmen okulundan, Allah'ın izniyle bu yıl yedi tanesi öğretmen olarak çıkiirler, değil mi? Çok sevinirem çook! Bizim kötü Urguş'un oğlu bilem öğretmen olacak. Gerçekten epey ihmal ettik, çocuktan bu sıra."

Goca Omar, dalgın gülümsedi:

"Umur, aklında mı oğul? Karasu'yu tek tek sırtımızda geçirip, okula verdiğimiz çocuklardan çoğu astsubay şimdi. Hey gidi dünya, koca koca kumandan oldu bızdıklar. Geçen tebrik aldığımız kimdi bilirsen? Bizim Çulsuz Zariye'nin Irıza, Sümüklü Irıza, iresimine baktım tanıyamadım. Okumak güzel şey okumak. Okumak gibisi var mı? Rahmetli babam okumuşluğum olsa da, gözümün biri olmasaydı derdi" sözünü yineledi.

Mirzali, elinde bir kağıtla soluk soluğu geliyordu.Umur:

"Önemli bir şey olmalı Emmi."

"Yok canım, kızımız Ekin'den düğün hazırlığı için sana yeni bir masraf listesidir. Bizim Mirzali evci Allah böyle muştulu kelepirleri kimseye bırakmaz."

Haber sanıldığından da kötüydü. "Pasinler'den gelen birlik asıl birlik değildir. Bu sizi şaşırtmak için bir tuzaktır. Asıl birliğin, şu sıralarda size yetişmek üzere olduğundan endişe duyuyoruz" diyorlardı.

Haber, Çeteye anında bir bozgun havası koydu.

Düzensiz koşuşmalar, bağırıp çağırmalar başladı. Yanık Mikayil, birisiyle çarpıştı, yerinden kalkamıyordu. Derken Umur'un, serinletici sesi:

"Arkadaşlar buradan tek kişi ayrılmayacak ve tek kurşun atılmayacaktır. Eski düzenimizle ivedi ikinci sığınağımıza çekileceğiz, önce bir durum değerlendirmesi yapıp, sonra eyleme geçeceğiz."

Herkes olduğu yerde hırpadan durdu. Kopların en kurt eş-

kıya sı Goca Omar, en heyecanlı görünenleriydi:

"Komando burnumuzun dibine kadar sokulmuş. Olur şey değil dadaşım, olur şey değil! Kürt Gazo'yu bile atlatmışlar. Bu iş ne cami işidir ne köprü ne de kadın kız. Bir gümanım var ki, bu iş o geberen kafirin işidir."

Gizli sığınağa varınca herkes rahatladı. Umur kara kalpağını alıp ayağa kalktı:

"Goca Emmimin endişelerine katılmamak elde değil. Burnumuzun dibine dek sokulan kosmandolarda, bu kez halktan aldatılmışların da parmağı var. Bu da doğru. Yalnız, geride büyük çoğunluğu oluşturan namuslu halkımız var. Güvencemiz onların dostluğu ve gücüdür. Halk halktır. Kendinden olanı darda koymaz!.."

Goca Omar buruk gülümsedi:

"Oğul oğul, halk ordu değildir. Topu tüfengi yoktur. Bugüne kadar, çoğunlukla ben seni dinledim. Gel bu kez de sen beni dinle. Ne düşündüğünü biliyorum, ama bu iş burada sökmez. Bunca insanın kaderi bir çift sözümüze bağlı. Dört bir yanımız en ateşli silahlarla kuşatılmış. Bir yandan yenisi geliyor. Dediğim gibi, vuruşarak dağ yoluna bir gedik açıp yukarılara çekilelim. Başkaca kurtuluş ışığı görmirem ben..."

Umur bu kez telaşsız fakat taşlı tarlada tırpan sallayan bir ırgat kadar ürkekti:

"Emmi çevremizdeki çemberin her an daha daraldığını biliyorum. Tüm olanaklar aleyhimizde. Yalnız bir tek şey bizden yana dedim. Halkımız, bugüne dek bizi hiç aldattı mı? Ayrıca içinde bulunduğumuz güçlüğü durdurmaya ancak onun gücü yeter. Geçit en ateşli silahlarla tutulmuş durumda. Teke tek vuruşmamız ne yarar sağlar ki?

Ağaların istediği tuzağa düşmek üzereyiz. Askerle karşı karşıya gelmemizi en çok isteyen onlardı. Bilmiyorum onlara yardım edecek miyiz? Oyunlarına gelecek miyiz?

Çemberden sıyrılmayı deneme yetim demiyorum. Yakalandığımız anda nasıl bir sonucun bizi beklediğini de biliyorum. Fakat öz gücümüzü iyi tartalım. Şu durum da çatışmanın bize bir yarar sağlayacağına inanmıyorum. Sizlere, her zaman söylediğim şu sözü yineleyeceğim. Bizi kurtaracaksa, yine o halk kurtaracaktır. Bırakın onlara bu fırsatı verelim. Diyorum ki, gerekirse teslim olalım. Evet teslim olalım. Bu teslim oluş bir yenilgi değildir. Bu teslim oluş, bir ölümden kaçış hiç değildir. Kendi gücümüzü, yani bizim olan halkın gücünü denemektir. Yoksa şu kara taşların arasında ölüşümüz ya da askerleri öldürüşümüz, hiçbir meseleyi çözmeyecektir."

Çeteden üç beş kişi birden silahlarıyla ayağa kalktı. Sesleri ve elleri titrekti:

"Halk halk, diye diye, bizi ölüme itemezsin. Sizin güvendiğiniz halk bizi gammazladı. Bizi bu çıkmaza onlar soktu. O halk, şimdi askerin üç adım gerisinde, eski potin, çamaşır topliir. Döküntü toplamak için askerin bu dağlarda sık sık gözükmesinden çok hoşnutturlar. Yoksa seni beni düşünen yok. Onlar kendi davasında, ekmek derdinde, anliirsiz" diye avaz avaz bağırarak konuşmaya durdular.

Bu çıkışa, herkes gibi, o üç kişi kendileri de şaştı. Umur şimdi daha rahattı:

"Değerli dostlarım, duygu ve heyecanınızla konuşmayınız. Askeri birliklerin sık sık bu dağlarda gözükmesini dört gözle bekliyenleri kınamayınız. Ekmeksizliğin, açlığın insana neler yaptırabileceğini bilirsiniz kanısındayım. Bunu siz de söylüyorsunuz.

İspanya İç Savaşlarında, ağa ve hükümet güçlerine karşı savaşan halk cephesinin hemen gerisinde, boş kovan toplayan aç kadınlar vardı. Bunlar ölüme meydan okurcasına cephede cesur dolaşırlardı. Dahası bir kez boş kovan toplayan aç bir kadının, bir halk cephesi savaşçısını dövdüğü dillere destandı. Niçin boş

duruyorsun, neden ateş etmiyorsun diye dövmüş. Çünkü, boş kovanları götürüp, bakır hurdacısına satarak, çoluk çocuğuna ekmek parası çıkartacaktı. Haydi ateş et, öldür ki boş kovan çıksın diyordu kadın, aç kadınlar..."

Umur'un konuşması, dışarıda bekleyen ölümü unutturur gibi olmuştu. Mirzali, Goca Emmi'nin yadigârı kasaturasını yitirmiş, yine Yanık Mikail'le cebelleşiyorlardı:

"Olan Yanık bu hançeri yine sen çaldın."

Yanık, öfkesiyle bütün sözcükleri, bütün cümleleri ağzına doldurmuş, tıkanmıştı.

Dağ yolunun da tutulduğu haberi gelmişti. Derken bir mavzer, tek başına Koplara yamaç ses verdi. Ve toplantı bitti. Herkes mevzilerine aktı gitti. Umur tek başına kaldı içeride. Ağır ağır, ayı postu serili sedirin üstüne yürüdü. Goca Omar'ın geyik postu namazlığının yanında asılı tüfeğini aldı. "Bu son çıkış, bu dar kapıdan" diye düşündü. Ellerini orta yerdeki isli hezene dayayıp içeriyi bir kez daha gözden geçirdi. Recep'in gırnatasına, İsmail'in sazına, Goca Omar'ın namazlığına tek tek baktı. Sonra Ekin'i düşündü. Yanarak ölen ebesini, kardeşlerini, babasını ve kalın paltosuyla konağın sundurmasında herkese tepeden bakan Hasan Ağa'yı düşündü. Dişleri kenetli, yumruğu sıkılı, dışarıdaki A 4 sesine ayıkıp mevzisine yürüdü.

Şafak sökmek üzereydi. Askerin hafif makinelisinin kustuğu yaylım ateşi, yılan dili olmuş karşı dağlara uzuyordu. Sesten yana dağlar bereketli, bire bin veren Adana ovasıydı.

Bütün Koplar, bütün köyler, kan uykusundan uyanmıştı. Toprak damların bacalarından, kara bir iplik gibi göğe yükselen dumana, bir ses daha karışıyordu.

Bu her kurşun sesine yataklarından sıçrayan, köylülerin sesiydi:

"Tanrım Umur'u sen esirge. Komünist İmam'ı sen koru." Bu halkın sesiydi.

"Umur'un arkası yere gele. Gominist İmam yok ola". Bu da; ağaların, beylerin sesiydi.

Umur mevziye atlayana tabancasını tezce çevirdi. Goca Omar'dı. Mavzerini sopa gibi tutmuştu. Onun, silahı böyle küçümsediği görülmemişti. Silaha ekmeğe eş bir içtenlikle sarılırdı tüm:

"Oğul etme gitme, gel söz dinle. Son bir fırsatımız varken gidelim şuradan. Belki bir delik bulup bu çemberden çıkarız. Eğer kalırsak, yüzde yüz ölürüz. Bak bu saçım sakalımla sana yalvarirem. Çünkü sen bir dost emanetisin. Yoksam bir can için kimseye bunca mihnet etmemişem."

Umur, tüfeği yüzüne dayalı, donmuş bir suskunluktaydı:

"Bir çıkış, hele de toptan bir çıkış, hem bize, hem askere çoğa mal olur. Eğer öleceksek bile, halk çocuğu askere zarar vererek ölüme, bir türlü razı olmuyor gönlüm."

Goca Omar, Umur'a ne dediyse para etmedi. Sonunda öfkelendi:

"Di git o güvendiğin halkın, köylün, seni kurtarsın" deyip çıktı.

Umur, Çetenin üzerindeki ateşi, kendi üzerine çekmeyi düşünüyordu. Bunu başarabilirse, az bir kayıpla, dağ yanına sızabilirlerdi. Makinalının tetiğine parmağını yapıştırdı. Kulaklarında, artık tek tek silah sesi değil, akan bir ırmak vardı. Ateşin iyice kendi üzerine kaydığını görünce, biraz rahatladı: "Hele şükür, çete şimdiye dağ yolunu tutmuştur" diye söylendi.

Güneş her zamanki güzelliğiyle, taşlara, çalılara sürünerek çıktı. Akşamdan kalma bir iki bulut kırıntısı, güneşle uğraşmak istediler. Fakat dikiş tutturamıyacaklarını anlayınca, Kopların en tepesine doğru kaçıştılar.

İki yan için de, oldukları yerden kıpırdama olanağı kalmamıştı. Taşların bile susmuşluğu buydu demek ki. Herkes soluğu kesik, ölümün nasıl bir şey olduğu üstüne kopuk kopuk düşler kuruyordu. Kurtlar, kuşlar bütün doğa pusudaydı. Ya da Komü-

nist İmam Çetesi'nin kötü geleceğine yas tutuyorlardı. Bu şafak, bu sabah, bu dağ, bu taş bir başkaydı.

Ağır ölüm suskunluğunu, yanık bir sela bozdu. Darıözü köyünün imamı, caminin hoparlörünü sonuna dek açmıştı. Ses, dağı taşı ve Umur'u etkiledi:

"Allah Allah, bu vakitte bu da neyin nesi? Köyde cenaze olmalı" diye düşündü.

Asker ve çete ayrı mevzilerde, fakat aynı şeyi düşünüyorlardı: "Ana, avrat, varsa çoluk çocuk! Hepsinden önce can korkusu, ölüm, şu kara taşların arasında! Yarın doğacak güneşi görememek, sevgiliyle gerdeğe girememek. Karanlık, dar mezar çukuru. Üstünde yığınla taş toprak, ötede koşuşan kertenkeleler. Toprak rengi çobanaldatan kuşu. Çalı dibindeki mor menekşe. Ah, onların yerinde olmak şimdi!.."

Umur'un aklında önce Kooperatif'in yarım kalmış işleri, sonra Ekin vardı. Günde üç kez, beş kez okşayarak giyip çıkardığı gelinliğiyle işte orada duruyordu. Uzatsa eli yetecekti. Anası Zahide, ahı gitmiş vahı kalmış Resul Dayı, kardeşleri tümü peşpeşe dağa yukarı koşuyorlardı.

Öğle yaklaşmıştı, iki yanda da bir kıpırtı yoktu. Asker, neden son saldırısına geçmiyordu? Ne bekliyorlardı? Yoksa bunu göze alamıyorlar mıydı?

Ah şu geceyi bir yakalayabilselerdi? Hiç sevmedikleri karanlığı, nasıl da özlüyorlardı.

Derken bir kıyamet koptu. Dağ taş, ateş saçıyordu. Bitişik mevziden Goca Omar'ın sesi:

"Umur, Umuur oğul, önlemlice buraya gel. Önlemli gel, gel ki ben vuruldum. Geriden tüfeğin biri burayı tutuyor. Aman dikkatli ol."

Umur deliye döndü, öfkeli çıkışıyla, Umur onu bırakıp gitmiş sanıyordu. Şimdiye onlar dağı tutmuşlardır diye de seviniyordu.

Umur'u görünce Goca Omar'ın yüzü ışıdı.

"Yok oğul, yok bir şey. Önemli değil, bu işe yaramaz eski posta, bir delik daha açıldı, hepsi o kadar."

Sağ kola kurşun kürekten girmişti. Umur, acele sardı, sarmaladı. Kanı dindirdi ama, koldan hayır yoktu. Kurşun, arkadan kuş gözü gibi girmiş, ön tarafı omuzdan dağıtmış çıkmıştı. Umur'un gözleri, bir süre öyle donuk kaldı. Sonra, kanıyla teriyle Goca Emmisini kucakladı. Goca Omar'ın gürlek sesi:

"Oğul, hani senin halktan hâlâ bir haber yok. Ne yalan söyliyem, bu halk işine ben bilem kendimi inandırmıştım. Bilmem sen halen aynı fikirde misin? Çok üzgünüm oğul, çünkü ben güvenimi yitirmişem. Şimdi onlar bizim ölüm haberimizi bekliirler. Biraz önce gelen sela sesi bizim içindi. Az sonra mevlüdümüzü okurlar, o kadar. Senin onları düşündüğün kadar onlar seni düşünemediler, düşünemezler. Uyuşukturlar, ellerinden bir şey gelmez."

Goca Omar bir eliyle omuzunu sıktı. Yüzü tüm güleç ve aydınlıktı.

"Sen bırak bizi, yaşımızı yaşadık, dişimizi dişledik. Su testisi su yolunda kırılırmış. Bu sonuç, benim için çok normaldir. Fakat sana yazık oldu. Hem çok gençsin, bilgilisin hem geride bekleyenlerin var. İşte ben buna yanirem."

Umur korku dolu gözlerle, yeniden baktı, ölüm izleri aradı onun baba yüzünde. Sonra:

"Emmi, Emmi neden gitmedin? Niye buradasın? Bak diğer arkadaşlarımız gitti kurtuldu. Çete çoktan dağı tutmuştur."

Goca Omar buruk gülümsedi:

"Kim gitti, kim kurtuldu bire oğul... Tümü buradalar. Bakma onların öyle sitem ettiklerine. Seni tümü canı gibi severler. Şimdi mevzilerde silahlarının başında, senin son kararını beklediler. Seni bırakıp da hiçbir yere gitmezler. Gitmez onlar..."

Bu sırada yeni bir kurşun sağnağı başladı. Mevzinin so-

nundaki delikten arka arkaya birisi giriyordu. Mirzali'ymiş. Bir elinde Goca Emmisinin yadigârı hançeri vardı. Yüzü alabildiğine okunaksızdı:

"Goca Emmi ben ağlıyacağım" dedi demedi, o bildik ağıdını, kaptı koyverdi.

Goca Omar, zorunlu yine gülümsedi. Tek eliyle onun başını okşayıp:

"Eşkıya lar ağlamaz Mirzali, sus canım" deyince, o anında sustu. Umur:

"Emmi, üzüldüm Emmi. Çok üzüldüm. Arkadaşların gitmediklerine üzüldüm. Sorumluluk şimdi daha da ağırlaştı. Ah keşke gitselerdi, keşke gitselerdi" diye söylendi.

Umur, başı yerde epey sustuktan sonra:

"Ne bekliyor bunlar, neden kesin saldırıya geçmiyorlar."

"Senin teslim olmanı. Asker de kan dökülsün istemir. Asıl mesele de, seni diri yakalamaktır. Başına konan parayı unutma. Seni diri yakalamanın onların ne işlerine yarıyacağını düşünebiliyor musun?"

Umur'un yüzü anında aydınlandı:

"Çok iyi, çok iyi! Çok çok iyi! O halde onlarla hemen bir pazarlığa girebilirim. Eğer sizleri serbest bırakırlarsa ben teslim olacağım Emmi. Evet teslim olacağım."

Umur daha sözünü bitirmeden, Goca Omar:

"Olmaz öyle şey. O pazarlık burada hükümsüzdür. Seni öldürebilirler" dedi.

Dışarıdan dağı taşı inleten, buz gibi bir hoparlör sesi:

"Dikkat dikkat!.. Komünist İmam, Komünist İmam, size sesleniyorum. Teslim olun, kanun adına teslim olun. Teslim olursanız kılınıza dokunulmayacaktır. Yargıç önüne sağ salim çıkacaksınız. Size askerce söz veriyorum. Kan dökülmesin istiyoruz!"

Dağ taş, kurt kuş yine sustu. Askerden mi, çeteden mi geldiği belli değil:

"Burası Muştur / Yolu yokuştur..." bir türkü yükseldi.

Umur:

"Hep bu türkü, ah bu türküler" dedi.

Çok geçmeden hoparlörden aynı acımasız ses, yarım saat mühlet tanıdı.

Goca Omar:

"Oğul tez git, diğer uşaklara haber ulaştır. Sen de birlikte buradan ilk fırsatta uzaklaşmaya bakın. Başka çıkar yol kalmadı. Çapraz gidişle yan yoldan bir umut çıkabilirsiniz. Askerin içinde, sanmam ki keskin nişancı bulunsun. Ben bu tek elle, daha epey tetik çeker onları oyalarım."

Goca Omar diliyle dişinin arasından söylendi:

"Gelin teslim olun. Tarafsız yargıç önüne çıkacaksınız haa! Ya işkence, ya zulüm!.."

Umur, bu sözleri duymamış gibi donuktu. Gitmeye hiç de niyeti yoktu. Bunu kavrayan Goca Omar, tek eliyle silahını birden Umur'a çevirdi:

"Tez uzaklaş buradan, yoksa karışmam."

Umur, yine hiç duymadı. Bu tehditin etkisiz olacağını anlayan Goca Omar titrek bir sesle:

"Hakkımı helal etmem oğul. Bunca insanın hayatı, senin buradan gitmene bağlıdır. Ruzimahşerde iki elim yakanda kalır. Tez gidin uzaklaşın buradan."

Umur, birden canlandı. Sığınaktan birinci sıçan yoluna indi, inmedi arkadan:

"Kıpırdama, yakarım" diye bir ses duydu. Olduğu yerde kurşun yemişcesine döndü. Bir astsubayın steni Goca Omar'ın kanlı göğsündeydi. Elleri tir tir titriyordu. Çıt desen tüm kurşunlarını boşaltacaktı. Goca Omar öylece sırt üstü yatmış, astsubayın yüzüne bakıyordu.

Astsubayın arkasında beliren sivilleri, Umur tanımakta gecikmedi. Demek gizli geçidi onlar öğretmişti. Ağa'nın adamları

bile bu yolu bilemezdi. Bu, köylülerden, ya da çeteden biri olmalıydı.

Umur, olduğu yere yapışmış soluk alınıyordu. Silahını doğrultup sivilleri temizlemeyi kurdu. Çünkü onlar kendisini görmüyorlardı. Fakat Astsubay yaman biriydi. Goca Omar'ı kesin öldürürdü. Peki ne yapmalıydı? Tüm Çeteyi bir anda yok olmaktan kurtarmanın, ya da kurtarma umudunun, tek çıkar yolu kalıyordu. O da teslim olmak. Evet başkaca yapılacak hiçbir şey kalmamıştı. "Halk bizi elbet bir gün kurtaracaktır" sözü, içinden tatlı bir ürperti olup esti. Olduğu yerden:

"Durun, durun diye, ünledi! Durun teslim oluyorum. Ben Komünist İmam. Umur. Umur benim. Teslim oluyorum" diye soluk soluğa silahını atıp, içeri daldı.

Goca Omar başı kesik tavuk örneği çırpındı. Sonra sesinin yettiğince "Umur, Umur ne ettin oğul!.. Ne yaptın oğul!.. Beni aha şimdi sen öldürdün işte. Bir sürü insanın kanlısı oldun. Umur..." diye döğündü, çırpındı.

Ummadığı başarısının heyecanıyla dili dolaşan Astsubay:

"Umur, Umur! Ko Ko Komünist İmam. Komünist İmam Umur. Ben ben ben teslim aldım" deyi inledi.

Sağlıksız bir gülüşün sonunda:

"Geeç geç! Geç şöyle geç şöy şöy şöyle!"

Geride, tetikte daran sivillerle:

"Tez gidip haber verin, verin ki ben teslim aldım. Ben teslim aldım. Komünist İmam'ı ben ben!"

Umur, tüm Çeteye teslim olmaları için emir yollamıştı. Ortalık birden ana baba günü oldu. Komünist İmam Çetesi'nin tüfeklerinden çıkan son kurşun seslerini, Koplar, bir dost armağanı gibi kapıp aldı, emdi ve geriye yansıtmadı.Öğle sıcağı kırılmıştı. Dağın tabanında, pınarları yalayarak gelen yel, mevzilerinden kan ter içinde kalkanları okşadı, serinletti. Çamlar fısıldadı, otlar sallandı.

Kimse bu kadar kolay başarı beklemiyordu. Askeri birliğin asıl komutanı gelinceye dek, Çetenin baştan sona elleri kelepçelenmiş, ayaklarına zincir vurulmuştu. Sıçan yollarının, mevzilerin içi dışı asker kaynıyordu. Giren çıkan, bağıran çağıran, ağlayan gülen, oynayandan can başkaydı. Her kafadan bir ses geliyordu. Çete teslim olduktan yarım saat sonra olay yerine ulaşabilen yedekçiler bile "Ben sıkıştırdım, ben yakaladım" diye öğünüyordu. "Ben yaraladım, ben olmasam Komünist İmam teslim olmazdı" diyenlerin yanında, silahına yaslanmış, derin düşüncelere dalanlar da vardı. Bu buruk dalışta neler yoktu ki:

"Bağışla bizi Komünist İmam. Ne yapalım, emir kuluyuz. İnan şu anda içimiz kan ağlıyor. Sırtımızdaki boz urbaya bakıp da bizi bir şey sanma. Sizin gibi işçi, köylü çocuğuyuz. Yavan ekmeğini kıt kanaat bulanlardanız, ömrünü el kapılarında tüketenlerdeniz. Biliyoruz sen bizdendin. Bizim gibilerin gayretini kovdun. Vallahi ve billahi biz de sendeniz. Amma ne çare işte görüyorsun. Gözlerimize bak ne demek istediğimizi anlarsın. Bizden sana, ölürsen Allah rahmet eylesin, kalırsan selamet versin demekten başka fayda yok..."

Yaralı, sağlam demediler, sağ kalanları Volga tutsakları gibi, bir ipe dizdiler. En başa Umur'u geçirmek istediler. O ilk kez ciddi direndi:

"Ben Goca Emmimden ileride gitmem. O geçecektir en öne" dedi.

Umur'la Goca Omar'ı teslim alan astsubayın adı, Murtaza Çavuş'tu. Murtaza Çavuş'un bağıra bağıra sesi kısılmıştı. Yüzü gözü, heyecan tikleriyle seyriyordu. Umur'un "Ben Goca Omar'dan önde yürümem" diye diklenmesine kızıp, tabancasının sapını başına indirdiğiylen baştan ayağa alkan içinde koymuştu. Her organına eş, elinin de dengesi bozuktu. Umur'un başı derince yarılmıştı. Terle kir karışınca, tezden yayılıyordu, ilkin, saçlarının arasından gözyaşı gibi döşüne, aşağı damlayan

kan, sonra yavaşladı ve pelteleşti.

Tüfeği çenesinde, düşünenlerden, kır saçlı bir Astsubay:

"Ulan hey namussuz ekmeksiz, sen teslim aldın diye sen mi öldüreceksin adamı? Allah sana fırsat vermesin oğlum, işin gerçeğine bakarsan o Komünist İmam'a bu bilem azdır. Sizin gibileri adam etti de iyilik bildirecekti ha? İşte böyle adamları okutursan sonu böyle olur. Beslersin kargayı oyar gözünü. Bunlar, nankör adamlar, cibiliyetsiz insanlardır" diye söylendi.

Çetede herkes Umur'un kanlı başına bakıp, başlarını yere eğdiler. Hele Goca Omar, hiç o yana bakamadı. Elini yeleğinin döş cebine sokmak istedi ulaşamadı.

Mirzali, tutsaklar dizisinin en sonuna düşmüştü. En çok içerlediği şey de Yanık Mikayil'in kendisinden iki adam önde gidişiydi. Süngülü erlerden biri, neyse onunla konuşmak istedi:

"Eşkıya efendi senin adın ne?"

Mirzali, başını dik tutarak sert bir sesle:

"Bene anlı şanlı eşkıya Mirzali derler."

"Kaç cana kıydın, yani şimdiye dek kaç adamı öldürdün?"

Mirzali yutkundu:

"Eşkıya olmak için adam öldürmek şart mı?"

"Ulan adam öldürmedik eşkıya mı olurmuş?"

Bu söz Mirzali'ye dokundu:

"Ha, bir tane Amerikanyalı Gönüllü temizlemişem. Adam da adamdı haa! Vallahi adam değil, kapılara sığmaz bir ayı idi ayı... Öldürende öyle adam öldüreceksin hemşerim annisen."

"Ulan ben ne diyorum sen ne diyorsun be? Ben sana adam öldürdün mü diyorum, sen Amerikalı öldürdüğünü söylüyorsun."

Mirzali bunaldı, dolaştı:

"Ne yapayım, başka öldüremedim. Şey elim değmedi. Boş zaman bulamadım hemşerim" dedi

Bunu, özür dilerim adam öldüremedim, der gibi söyledi.

Geride bunların sıkı fıkı konuştuğunu gören bir teğmen bağırdı:

"Konuşmak yasak ulan!"

Bololuk'a doğru yürüyüşe geçilmişti. Koplar yıllardır yoldaşlık ettiği yavrularını yuvadan atıyordu. Her çam, her ot, her çiçek, son yolcusuna el sallar kıpırtılıydı. Taşlar bile bu ayrılışa karşıydı. Ayaklarına dolaşıyordu, düşürüyor, kaldırıyordu.

Dağ taş, insan kaynıyordu. Bunlar, Komünist İmam'ın imamlığını değil de, komünistliğini görmeye gelenlerdi.

Murtaza Çavuş, Afrika'da altın bulmuş Avrupalı kadar coşkuluydu. Tutsakların çevresinde, kıskanç dönüyor, dönüyordu.

"Bunlar benim, tümü benim, ben buldum. Ben kazandım ben harcarım" dercesine. Kulaklarının tek sözcük duymadığı, gözlerinin bastığı yeri görmediği kesindi.

"Ben, ben teslim aldım. Tek başıma ben teslim aldım. Komünist İmam'ın inine tek başıma ben girdim" sözlerini kurulu plak gibi yineliyordu.

Katardaki yaralılar, yürümüyor sürünüyorlardı. Kan kaybeden beş altı kişinin benzi ak kireç, duruştan uykuluydu. Recep, dinç gözükenlerdendi. Murat, ara sıra başını onun sırtına dayayıp duruyordu. Ayaklarındaki zincir, yürüyüşü iyice güçleştiriyordu. Çevreden seyredenler, yalnız seyretmiyor, fısır fısır habire konuşuyorlardı. Recep, fırsat bulup, arkadan Goca Omar'ın kulağına: "Duydun mu Goca Emmi duydun mu?"

Goca Emmi başını, yarım sağ çevirdi. Recep:

"Emmi bu Murtaza Çavuş, kimmiş duydun mu? Derinceliymiş Derinceli..."

Goca Omar'ın beyninde bu sözcük yankılandı, büyüdü. "Derinceliymiş, Derinceli Derinceliymiş, Derinceli!"

Goca Omar, eski günlerin defterlerini yaprak yaprak açmaya başladı. Umur'un başına inen tabanca kabzasına gönülleri razı olmayan görevlilerin, konuştuklarını anımsadı:

"Komünist İmam'a bu bile az. Böyle adamı okutursan, işte sonunda böyle yapar. Besle kargayı oysun gözünü..."

Goca Omar'ın beyninde yalnız davullar çalmıyor, bin batmanlık balyozlar inip kalkıyordu. Yediği darbenin etkisinden sıyrılmak için başını salladı. Sonra korka çekine Murtaza Çavuş'un yüzüne iyice baktı. Benzi sarardı, soluğu daraldı. Besmele çekti. Bu gözler hiç yabancı değildi.

"İnşallah, Tanrı korktuğumuza uğratmaz, o değildir" diye, bilinçdışı söylendi.

ASKERİ birlik karargâhı, yine Hasan Ağa'nın koca konağa kurulmuştu. Köy toz duman içindeydi. Cipler vızır vızır işliyor, helikopter damların üzerine değdi değecek ortalığı gürültüye boğuyordu. Çoluk çocuk, kadın kız, damların üzerine taşmış, ürkmüş geyik gözleriyle olanları izliyordu.

Bololuk, yine ömrünün son gününü yaşayan bir hasta sıkıntısındaydı. Köy, yaşlısı genciyle, kıpır kıpır yerinde duramıyordu. Evlerine giriyor çıkıyor, damların üzerinde geziniyorlardı. Köylü bir başkaydı bu kez. Önceden olduğu gibi olayı pencereden delikten değil, içine girerek izlemek istiyorlardı.

Hasan Ağa, basbayağı sarhoştu, zafer sarhoşu! önceden üç solukta çıkamadığı merdivenleri, şimdi kuş olmuş inip çıkıyordu. Murtaza'yı kucaklamış kimseye vermiyordu. Onu öpüyor öpüyor, doymuyordu. Bıkıyor, çekilip açılıyor, sonra gelip yeniden sarılıp iki gözlerinden alnından öpüyordu. Askerin ayağının dibine, daha oracıkta kesilen kurbanların hesabı yoktu. Ağa iyice yadırgılaşmış sesiyle: "Murtaza için ayrıca celep keseceğim. Tez sürmeli celebi bulun" diye uşaklarına bağırıyordu.

Çevre köylerin ağaları, beyleri tam tekmil konaktaydı. Yüzler güleç, başlar dikti. Birbirinin başarısını kutlama yarışındaydılar. Ne zaman duymuşlardı, ne zaman gösteriş için atlarının kuyruğunu gelin saçı gibi örmüşlerdi.

Köylünün, rahatsız gezinişleri dışında yaptığı bir şey yoktu.

Yine donuk, yine neşesi, yası belirsizdi. Yine ağızlarını bıçak açmıyordu. Damların üstünde ahırların ardında, öbek öbek toplanmışlardı. Bu kez elleriyle, ahrazlar gibi işaretleşerek konuşmayı deniyorlardı, önceki olaylarda yapmayıp, şimdi yaptıkları ikinci yenilik de buydu.

Hayret, konağın avlusunda, bir sıra dizili Çetecilere hiç bakmıyorlardı. Sadece ciplere, askerlere ve ağaların besili atlarına bakıyorlardı. Sanki Çete'ye kırk yıllık küskündüler. Ya da utanmışlıkları vardı.

Vakit dar akşamdı. Güneş, yorgun dağların ardında sessizce battı. Köyün sığırı davarı indi. Malının davarının önüne çıkan yoktu. Evinin yolunu bilip, ahırına giren akıllı hayvanların dışında, tüm sokak araları başıboş hayvan kaynıyordu. Meleşmeler, böğürtüler Cip, Reo CMS homurtuları içiçeydi. Helikopter, köylünün aklını başından iyice almıştı. İnadına alçak uçuyordu.

Askeri birliğin komutanı Binbaşı, son bir telsiz emri almıştı. Emre göre tutukluların gece yola çıkarılmaları güvenlik yönünden sakıncalı bulunuyordu. O geceyi sıkı güvenlik önlemleriyle Bololuk'ta geçirecekler, ertesi gün şafakla, şehre doğru yola çıkacaklardı. Bir yandan köye asker akıyordu. Bololuk'u saran tepeler, elele tutuşmuşçasına asker diziliydi.

Ağanın geniş avlusunda, bu kez küheylan atlar yoktu. Halaya kalkmış yiğitler gibi Komünist İmam Çetesi üyeleri vardı. Yere bakıyorlardı ama, boyunları eğik değildi.

Goca Omar'ın yaralı kolu, sanki gövdesine sonradan eklenmişti. Elindeki, ayağındaki zincir değil, onu yoran Murtaza Çavuş'tu. Gelip gidip Umur'a: "Yaa Komünist İmam, işte böyle iken böyle. Ben adamı yakarım!" demesiydi.

Umur'un kara kalpağının altından sızan kan, rastgele yüzünde kurumuştu. Fakat gözleri capcanlıydı. Dişleri kenetlenip kalmasın diye mi ara sıra çenesini oynatıp, düzgün dişlerini gösteriyordu? Çeteden diğer yaralılardan bir kaçının durumu iyi de-

ğildi. Ayakta durmaya güçlerinin kalmadığı, bakışlarından belliydi. Başlarını koyacak yer arıyorlardı. Arkadaşının omuzuna azıcık yaslananları nöbetçiler uyarıyordu.

Aklı ermeyen çoluk çocuk, avlu duvarına tırmanmıştı. Kapı deliği, dam üzerinden bakanlar ağa takımının adamlarıydı. Erlerin bakışı, köylüler kadar sıcak ve dalgındı.

Akşamın koyuluğu başlayınca, avlunun içi dışı nöbetçi doldu. Konağın damının üzeri, avlu duvarının başı, kaldıramayacağı kadar silah ve ışıldakla yüklendi. O sırada avluya giren kır saçlı astsubay, yaralıların duvarın dibine çömelebileceklerini söyledi. Umur, Goca Omar'ın cebini gösterdi:

"Şu tabakadan bir sigara sarar mısınız hemşerim" dedi.

Astsubay, yanıtsız deneni yaptı. Sigarayı sardı, Goca Omar'ın ağzına tutuşturdu ve yaktı.

Goca Omar üstüste iki nefes çektikten sonra, Umur'a kaçamak bir gülücük yolladı.

Mirzali, Goca Omar, Komünist İmam'la aynı zincire bağlı olmaktan mutluydu. Aynı iple de idam edilse daha çok sevinecekti. Yana yakıla Amerikalı olayını yeniden anlatması, cezasının şanına yakışır bir ceza olması içindi.

Murtaza Çavuş'un başarısı anında değerlendirilmişti, önceden alınan prensip kararı gereği, olağanüstü başarı madalyasıyla ödüllendirildi. Madalyayı göğsüne taktıktan sonra daha bir başkalaştı. Üst üste avluya, konağa girip çıktı. Göğsünü gere gere dolaşıyordu, önüne gelenle rastgele konuşuyor, madalyasına dikkat etmeyenin yanında, fazla vakit harcamıyordu. Dahası niye bakmadın enayi gibilerden biçimine getirip onlara kızıyordu bile.

Aklına ne estiyse pat küt kapıları açtırıp yine avluya girdi. Eli arkasında sinirli meydanı arşınladıktan sonra, Goca Omar'ın önünde durdu: Ellerini arkasından çözüp yanlarına, önüne getirdi. Sonra yine arkasına bağladı. Ayaklarının burnunda yaylanarak:

"Beni tanıdın mı Goca Omar? İyi bak bakiyim, tanıyabilecek misin? Düşün, düşün, çıkarabilirsin... Ama nereden tanıyacaksın. Ben o zaman parmak kadar bir çocuktum. Şimdiki gibi miydim? O durumum nerede, bu durumum nerede! Bizim sülale zaten tüm böyledir, ilk sıralar çöp gibi olur, sonra birden boy atar gelişir.

Doğru söyle Goca Emmi allasen, hiç aklında geçer miydi benim okuyup da böyle adam olacağım? Ben zaten ta ilkokuldayken okumaya hevesliydim. Nenem bana tüm 'sen okuyup adam olacaksın, büyük mertebelere ereceksin,' der dururdu rahmetli. Ah beni dünya gözüyle şimdiki durumda da görseydi. Göremedi rahmetli, göremedi" diye iç çekti.

Bir ara, hırıp diye durdu. Tek topuk üstüne ileri geri döndü. Yüzüyle gözüyle garip işaretler yaptı. Eli tabancasında:

"Benim okuyup adam olmamda emeğiniz var. İnkâr edersem gözüme durur. Fakat vazife vazifedir. Askerlik yaptın, vazifenin ne demek olduğunu bilirsin. Ben görevle samimiyeti hiç karıştırmam. Vazife başkadır. Emmilik, dayılık başkadır. Şu anda vazife başındayım. Vazife her şeyin üstündedir. Yani demem şu ki, bana hiç darılıp gücenmek yok. Tamam mı? Anlaştık mı? Ben sadece vazifemi yaptım o kadar..."

Goca Omar bir başka dünyada gezintideydi. Tüm Çete yavaş yavaş başlarını doğrultmuş, belleğini zorluyordu. Recep acı acı güldü. O durumu çoktan kavramıştı. Derken silah şakırtıları arasında kapılar açıldı, içeriye iki astsubay, bir subay ve Hasan Ağa girdi.

Hasan Ağa komutan, kral, imparatordu. Zevkten uçuyordu. Birkaç saatlik bir neşe bile, onu biraz daha şişirmeye yetmişti. Gözü dünyayı görmüyordu. Başı dik, göğsü kabarık, doğru Murtaza Çavuş'un yanına yürüdü. Ağzını kapayıp gülüşünü gizlemeye çalışarak onun koluna girdi:

"Murtazam, kumandanım evladım, seni tanıyabildiler mi

bari? Ama onlar tanıyamasa da sen kendini tanıtmasını bilirsin, değil mi yiğidim? Değil mi aslanım" deyip yine onu öpmeye başladı.

Sonra Umur'la Goca Omar'a doğru, avına yaklaşan kedi kuşkusuyla yürüdü:

"Eveet, evet Komünist İmam. Nasılsın imansız melun imam?.. Bir atlarsın çekirge, iki atlarsın çekirge, sonunda işte böyle avucumun içine girersin çekirge. Haaa! İşte böyle yaaa! İşte böyle!..

He di bakam, Müslüman evladını okutarak, harçlık marçlık göndererek, avlayıp tavlıyacağını mı sanmıştın? El kesesinden ağalıkla olmaz bu işler. Yok öyle yağma. Yok öyle hampa. Bak işte böyledir bu işler. Yılan eğri akar, büğrü akar, deliğine dosdoğru akarmış değil mi? Değil mi meluuunn... Ne diirsin gomonist hee?.."

İki eliyle göbeğini kucaklayarak:

"Bu vatanın ekmeği helalü hoş olasıca yiğidimi, tanımadınız mı? Tanırsınız elbet, tanırsınız. Tanımıyacak ne varmış. Derince'den Çalık'ın oğlu Murtaza. Yiğit Murtazam çöplükte yetişmiş bir gül Murtazam."

Murtaza'nın yüzü kırıştı. Ağanın kendisine "Çalık'in oğlu" deyişine kızdı içten. Paşa çocuğu demeliydi. Bu madalyanın sahibi, bu rütbedeki adam hiç DERİNCEDEN Çalık'ın oğlu olur muydu? Olsa bile burada denir miydi?

Hasan Ağanın dediklerini duyanın ağzı, bir karış açılmıştı. Yalnız Umur, Goca Omar ve Recep başlarını bile kaldırmadılar. Bunu çoktan biliyorlardı artık.

Gece yarıya yakındı. Tertemiz bir göğü, parlak yıldızlar donatmıştı. Bu gece, ormanın böcekleri, kuşları, köyün gürültüsünden fırsat bulup ötemediler. Yavaş yavaş gece geceliğini belirtip, sesler kesilmeye başladığı sıra dışarıdan bir ağıt, bir tufan koptu, önce ağırdan başlayan ince kadın sesleri, giderek gürleşti.

Avlunun dışında konuşmalar, ayak sesleri arttı. Balpınar'dan Umur'un Anası, nişanlısı Ekin, Resul Dayılar gelmişlerdi. Yürek dayanmaz feryatları vardı. Saçlarını başlarını yolmuşlar, gözlerinden kanlı yaşlar saçıyorlardı. Kara haberi duyar duymaz kalkıp, yayan yapıldak yollara düşmüşlerdi.

Ağıtlar, büyüdü büyüdü koskoca bir köy oldu. Gecenin karanlığı, ölümcül bir ezgiyle uğulduyordu. Bololuk zaten hazırmış, böyle bir işaret bekliyormuş. Bütün köyü ağlatmaya iki üç kadın yetmişti. Umur duygulandı. Goca Omar'ın kulağına:

"Bu köylü kısmını güldürmek için bir kişinin gülmeye, yürütmek için birisinin yürümeye başlaması gerekir tüm" dedi.

Zaten uyumayan subay, astsubay ve nöbetteki erleri, ağıtlar iyice tedirgin etmişti. Bir yanda halay çeken, senlik tutan ağalar, bir yanda ağıtlar vardı. İlk önce istasyonunu bulamamış radyo gibi çıkan uğultu, giderek duruldu. Şöyle bağırıyordu gecenin ağzı:

"Murtaza, Murtaza, Murtaza!.. Ekmeksiz Murtazaaa! Ekmeksiz, ekmeksizz!.. Gözüne, dizine dursun da yiğit arkan yere gelsin. Tıpır tıpır dökül de, derdine derman bulunmasın. Tanrının gazabına uğra, Murtazaaa! Murtazaa ekmeksiz!..

Karasu'yun karlı buzlu sularını kim göğüsledi? Seni sırtında kim taşıdı? Kim geçirdi boz bulanık sellerden? Kim okuttu, kim adam etti seni, ekmeksiz Murtazaaa?..

Başkası takaydı ellerine kelepçeyi. Başkası vurayıdı ayaklarına zinciri. El, koyaydı Umur'u al kanlar içinde. Olmaz olaydın Murtazaaa! Ekmeksiz, imansiz Murtaza. Murtaza, Murtaza, Murtaza, Zazaaa!.."

Hasan Ağa'nın konakta, alem yapan kumandanlar içinde Murtaza Çavuş da vardı. Sesler seçildikçe Murtaza'nın neşesi kaçtı. Denenleri daha iyi anlamak için kalkıp dışarı çıktı. Dönüşünü bağrını açıp, çelik havayı soludu. Suyla boynunu boğazını oğuşturdu. Geceyi yeniden dinledi. Yine aynı sesler... Tüm aynı

sözcükler, deniz dalgası gibi peşpeşe geliyordu. Ama nereden geliyordu?

"Ekmeksiz Murtazaaa!.. Ekmeksiz Mürtazaa!.."

Dağlar taşlar tüm bu sesi bağırıyordu. Murtaza bunu yorgunluğuna, içkiye yordu. Gidip tenha bir odaya yattı. Fakat sesler yine geliyordu. Hem de daha gür, daha net gelmeye başlamıştı. Başını yastığın altına sokup, kulaklarını tıkadı. Bu kez ses beyninden gelmeye durdu. Asap bozucu, beyin burgulayan bir ses...

Bololuk, çok gün görmüş, çok çile çekmiş bir köydü. Fakat Bololuk Bololuk olalı böylesini hiç görmemişti. Bu denli asker, şamata yetmiyormuş gibi şimdi de çevre köylerden insan yağıyordu. Erkek kadın, genç yaşlı sel olmuş, akıyor akıyordu. Bu arada Derince'den Murtaza Çavuş'un babası Çalık bile gelmişti. Oğlunun yaptıklarını duyunca dizlerinin bağı çözülmüş, dili tutulmuş, ilkin inme indi sanmışlar. Su içirip, yüzünü gözünü yıkayınca:

"Onu been sesleyin. Komşular, dostlar onu been sesleyin ne olur, bir çift sözüm var" demiş.

Babasının geldiğine Murtaza Çavuş hem sevindi, hem sevinmedi. Kendisini o babaya layık göremiyordu. Ama yine de bu başarısını madalyasını görmesini istiyordu. Babasının geldiğini ve onunla görüşmek istediğini söylediler. Nazlanarak kalkıp gitti. Elini öpse miydi? Başka türlüsü olmazdı. Acepola üstü başı nasıldı? Koskoca Murtaza Çavuş'un, Komünist İmam'ı yakalayan adamın babasına bakın, diyecekler. Sonunda tozun toprağın içine çökmüş Çalık'ın önünde durdu. Daha o eğilmeden Çalık canlandı. Sesi diriydi geceye yamaç: "Ey ahali, ey millet, komşular sesimi işitiyor musunuz? Şimden kelli benim Murtaza adlı oğlum yoktur, duyun. O benim için ölmüştür artık. Sizlerden dileğim onun adını bir daha benim üstüme çağırıpta adımı lekelememenizdir" deyip, ağız dolusu tükürdü.

Neye uğradığını şaşıran Murtaza, ilkin kendini düşte sandı. Esnedi, gerindi. Bu neyin nesiydi? Kime ne kötülük yapmıştı? Halk niye böyle bağırıyor, babası neden böyle konuşuyordu. Su yetiştirdiler içti içti. Erler kova kova başına su döktüler. Lıh, beynindeki şimşekler dinmiyordu...

Kalktı yürümek istedi. Deli tavuk gibiydi. Bacaktan gövdesini taşımadı. Duvara sırtını verdi. Gözleri yarı kapalı, olanları yeniden yaşamaya gerilere döndü. Taa astsubay okuluna gidiş günlerine...

Fırtına öncesi suskunluk, tüm geceyi sarmıştı. Murtaza Çavuş ne yapacaktı? Babasını mı vuracaktı, yoksa Komünist İmam'ı mı? Sesler geliyordu her yerden:

"Ekmeksiz Murtazaa!.. Ekmeksiz, ek ekmeksizzz..."

Avlu bütün köye yetecek kadar ışıldak ve lükslerle bezenmişti. Gecenin amansızında burası bir ışık ocağıydı. Koyu dağlar, ormanlar, ürkmüş oraya bakıyordu.

Murtaza Çavuş umulanın tersine sakindi. Herkesi evine yolladı. Evi olmayanları oradan uzaklaştırdı. Şafak söktü sökecekti. Serin bir tanyeli kabardı. Bazı lüksler yele dayanamayıp söndüler.

Avlunun yüksek duvarları dışında eriyip tükenenler vardı. Umur'un anası Zahide, Ekin ve Resul Dayı bunların başındaydı. Okulun çatısında öten baykuşun sustuğu sıra Resul Dayı, kendisine üçüncü bacak olmuş bastonuna yapışıp ayağa kalktı. Buruşuk yağlığını aradı. Ağzını gözünü kuruladı. Son bir kez dünya gözüyle Umur'u görmek için Komutan'a yalvardı.

Komutan, derin düşlere daldı, ince hesaplar yaptı. Sonunda dayanamayıp beş dakikalığına izin verdi. Çok sıkı güvenlik önlemleriyle avluya bir grup insan alındı.

Bunlar, Ekin, Umur'un anası, Resul Dayı ve Goca Omar'ın birkaç yakınıydı. Karalara bürünmüş Ekin'in ak yüzü, daha da ağarmıştı. Keskin ışıkların körlüğünde, Umur'u aradı. Duvar-

ların dibinde bir dizi eğilmiş baş canlandı. Omuz omuza yapışık ayağa kalkmaya debelendiler. Herkes birbirine yad yabancı olmuş, söyleyecek tek sözleri yokmuş gibi bakıyorlardı. Ekin'in gözleri Umur'u bulmakta güçlük çekmedi. Ama bir çift söz bulmak öylesine güçtü ki!

Bu ölüm suskunluğunu, yine Umur bozdu:

"Niye geldiniz, keşke gelmeseydiniz!.."

Umur'un anası sarıldı ilkin. Oğlunun şakaklarında terle karışık kurumuş, tuzlu kan izlerini diliyle siliyordu. Derken herkes rastgele birine sarılmış kalmıştı. Ekin, olanca özlemine karşın Umur'a sarılamadı. Duvara yaslanmış kalmıştı. Umur'un gözü ona asılıydı. Koşup başını ellerinin içine almayı, teselli etmeyi, nasıl da istiyordu. Bir yudum su verip saçlarını okşamayı, nasıl da özlüyordu. Ama olanaksızdı. Ekin gözlerinin önünde can verse bile bunu yapamazdı. Elleri uzanamaz, ayakları koşamazdı...

Hasan Ağa, avluda olanları anında öğrendi. Komünist İmam Çetesi'ne birikmiş kinini yudum yudum içmek, yaşamak istiyordu. İşte bundan güzel fırsat bulunamazdı. Hemen yanına Yavuz Yahya ve birkaç uşağını alarak koştu. Paltosunu sırtına atmış, alttan uzun ak donu gözüküyordu. Başında yeşil takkesi, ayağında topuğu basık yemeni vardı. Ağalıktan öte ağalığıyla, avluya daldı. Sevincini hiçbir maskesiyle örtmeye gerek duymuyordu. Kalın paltosunun açık yenlerini savurarak, Umur'un önünde durdu, öksürüp dikkatleri üzerine topladı. Sarılıp, uğunmuşları ayırttırdı. Umur'un çenesinin altına girerek:

"Hı, hı, hu!.. Di gonuş; baak Gominist İmam. Di, iki hallaşak diirem. Niye dut yutmuş bülbül gibisin? Bak, bak gözel nişanlın da gelmiş sevinsene: Oğlumun elinin artığı nişanlın... Şu halinle, bir de gosgoca Hasan Ağaya baş kaldırdın he mi? 'Ağalığı Koplar'dan söküp atacağım ve de yerine komünistliği dedin haa? Böyle dedin hee?.. Böyle halt ettin hee mi?.."

Giderek serteliyor, delleniyordu:

"Böyle dedin he iblis? Soysuz hayin Gominist, gansız. Senin kanını içsem doymam. Hem de içeceğim, kana kana içeceğim."

Gevrekçe güldü:

"Şu Gomünist başını kim kırdı? Elleri dert görmeyesice yiğit Murtaza Kumandanım mı?"

Umur, taşlarca suskun ve kıpırtısızdı. Onun gözü Ekin'de, anasında, Resul Dayıdaydı. Belki de kimseyi duymuyor, görmüyordu. Ağa soluğu kabarık. Umur'un kulağına yanaştı.

"Sen meraklanma Gominist İmam. Sen hiç meraklanma. Geriyi düşünme. Ben bakarım onlara. Sen ipte sallanırken ben şatafatlı bir düğünle o güzel nişanlını şan olsun diye kendime alacağım, ibreti alem için onu kendime ferik edeceğim. Senin gemüklerini mezerde sızlatacağım. Anadiin?"

Goca Omar:

"Şerefsiz, seni böyle konuşturan yine Umur'un kafasızlığıdır konuş" deyiverdi.

Ağa dellendi. Goca Omar'ın yüzüne şak diye tükürdü. Elinden bir şey gelmeyen Umur da, onun yüzüne tükürdü. Ağa, Yavuz Yahya'dan kamçıyı kaptığıylan girişti. Rastgele, öfkeden başka kudurmuşlukla vuruyordu. Omuzundan paltosu düşmüş, don gömlekti.

Murtaza Çavuş, beynindeki davulları susturmaya, durduğu yerde duramıyordu. Hasan Ağa'nın peşi sıra sessizce o da avluya inmiş, bir köşeden olanları izliyordu. İyice karanlığa kuytuya sinmiş, herkesten kaçar gibi bir hali vardı. Sanki dünkü adam o değildi. Zihnine takılan "Ekmeksiz Mürtazaa!" çığlığı, babasının sözleri, başına yığdığı yün yastıkları delmiş geçmiş, gözüne dirhem uyku girmemişti.

Murtaza Çavuş gizlendiği köşeden canlandı. Bütün Kopların havasını ciğerlerine toplayıp bağırdı:

"Yeteer Ağa yeter! Yeteer Ağalar yeter!.."

Bu sese dağ taş, seherde bülbül sustu. Bütün Koplar, bütün

mahlukat kulak kesildi. Derken acımasız bir sten öttü. Yankısı Koplara yedi kez gidip geldikten sonra eridi. Stenin tetiğinde, Murtaza'nın sesi kadar titrek parmakları vardı...

Hasan Ağa'nın ak donu kızıl kana boyanmıştı. Avlunun içi hep bir ağızdan, sabah güneşe kadar taze sesleri ve ona uzanmış elleriyle:

"Murtazaa; bizim Murtazaa!" dediler.

Murtaza'nın beynindeki davullar susmuş, yüreğindeki buzlar erimişti. Ciğerlerine biriktirdiği seherin çelik soğuğunu, uzun bir "ohh!"la Koplara yamaç boşalttı. Sonra silahını bir arkadaşına uzattı. Bileklerine kelepçeyi uysalca taktırıp, Umurgilin sıraya kendiliğinden katıldı.

Atik Hoca, yanık sesiyle sabah ezanında ömrünün selasını veriyordu, öyle içli, öyle coşkulu okuyordu ki!.. Derken Darıözü'nden, Derince'den aynı sesler yükseldi. Hele hoparlörlü imamın sesi dağı taşı tutmuştu.

Selalar, ezanlar bitmek tükenmek bilmiyordu. Bu ezandan çok bir çağrı, "haydin ne duruyorsunuz, Bololuk'a, Komünist İmam'ı kurtarmaya!" işaretiydi. Derken dağ taş, kurt kuş kıpırdadı.

Köyün çanağı, daha al güneşle aydınlanmamıştı. Hasan Ağanın avlu iyice loştu. Tepelerde, kara ak ayrımında bir insan seli vardı. Gittikçe kabaran büyüyen bu seli sonunda Bololuk'un çanağındakiler de gördü. Umur, ışıl ışıl gözleri, kabına sığmayan yüreğiyle:

"Halk Goca Emmi! Halkımız" diye, kekeledi.

Omuzlarda yabalar, tırpanlar, tırmıklar seçiliyordu. Komutan askere süngü tak komutunu verdi. Asker ikircikliydi. Silahına hedef bulmakta güçlük çekiyordu. Namluyu, bir Koplara, bir yaba, tırpan seline, bir Hasan Ağanın konağa çeviriyordu.

Al güneş ilkin tepeleri, sel sel, orman orman, kuşatmışları ısıttı. Sonra kavakların ucu kızıla kesti. Askerler halen avlunun

koyu gölgesindeydiler. Ama güneş adım adım onları da sarmaya yürüyordu.

O gündür bu gündür, halk Umur'unu, Umur da halkını unutmaz. Bir çobanın kavalında, bir aşığın sazında, Komünist İmam bulunur. Kopların çelik pınarları, Umur Umur akar. Çok kez çift süren köylülerin yanık sesleri Umur diye türkülenir...

Umurumuz umudumuz
Hem atamız hem oğlumuz
O da gitti elimizden
Acep ne olur halimiz

Biz uyurken o gezerdi
Hem okur hem de yazardı
Biz onunduk o da bizim
Kötünün başını ezerdi.

Koplar Umursuz olur mu?
Ses versek geri gelir mi?
Kör olası ağalarım
Bu dünya size kalır mı?..

HASAN KIYAFET

KOMÜNİST İMAM

"... Karanlıkta birlikte ortalığa sinsi bir suskunluk çökmüştü. Yaralananlar, ölenler vardı. Fakat ağlayan yoktu. İnsan, acısını paylaşacak birisini bulmadıkça ağlamıyor muydu ne?

Ufuk çizgisinde yabalar, tırmıklar, tırpanlar seçiliyordu. Süngü takmış asker, emre uyup uymamakta ikircikliydi..."

"... Birkaç yıl önce Hasan Kıyafet'in İmece Yayınları'ndan çıkmış olan Komünist İmam adlı romanı elime geçti. Çok rahat okudum. Kovboy romanı gibi hızlı. Yaşar Kemal'in İnce Memed dünyasından geçip gelmiş bir sanatçı kafanın, biraz daha ileri mevzilere ulaşmış romanı. İnce Memed'deki eşkıya Memed, vurur kırar öldürür ancak yeni bir düzen getirmeyi düşünmez... Oysa Kıyafet'in romanında, bir İmam Hatip okulu öğrencisi olan Umur, devrimci düşüncelerin serpintileriyle aydınlanarak, yıktığı ağalığın yerine neyi koyacağını çok iyi bilir..."

Hasan İzzettin Dinamo
Cumhuriyet Gazetesi – 1976

ISBN 978-605-5252-08-3

Ceylan Yayıncılık